

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Necati Mert	<i>Çocuklar için mi Yazdı?</i>	3
Arif Akçalı	<i>"Çok Sesli Bir Yazar Rasim Özdenören" Sempozyum</i>	5

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Ekmek Arası</i>	10
Cemal Sakar	<i>Koku</i>	12
Yunus Develi	<i>Sayılar Vadisi</i>	15
Köksal Alver	<i>Eylen Yolcum Eylen</i>	29
Eriş Özgül	<i>Asker</i>	35
Murat Taş	<i>Havuzlu Çarşı Kitapçısı</i>	44
Hasibe Çerko	<i>Kuşburnu Ağacı ya da Nâlan</i>	54
Hayriye Ünal	<i>Hesap Boş</i>	58
Zeynep Hicret	<i>Patlıcan Oturtma</i>	61

Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	65
DOSYA	2011'İN ÖYKÜ BİRİKİMİ	
Cemile Sümeýra	<i>Necati Mert'le Zamansız ve Öykü Üzerine Söyleşi</i>	68
Cemile Sümeýra	<i>Zamansız</i>	73
Selim Somuncu	<i>Köksal Alver'le Çevgen ve Öykü Üzerine Söyleşi</i>	78
Necip Tosun	<i>İktidarlar ve Mazlumlar: Köksal Alver</i>	85
Selim Somuncu	<i>Hayat Güzeldir Güzel Olmasına Ama Peki ya Hayat Güzeldir!</i>	89
Murat Erol	<i>Rüyalarda Gezen Fener Bekçisi</i>	92
Mihriban İnan Karatepe	<i>Keyfekader Kahvesi</i>	95
Ertuğrul Emin Akgün	<i>Tohumlar Kudurmaya Devam Ediyor!</i>	100
Burcu Aker	<i>Kibrit Çöpleri</i>	104

ÖYKÜLER

Aykut Ertuğrul	<i>Hanımların Dikkatine</i>	107
Hatice Bildirici	<i>Düşkaçıran</i>	110
Ayşe Şener	<i>İlk Öykü/nme</i>	113
Okan Alay	<i>içimdeki Uzak</i>	115
Akif Hasan Kaya	<i>Kurşunkalem</i>	118
Ayla Şenel	<i>Giderayak Aşk</i>	120
Yıldırım Türk	<i>Kasiyer Kız</i>	125
Zeynep Delav	<i>Kırıntı</i>	128
Yılmaz Yılmaz	<i>Beklerken Sayıklama</i>	131
Mahfuz Zariç	<i>Ben Zeyneb'in Gözleri</i>	139
Melahat Yıldırım	<i>Derviş ve Kalp</i>	150
Seda Çalımfidan	<i>Taşlanmış Kotlarım ve Ben</i>	152

Lütfi Bergen	<i>Köylü, Arabacı ve Devlet</i>	154
David Lodge	<i>isimler</i>	161
Bedia Koçakoğlu	<i>Pop-Art'ın Dayanılmaz Hafifliği: "Bir de Baktım Yoksun"!</i>	169

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Erhan Akdağ	<i>Filmin Ağlanacak Yeri</i>	174
İrem Ertuğrul	<i>Başka Aşklar</i>	175
Zeynep Delav	<i>Bir Sonraki Dolunay</i>	176

O^HY^E K^CÜ

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 9 SAYI: 48 ARALIK-OCAK 2012

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fiti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2012 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 45 TL.
Kurumlar İçin: 110 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fiti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.11.2011

H E C E Ö Y K Ü

NECATİ MERT

ÇOCUKLAR İÇİN Mİ YAZDI?

Suna Karaküçük *Varlık* dergisinin 2000 yılı Temmuz sayısında bir araştırmanın sonuçlarını aktarır, ilginçtir. Farklı fakülte ve bölümlerde okuyan 535 öğrenciden 123'ü ilk okudukları yazar olarak Ömer Seyfettin'in adını verir; 82'si ilk olarak "Kaşağı"yı okumuştur; bunu izleyen öyküler ve okunurluk sayıları da şöyledir: "Diyet" 12, "Bomba" 8, "Ant" ve "Falaka" 4'er, "Beyaz Lâle" 3...

Kırk yıl olmak üzere, kitapçılık yapıyorum; Ömer Seyfettin'i kendisi için alan yetişkine rastlamadım, demeyeyim; ama rastladığım ikiyi, üçü geçmez. Hemen her yetişkin, çocukları için alır Ömer Seyfettin'i -okuldan kitap istenmiştir, yazar adı verilmemişse bile Ömer Seyfettin'in kiler olur çoğunlukla seçilen.

Peki, çocuk yazarı mıdır Ömer Seyfettin? Çocuklara mı yazmıştır?

Acıklı bir konudur. 22 Ekim günü Tarık Zafer Tunaya'da gerçekleştirilen Ömer Seyfettin Sempozyumu'nda pek çok akademisyen tarafından da dile getirildi bu; konu onlar için de acıklı: Hayır! Ömer Seyfettin'in çocuklar tarafından sevilmesi değil acıklı olan, onun çocuk yazarı bilinmesi acıklı.

Ömer Seyfettin, İmparatorluk'un en dağdağlı yıllarında otuz altı yıl -evet- sadece ve sadece otuz altı yıl (1884-1920) yaşamış, fakat o sosyal ve siyasal hengâmenin bütün karmaşıklığını içinde duyarak yaşamış bir yazar. Ayrıca, o yıllarda başrol yüklenmiş bir mesleğin insanı: Asker. Ve haliyle İttihat Terakki içinde.

Öyküsü, yaşadıklarıyla bire bir örtüşür. Konjonktüreldir. Kimileyin İslamcı refleks öne geçer, kimileyin Türkçü veya modernist. Öyküleri, bu yüzden, dönemle bağlantılı olarak dört başlıkta toplanabilir.

İlk dönem öyküleri yeni kadınlığı işler (Erkek Mektubu, Çirkin Bir Hakikat), kimliksizliği eleştirir (Elma), evliliğin aşkı öldürdüğünü söyler (Busenin Şekli-i İptidaisi), Doğu-Batı karşıtlığına el atar (Beşeriyet ve Köpek), doğa bilimlerini över (Apandisit, Tavuklar), fakat hayatın anlamına şüphe düşüren de (Tuğra) vardır

M

ÖYKÜ GÜNDEMİ

M

H E C E Ö Y K Ü

içlerinde, hayatın gizli nizamına inandıran da (Acıklı Bir Hikâye) vb. Yirmi öyküdür bunlar. Yazarın İzmir yıllarından esintiler taşır. Öykü dünyasının geleceği hakkında işaretler verir. Hafif kadınlığın hep gayri Müslimler üzerinden anlatılması dikkat çeken bir titizliktir.

İkinci dönem "Genç Kalemler" dergisinde 1911-12'de yayımlanan yedi öyküden oluşur. Eski kadınlık övülür "Bahar ve Kelebekler"de, ama pozitivist küçümseme de unutulmaz. "Pamuk İpliği"inde Hıristiyanlık'la İslamiyet politikası açısından karşılaştırılır. "İrtica Haberi" 31 Mart'a öyle bakar ki, mevcut egemen bakışın bu öyküden türediği düşünülebilir. "Bomba" çeşit çeşit milliyetçiliklerin kaynaştığı Balkanları anlatır, yaratılmak istenen mukabil milliyetçiliğin öyküde sanırım ilk örneğidir. Fakat her milliyetçiliğin taşıdığı şu amansız tezadı da taşır: Benim milliyetçiliğim iyi, rakibinki kötü. "Primo Türk Çocuğu" Trablusgarp'ın işgali üzerine yazılır. İtalyan Grazia ile evli olan mühendis Kenan Bey, bu işgalle geçmişine döner, kendisiyle yüzleşir, yanlış evlilik yaptığını düşünür, masonluğundan pişman olur, "vatan" fikriyle, "anane", "kavmiyet" ve "mazi" ile yeniden buluşur, dahası Grazia'yı bile Türkleştirme isteğine kapılır. Bu öyküdeki soyut kan'ı damarlardaki somut kana taşır "Ant". Son öykü "Aşk Dalgası" aşkın yasaklanışını eleştirir ve fazlasıyla serbest bir toplum ütopyası kurar.

Üçüncü dönem Balkan Harbi'yle başlayan ve Harb-i Umumi ile devam eden beş yıllık bir süreyi kapsar ve on bir öyküyü içerir. Daha serttir bu öyküler: "Piç"te kan milliyetçiliği yapılır, "Gurultu"da kaba güç savunulur, "Boykotaj Düşmanı"nda İttihatçıların milli iktisat politikası arkalanır. Fakat Türklüğe uzak düşmüş İttihatçılara da göz yummaz (Şimeler) Ömer Seyfettin, Meşrutiyet'ten şüphe etmeye (Hürriyet Bayrakları) de bu dönemde başlar, "Mehdi"de de ilk kez Türk-İslam sentezini önerir.

Son dönem, Temmuz 1917'de "Yeni Mecmua"nın çıkışıyla açılır. Otuz iki aylık bir dönemdir, lakin verimlidir: doksan sekiz öykü. Şu var ki, dönemi, kendi içinde ikiye bölmek, ilkin "Yeni Mecmua"da 26 Ekim 1918'de ya-

yımlanan son öykü "Tuhaf Bir Zulüm" ile bitirmek de mümkün. "Yeni Mecmua" önemli; giderleri İttihat Terakki tarafından karşılanan dergi çünkü. İttihatçılığını Ziya Gökalp çizgisinde sürdürür bu dönemde Ömer Seyfettin. Halk edebiyatına uzanır örneğin. "Eski Kahramanlar" üst başlığı altında topladığı o "Kütük", o "Pembe İncili Kaftan", o "Başını Vermeyen Şehit" ve ötekilerde hep aynı örnek insanı anlatır: Dürüst. Ahlaklı. Minnetsiz. Dindar. Ve Türk. Fakat zamandan ve hele İttihatçılardan umut daha da kesilmiş olacak ki uzatılan tarih ya Osmanlı tarihi yahut Osmanlı öncesi İslam tarihidir.

"Tuhaf Bir Zulüm"den sonra "Yeni Mecmua"dan ayrılır Ömer Seyfettin. Tarihe dikkat: Mondros Mütarekesi'nden dört gün öncesidir. Ayrılışı, yoruma açık. Kanıtılmasından yana değilim. Çünkü aynı kimliğin peşindedir Ömer Seyfettin. Çok çok bu kimliğe farklı vurgular yüklediği söylenebilir dönemin bu ikinci yarısında. Masallardan yararlanır. Kimi öykülerini atasözleriyle başlatır ve öyküleri atasözlerine göre düzenler. Sanırım halk terbiyesinin kimlik için gerekliliğini belirtir böylece. Câbi Efendi öyküleriyle belirtilen, bu terbiyenin arılığı; mi-zah öyküleriyle belirtilen de aynı terbiyenin nüktedanlığıdır. Kimi öykülerde kahramanlar Anadolu'yu özler, kırsala çıkar. "Kurbağa Duası" -ki son öykülerindendir- şöyle başlar: "Taşra âlemi. Yani İstanbul'un dışında geçen hayat, ne hoştur! Bunu ancak yaşayan bilir." Bu taşra saygısı tesadüf değil. Bu bilinci ve tam da Anadolu İhtilali öncesi bu yönelişi önemli buluyorum. Tanzimatçılar -malumunuz- Fransa'ya gitmiştiler, İttihatçılar ise Almanya'ya. Bu gidişler göz ardı edilecek semboller değilse eğer, Ömer Seyfettin'in Anadolu'ya yönelişi de göz ardı edilmemeli.

Şimdi yeniden sorayım: Çocuklar için mi yazmış Ömer Seyfettin?

Elbette değil. Nasıl ki Jonathan Swift "Gulliver'in Gezileri"ni, Daniel Defoe de "Robenson Crosoe"yu çocuklar için yazmadı.

Peki, neden böyle bu? Çocuklara, neden sadece çocuklara açık da yetişkinlere neden kapalıdır Ömer Seyfettin külliyyatı?

Söz, bunu da bir başka sefer deşereliz.

ARİF AKÇALI

"ÇOK SESLİ BİR YAZAR RASİM ÖZDENÖREN" SEMPOZYUM

Kahramanmaraş Belediyesinin organizasyonu, *Hece* dergisinin katkılarıyla yapılan 'Çok Sesli Bir Yazar, Rasim Özdenören' sempozyumu 18.11.2011 tarihinde Kahramanmaraş Necip Fazıl Kısakürek Kültür Merkezinde gerçekleştirildi. Rasim Özdenören'in düşünür ve edebiyatçı kişiliği çeşitli yönleriyle tanıtıldı.

Rasim Özdenören'in hayatı ve eserleri üzerine hazırlanan sinevizyon gösterisi de vardı programda. Duran Boz'un 'Rasim Özdenören, Bir Biyografi Denemesi' isimli kitapçığı da sempozyumun önemli bir ayrıntısıydı.

İlk oturumun başkanı Arif Ay'dı. Cem Uraldı'nın 'Bir Dost-Okurun Tanıklığında Rasim Abi' başlığıyla sunduğu tebliğ, samimi bir Rasim Özdenören portresi sundu, Özdenören'in içsel yolculuğunun yazı macerasındaki inceliklerin ve önemli ayrıntıların ne- re tekabül ettiğini göstermesi bakımından ilgi çekiciydi. Uraldı, Özdenören'in kolay iletişim kurulabilir bir insan olmasını onun tevazuu ile açıklamanın mümkün olduğunu belirtti.

"Rasim Özdenören Düşüncesinin Temelleri ve Kavramsal Nitelikleri" başlıklı tebliği ise Kenan Çağan sundu. "Rasim Özdenören'de Yazı Düşünce ve Sanat Estetiği" konulu tebliği Mehmet Narlı; "Rasim Özdenören'de Yerlilik ve Yerli Düşünce Sorunu" tebliği de Bahtiyar Aslan sundular. Birinci oturumun son konuşmacısı olarak Ercan Yıldırım da "Rasim Özdenören Öyküsünün Fikri ve Kültürel Dokusu" tebliği ile modernleşmenin Türkiye serüvenine dair kısa bir giriş yaptı ve Özdenören öyküsünün bu manada nerede durduğuna dair insan, toplum ve sosyoloji bağlamında önemli açılımlar sundu.

Necip Evlice'nin başkanlığını yaptığı ikinci oturumun ilk konuşmacısı olarak Şaban Sağ-

lık, "İki Dünya Ekseninde Rasim Özdenören'de Eleştirel Düşünce Perspektifi" başlığı altında, Özdenören'in 'İki Dünya' isimli eseri dolayımında geniş, olumlu bir değerlendirme yaptı. Murat Özkul, "Entelektüel İslâm Düşüncesi ve Rasim Özdenören'in Yeri"; Cemal Şakar "Kuram-Eylem Bağlamında Müslümanca Düşünmek ve Müslümanca Yaşamak"; M. Hayri Maraşlıoğlu "Rasim Özdenören'de Modernite ve Türk Modernleşmesinin Eleştirisi"; Ömer Faruk Dönmez "Rasim Özdenören'in Öykü ve Düşüncelerinde İroni Dili" başlıklı tebliğlerini sundular. M. Fetih Yanardağ'ın sempozyumu değerlendiren konuşmasının ardından sahneye davet edilen Özdenören, bir yazar, sanatçı olarak önemli bir günde kendisi adına düzenlenen sempozyuma katılmaktan büyük bir onur duyduğunu belirterek emdiği geçen herkese teşekkür etti.

Kahramanmaraş'ta bir 'kültür elçisi' olarak hizmet eden Duran Boz'un gayreti ve çabası ile tamamlanan Rasim Özdenören sempozyumundan sonra inanıyoruz ki daha farklı etkinliklerle birçok bilim, sanat, kültür insanı bir araya gelecektir.

GENÇ KALEMLER**100. YIL ETKİNLİĞİ**

Türkiye Yazarlar Birliği Sakarya Şubesi Genç Kalemler Dergisi'nin yayımlanmasının 100. yılı dolayısıyla Kasım ayında program düzenledi. Yrd.Doç.Dr.Mehmet Özdemir ve Hikâyecisi, Yazar Necati Mert de konuşmacı olarak katıldı. Yrd.Doç.Dr.Mehmet Özdemir konuşmasında; Genç Kalemler dergisinin kuruluşundan ve Yeni Lisan makalesinin Türk Edebiyatındaki öneminden bahsettikten sonra, aslında dil ve edebiyat tartışmalarının Genç Kalemler'den önce Selânik'te çıkmakta olan "Çocuk Bahçesi" isimli dergide başlatıldığını ifade etti.

Genç Kalemler dergisinin önce Manastır'da sonra Selânik'te, İttihat ve Terakki üyelerinden Dr.Nâzım'ın Hukuk öğrencisi olan iki yeğeni İsmail Suphi ve Hüseyin Hüsnü Bey tarafından

Rasim Özdenören

H E C E Ö Y K Ü

çıkarılan Hüsni Şirin dergisinin devamı olduğunu ifade eden Yrd.Doç.Dr.Mehmet Özdemir, Hüsni ve Şiir, yayınlandığı dönemde Rumeli'nin tek Türk edebiyat ve bilim dergisi olması açısından Türk basın tarihinde önemli bir yere sahiptir, dedi. Hüsni ve Şiir, 8 sayı çıktıktan sonra ismi "Genç Kalemler" olarak değiştirilmiş ve Derginin mesul müdürlüğüne de İttihat ve Terakki merkez-i Ummisi'nde kâtip olan Nesimî Sârim getirilmiştir. Bunlar Özdemir'e göre, Genç Kalemler dergisinin İttihat ve Terakki partisi ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Necati Mert de konulmasında şunları ifade etti: "Ömer Seyfettin'in öykü dünyasını yaşadıkları belirlenir. İmparatorluk çözülmektedir. Trablus gider. Balkanlar gider. Harb-i Umumi sonunda elde bir tek Anadolu kalmıştır, o da Sevr'e göre paylaşılabilecektir. Kurtuluşu hangi düşünce yönlendirmelidir? "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" üçgeninde sıkışılır.

Öyküsü, yaşadıklarıyla bire bir örtüşür. Konjonktürelidir. Kimileyin İslamcı refleks öne geçer, kimileyin Türkçü veya modernist. Öykülerin duygusal yapıları da çeşitlilik gösterir; kimi serttir, yüksek seslidir; kimi yumuşaktır, aşağıdan konuşur. Ömer Seyfettin babasıyla annesinin üzerindeki hatırasını özgürce benimser, kullanır sanki.

Ömer Seyfettin, "ölkücü", "milliyetçi" bilinir. Bunu fazlasıyla doğrulayan öyküleri var elbette. Ne ki sayılıdır bunlar, onlarda bile "din", "mazi", "gelenek" ihmal edilmez.

Ömer Seyfettin'in dili sadedir. Bu dil öz Türkçe ile karıştırılmamalı. Nurullah Ataç'ın Öz Türkçeciliği Jön Türk döneminin Tasfiyecilik'i ile hemen aynı. Dili, Arapça ve Farsçanın sadece kurallarından değil sözcüklerinden de temizlemek, yerlerine de Türkçelerini, gerekirse Doğu Türkçesinden alıp koymak ister Tasfiyecilik. Ömer Seyfettin, Ali Canip'e yazdığı o ünlü 28 Ocak 1911 tarihli mektubunda bu sözcük milliyetçiliğini eleştirir, "Genç Kalemler"deki yine ünlü o "Yeni Lisan" başlıklı ilk yazısında da eleştirisini daha açık yapar: "'Dernek'in arkasına takılıp ... bundan bir düzine asır evvelki günleri yaşayan kavimdaşlarımızın yanına mı gidelim? Bu bir intihardır!'"¹ Ömer Seyfettin'in Dernek'ten kastı, Yusuf Akçura'nın gayretiyle 1908 sonunda kurulmuş olan Türk Derneği'dir.

Fakat bu milliyetçilik Türk Derneği'yle sınırlı kalmaz; hatta sonradan kurulan -ki içlerinde Yusuf Akçura hep vardır- Türk Yurdu (1911) ve Türk Ocağı (1912) ilk Tasfiyecileri adeta aratır. Öz Türkçecilik asıl onlarla yerleşir.

Evet, Ömer Seyfettin'in dili sadedir. Klişeden öte bir nitelime bu. Gücünü bu sağlam dil anlayışından alır. Ne mutlu bize ki, hem öykülerin hem de bu dilin çocuklarıyız!"

Etkinlik dinleyicilerin konuşmacılara soruları tamamlandı.

¹ Ömer Seyfettin, *Bütün Eserleri/Makaleler 1* [Haz: Hülya Argunşah], Dergâh, İstanbul, 2001, s.106.

BİRKAÇ ÖDÜL

Fransız gazeteci yazar Kenize Mourad başkanlığında toplanan Türk ve Fransız edebiyatçı ve akademisyenlerden oluşan jüri, bu yılki Türk-Fransız kitap ödülünü "İslam Cumhuriyeti: Ankara, Tahran ve Dakar" adlı denemesiyle Jean-François Bayart'a verdi.

Fransa'nın en önemli edebiyat ödülü Prix Goncourt'un bu yılki sahibi, "L'Art français de la Guerre" (Fransız Savaş Sanatı) adlı romanıyla Fransa'nın Lyon kentinde biyoloji öğretmeni olarak görev yapan Alexis Jenni oldu.

Dünya Kitap Dergisi'nin geleneksel Dünya Kitap Ödülleri'nin 2011 yılı sonuçları açıklandı. Hakan Günday AZ kitabıyla 'Dünya Kitap Yılın Telif Kitabı Ödülü'nü, çevirmen Seçkin Selvi Can Yayınları'ndan çıkan Paul Auster'ın 'Sunset Park' çevirisiyle 'Yılın Çeviri Kitabı Ödülü'nü, Günışığı Kitaplığı Yılın yayınevi ödülünü, Ahmet Ümit 'İstanbul Hatırası' romanı ile 'Altın Sayfa Edebiyat Ödülü'nü aldı.

FUAR ZAMANI

Kasım ayında yayın dünyası, 1982 yılından beri düzenlenen ve Türk kitap yayıncılığı'nın envanterini sunan TÜYAP Kitap Fuarı ile okuyucunun huzuruna çıktı. 1982'de Taksim'de 28 yayıncının katıldığı fuar, bu sene Büyükkçekmece'de 30. Organizasyonla ve yaklaşık 600'e yakın yayıncı katılımı ile önemli bir başarıyı kovalıyor. Fuarın konuk ülkesi Mısır'dı. 12-20 Kasım arasında düzenlenen fuar-

H E C E Ö Y K Ü

da 20 konuk yazar ağırlandı, 200'e yakın etkinlik ve yüzlerce imza günü düzenlendi. Fuarın Onur Yazarı, Ferid Edgü ve ana teması da; "Umut: Düş mü, Gerçek mi" diye belirlendi. Tema, konuk ülke ve onur yazarı birlikte düşünüldüğünde, Ortadoğu'daki siyaset-kültür ve dile dair değişim taleplerine odaklanıldığı anlaşıyor. Fuarın Ankara'da düzenlenmemesi okuyucu için bir kayıp. Ankara'nın 10 kadar üniversiteyle Eskişehir-Konya'yı kendisine bağlayan hızlı tren hattı, beş milyona varan nüfusu bulunmasına rağmen yayın dünyasının dışında tutulması hakkında konuşulmalı bence.

DÜNYANIN ÖYKÜSÜ

DÜNYANINÖYKÜSÜ isimli İki Aylık Öykü Eleştiri Dergisi çıkıyor. Şubat 2012 tarihinde 1. Sayısını yayınlayacak. Türk Öykücüsü'nün yanı sıra dünya edebiyatından da örneklerle yer verilecek dergide "çok dilli bir yapı"nın oluşturulacağı ifade ediliyor. Sahipliğini Heyamola Yayınları adına Ömer Asan, Yayın Yönetmenliğini Özcan Karabulut üstlenmekte. *Dünyanınöyküsü*, kentlerde atölyeler ve abonelikleri önceleyecek. Füzruzan da, *Dünyanınöyküsü* dergisi Yayın Danışmanı olacak.

HALDUN TANER ÖYKÜ ÖDÜLÜ BEHÇET ÇELİK'E VERİLDİ

24. kez verilen Haldun Taner Öykü Ödülü'nün sahibi Behçet Çelik oldu. Ödüle bu yıl 308 yazar kitabı ya da öykü dosyasıyla katılmış. Seçiciler Kurulu, Behçet Çelik'in "Diken Ucu" adlı öykü kitabını "bireyi zaman-mekân ekseninde bir arayışa çıkarırken, sakin anlatımı, ustalıkla dil kullanımı ve iyi edebiyatın seçimini güçleştiren bakış açısıyla, yazınsal yolculuğunun önemli bir durağını işaret ettiği için" nedeniyle ödüle değer bulduğunu açıkladı

ORHAN KEMAL ÖYKÜ YARIŞMASI SONUÇLANDI

Çukurova Edebiyatçıları Derneği (ÇED) tarafından bu yıl 4. kez düzenlenen Orhan Kemal Öykü Yarışması sonuçlandı. Yarışmada Türker Ayıldız'a "Dört Kız, Bir Oğlan" eseriyle birin-

cilik, Temel Karataş'a "Bozuk Havaalar" başlıklı öyküsüyle ikincilik, Gizem Aras ise "Masal Çizmek" çalışmasıyla üçüncülük ödülü verildi. Yarışmada, Orhan Kemal mansiyon ödülüne "Bir Sürgün, İki Somun" eseriyle Murat Taş, Yaşar Kemal mansiyon ödülüne "Çaycı Dıno" ile Nevzat Sıkık, Muzaffer İzgü Mansiyon ödülüne "Vildan" ile Sibel Özarslan, ÇED özel ödülüne "Afrika Kıtası" ile Tugba Çelik, Ceyhan Belediyesi özel ödülüne de "Koca Meşe" ile Salim Nizam layık görüldü.

ÖMER SEYFETTİN HİKAYECİLİĞİ KONUSULDU

Muğla Üniversitesi (MÜ) Metinbilim Topluluğu, "Ömer Seyfeddin Hikâyeciliği İçin 6 Açı" başlıklı bir kolokyum düzenledi. Atatürk Kültür Merkezi'ndeki kolokyumda, altı akademisyenin hazırladığı bilimsel bildirilerle Ömer Seyfeddin tartışıldı. Metinbilim Enstitüsü Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Namık Açıkgöz, bildirisinde yazarın eski tarih kitaplarında kısaca yazılan bilgilerden hikâyeler çıkararak, adı bilinmeyen kahramanları canlı birer hikâye kahramanı gibi anlattığını, ayrıca geleneksel anlatım türleri olan masal ve fıkraları da modern hikâye türünde yeniden yazdığını söyledi. Bu tavriyla geleneksel anlatımları fert etrafında yeniden kurguladığını ifade etti. Prof. Dr. Alaattin Karaca, Doç. Dr. A. Cüneyt, Yrd. Doç. Dr. Ümrül Deveci, Yrd. Doç. Dr. Hatice Fırat, Ferda Zambak diğer konuşmacı isimlerdi.

TOMRİS UYAR 70 YAŞINDA

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi öğretim üyeleri, Tomris Uyar'ı doğumunun 70. yıldönümünde düzenledikleri bir sempozyum ile andı. Etkinlik programı şu şekilde ilan edildi: 'Türk Öyküsünde Bir Zirve: Tomris Uyar' (Prof. Dr. Abdullah Uçman), 'Tomris Uyar'ın Oğlu Olmak' (H. Turgut Uyar), 'Tomris Uyar'ı Anmak' (Handan İnci), 'Tomris Uyar, Uzak ve Yakın' (Sema Kaygusuz), 'Bir Öykücünün Şiir Eleştirmeni Olarak Portresi' (Baki Asiltürk), 'Yüksek Terzi' (Haydar Ergülen), 'Tomris Uyar'ın Öykülerinde İnsana ve Topluma Bakış' (Behçet Çelik). Kapanış konuşmasını Leyla Erbil'in yaptı.

H E C E Ö Y K Ü

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

**AYKUT ERTUĞRUL, KEYFEKA-
DER KAHVESİ** (Okur Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2011, 16 öykü: Keyfekader Kahvesi; Tüfek; Ay; Hata Benim; Karanlık Derenin Laneti; On Emir; Açlık; Sır; Hep Aynı Bank; Çekiç; İntikam; Yanlış Tren; Dönüş; Ariyet; Kusursuz Sessizlik; Gazete)

**ÖMER AYHAN, BİR KARIŞ İSTAN-
BUL** (YKY Yayınları, İstanbul 2011, 25 öykü: Kara Atlı Prens; Göz; Kansız; Kedigiller; Küçük Prens; Günah Güzeldir; Yolda; İkimize Bir Dünya; Unutma Beni; Okuyucu; Hayvan; Aşk Evi; Londralı Kız; Bir Yaz Bekârı'nın Kırık Dökük Anıları; Emily; Zzz-zzombie; Hayaletler; Valparaiso'ya Gidiyoruz; Putları Yıkıyoruz; Mor; Sarı; Siyah; Bir Karış İstanbul; Pina Rosa; Tabutuma Üç Çivi)

**YALÇIN TOSUN, PERUK GİBİ HÜ-
ZÜNLÜ** (YKY Yayınları, İstanbul 2011, 16 öykü: Muzaffer ve Muz; Altın Günü; Masumiyet; Beyaz Sabun; Hantal Köpek; Üç Kadınlı Şehir; Tuhaf Adam; Yakup'un Bulduğu; Onat'ın Odası; Üç Adamlı Zaman; Bazı Köfteler; Bir Bavul İçin Noktürn (Hiç Çekilmeyecek Bir Film); Ferda'nın Unuttuğu; Bir Gök Bakımlık; Muhayyel'in Aradığı; Madam Marinini'nin Tamamlanmış Bir Resmi)

ŞİİR ERKÖK YILMAZ, EŞEKARISI (YKY Yayınları, İstanbul 2011, 63 öykü: Küçük Mehmet; Çam Osman; İçi Geçmişler; Bir Ölünün Ardından; Kavşaktaki Adam; Delikanlı; Eşekarısı; Hop Eden Şey; Şücaeddin von Braun; Köpek; "Artiz"; Hep Aynı Çukurda; Sağanak; Başımın Ağrısı; Güller; Oyun; Uyuyamamak; El/1; Balonlar; Hap Çocuklar; El/2; Erikler de Geldi Geçti; El/3; Kaşları Kalındı; El/4; Acımak Özgürlüğü; Ekmeğin Üstüne Çokella; El/5; Turist Gibi; Senaryo: Bir Aşk Masalı; Enayi Bir Aşk; Geçkince Bir Kızın Son Mektubu; Mutluluğun Bedeli; Sardunyalının Kokusu; Çöken Bir Öykü; Terbiyesiz Adam; Deniz Gibi; İntihar; Can Havli; Sekiz Bardak Su; Bekçi; Sizin İçin Sizlerle Birlikte; Homo Economicus; Homo Economicus Kol Geziyor; Homo Economicus Enflasyona Karşı; Çiçek Yiyen İnek; Kaza; Kallıp; 2.10 Boyunda Bir Basketbolcu; Evvel Zaman İçinde Değil; Arayış-Rapsodi; İncir Çekirdeği Yanığı; Kırmızı Başlıksız Kız; Kaçmak;

Sevmek İstiyorum Bu Gece: Kurşunlanacak Bir Gece; Kıskaçlık; Teğet; İpte Asılı Kalmış Bir Çift Çorap; Sakız; Onurlu Gururlu Bir Öykü; Bozkırdaki Bağlama; Yazı Yaşamak)

**YEKTA KOPAN, KEDİLER GÜZEL
UYANIR** (Can Yayınları, İstanbul 2011, 41 öykü: Bir Gün Sonra; Salyangoz; Yağmur; Pikenik Havası; Kim Önce Kırpacak Gözünü? Tarçın Kokusu; Anadoluhisarı; Saat; Diyet; O Nokta; Aşk mı? O da Ne?; Beş Duyu; Teklif; Ünlem ve Mat; Pazar Günü; için; Şehrin Duvarları; Tensikat; Seni Bağırarak İsterken; Ünlü Aşklar; Hayır!; Geometri; Matruşka; Matematik; Yürümek. Denize; Fil Mezarlığı; Solucan; Alışkanlık; Müsvedde; Hanimefendi; Bilgi Çağı; Perde 2, Sahne 4; Korku; Mektup; "our Bazaar!"; Muasır Medeniyetler Mertebesi; Brüksel'deki Öküzler; Midye; Evlilik Cüzdanı; İki; Belki de Bu Son)

**EVİRİM YAĞBASAN, KÖTÜ HATİ-
RA FOTOĞRAFÇISI 24 SAAT AÇIK** (Ayizi Kitap, Ankara 2011, 12 öykü: Kötü Hatıra Fotoğrafçısı-24 Saat Açık; Kutsal Topraklar; Bast-ı Zaman; Rafine; Hatıra Fotoğrafı; Yara; İntihar mı Cinayet mi?; Yok; Kırmızı Rakı; Ölü Karanfil Kokusu; Alem Kadın Melek Hanım; İftira)

**İSTVÂN ÖRKENY, BİR DAKİKALIK
ÖYKÜLER** (Sel Yayınları, İstanbul 2011, 52 öykü: István Örkény; Kullanım Kılavuzu; Grotesk Nedir?; Yeni Bir Şey Yok; Oyuncunun Ölümü; Prestij; Bir Olay; Kasım; İnatçı Baskı Hatası; Ucuz Atlatılmış Bir Trafik Kazası; En Büyük Düşleriniz Bile Gerçekleşebilir; Danışma; Menopoz; Dr. K.H.G.'nin Anısına; Bağışlamak Yok; Titiz Bir Okur; Türkü; Kişilik Testi; 1949; Her Zaman Umut Vardır; Paris'e Elveda; Mesih; Sınırsız Seçenek; Tarihi Yanılgı; Küçük İlan; "In Our Time"; Kuskün Lale; Oğullarımız; Meslek Onuru; Ahaşveroş; Hayvanları Koruma Derneğinin Resmi Açıklaması; Envanter; Sağlık Durumuma Dair; Sağlık Olun; Yurttaşlar!; Bir Kamuoyu Araştırması; Deneyim ve Sanat; Boş Sayfa; Duyuru; Bodrumdaki Düşünceler; Göz Yanılsaması; Evde Olmak; Kendini Gerçekleştirme üzerine Çeşitlemeler; Büyük Yürüyüş; Sürücü; Tril; Budapeşte; Bitimsiz Eylem Çekimi; Sözleşme; Bir Su Birikintisinin Anıları; Yaşlı Adam ve Otomobil; Fransız Gözüyle)

H E C E Ö Y K Ü

DENİZ TURAL, ALDANMAYANLAR BOŞ GEZER (Kora Yayınları, İstanbul 2011, 6 öykü: Biz Seni Kurtlar Arasına Kuzu Olarak Yolladık; Aşk Bazen Bir Cinayettir; Darwin'in Hayvanat Bahçesi; Aklanmayanlar Boş Gezer; Semerkant'ta Ölüm; Requime)

MUSTAFA ALBAYRAK, DİLSİZİN YERİ (Kanguru Yayınları, Ankara 2011, 12 öykü: 8 Mart; Mevsimlerin Derdi Kendine Yeter; Hassas Cihaz; Kısılan Bıçak; Katin; Dilsizin Yeri; Komşunun Kedileri; Araf; Hafta Sonu; Kes Yapıştır; Güneş Yanığı; Kesik Süt)

NAİME ERKOVAN, BEŞİNCİ DÜĞME (Şule Yayınları, İstanbul 2011, 21 öykü: Ka-bum; Son Muska; Denizi Yutan Adam; Bahçıvan; 20:48'de Neredeydiniz?; Beşinci Düğme; Adım Yok; Kum Kral; Pofff; Felix; Tablo Halkı; Ceza; Gölgeler Şehri; Parça Parça; Ayak Sesleri; Davulcunun Babası; Peşimde Bir Bulut Var; Camlı Dolap; Kurcalamayın; Çıfıt Çarşısı; Kış Senfonisi)

A. ALİ URAL, FENER BEKÇİSİNİN RÜYALARI (Şule Yayınları, İstanbul 2011, 30 öykü: Fanusu Yakarken; Yaz Rüyalari; Eğik Bir Omzun Meyvesi; Bahar Bayrakları Altında; Damardan; Bir Gün Daha Yaşamak; Etrafımda Büyüyen Daire; İmza; Hayatım Roman; Kâğıttan Bir Çan; Dik Dur; Fotoğrafçının Gördüğü; Görüldüğünü Fark Etmek; Her Şey Çok Güzel; Her Şeyin Bittiği Yerde; Mavi Krematoryum; İmzasız Tablolar; Yorgun Adama Yer Döşegi; Müşteri; Kedili Öykü; Metroda Ney; Orman Parçası; Sonbaharın Avucundan Düşen; Pahalı Tebessüm; Yürüyen Fotoğraflar; Sirkin Son Gösterisi; Turuncu Baston; Yönetmen; Korunç Oyuncak; Ölü)

AHMET BÜKE, EKMEK VE ZEYTİN (Can Yayınları, İstanbul 2011, 30 öykü: Tanrı Bir Devlet Bir; Nenem Buldu beni!; Bir Karınca Gelecek; O İncir Nerede Şimdi; Serçeler Diyorum; Baba, Oğul, Asker; Hidroloji Mühim Mevzu!; Musul'da Bir Göl; On: Beş; Gülümseyen Ağıt; Mavi ve Bahar; Tanrı Zar Atmaz; Son Yemek; Mısır'da Cuma; Baharda Bir Uzun Gün; Tok Uyku: Utanır Gibi Oldum Senden; Soğuk ve Toz Zerrecikleri; "Sakallı Pazar-tesiler"; Los Lunes Al Sol; Kadim Muamma; Tam İstihdam; Bu Kış da Geçse; İşler, Kediler, Patronlar; Kemik Suyuna Köpek ve Hayalden Yaşadı Onlar; Gidenler ve Bulutlar; Dua; Künt

Ağrı; Fesleğen Dilinde; Yara ve Kabuk; Vam-pirle Görüşme; Rama'da Herkesin Unuttuğu Bir Hikayenin Yeniden Doğuşu)

BERNA DURMAZ, TEPEDEKİ KADIN (Can Yayınları, İstanbul 2011, 12 öykü: Lokma; Ölümünün; Bulut Falı; Göğün Kara Noktası; Ağrı; Göz Mevsimi; Kuşun Öteki Kalbi; Hınç; Buluşma; Kedileme; Kömür; Kutudaki Bakış)

NAZLI KARABIYIKOĞLU, İSKELE (Komşu Yayınları, İstanbul 2011, 15 öykü: Serseri Yengeçler; Adaevveda; Zangoç; Bardem - Kavrukkaldırımadamı; İskeleyle Hiçleme; Bulut Çölü; Habbecik; Tadilat Nedeniyle Yalnızız; Kravl Bomba; Grotesklere Konu Olabilecek Alışkanlıklar; Ha Gayret Keramet; Öd; Kaymaklı Ekmek Kadayıfı ve Kelepçe; Gece-ötüşlukuşlar; Dönme Dolapta Yedi Dakika; Biterken Sen - Ben - Biz - Baksana)

ETHEM BARAN, BULUT BULUT ÜSTÜNE (Doğan Kitap, İstanbul 2011, 13 öykü: Ormanın Denize Düştüğü; Ata Binmiş Ali Ağ'a'yı Tahmis; Artık Paçalarım Çamur Olmuyor; Ankara Hatları Vapuru; Ahretlik; Bacı; Uzaklar; Önü Sıra; Öldüğüm; Kırık Çatal Meyhanesi; Yerini Yadırgayan; Ankara Herifi; Kızılcık Dalı; İlgili Makama; Sıra Bana Gelmiyor)

UMUT Y. KARAOĞLU, DELİ HEYBESİ (Komşu Yayınları, İstanbul 2011, 17 öykü: Zırtapoz; Kol Saati; El Aynası; Ayak-kabı Teki; Musluk; Tırnak Makası; Çay Bardağı; İzmirtiler; Bira Şişesi; Kum Saati; Tenis Topu; Dikiş İpi; Çamaşır İpi; Çakmak; Çekmece Kulpu; Metro Jetonu; Kan Çanağı)

MİNE SÖĞÜT, DELİ KADIN HİKAYESİ (YKY Yayınları, İstanbul 2011, 21 öykü: Annemin O Harikulade Saçları; Beni Öldürmek İsteyen Muhteşem Hayat; Kürt Kediler Çingene Kelebelekler; Hatmi Çayı; İçinde Ateşe Yakın Bir Şey Olan Kadın; İyi Geceler Ölür Kediler; Maharetli Pembe El; Kendi Hayatlarımızı Yaşamak Varken; Madam Arthur Bey; Naz Neden Derine Gömmemiş Kediye?; Pencere Kelebek Delileri Sever; Sinekler Sevişirken; Vakvak Ağacı; Veda Töreni; Vicdansız Bir Memlekette Öldüm Ben; Yılan; Ağacı Kayıp Parkta; Balon; Aşk Hikâye Yapan İmkânsızlık Değil midir Anneanne?; Parmaksız Yakup; Kendimi Neden Bu Şehirde Öldürdüm)

NECATİ MERT

EKMEK ARASI

Tıklım tıkıştılar. Şimdi kimsecikler yok. İki baştaki iki dükkân açık sadece, aradaki beş tanesi kapalı. Perçemi alnına maydanozmuş gibi dökülü çocuk -Cemal'e benziyordu- şu ortadaki, camında "Bizim Dönerci" yazılı olandaydı. Sıkılmıştım. Ne'den? Bilmem. Sebebi de yok. Öyle. Gidişler gelişler ürkütür beni, kalabalıklara katılmam, pazaryerleriyle ilişkim olmaz, gerekeni Turan alır, ben bilmem etmem. Katlı Pazar'mış, giriverdim. Ama iyi geldi. Ekim sonlarıydı. Isındım. Kamaştım. Bir tünelde, üst üste, yan yanaydı her şey. Renk renkti. Cıvıl cıvıl. Yatayına giden bir asansördeydik sanki. İçlerindeydik de, onları uzaktan seyredendim de. Sebzeçilerde inmedim, marulcuları, soğan, patates satan köylüleri geçtim, bir an geldi, korktum galiba, bir merdivene rastlayınca üst kata çıktım. Katlı adı buradan olacak. Terziler vardı orada, tamirat yapıyor, penye dikiyorlardı. Arada konfeksiyoncular, iç giyimciler, çeyizciler. Beş kuruş etmez hiçbiri; tenhacaydı da, hızla uzaklaştım, öteki merdivenden indim, kalabanın sıcaklığına katıldım yine. Yufkacılar, peynirciler, baharatçılar... Yayıldım, dilimlendim, tarçın kokar oldum herkesle. Balıkçılar âlem! Apayrı bir pazar. Tezgâhlar dopdolu, insanlar da önlerinde. Bir harala gürele ki bayram yeri. Turan, balıktır. Hülyalı, romantik oldukları sanılır balıkların. Aşk birliktelikmiş, iç içelikmiş. Bu büyüler mi diyor bunları? Yassılar, kırmızılar, yoksa şu gözleri patlaklar mı? Yalan! Yalan dünyadan kaçarak çıktım, yine yolda tüneldeyim, herkesleyim, uçtan önce solda bir çıkış görüp kıvrıldım. İşte orada, sağımda, peş peşeydiler.

Tıklım tıkış. Pazarın gitmediğim kısmının dış yüzünde dönercilerdi. Direkli bir çarşıdaydılar. Direklerin içinde de, dışında da masalar. Karşılarında çocuk parkı, içinde oyuncaklar. Her yaştan çocuk kayıyor, zıplıyor, tırmanıyor. İçim açıldı. Masalar dopdolu. Yüzleri esmer, esmerden beyaz, asık, çattık, gözleri kara, yakın, kırılğan, başları bağlı, açıklarının saçları sarı, dalgalı, kulakları halkalı, kaşları kalkık, ince, altında velfecri okuyan gözler, dudakları etli, serbest, yani koyu kırmızı yahut siklamen rujlu kızlar, anneler, yengeler; sakallı, sakalsız, takkeli, çıplak başlı, mintanlı, hırkalı, şalvarlı, esnaftan, asgari ücretliden, emekliden ve hepsi de kadınlarla aynı mahalleden erkekler, bir o kadar da modayı kelepirden izlemiş gençler. Bende eğretilik hissi, kaçıp gitme arzusu uyandırabilecek insanlar. Öyle olmadım. Sapanca

Gölü'nde, Eşme sahilinde temmuzlarda, ağustoslarda sular renksiz fakat kıml kımıldır. Kamaştırır, korkutmaz. Hatta çağırır. Gidesiniz gelir.

Cemal'i gördüm. Perçemi bonesinden taşmıştı, alınıdaydı. Gözleri henüz acemi. Kısık. Ürkek bakışlı. Yüzü mahcup. Elinde uzun döner bıçağı, kesiyordu. Gürültücü garsonları geçip önünde durdum. "Ekmek arası mı?" "Ekmek arası." "Çeyrek? Yarım?" "Çeyrek". Turan'ı hatırladım: evdedir, gelmiştir, ona da alayım. "Bir de yarım" dedim, "paket olsun lütfen!" Yaptı. Verdi. Daha parkı dönmemiştım ki bitirdim.

Turan gelmiş. Görümcem de bizdeydi, geçerken uğramış. Suratlıydılar. Yine aynı konudur. Sürdürmediler elbette. Kalktı görümcem; "Gitme, ekmek arası aldım, yarım, böleyim, yersiniz, ben yolda yedim" dememle Turan açtı ağzını yumdu gözünü: Önümüz Kurban'mış, koç kesecek, ete doycakmışız! Ekmek arası diye verdikleri kim bilir neler imiş! Bir kere et değil yağ olmuş bunlar, soğan, maydanoz basarak şişirirlermiş, yaptığım fuzuli masrafmış! Hem hamal camalların yediğinden yemek yakışır mıymış bize! Üstüne üstlük ben bir de onlarla oturup yemişim!

Görümcem dün akşam da uğradı. Sabahı zor bekledim. Öğle olsun, masalarda oturacak yer kalmasın, sandalye boşalacak diye bekleşsin millet, işte o zaman gireceğim kuyruğa, aralarına katılacağım.

Tıklım tikiştılar. Şimdi kimsecikler yok. İki baştaki iki dükkân açık sadece, aradaki beş tanesi kapalı. Cenazeleri mi var? Belediye ceza mı yazdı? Belki. İki baştakiler açık ama masalar yok, hareket de, ne de garsonlar bağılıyor: Et döner, tavuk döner! Aile salonumuz da var! Ketçap, mayonez! Üç buçuk lira teyzem, ayran dahil.

Yürüyorum. Dönerciye değil. Şansımı bir de lotoda deneyeceğim. Beri baştaki, loto bayii ile bitişik; bayi bir çocukla konuşuyor; çocuk yumuk göz-lü, alıkça, sağır gibi. Bayi, yan tarafa sesleniyor: "Hüseyin! Emanet'e yarım ekmek arası yapiver. Bana yaz. Bayramda doymamış."

Cesaret bulup soruyorum: "Aradakiler neden kapalı?" Susuyor lotocu. "Cenazeleri mi var?" Susuyor yine. "Cezalılar mı?" Yine.

"Toklardansınız galiba?" Susan benim şimdi. "Tok, açın halinden anlamıyor!" Susanım yine. "Kurban da olmasa!" Yine.

Bunları diyen, çocuk. İlgi kuramadığımı görüp, bu defa, "Bayram ertesi böyle olur ablacım!" diyor, "Nefisler doymuştur, işler yavaşlar, dönerciler nöbetleşe açar."«

CEMAL SAKAR

KOKU

*"Ben susuyom kemiklerim söylesin"**Yozgat Sürmelisi'nden*

Resim defterini enlemesine koydu önüne. Ponponlu terlikleri süzülüyordu ayaklarından. Annesi kızacak mıydı şimdi terliksiz diye! Kırık dökük pastel boyları, yemek masasına saçılmış öylece duruyordu.

Kireç badanalı duvarda yanan güneş, gidenlerden geriye kalan dağınıklığın ortasına düşüvermişti. Annesi, odanın en karanlık köşesindeki minderdeydi yine. Bir karasinek duvarda, güneşin ısıttığı alanda keyifle geziniyordu. Lami—nant parkenin büyüttüğü sesle irkildi; kızının çıplak ayaklarına baktı.

Kızacaktı.

Sustu.

Sandalyede sallanan ayakları yere değmiyordu nasıl olsa.

— Dışarıda mis gibi bir güneş var Akif abi. Araçın, demir çubuklarla örölmüş küçük camlarından, bölüne parçalana içeriye sızan bir güneşti gördüğü.

Siyah renkle; sol alt köşeden sağ üst köşeye doğru çaprazlama; yan yana iki yol çizdi. "Bunlar duble yol" diye söylediğini, annesi sadece lüzumsuz bir lakırdı olarak duydu. Yazın boğucu sıcakları, yerini sonbaharın ferahlığına bırakıyordu. En son, yanan araç da kamyonu yüklenmişti; hafif rüzgar, külle—ri, yeni yeni açılmaya başlayan trafikte yavaşça seyreden araçların üzerine savuruyordu. Geriye mazot, boya ve plastikle birlikte yanan insan etinin ağır kokusu kalmıştı.

— Hani af vardı İsmet abi. Artık nasıl katlanacaktı dört duvara. Yol uzuyordu.

Annesi ağır bir koku duydu, içi devrildi, yüreği kalktı.

Sağ üst köşeye doğru rampa çıkan aracın tam karşısına dağlar çizdi. İki dağın arasında çırılçıplak bir güneş; eylöl ayı olmasa, asfaltı eritebilecek bir güneş. Dağları kahve rengine boyadı; eteklerini, babasından öğrendiği gibi yeşile. Siyah yolların kenarına, siyaha bulanmış bir araba; belirsiz; seyir halinde değil; küle dönmüş gibi; yolun kenarında; siyahlar içinde. Hemen aracın yanına siyahla bir çöp adam; yerde; sere serpe. Diğer dört evde, başka çocuklar babalarının yanına, babasını çizdi mi bilemedi.

Düşündü.

Vazgeçti.

Sadece kendi babasını çizdi.

— Van'dan İstanbul'a kadar, konserve kutusunun içinde biter mi hiç bu yol Medeni abi? Her yanı metal cezaevi aracı sarsıldıkça, çelik duvarlar sırtını dövüyordu.

"Bana, daha o dakika malum oldu: ağır bir koku duydum" elleriyle başlardı dizlerini dövmeye, "ah komşular! içim devrildi" dili şişer, sözcükler ağızda boğulurdu, "yüreğim kalktı." Rüzgarın asfalt boyu yaydığı koku her an eve ulaşır, ağıtlara karışırdı. "Cenazesi daha sokak başına gelince tanıdım o kokuyu."

Ağıtların ve kokuların arasında başı döner, gözleriyle annesini arar, tutunacak yer bulamaz, gider yemek masasının etrafındaki sandalyelerden birine tünnerdi; resim defteri ve boyları ne zamandır buradaydı, neden toplanmazdı! Bir sayfa geriye döndü. En son, uzun yolda, eylül güneşi altında ilerleyen bir araç çizdiğini hatırladı. İçinde beş kişiyle birlikte babasının da olduğu; dağların, bozkırların, derelerin, bulutların, kuşların arasında ilerleyen küçük pencere-rel; küçük penceresinden güneşin hiç eksik olmadığı bir araç. Yolun sonunda annesi ve kendisi vardı. Çırılçıplak bir güneşin altında her şey pırıl pırıldı; arılar bal, karıncalar kışlık, ağaçlar sararmış yapraklarını birkaç gün daha dallarında tutabilme derdindeydi. Herşey kendi kaderiyleydi. Uzayan asfalt yol ve yanmış araba bozuyordu doğanın, doğal olanın uyumunu. Babası uzun bir yola çıkmıştı; gelecekti işte, geliyordu, annesi daha var dese de, gelmeliydi.

Göz ucuyla annesine baktı; karanlıklar içindeki yüzünden yine korktu.

Sayfayı çevirdi. Güneşin önüne karanlık bulutlar çizdi. Duvarda yanan güneş soldu. Karasinek daha sıcak bir yer bulabilmek için uçtu. Annesinin çıplak ayaklarına kondu. Nasırlaşmış parmaklarında bir insan sıcaklığı arayan karasineği hissetmedi. Masanın üzerinde dağınık duran kırık dökük pastel boyların renklerine şaştı. "Anne" dedi. Soramadı. Her zaman yaptığı gibi kahve rengiyle dağlar; sarıyla bozkırlar; açık maviyle dereler; koyu maviyle bulutlar; siyahla kuşlar çizmek gelmedi içinden. Ne çitlerle çevrili sarı bir ev, ne sarı evin bahçesinde kahve rengi dallı ağaçlar, ne kahve rengi dallarda hışırdayan yeşil yapraklar, ne hışırdayan yeşil yaprakların arasına gömülmüş kırmızılarla küçük elmalar, ne de kırmızılarla çizilmiş küçük elmalarda sarı arılar vardı. Annesinden derin bir "hee" çıktı; içini yakan, boğan bir sesle birlikte iki tomur gözyaşı göz uçlarında birikiverdi. Açık maviyle; annesinin göz uçlarında biriken iki tomur gözyaşını, yolun kenarında sere serpe yatan siyah çöp adamın yüzüne kondurdu. "Yok bişey" dedi.

— Araçta candarma cigara da içirmez değil mi Abdülsettar abi? Son geceydi. Çantasını toplamıştı. Geride neleri de kalıyordu!

Tabut sokak başında görününce, "kocamı diri diri yaktılar" diye dövüne dövüne bir avuç küle dönmüştü.

Sokağı ve evi dolduran kalabalığın arasında kayboluyordu; annesinin "o dakika bana malum oldu, ağır bir koku duydum" diye kendini paraladığı o kokuyu duymuyordu. Babası şimdi bir avuç kül olarak mı dönmüştü evlerine! Annesinin sadece sesini duyuyordu. Yoldan uzak bir yere, karşı dağların hemen eteklerine uzun bir kutu çizdi. Yol kenarında sere serpe yatan çöp adamı siyahla karaladı. Uzun kutunun içine bir topak siyah bişey çizdi. Kalabalığın arasından bir el çekip almıştı onu; sıkıca bedenine yapıştırmıştı; sarımsak kokuyordu; tanıdı kokuyu; kendini o kokuya bıraktı; gözlerini koca koca açıp hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladı. Babasından öğrendiği gibi güneşin etrafına çizdiği kıvrıla kıvrıla yükselen çizgilerden, kutudaki bir avuç siyahlığa da çizdi; annesinin duyduğu koku bu muydu?

— Açın lan kapıları! Sinan diri diri yanacak mıyız lan bu konserve kutusunun içinde! Ellerindeki kelepçe, ayaklarındaki zincir cezaevi aracının mental zemininde çınılıyordu. &

YUNUS DEVELİ

SAYILAR VADİSİ

Yrine öyleydi.

Salonun önünde üçerli beşerli gruplar halinde toplanmış, konuşuyorlardı. Kimilerinin elinde çay da vardı. Yalnızca selam verdim ve doğrudan salona geçtim. Hem sevmiyordum bu toplantı önceleri kapı önünde dikilip konuşmaları, hem de zaten toplantının başlamasına az bir zaman kalmıştı.

Başkan, her zaman olduğu gibi yine tam saatinde geldi. Kendisi tam saatinde gelir ve herkesten de aynı hassasiyeti göstermesini isterdi. Genelde uyluyordu bu hassasiyete ama yine de arada bir sevimsiz durumlar olmuyor değildi. Bir yerde insan varsa, insanlar varsa, orada sevimsiz durumların olması son derece doğal zaten. Belki, insandır, hayattır, olabilir diye düşünülebilir, ama bence öyle değil. Bütün bunlar mazeretten değil, ciddiyetsizlikten kaynaklanıyor. İnsan kendini de, hayatı da ciddiye almıyor bana kalırsa. Kendini ve hayatı ciddiye almayan insandan da incelik ve hassasiyet beklemek anlamsız tabi. Bir de insanlar umursamazlığı seviyor. Hani içeri girerken yüzlerinde hafif bir mahcupluk olsa, yine neyse diyeceğim. Hiiç! Ben de onu yapamıyorum işte. Böyle bir şey olsa, kesin derse geç kalmış bir ilkokul öğrencisinin utangaçlığı ile girerim içeri. Sesim değişir, yüzüm değişir, bocalarım...

Yani, bunları yaşayacağıma, ne yapar eder zamanında giderim gideceğim yere.

Neyse, başkanı bekletmeyelim!

Başkan konuşmayı seviyor. Zaten başkan olmak için konuşmayı sevmek gerekir değil mi? Düşünsenize, benim gibi konuşmaktan hazzetmeyen, daha doğrusu konuşmayı bir işkence olarak gören biri başkan olsa ne olur? Kendimi bulduğum yerde tutamamam da cabası. Toplantının ortasında çıkıp giderim salondan. Tabi ki bir şey söylemeden. Nasıl söyleyebilirim, o an annemi görmeye gittiğimi? Gülerler. Koskoca adam, derler, koskoca başkan, derler (sahi, bu adamlardan bahsederken niye hep 'koskoca' derler?) bir sürü şey derler. Ne başkanı, ne koskoca adamı, siz deli misiniz, ben küçük bir çocuğum, bir yanlışlıkla buradayım, nasıl derim? Ama laf aramızda, başkan güzel konuşuyor ve üstelik de kürsüden hiç ayrılmıyor. (Onu öyle, kürsüden hiç ayrılmayan halini düşününce, kimi zaman içimden, başkanın annesi yok galiba, diyorum.) Onu dinlerken bazen gerçekten heyecanlanıyorum ve iyi ki Düşler Vadisi'ne gelmişim, diyorum. Geriye dönüp, beni buraya getiren düşlerimi tekrar tekrar seviyorum.

Bir de, köşe bucak taş arıyorum elimi altına sokacak. (Nahit Hoca öyle dediydi. Elini taşın altına sok, dediydi.) Ama acemiliğimden olsa gerek, bunca zaman geçti hâlâ ulaşamadım o taşla. Hayalim, kimi zaman beni sevindirecek görüntüler getiriyor gözümün önüne. Onları izlerken umutlanıyorum. Başkanın, olduğu yerde durup durmasına imreniyorum o nedenle. (Eh, koskoca adam ne de olsa!) İnsan, bulunduğu yerde olmalı, diye söyleniyorum kendi kendime. (O an başka sesler doluyor dilimin ucuna, ama onlara, şimdi beni rahat bırakmalarını ve daha sonra özel görüşeçğimizi söylüyorum. Susuyorlar.)

İlk zamanlar, konuşmalarını birileri hazırlıyordu, diye düşünmüştüm ama yanılmışım. Kendisi hazırlıyormuş. Ama yalnızca metin olarak değil, hitabet tekniğı açısından da iyi bir konuşmacı başkan. Zaten insanları etkileyen en önemli özelliklerinden biri de bu. Diğerleri tam bir facia. Biri sürekli gaf yapıyor, diğeri heyecansız, öteki bir tuhaf. Nereden bulurlar bu tipleri bilmem ki? (Eskiden hiç ilgimi çekmezdi bu işler, vadiye gelince ister istemez dikkat etmeye başladım.) Kimsenin gafında, kefinde işimiz yok da, sonuçta bu insanlar bu vadinin önemli aktörleri. Düşler Vadisi deyip geçmemek lazım. Sonuçta bu vadinin durumu hepimizi ilgilendiriyor. Sorun orada. Bunlar olduğu sürece bizim başkan fazla zorlanmaz, diye düşünüyorum. Bu seçimleri de alır, gelecek seçimleri de. Şanslı adam. Ama bu vadiye şartlar da senden yana olacak. Çünkü buradaki oyun tek kişilik bir oyun değil. (Bunları sen mi söylüyorsun Fevzi Hoca? Maşallah, vadiye çabucak ısınmışsın!) Üstelik yalnızca ülke ile sınırlı da değil. Dahilden-hariçten, bildik-bilmedik, görünür-görünmez, karanlık-aydınlık pek çok oyuncusu var bu vadinin. Hesabı olan herkesin gizli, açık eli var bu oyunda. Kimsenin eli rahat durmuyor. Kimse elini Tanrıya yarkarış için kullanmıyor bu vadiye. Dünyanın üzerinde (çünkü her ülkenin böyle bir vadisi var) sürekli dolaşıyor bu eller. Çoğu kirli, kanlı, vicdansız...

Kuruyasıca eller!

Evet, yine uzun konuştu. Her zaman olduğu gibi önce iç ve dış siyasetteki gelişmeler, ardından da parti çalışmaları hakkında bilgi verdi. Ben, hem başkan dikkatle dinliyor, hem de bu arada gidip geleceğim yerlere kısa kısa uğruyordum. (Yok, bu kez anneme gitmedim, çünkü evde değil.) Toplantının olağanüstü gerekçesi kimi teşkilatlarla ilgili sıkıntılarmış. (Unuttum söylemeyi, acil notu ile mesaj gönderilmişti telefonlarımıza.) O konuda da açıklama yaptı ve bazı teşkilatları sert sözlerle uyardı. Uyardı uyarmasına da, o demin bahsettiğim üslup filan kalmadı kürsüde. O başkan gitti, başka biri geldi sanki. Açtı ağzını, yumdu gözünü. Ses tonu değişti, bakışları değişti. Yapamıyorsanız çekin gidin kardeşim, dedi. Sizin bulunduğunuz yerde olmak için can atan onlarca insan var bu vadiye, dedi. Daha bir sürü şey dedi.

Aman Tanrım! dedim ben de.

Hayır, sevmem böyle şeyleri. Bulduğum yerde adı, sanı, statüsü ne olursa olsun, hiç kimsenin bu üslupta konuşmasını kaldıramam. Hiç kimse-

nin, ağzını açıp gözünü yummasına tahammül edemem! Çünkü hiç kimse bu hakkını olması gereken yerde kullanmıyor. Neymiş efendim, Çiftçiler Birliği Başkanı, hafta sonunda yapılan toplantıda açmış ağzını yummuş gözünü! Parti başkanı teşkilatlara, patron işçisine, öğretmen öğrencisine ağzını açıp gözünü yumuyor. İş mi yani? İnsan ağzını açıp gözünü yumunca bunları mı söylemeli? (Küçük bir prova yaptım. Müthişti!)

Konuşması bitince (bağırıp çağırması yani) gündemin son maddesi olan, dilek ve temennilere geçildi. İşte ne olduysa da orada oldu.

Biraz bekledim. Bekledim ki, az önceki azara, hakarete muhatap olanlar bir şeyler söylesinler. Ya da, yine onlardan birileri yerinden kalksın ve salonun kapısını çarpıp çıksın. Çıksın ve bir daha dönüp bakmasın bu vadiye. Haddi bunu biriniz yapın, diyordum içimden.

Olmadı.

Ne bir şey diyen oldu, ne de kapıyı çarpıp çıkan!

Bu sahne böyle kapanmamalıydı. Elimi kaldırdım ve söz istedim. Buyur, Fevzi Hocam, dedi. Nasıl oldu bilmiyorum ama oldu işte. Konuşma isteğimle, o an orada bulunmamın denk gelmesi açısından söylüyorum bunu. Tabi az önceki söylenenlerin de, uzun süredir beklettiğim kimi şeylerin de payı var bunda. Ayağa kalktım ve bunca zaman geçmesine rağmen, hemen hiçbir konuda fikirlerimize baş vurulmadığını, bundan rahatsızlık duyduğumu, bir de az önceki sözlerinin fevkalade onur kırıcı olduğunu, bu sözleri ne kendi adıma, ne de burada bulunan herhangi bir arkadaşım adına kabul etmediğimi söyledim. Başkanın bundan hoşlanmayacağını biliyordum (hiç hoşlanmazlar böyle şeylerden, sevmeyenler kendi seslerinden başka sesleri) ama doğrusu bu benim açımdan böyleydi. Teşkilatlarla ilgili sıkıntılar, kimi teşkilat mensuplarının aymazlığı doğru olabilirdi. Nitekim bence de vadinin en önemli sorunlarından biri buydu. Sanki birileri vadiyi içinden çıkılmaz hale getirmek için, verimsizleştirmek için bu adamları özel olarak seçip vadiye göndermişti. Ama bulunduğu yerde biri, birilerine hakaret ediyorsa, susmanız, onun bu hakkı her zaman kullanabileceği anlamına gelir. Çünkü insan biraz da çevresinde neler olup bitiyorsa, odur. O nedenle insan kendini korumaya kendinden değil, çevresinden başlamalıdır. Bir de, eğer bunu yapmasaydım, kendimi izah etmekte zorlanırdım. Kimin ne işi, ne hesabı vardı bilemem, ama ben, yıllardır özlemini çektiğim Hayaller Vadisi'ni erteleyerek gelmişim buraya. Benim düşlerim, karımın hayalleri vardı. Öylesine değil, düşlerimin peşine takılıp gelmişim. Taşın altına elimi sokmak için, Tanrının sorusuna hazırlık yapmak için gelmişim. Her ne kadar arada, bir yerlere, başka zamanlara gidip gelsem de, yaptığım işi önemsemek gibi bir huyum vardır. Üstelik şimdiye değin hiç 'öylesine' bir yerde olmadım ben. Hiç, vakit geçirme sorunum olmadı çünkü. Geçen zamanla, o sürede yapılan iş arasında dengesizlik varsa, bir yerde zaman kaybı varsa yani, oradan uzaklaşıyorum. Zaman öyle bir baskı kurar ki üzerimde, o da, ben de da-

ha fazla katlanamayız bu anlamsızlığa ve ilk fırsatta birlikte terk ederiz orayı. O da en az benim kadar titiz anlayacağınız. Anlamsızlığa hiç tahammülü yok. Başkalarının saçmalığını dinleyeceğime, gidip kırlarda kaval çalarım daha iyi, diyor. Bunu yapar, biliyorum. (Çünkü ben onun 'Gün Ortasında Bir Kaval Sesi'ni biliyorum.) Benden bir şey çıkmasa da, belki böyle bir efsane günün birinde işe yarayabilir. (Gördüğünüz gibi, yine bir yerlere gittim.)

Evet, tam da beklediğim gibi sert bir tepki verdi ve mesela hangi konuda, ne söylemek istersin, diye sordu.

Bir de insanları bir an evvel anlamak gerekir. Çünkü yol uzun ve sıkıntılı. Kar var, fırtına var, yağmur var ve sonuçta birlikte yürünecek bu yollarda. Çünkü her vadinin kendine göre bir yürüyüşü var. O nedenle, birlikte yürünür mü, yürünmez mi, ne kadar yürünür bilmek gerekir. Nihayetinde güzergâh 'Şeytan Deresi'. Şeytan Deresi deyip geçmemek gerekir. Deredeki canavarın nerede, nasıl tuzaklar kurduğunu bilmiyoruz çünkü. (Tabi bu bizim yanlışımız, çünkü bilmemiz gerekiyor.) Yollar (yıllar) o nedenle kan gölü ya! (Yollar gerçekten tam bir facia. Onca işaret levhasına, uyarıya, uyarıcıya, ibretlik olaylara rağmen insanlar aynı yollarda, benzer hatalar nedeniyle zayıat vermeye devam ediyorlar.)

Şimdilik bir konuşma yapmayacağımı, şayet bu mekanizma sağlıklı işlerse ancak o zaman düşüncelerimi paylaşabileceğimi, ama durumdan rahatsız olduğumu belirtmek istediğimi söyledim.

Benden sonra söz alan bir-iki kişi daha aynı konuyu dile getirdi. Tabi ânın da buz gibi bir hava esti salonda. Sanırım bu ilk kez oluyordu. Düşler Vadi'si'nin ahengini bozdun Fevzi Hoca, dedim içimden. Bir de bu insanlar hep böyledir, söylemezler, söylenirler. İşte o kapı önü sohbetlerinde genelde bu söylenmeler dile getirilir. Belki de söylenmeyi sevmediğim için sevmiyorum kapı önü konuşmalarını. Ama biri kapıyı açınca da dalarlar içeri. Niye böyledir anlayamadım. Bazen, atasözlerinin bunda payı olduğunu düşünüyorum. Öyle olunca, herkes çalıyı dolanmayı, ne bileyim köprüden geçinceye kadar vaziyeti idare etmeyi tercih ediyor. Oysa hayatın sürekli, insanla, köprüler ve ayılar arasında oynanan bir oyun olduğunu ve dayıların bundan rahatsız olduklarını görmek gerekir. Siz bir dayı olsanız (ki şahsen ben öyleyim) ve hasretle beklediğiniz o 'dayı' sözcüğünün her seferinde size değil de ayıya söylenmesini nasıl karşılırsınız? Yazık, böyle giderse itler de bir kerecik itlik yapamadan gidecekler dünyadan. Ben o nedenle her şeyin açık, sade ve kendisi olmasından yanayım. Neyse ne! Ayıysa ayı, dayıysa dayı, itse it, çalıysa çalı.

Başkanın hareketlerinden son derece sinirlendiği ve böyle bir şeyi hiç beklemediği anlaşılıyordu. Onun sinirli haline daha önce de tanık olmuşum. Daha doğrusu çok dikkatli gözlendiğinde başkanın bu özelliği anlaşılabilirdi. Huyum kurusun, ben de böyleyim işte. Üstüme elzem olan-olmayan pek çok şeyi takibe alırım. Elimde olan bir şey değil. Bu yol güvenliğinin beni çok ciddi etkilediğinin farkındayım. Şeytan Deresi'nin tarihinin de bunda payı bü-

yük tabi. Öyle ki, yıllarca böylesi yollara hiç dönüp bakmadım bu nedenle. Çok da kınandım bu yüzden. Birileri, kendilerinin düştüğü yollara düşmediğim için hep kınadı beni. Onları bu vadede yalnız bıraktığımı, kendi vademde öylesine oturup durduğumu, hatta korktuğumu söylediler. Oysa öyle değildi. Onları yalnız bırakmak beni de çok üzüyordu, ama galiba yeterince yol incelemesi yapmadan çıkmışlardı yola ve o nedenle de sürekli kaza haberleri geliyordu. Her kaza haberinde perişan oluyordum. Nihayetinde kazazedeler bildik, tanıdık kişilerdi. Yolların tarihini, kimlerin nerelerde, ne tür kazalar geçirdiğini bilmek gerekirdi. Bunu zaman zaman dile getiriyordum, ama bilirsiniz, bu yola çıkanlarda bir yol tutkusu oluşur ve onlar yollarından kolay kolay vazgeçmezler. Yoksa, inanın içim gidiyor yollara düşmek için.

Düştüm de!

Sonunda ben de düştüm. Ama benimkisi biraz farklı gibi duruyor. İşin içinde beni düşüren düşler var çünkü. Tabi, Tanrının muhtemel soruları da işin cabası. İlginç olansa şuydu: Yıllardır beni kendi vademde oyalanmakla eleştirenler, şimdi de Düşler Vadisi'ne gelmeme şaşmıyorlardı. Fevzi Hoca'nın ne işi var orada, demiş geçen gün biri.

Farklı birkaç ses geldi arkadan. Şunu da belirtmem gerekir, bu tip ortamlarda mutlaka birkaç farklı ses çıkar. (Aslında onlara vadede verilen bir isim var ama burada o sevimsiz kelimeyi kullanmak istemiyorum. Fakat şunu söylemeliyim, ne zaman o sevimsiz kelime telaffuz edilse, ki çok sık telaffuz ediliyor, aklıma hemen 'falaka' kelimesi geliyor. Yine bir yerlere mi gidiyorum, yoksa kelime kendiliğinden bana bir şeyler mi söylüyor, bilmiyorum. Ama bir kelime niye durup dururken gelsin, ya da ben niye durup dururken orada burada dolaşayım değil mi?) Bu beyefendiler, bizim görüşlerimize katılmadıklarını ve partideki işleyişten son derece memnun olduklarını belirttiler. Çok demokratik buluyorlarmış işleyişi. (Aferin, aferin!) Seslerinden tanımıştım ama yine de başımı arkaya çevirerek, şöyle bir baktım yüzlerine. Bilirsiniz insan bazen kendini ikna edemez. Aslında söyleyeceğim şeyler vardı ama sustum. Artık sen bu vadede yaşıyorsun ve burada her düşündüğün söylenmez Fevzi Hoca, dedim. Bak etrafına, herkes susuyor. Susuyor mu, yutuyor mu o da ayrı tabi. Başka bir vadede olsa (örneğin, Hayaller Vadisi) ağzının payını verip susturacağın biri karşısında 'yâ sabır!' (virânolısı vadede seçimler var) deyip, susuyorsun. Vatandaş her zaman haklı. Balkonuna gelen ağaç dallarını bile kestireceksin teyzenin. Yolda kalmışa yol parası, kalp hastasına muayene sırası ayarlayacaksın. Belediyeye telefon açacaksın ve onlar gelip hemen kesecekler dalları ve teyzem rahatlayacak. Balkona her çıkışında mutlu olacak ve bu mutluluk seçimlerde oy olarak geri dönecek. Çünkü onun oyu olmazsa sen bir hiçsin. (Recep! Teyzeye bir çay getir.) Bir başka şey de, galiba insanlar ağızlarından bir şey kaçırmaktan, bir şeyi tam da kendi düşündükleri gibi dile getirmekten korkuyorlar. İlginç bir şekilde

bunu tüm vadidekiler yapıyor. İşte herkes kendini saklayarak dolaştığı için, susmayı, niteliksiz şeyler söylemeyi, ya da kesik kesik, dura dura, konuşmayı tercih ediyor. Suya sabuna dokunmayan şeyler yani. Öyle olunca da, su da, sabun da, çalı da, köprü de, itler de durup duruyor yerinde. Suya sabuna dokunmayınca her tarafı pislik kaplayacağını söylüyor uzmanlar oysa. Peki sadece Düşler Vadisi mi susturuyor insanı? Elbette hayır. İlginç bir şekilde tüm vadiler susuyor. Hatta en çok konuşması gereken Aydınlar Vadisi'nde de durum farklı değil. Sanki bir gizli el (belki de o kuruyası ellerden biri) tüm vadilerde insanları susturuyor. Belki hepsini anlayabiliriz (hayır, anlayamayız) ama Aydınlar Vadisi'ndeki suskunluğu anlayamayız. Oysa tüm vadilerin onurlu seslere ihtiyacı var. Dünyanın arı, duru, şerefli sözlere ihtiyacı var. (Eh, niye buradayız?) Çünkü yarın insanlar tutunacakları bir söz aradıklarında bulamazlarsa, niye içlerinden bir yiğit çıkıp da (Bir yiğit gurbete gitse, gör başına neler gelir?) haykırmamış, derler. Bir tane bile adam gibi adam yok muymuş, derler. Tamam, sonuçta bu taşlara da yazık, taşları yemek yasak olsun, ama özgürlük onların da hakkı. Madem köpekler bile özgür bu vadide...

Evet, beklediğim gibi oldu.

Çok sert bir konuşma yaptı başkan. Başkan olmak böyle bir şey, diye düşündüm. İstedğin gibi konuşabiliyorsun. Sert, yumuşak, öfkeli, naneli, çikolata... Canın nasıl isterse öyle. Çünkü her şekilde keramet buyuruyorsun. O nedenle ağzının içine bakıyor ya insanlar. (Bu insanların ömrü de onun bunun ağzına bakmakla geçiyor işte. Aslında buna bir çözüm bulmaları şart. Çünkü bunun çözümü var!) Gözlerini, gözleriyle buluşturabilmek için yoğun çaba harcıyorlar. Eğer o muhteşem âni yakalayabilirlerse, Tanrı'nın eline dokunmuş gibi mutlu hissediyorlar kendilerini. Çünkü vadi sakinlerinin kaderi, Tanrı'nın iki parmağı arasından çok (hem Tanrı nerede ki?) başkanın iki dudağı arasında. O nedenle Tanrı'nın iki parmağı kadar önemlidir başkanın iki dudağı. (İşte oradan kalmadır bu vadideki 'Ya Tanrının iki parmağı, ya başkanın iki dudağı!' sözü.) Nihayetinde oradan da bir kader(!) yazılıyor insana...

Tövbe tövbeee!

Resmen bizim (eli ile de tüm salonu işaret ederek) bir hiç olduğumuzu söyledi. İşinize bakın, dedi. Size verilen görevleri yapın, gerisine karışmayın, dedi. Ben hepinizin adına düşünüyorum, merak etmeyin, dedi. Siz bu vadiyi ne sanıyorsunuz, dedi. Öyle her kafadan ses çıkarılmaz bu vadide, dedi. Beni anlayın yeter, dedi. Bazı şeyleri unutun artık, dedi. Eğitim meselesi mi, biz hallediyoruz, dedi. Sağlık mı, ulaştırma mı, esnaf mı, çiftçi mi (doğru, geçenki toplantıya başkan da katılmıştı) aklınıza ne gelirse biz hallediyoruz, siz merak etmeyin, dedi. Siz, birlik beraberliğinizi, ki, her zamankinden daha çok ihtiyacımız var, toplantılara zamanında gelip gitmeyi (baklava, şam tatlısı yemeyi) imza sirkülerini imzalamayı, aidatları zamanındaodemeyi, nöbetlere zamanında gelip gitmeyi, vatandaşa güler yüz göstermeyi (iyi ki de

teyzeye çay ısmarlamışız!) ihmal etmeyin, dedi. Köy köy, kasaba kasaba, sokak sokak, ev ev dolaşmayı unutmayın, dedi. Daha yapacak çok işimiz var, siz de işinize bakın, bize ayak bağı olmayın, dedi. Kendinizi bir şey sanmayın, dedi. Ben olmasaydım şimdi hanginiz buralarda olurdunuz, dedi. Bu iş böyle, işinize gelirse, dedi. Buralarda olmak için insanlar can atıyorlar, dedi. Zaten şunun şurasında seçimlere ne kaldı ki, dedi.

Aman Tanrım! demişim ben de. Bunu der demez de, hayallerim, düşlerim o an gelip kıvrılıverdi dizimin dibine. İkisini de öptüm, teselli ettim. Çok üzüldüler.

Ben öyle dedim de Ömer öyle demedi. Ne var Ömer, dedi başkan. Demek ki o da söz talebinde bulunmuş. Başkanın sesi sevimsizdi. Çünkü ona da dikkat etmiştim. Huyum kurusun. Ne olacaksa benim bu halim? (Ses deyip geçmeyin efendim, bana bir hayli pahalıya mal oldu. Örneğin ben, sesinden belli olur bir kadın, sanmıştım. Meğer, ellerinden belli olurmuş bir kadın!)

Ne var Ömer?

O zaman bizim burada işimiz ne sayın başkan? Dedi Ömer. Madem her şeyi siz düşünüp yapacaktınız, bize ne gerek var?

Ömer bu, eğip bükmez lafı. Zaten şu vadide kafama uyan ender adamlardan biridir. Aslında çok daha sert sözler bekliyordum, ama bu kadarla yetindi. İçimden, Düşler Vadisi'nin Ömer'i bile daralttığını düşündüm. Ne ki, ben de susmamış mıydım az önce!

Ortam bir kat daha gerildi böylece.

Zavallı çaycı de payını aldı öfkeden. Tam başkanın suyunu değiştiriyordu ki, neye uğradığını şaşırды. Boş bardağı bile alamadan uzaklaştı sahneden.

Siz bir sayısınız Ömer'ciğim, dedi. Bu vadinin sayıya da ihtiyacı var ve işte siz vadinin bu sayı ihtiyacını karşılıyorsunuz. (Gözümün önüne bir abaküs getirdim ve oynamaya başladım onunla.) Bazı işler biliyorsun parmak hesabıyla yapılıyor. Malûm, oylamalar filan. İşte siz o zamanlarda önemli hizmetlerde bulunuyorsunuz. Bu nedenle sizlere müteşekkirim. Ama şunu da unutmamak gerekir, siyasetin sınırları vardır. Herkes için sınırları vardır siyasetin ve kişiler bu sınırları koruduğu sürece siyasette kalabilirler. Yoksa savrulup giderler. Sen de biliyorsun ki, siyasi arena savrulmuş, tutunamamış insanlarla doludur. Artık eski siyaset anlayışı yok Ömer'ciğim. Eski vadiler yok. Her kafadan bir sesin çıktığı, herkesin kendince vatan kurtardığı, herkesin ülke sorunlarına kafa yorduğu, herkesin düşündüğü, herkesin konuştuğu siyaset anlayışı artık yok. Yeni bir Düşler Vadisi'ndeyiz artık. Yapılması gerekenler ve bunları düşünüp yapması gerekenler bellidir. Bu vadi o siyaset anlayışından çok çekti. Yaşadığımız olayları hepiniz hatırlıyorsunuz. Vadinin de, ülkenin de istikrara ihtiyacı var Ömer'im. İstikrar için susmayı, istikrar için yutmayı, iktidar (yine istikrar diyecekti de dili sürçtü galiba) için kendimizi, ideallerimizi, hayallerimizi, düşlerimizi ertelemeyi bilmeliyiz. (Ben

de insan düşleri için buralarda olur sanıyordum.) Demokrasimiz geliştikçe, ilerledikçe, milli gelirden halkımızın aldığı pay arttıkça, çağdaş uygarlık düzeyine adım adım yaklaştıkça, ülkemiz yeniden tarihteki o muhteşem günlerine dönecektir. Onun için işimiz ciddidir, onun için hedefimiz büyüktür. Bu büyük hedefe yürürken, yürüyüşümüzü anlayamayanlara, tabi ki diyecek sözümüz yok. Sanırım mesele anlaşılmıştır!

Anlaşılmıştır sayın başkan, hem de ziyadesiyle anlaşılmıştır, dedi Ömer.

Başkanın konuşması bu kadar mıydı, Ömer başka şeyler söyledi mi, bilmiyorum. Çünkü yine bir yerlere gittim. Oyun mu oynadım (elimde abaküs vardı çünkü) hayal mi kurdum bilmiyorum ama sanki karmaşık bir hikâye gibi geldi bana. Aslında başkan da bu hikâyenin kahramanlarından biriydi. Çünkü hikâye Düşler Vadisi'nin boyunu aşıyordu. Ama içimdeki sesi gizlemeyip söyleyeceğim. Tamam, başkan da bu karmaşık hikâyenin kahramanlarından biri de, ya sen?

Evet Fevzi Hoca, ya sen?

Ah bu rüyalar! diyerek geçiştiremem elbette. Salonu, başkan, falakaları orada bırakıp çıktım. Ağzımı açıp gözümü yumamadım ama, başımı alıp uzaklara gittim. Hem de çok uzaklara. Daha doğrusu gitmişim. Düş mü, hayal mi, yoksa daha başka bir şey mi bilmiyorum. Ama az önce de söylediğim gibi, cidden çok karmaşık bir hikâye. Sanki bütün vadilerin hikâyesi gibi geldi bana. Yeşiller Vadisi de, Düşler Vadisi de, Sayılar Vadisi de o hikâyede gizli sanki. Hatta, büyük olasılıkla Şeytan Deresi'nin izleri de orada olabilir...

Şöyleydi:

Önce derin bir sessizlik oldu. Derin, acı, ağır bir sessizlik. En son Tanrı da çekip gitmişti çünkü. Daha doğrusu, bir şekilde Tanrıyı da uzaklaştırmışlardı. İşin buralara geleceği kimsenin aklına gelmemişti. Çünkü herkesin aklı bir an evvel düşmanı yurttan kovmaktaydı. Uzaktan, yakından bir sürü düşman istila etmişti ülkeyi. Düşman da bir tuhaf düşmandı işte. Ülkelerini, ana babalarını, sevgililerini bırakıp, tâ buralara gelmişlerdi. Hadi ülkeleri neyse ne de, sevgililerine nasıl kıymışlardı değil mi? Onların aklı da başka yerlerdeydi demek ki. Çünkü açık seçik anlaşılıyordu ki, herkesin aklı aynı yerde değildi. Kimilerinin aklı da birilerini yurttan kovmaktaydı. Kimi geceler limana yaklaşan bir gemi, birilerini alıp sessizce uzaklaşıyordu limandan. Yok, meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan, gibi değildi. Bir başka acı ve bir başka hüznün verici bakışlar kalıyordu gidenlerden geriye. Gecenin karanlığında, üstelik sahilde kimsecikler yokken, bu acı ve hüznün nasıl yayılıyordu, belli değildi. Yayılıyordu, çünkü derin, acı, ağır bir sessizlik kaplamıştı ortalığı. Tanrının ayrılması bu sessizliği daha da derinleştirmişti. Tanrının ne zaman ve hangi limandan ülkeyi terk ettiği bir türlü anlaşılamadı. Ama bir sabah insanlar artık Tanrının da aralarında olmadığını gördüler.

Şaşkınlılar!

Her şeylerini kaybetmişlerdi. Üstelik de kazandık zannettikleri yerde kaybetmişlerdi. Anlaşılr gibi değildi. Dışarıya kaybettikleri yetmezmiş gibi, içerde de kaybetmişlerdi. Nasıl olurdu böyle bir şey? Düşman çekip gitmişti, ama kaybetmişlerdi. Bizim bildiğimiz, düşman gittiği yerde kalırsa kaybedilir, diyorlardı. Gizli gizli söyleyebiliyorlardı bunu. Demek düşman gitmemişti. Demek düşman dışarıda değil, içerideydi. Ama bu nasıl olabilirdi? Yoksa hem içeride, hem dışarıda mıydı düşman? Olup bitenleri bir türlü anlayamıyorlardı. Tam rahata ereceklerini düşünüyorlardı ki (insan doğal olarak düşman yurttan kovulunca rahat edilir, diye düşünür tabi) hiç beklemedikleri bir şeyler oluvermişti. Belki korkularından, belki saflıklarından (saf insanlardı, saflı) hiçbir şeyden kuşkulanamamışlardı ilkin. Her biri cephede canla başla savaşıyordu. Kuşkulandılarsa bile seslerini çıkaramamışlardı, ya da iş işten geçmişti. Hangi elin kimin eli olduğu, orada ne işler yaptığı belli değildi. Keşke avazları çıktığı kadar bağırırsalardı. Bağıra bağıra ölselerdi keşke. (Çünkü hiç olmazsa bir ses kalırdı onlardan geriye.) Sonuçta hepsi de ölüp gitmemiş miydi zaten! Bir korku adım adım, gün gün, gece gece, hece hece kuşatmıştı her yanı. Hayır, yalnızca soyut bir korku değildi bu. Sonra kötü şeyler oldu. Acı-tıcı, incitici, hüzün verici şeyler. Unutulmayası, affedilmeyesi şeyler...

Tuhaf bir hikâyeydi.

Hayat bir yandan, hikâyeye bir yandan sürüyordu ve insanlar da işine gücüne bakıyordu doğal olarak. Tanrı dönüp geldiğinde (gelecek miydi gerçekten?) onu ziyaret edeceklerdi. Galiba Tanrı'yı ziyaret edilen bir şey sanıyorlardı. O nedenle yokluğunu, çekip gitmişliğini dert etmiyorlardı kendilerine. Kendi dertleri kendilerine yetiyordu zaten ve bir de Tanrı'nın derdi ile uğraşamazlardı. Hem, adı üzerinde Tanrı değil miydi; gelecekse kim engel olabilirdi ona? Tanrı elbette kendi sorununu çözebilirdi!

Bir hayli zaman geçince, atı alan Üsküp'ü, Üsküdar'ı, Bağdat'ı, Basra'yı geçince, atı alamayanlar da şaşkınlıkları geçince, yani iş işten geçince ancak anlayabildiler olan biteni. Vay beee! Böyle dediler gizli gizli. Akşamları perdelelerini kapatıp (hepsi eski püskü şeylerdi, savaş yıllarıydı, yani yokluk yılları) ışığı söndürüyorlar ve ancak fısıldayarak konuşabiliyorlardı. Sesli sesli, şöyle göğüslerini gere gere bir 'of!' bile çekemiyorlardı. Oysa, bir 'of!' çekseler karşiki dağlar yıkılırdı. Sanki düşmanlar karşiki dağların ardında gizleniyorlardı da, karşiki dağlar yıkılınca altında kalıp geberecekti hepsi. Boyunları altlarında kalasicalar! Elleri tebbet olasicalar! Sevgililerinin yüzünü göremeyesiceler! Öyle bir his vardı içlerinde. Daha fazla uzaklaşmış olamazlar, diye düşünüyorlardı.

Oysa onlar!

Oyunun tüm kurallarını kendilerine göre koymuşlardı. (Demek ki ortada bir oyun vardı ve öyle anlaşılıyordu ki, hikâyeyeyle oyun iç içe girmişti.) Kendileri çalışıyor, kendileri oynuyordu bir bakıma. Çünkü çalgı aletleri de, oyunları da yeniydi. Değişikti. Her gün yeni yeni oyunlar oynuyorlardı. Tuhaf tu-

haf şeylerdi bunlar. Önceleri hiç görmemişlerdi böyle şeyleri. Kıyamet alameti, kıyamet alameti diyorlardı birbirlerine. Görseler de ilgilerini çekmezdi zaten. Kaldı ki, onları oyun alanına hiç yaklaştırmıyorlardı bile. Doğrusu bunlar da pek meraklı değildi onların oyunlarına. Onların oyunları içlerini acıtıyordu çünkü. Çünkü onlar, bunların hatıraları üzerinde oynuyorlardı oyunlarını. Sahneyi tam da oraya kurmuşlardı. Bunca olanlar yetmiyormuş gibi, bir de süren oyunlarla tazeleniyordu acıları. Onlar oynuyor, bunlar bakıyordu. Demek oyun daha bitmemişti. Ne kaldı başka kovacak bire zalimler, diye söyleniyorlardı içten içe. Devamında da şöyle diyorlardı: Tanrımızı da aldınız, daha ne istiyorsunuz?

Gerçekten de kovmuşlardı Tanrıyı. Galiba böyle bir şey ilk kez oluyordu. Bir masal gibi, bir hikâye gibiydi, ama gerçektir. Belli ki, Tanrı çok rahatsız ediyordu onları. Kimi sokakların, caddelerin, binaların girişine 'Tanrı Giremez!' levhaları asmışlardı. Bir garip durumu işte. Bir garip hikâye!

Tanrı da, o eski günler de yok ve artık biz varız, diyorlardı. Kimileri Tanrının öldüğünü bile söylüyordu. Tanrıyı anımsatan, onu çağrıştıran şeyleri de kaldırıyorlardı bir bir. Yolları, caddeleri, vadileri yeni baştan düzenliyorlardı. Bebelere balon, isteyene elma şekeri diyorlardı. Bebelere dağıttıkları balon kadar da (hatta ondan bile çok) elma şekeri dağıtıyorlardı. İnsanlar sokaklarda, caddelerde, evlerinin balkonlarında ağızlarını şapırdatar şapırdatar elma şekeri yiyorlardı. Elma şekerinden almayan pek az insan vardı ne yazık ki. Onlar, bunun gerçekte elma şekeri değil, elma şekeri süsü verilmiş acı bir hikâye olduğunu düşünüyorlardı. Tuhaf bir benzetmeydi bu. Sanki o elma şekerini alıp yeseler, Üsküp'ün, Üsküdar'ın, Bağdat'ın, Basra'nın hikâyesine, düşmanı yurttan kovan kardeşlerinin anısına saygısızlık edeceklerdi. Yok, bunu yapamazlardı.

Bunlar kimdi ve neden onlarla birlikte oyuna katılmıyorlardı?

Evet, sonra tuhaf şeyler oldu. Tuhaf, ilginç, garip şeyler...

Yine bir hayli zaman geçmişti. Onlar oyunu kendi aralarında oynamaktan, bunlar da uzaktan izlemekten sıkıldılar. Yalnızca sıkılmak değil tabi, başka şeyler de oldu. Onlar, bunlar bir gün kendi oyunlarını oynarsa biz oyunsuz kalırız, en iyisi onları da aramıza alalım, nasıl olsa oyun bizim oyunumuz, diye düşünüyorlardı, bunlar da, burada oturup hep seyretmekle mi ömür geçireceğiz, karışalım aralarına da belki bir gün oyunlarını bozup kendi oyunumuzu oynarız, diye düşündüler. Hepsi böyle düşünmüyordu tabi. Kimileri, bu bizim oyunumuz değil, aralarına karışırsak onların oyununa gelmiş oluruz, başkalarının oyunundan bize hayır gelmez, diyorlardı. Bunu çok tartıştılar. İşte o tuhaf şeyler bu aralarda oldu. İçlerinden bazıları gizli gizli onların çalgılarını ve oyunlarını öğrenmeye başlamıştı. Bu duyulunca da ortalık karıştı. Her iki tarafta da homurtular yükseldi. Onlardan bazıları, ne oluyor, bunların ne işi var burada, derhal defolup gitsinler aramızdan, derken, bazıları da onları ikna etmeye çalışıyordu. Aklınızı başınıza alın, bu bir başka oyundur, diyor-

du. Bunlardan oyuna karşı olanlar da, çalgı ve oyun öğrenmeye kalkışanları, bu oyun bizim oyunumuz değil, biz ya kendi oyunumuzu oynarız, ya da işimize bakarız, diyorlardı. Başkalarının şarkısına eşlik etmeyi, oyunlarında el çırpmayı kendi şarkılarına bir ihanet olarak görüyorlardı. Şarkılarının sözlerinde de, çalgılarının nağmesinde de acılarımız var, diyorlardı. O, derin, acı, ağır sessizliği unutamıyorlardı bir türlü.

İşte öyle, herkes bir şey söylüyordu.

Herkes bir şey söylüyorsa, bu iyi değildi. Nitekim öyle oldu. Zaman geçer ve acılar unutulur çünkü. Zaman geçer ve her şey birbirine karışır. Oyunlar, oyuncular, onlar, bunlar, vadiler birbirine karışır. Bunlar gittikçe oyundan hoşlanmaya başlarlar. Çünkü oyun gereği oyuna bol miktarda hoşlandırıcı karıştırılmıştır. Bunlar oyundan hoşlanmaya başladıkça, oyun da kurallarını bir bir açıklar. Sahne dersleri almaya başlarlar. Kostüm dersleri, dil dersleri, anı dersleri, imaj dersleri, yeni çevre ve arkadaş edinme dersleri ile sahne oyunlarına hazırlanırlar. Her geçen gün daha çok alışırlar sahneye de, oyuna da, oyunlara da... Dalga dalga girerler oyunun içine. (Yollara düşerler yani.) Onlar dalga dalga oyunun içine girdikçe, oyun da sinsi sinsi onların içine girer. Bu başından beri sinsi bir oyundur çünkü. Eski şarkılarını, özelemlerini, hayallerini, ideallerini, gönüllerini kaybederler bir bir. Çünkü sahne sanatının kendine özgü kuralları vardır. Gönülünüzde başka nağmeler varken, sahnedeki dansa uyum sağlayamazsınız. Garip görüntüler çıkar o zaman ortaya ve nitekim öyle de oldu. İlk zamanlar kimileri bunu denediler ve ortaya deyim yerindeyse deve kuşu gibi gariplikler çıktı. Öyle olunca, oyunu değiştirmek yerine gönül değiştirmeyi tercih ettiler. Çünkü sahnenin tozunu yutmuşlardı bir kere. Zaten sahneye çıkan, sahnenin kurallarını kabul ederek çıkıyordu. Önce sahneye dört elle sarılmak, onu korumak ve kollamak, güçlendirmek, sahneye gelebilecek her türlü saldırıya göğüs germek gerekiyordu. Sahnenin çevresinde iyi niyetli olmayanlar vardı çünkü. İleri geri konuşup duruyorlardı zaman zaman. Akıllarınca sahneyi ele geçireceklerini sanıyorlardı. Bu sahne kirli bir sahneydi onlara göre. O nedenle, sahnedekilerden (bunlar bir yolunu bulup sahneye çıkanlardı) sürekli çağrı yapılıyordu onlara: Aklınızı başınıza alın da, bu hayallerden vazgeçin. Bırakın o modası geçmiş şeyleri ve oturup dersinize çalışın. Bak biz ne yaptık? Efendi efendi dersimize çalıştık. Dilimizi, gönülümüzü, kostümümüzü yeniledik ve bugün buradayız. Siz bu kafayla hiçbir yere varamazsınız. Onlar geride kaldı artık geride. Tarihe takılıp kalırsanız, bir adım ileri gidemezsiniz. Tarihte bir takım şeyler olmuş olabilir (bazı gemiler, bazı geceler yolcularını alıp sessizce uzaklaşmış olabilirler limandan) bir takım acılar yaşanmış olabilir. Hatta sehpa sehpa, ağaç ağaç (bu ağaçların da kimisi dik, kimisi geniş, kimisi darağaç olabilir) bizi yaralamış olabilir bu yaşananlar. Ama sonunda tarihle yaşanmıyor, ölenle ölünmüyor. Evet, gidenler arkalarında unutulmaz hüznler bırakmış olabilirler. Bize bir sorumluluk, bir namus borcu bırakmış olabilirler. Tamam, borcumuz yine borç. O aziz hatıralar bizim gurur tablomuz

olarak daima eşsiz yerini koruyacaktır. Ama bunların hiçbirisi sahnemize saygısızlık etme hakkı vermez. Sonunda sahne hepimizin sahnesi ve gördüğünüz gibi herkese açık. Çalışan, gayret gösteren, halkın teveccühüne mazhar olan, sahnedeki yerini alabilir. Kardeş kardeş yaşamak varken, sahnemizi daha fazla güçlendirmek varken, taşın altına elimizi sokmak varken, nedir bu sahne karşıtlığı? Evet, aklınızı başınıza alın ve siz de bu aydınlık yola dahil olun. Bu aziz toprakların bunca düşmanı varken (kimi denizlerimizde hâlâ kanları çalkalanıyor biliyorsunuz) bir de siz sıkıntı çıkarmayın. Hem neyiniz eksik?

Karnınız tok, sırtınız pek değil mi kardeşim?

Sen ne diyorsun öyle kardeşim?

O, tam heyecanla konuşmasını sürdürüyordu ki, kalabalığın arasından bir ses duyuldu. Tanrımız nerede, Tanrımız?

Allah razı olsun, kardeşimiz doğru söylüyor, sesleri duyuldu kalabalıktan.

Oradan çok cahilce, çok yakışsız bir ses duydum, diye sürdürdü konuşmasını. Galiba biri Tanrısını soruyor. Meczip olmalı. Acımak ve sormak lâzım ona. Behey gafil! Sen Tanrının, orda burda değil, insanın kalbinde olduğunu öğrenemedin mi daha? Bunu bizzat Tanrının kendisi söylüyor. Ne diyor sevgili Tanrımız? Ben, yere göğe sığmadım, kulumun kalbine sığdım, diyor değil mi? Senin daha kalbinden haberin yok, Tanrıyı nasıl bulacaksın behey gafil? Bunlar orda burda Tanrıyı arayacaklarına, oturup da akıllarını başlarına alsalar daha iyi olur. Siz siz olun, sakın bunlara aldanmayın. Çünkü Tanrı da, cahillerden uzak durun, diyor. Ne diyor, hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu, diyor değil mi? Ne çekiyorsak cahillikten çekiyoruz zaten.

İşte öyle, zaman geçer ve acılar unutulur. Hikâye kendine yeni bölümler, yeni oyuncular, yeni vadiler bularak yoluna devam eder. Her hikâyede olduğu gibi, olup bitenleri uzaktan izleyenler burada da vardır. Hâlâ acıları, hâlâ hüznü ve her şeye rağmen hâlâ umutları olanlardır bunlar. Tanrı bir gün dönecek ve söz yeniden Tanrının olacaktır çünkü. Buna çok kesin bir inanışla inanmaktadırlar. Beklemesini bilene Tanrı mutlaka gelecektir. Çünkü Tanrı beklenmediği yere, özlemediği, çağırıldığı yere mutlaka gelir. Onu orada istemeyenler olsa da gelir. Ve bilenler bilir ki, Tanrıyı kovmak kimsenin haddine değildir. Çünkü tarih, Tanrıyı kovmak isteyenlerin acıklı hikâyeleriyle doludur. Tanrının yokluğunu fırsat bilip (bu ahmaklıktan başka bir şey değil tabi) başka sahnelerde oyuna çıkanlar, kendilerini onların sahnelerine göre biçimlendirenler, kendi sahnelerinin efendisi olmak dururken, başka sahnelerde itilip kakılanlar, Tanrı döndüğünde onu tanıyamayacaklar belki de. Çünkü sahne onları adım adım değiştirmiştir. Hayır, bu bizim Tanrımız değil diyecekler büyük olasılıkla. Tanrımız bizim işlerimize karışmaz, diyecekler. Bizim işimiz bize, Tanrının işi Tanrıya, diyecekler. Çünkü sahnenin tozu, dozunu gittikçe artırarak onları bu hale getirmiştir. Çünkü acılar unutulduğunda şöyle olur: Acılar kendi duygularını, düşüncelerini de alarak giderler de insanlar bir tuhaf olurlar. Çünkü

acılar da kısım kısımdır. Soylu acılar öyle herkese emanet etmezler kendilerini. Hele de onların hazzetmediği bahçelerde, sahnelerde dolaşanlara, başkalarının oyunlarına çıkanlara asla. O nedenle yaptıklarının doğru olduğunu sanırlar ya! Çünkü kendi oyunlarını oynamayanlar, bir süre sonra oynadıkları oyunun kendi oyunları olduğunu sanırlar. Durum bir tuhaf hal alır böylece. Olup bitenleri uzaktan izlemekte olanlar, bütün bunların hayal mi, gerçek mi olduğunu anlamakta zorlanmaktadırlar. Hadi onlar neyse ne de, bunlara ne oluyor değil mi? Neden durmaları gereken yerde durmuyorlar, neden bu sahnenin tam da acıları, hüznüleri, anıları üzerine kurulduğunu görmüyorlar? Neden kendi dillerini bırakıp da onların dillerini kullanıyorlar? Oysa onlar da tıpkı diğerleri ve diğerleri ve diğerleri gibi ölüp gitmeyecekler mi? Onların arkalarından da birileri, yazık, keşke soylu bir ses bırakabilselerdi, demeyecek mi? Tıpkı bir hikâyeyi okur gibi, bir hikâyeyi yaşar gibi hissetmektedirler kimi zaman kendilerini. Sanki vakit bir başka hikâyenin vakti gibidir...

İşte bu onların hikâyesi ve öyle oldu. Önce derin bir sessizlik oldu ve sonra tuhaf şeyler. Oysa o yabancı oyunlarda, bilmedikleri sahnelerde ne işleri vardı değil mi? Yazık, perme perişan oldular. Çok zayıat verdiler, çok! Ölü ve yaralı bilançosu maalesef çok ağır. Geri döndüklerinde hiçbir şey bulamayacak kadar, hiçbir şey anımsamayacak kadar tükettiler kendilerini. Kendisini bulamayacak insan da geri dönmüyor, dönemiyor işte.

Acılar kendilerine döndüğünde, duygularını ve düşüncelerini iade ederler. Bu bir tür îade-i itibardır onlara. İnsan itibarına kavuştuğunda, dili de, gömleği de gelir onu bulur. Ama görünen o ki, yakın vadede bitmeyecek gibi bu sahne oyunu. Dedim ya, uzaktan izleyenlerden başka (topu topu kaç kişiler ki?) kim varsa, gözünü, kulağını sahneye çevirdi. Neredeyse herkes sahnedeki oyunu kanıksadı ve bu sahnenin nereden, nasıl, niçin getirilip de buraya kurulduğunu unuttu. Gözlerini sahneye çevireli beri, neler olup bittiğini görmüyorlar bile. Çünkü artık aralarında bir de sahne rekabeti başladı. Herkes sorunun oyuncularında olduğunu düşünüyor ve kendince, bu oyunu ben oynarsam vadideki gürültü, kargaşa biter sanıyor. Öyle olunca da aralarındaki kardeşliği unutup, sahne hukukuna göre bakıyorlar birbirlerine. Oysa, sahne gibi onun hukuku da kendine özgü. İşte o nedenle her biri bir tarafa savruldu. Her biri diğerinin düşmanı oldu. Onlar birbirinden uzaklaştıkça, sahnenin asıl sahipleri büyük bir keyifle sahneyi biraz daha onlara bıraktı. Onlar biraz daha sahneye girince, sahneyi sahiplenince, sahne de yeni yeni numaralar gösterdi onlara. Her bir perdenin sonunda bir numara saklıydı. Git git bitmiyordu perdeler ve numaralar. Ama birileri (muhtemelen sahnenin asıl sahipleri) sürekli olarak onlara, az kaldığını ve başarmak üzere olduklarını fısıldıyordu. Doğrusu arada bir onlara hak verdirecek ve sahneye olan güveni artıracak şeyler de olmuyor değildi. İşte böyle zamanlarda bir kat daha heyecanlanıyorlar ve bir kat daha sahnede bulunmaktan mutlu oluyorlardı. Bu sahnede mutlu olunca acılar bir kat daha uzaklaşıyordu ken-

dilerini onlardan ve acılar uzaklaştıkça hafızaları da boşalıyordu. Yeni doğmuş gibiydiler, hiçbir şey hatırlamıyorlardı. Hatta onlara geçmiş anımsatacak, sahne huzurlarını, hedeflerini bozacak ne varsa, uzaklaştırmıyorlardı yakınlarından. Onları yük olarak görüyorlardı. Artık yeni şeyler söylemek lâzım, diyorlardı. Öyle ki, bu tip oyunlardan tamamen uzakta, belki biraz münzevi, belki biraz yalnızca o saf dünyalarında kalarak ışığı koruması gerekenler de tuhaf biçimde sahne nede rol alıyorlardı. Yerlerinde kalıp, belki de sahnedekilere oradan seslenmesi gerekenler, artık kendilerini sahneye göre ayarlıyorlardı. Öyle olunca onlarda da tuhaflıklar, anlaşılması güç haller belirmeye başlamıştı. Artık kardeşlerini sahnedeki oyuna göre yönlendiriyorlar ve sahnenin farklı taliplileri arasında taraf oluyorlardı. Her biri bir şey söylüyordu. Sahne mücadelesi onları da cezbetmişti sonunda. Yeni yeni elma şekerleri dolaşıyordu ortalıkta. Tabi sahnenin cazibesine kapılanlar, kendi cazibelerini yitiriyorlardı. Onun için tuhaf tuhaf cezbe halleri saçılıyordu ortalığa. Gazetelerde, televizyonlarda çarşaf çarşaf yayınlanıyordu bu cezbe halleri. Şeyhler, müridler, tekkeler, takkeler, tesbihler (Ah bu Dervişler Vadisi!) havada (pardon sahnede) uçuşuyordu. İşte o üç beş divane kimi zaman kendi aralarında, ne yapsak ne etsek, bir 'of' çeksek sahneyi (karşık dağları) yıkabilir miyiz, diye konuşuyorlardı. Aslında onların derdi sahne mahne değil, kardeşleriydi. Çünkü onlar her şeyin bu sahneyle başladığını ve bu sahneden inmedikçe iflah olmayacaklarını düşünüyorlardı. Bunca yıllık emekten ne kaldı geriye, diyorlardı? Kardeşlerimizin her biri bir tarafa savrulup gitti, diyorlardı. Dünyaya bir ses bırakacaksak, bu ancak bizim kendi sesimiz, bir şarkı bırakacaksak bu ancak bizim kendi şarkımız olmalı, diyorlardı. Bizim sahne-miz, bizim sesimiz ve bizim şarkımız diyorlardı da başka bir şey demiyorlardı. Acılar kendilerine dönüldüğünde.

Aman Tanrım!

Alkış sesiyle kendime geldim. Başımı kaldırıp sahneye baktığımda, başkan konuşmasını bitirmiş, ayağa kalkmıştı. Başkan da, sahne de, alkışlar da tuhafıma gitti bir an. Yine nerelerdesin Fevzi Hoca, dedi Ömer omzuma dokunarak.

Hiç, dedim. Hikâyeler ve vadilerle başım dertte bu aralar!

Yüzüme tuhaf tuhaf baktı. Ben de salondan çıkarken dönüp bir kere daha baktım sahneye. Sonra gidip bir yerde çay içtik. Masadaki gazetenin manşeti ilginçti: Yollar yine kan gölü!

Eve geldim. Bana iki kahve yap, dedim karıma. Şaşırdı. Sonra izah ettim..

KÖKSAL ALVER

EYLEN YOLCUM EYLEN

Yoldasın.

İki şehri buluşturan o ip gibi yolda. 'Uzun ince bir yolda.'

Benzin istasyonlarını, iniş ve çıkışlarını, tepelerini, içinden geçtiği ilçeleri, kasabaları, köyleri, konaklama tesislerini adın gibi bildiğin yolda.

Bir şeyler götürüyorsun. Broşürler, kataloglar, senetler, çekler, paralar, sözleşmeler, eşantyonlar, ajandalar.

Bir yerden aldığını başka bir yere götürüyorsun. Hep telaşlısın bu yüzden; bir yere yetişmenin telaşı sarıyor seni her defasında. Acelen var.

Hele bir soluklan diyene cevabın hazır: acelem var. Yetişmem gereken işler var. Beni bekleyenler var. Gitmem gereken daha nice şehirler var. Nice dükkanlar ve müşteriler. Nice kasabalar ve köyler. Nice ömürler ve ölümler.

Hele bir dinlen, yavaşla diyene bakışların hazır: acelem var, gitmem gerek.

Hep gidiyorsun. Gidip geliyorsun. Gidip gidip dönüyorsun. Durup durup gidiyorsun.

Yoldasın.

Bildik yerlerden geçip, bildik manzaraları seyrediyorsun. Sigara küllükte, telefon elinde.

Gölbaşı'nı sağına alıyorsun. Her zamanki gibi göle kaçamak bakışlar atıyorsun. Geceleri göle düşen ışıkları anımsıyorsun. Yakamozların gölle dansını izliyorsun yakın bir hayal diye.

Ahiboz solunda kalıyor. Nedendir bilinmez, bu köyün tabelasını her gördüğünde için bir hoş oluyor. Ne çayını içmişliğin var, ne tanıdığın biri oysa. Ama böyle. İçin bir hoş. İsmi yetiyor.

Buna benzer nice tabela hatırlıyorsun. Tabelaların yolcunun sırdaşı ve yoldaşı olduğunu çok iyi biliyorsun.

Bir tabela sadece bir tabela değildir. Bunu senin gibi hep yolda olandan daha iyi kim bilir?

Bir tabelanın yolcunun aklına neler neler getirdiğini şoförlerden ve yolcularından daha iyi kim bilir?

Bezirhane'yi yol üstünde arıyorsun ama nafiye. Tepenin kuytusuna bir güzel saklanmış.

Dağların, tepelerin, vadilerin avuçlarındaki nice köyler ve kasabalar gibi.
 Yol hafif yokuşları aşıyor, kendini daha ötelere fırlatıyor.
 İstasyonlar, konaklama tesislerine uzuyor.
 Karahamzalı, Kulu, Tavşançalı, Acıkuyu, Cihanbeyli. Arada küçük-büyük köyler.
 Kavşaklar, terk edilmiş çiftlikler, yeni açılan istasyonlar, kapısına kilit vurulmuş istasyonlar.
 Ağabeyli, Yeniyayla, Karaömer köyleri.
 Sonra Altınekin kavşağı. Sağdan Sarayönü-Kadınhanı, tam yol Konya. Sonrası Antalya, Mersin, Karaman ve daha başka şehirler.
 Görüşmeler, anlaşmalar, ödemeler.
 Bildik seremoniler. Bildik dönüşler. Gelişler, gidişler.
 Hayatın olağan rutinleri.
 Hayatın olağan rutinlerinde salına salına yol alırken, başka bir yoldan başka hikâyelere, başka yerlere çarpa çarpa, onlara dokuna dokuna gitme arzusu seni kamçılıyor.
 Yavaşla diyen, bir dinlen, etrafına bir bak diyen sözleri duyuyorsun.
 Peki diyorsun, bu sefer sizin dediğiniz gibi olsun.
 Yenice-Haymana levhasının dibinden ayrılan yola sapıyorsun hemen.
 Nereye gittiğini, nerelerden geçtiğini bilmediğin bu yolun şöyle yarım daire çizip kıvrıla kıvrıla, köylerden ve kasabalardan geçerek Cihanbeyli platosundan şu duble yola bağlanacağını kestiriyorsun. Herhalde bağlanır diye düşünüyorsun. Hoş bağlanmasa ne yazar! Varsın böyle olsun bu sefer.
 Ama kendini sağlama alman gerektiğini hatırlatan o akıllı iç sesine kulak vermeden edemiyorsun. Ne de olsa riski sevmeyen tayfadansın. Hayatın her yanına yerleşmiş olsa bile.
 Haritaya bakıyorsun. Tam isabet. Yola revan oluyorsun.
 Arabanın teybinde Hasan Yükselir. Türküler, deyişler, nefesler.
 "Ben gidiyorum mamur olsun viranlar."

Mevsim bahar, baharın ilki. Biraz soğuk, biraz sıcak. Tam karar.
 Hafif bir esinti. Tüm ovayı, tepeleri, dağları efil efil gezen rüzgâr.
 Camı biraz indiriyorsun. Baka baka gidiyorsun, temiz havayı içine çekerek, havaya dolan kokuların armonisine kapılarak.
 Kıvrım kıvrım yollar, yolu başka yöne çeviren tepecikler, tepeciklerin eteklerine tutunmuş köyler. Yalçın kayalar yok, dik vadiler de. Engin bir ufuk.
 Gökyüzü yere inmiş. İşte orada yerle gök buluşmuş.
 Bulutlar yakın mı yakın! Topak topak, pamuk pamuk, katman katman bulutlar.
 Binbir şekle giren bulutlar. Birinde bir kısrağ başı, diğerinde sıra evler.

H E C E Ö Y K Ü

Orada buluttan bir şehir, burada bulut gözlü bir ceylan.
İnsanı sırtına atıp masalsı dünyasına çeken bulutlar.

Boy verip bütün bir platoyu yeşerten ekinler bir de.
Taze bahar kokusuna dayanamıyorsun. Arabadan iniyorsun.
Bir tarlanın kenarında geziniyorsun. Ekinleri okşuyorsun, salınmalarını hayranlıkla izliyorsun. Yaz günlerinde tarlasına gelen çiftçinin gülen yüzünü hayal ediyorsun dolgun sarı başaklarda.
Buraya has kokuyu çekiyorsun içine. Buraya has ses dolaşüyor etrafta.
Kuş ötüşleri ve rüzgâr. Belli belirsiz sesler. Hatta sessizliğin sesini bile duyuyorsun.

Bir tepecikte otlayan koyunlar. Çobanlar, köpekler ve taze baharın habercileri ri körpe kuzular.
Koyunlar her yanda, leylekler havada ve karada.
'Leylek leylek havada/ Yumurtası tavada/ Oynaşiyor çocuklar/ Kırdan, dağda, ovada.'
Çocuklar okulda. Ama ben, çocuk-ben burada; kırdan, dağda, ovada.
Öte yakada bir sarı traktör koca tarlayı ilaçlıyor. Ağaçsız ve gölgesiz o büyük tarlada traktör tek başına. Sanki bir rüya traktör, varla yok arası bir gölge.
Ama çok önceleri okuduğun Sarı Traktör romanında bir gölge ve rüyadan öte bir şey.
Bir güç, iktidar nesnesi. Tıpkı şimdinin cipi gibi.
Ha araba sevdası, ha traktör tutkusu.

Yol üstünde köyler. Yolu kendine çeken, dağa, vadiye yol açan köyler.
Bir köyde durup bakıyorsun. Çekinceli, endişeli. İssızlık. Kimsesizlik.
Bahar ortasında köy meydanı sessizdir. Ancak akşam saatlerinde çağıldan meydan.
Gün ortasında köy, yabancı için ürkütücü bir sessizliği yayar. Bunun etkisindedir.
Kimi köylerden hemen geçiyorsun. Öylesine bakıp. Bir ihtiyar bile yok. İhtiyarlar öğle uykusunda. Evin serinliğinde. Sedirin üstünde.
Belki rahlenin başında. Yer sofrasında.

İlerde bir adam yol boyu yürüyor. Elinde torbalar. Torbalarda öteberi. Evine götürdüğü ekmek.
Yanında duruyorsun. Yalnızlığını yırtmak istiyorsun. Doğanın yetmediğini bilmen gerek.
Selam veriyorsun. Selamını içtenlikle alıyor. Buyur ediyorsun arabaya.

H E C E Ö Y K Ü

Şaşıyor ama biniyor. Yan koltukta gözleri gülüyor.
Bir sohbeti aralamak için bildik cümleleri sıralıyorsunuz.
Bildik cümleler. Bir büyük ve sağlam tanışıklığın sırları.
Adın sanın. Yören memleketin. Tuttuğun iş. Çoluk çocuk. Nereden gelir ne-
reye gidersin.
Böyle şeyler. Sıradan bir sırta bağlayan esaslı şeyler.
Adı Hamdi. İlerdeki Kerpiç Köyü'nden. İnşaat işçisi. Üç çocuklu.
Kısa bir ana sığdırılan başka güzel şeyler. Susmalar. Bakmalar.
Kerpiç evlerle dolu köyün girişinde tepedeki evini gösteriyor.
Numarasız bir ince daveti yineliyor. Çay içelim diyor.
Nazikçe sağol diyorsun. İşlerinin çok olduğunu söylüyorsun.
İşi çok olanın buralarda niye oyalandığını sormaz diye içinden konuşuyorsun
tabi. Hele aslında o eve gitmek istediğini, gidip bir hikâyeye tanık olmayı ar-
zuladığını hiç ama hiç söyleyemiyorsun. Peki diyor, selametle gidin. İniyor.
El sallıyor.
Çeşmedeki kızların, bakkal önündeki delikanlıların, duvar dibindeki teyzele-
rin bakışları altında yoluna devam ediyorsun.
Radyoda haberler, türküler, şarkılar. Melihat Gülses mesela.
"Vardım ki yurdundan ayağ göçürmüş."

Güzelyayla köyünde yaylayı, Çölköy'de çölü arıyorsun. Nafile.
Çölköy adına inat mümbit bir yer. Çarşısı bile canlı ki sorma. Sıra sıra bak-
kallar, kahvehaneler, manavlar. Say ki kasaba çarşısı.
Kalabalık da. Her tarafta insanlar. Okuldan dönen öğrenciler, oturan, bakan,
sohbet eden adamlar, geleni geçeni tedirgin edici bakışlarla ezen delikanlılar.
Nedense hep öfkeli bakışa yaslanan köy delikanlıları! Ah o delikanlı çaresiz-
lik, ah o delikanlı öfke!
Eski evlerin hemen yanında yeni evler. Hatta eski kerpiç evin bahçesine ken-
dini sanki zorla dikmiş gibi duran üç katlı kibirli beton evler.
Tıpkı eski mezar taşlarıyla yenilerinin yan yana, sırt sırta, karşı karşıya dizil-
diği mezarlıklar gibi.
Garip bir tecelliyle iki düşmanın mezarlıkta yan yana yatıyor olması gibi.

Farklı bir topografyası olan Büyükbeşkavak kasabası girişinde demir bir ka-
pı. Kapının altında 'hoş geldiniz' yazısı. İki yanında bayraklar.
Nerde o kale gibi eski şehir kapıları, nerde bu uydurma kapılar diyorsun içinden.
Belki belediyeler bu derme çatma kapıları hizmet cetvellerinde övgüyle anı-
yor bile olabilir.

Bir delikanlı o kapının altından geçiyor. Elinde cep telefonu. Kendini kaptırmış.
Bana baktığı yok. Tuşlara hızla basıyor. Mesaj attığı kesin.
Artık oyali mendiller yok, herhalde çeşmede onu bekleyenler de.
Bütün bunları da alarak Yeniceoba'ya doğru ilerliyorsun.

İki kişi el kaldırıyor. Hiç tereddütsüz duruyorsun.
Atlıyorlar arabaya. Selamlaşıyorsunuz.
Bildik sorular devrede.
Biri lise terk, diğeri ilkokul terk. Bir tesisatçının çıraqları.
Ama ikisinin de gözleri dışarıda; akrabalarının olduğu Danimarka'da, İs-
veç'te, Belçika'da.
Burada sürünmek var, orada kısa zamanda zengin olmak.
Yahut zenginmiş gibi yazları memlekete Mercedes'le, BMW'yle, Volvo'yla
gelmek.
Bir tür araba sevdası işte.
Arada bir Kürtçe konuşuyorlar. Konya ovasında Kürtçe konuşmak.
Garip ama gerçek. Sürgün edilen aşiretlerin bu bölgeye yerleştirildiğini bili-
yorsun.
Şaşırmaman bundan. Ama ne güzel diyorsun.
Bozkır, Kürtçe türkülerle, ağıtlarla başka bir yumak halini alıyor.
Her yerde başka bir ezgi, başka bir eziklik. Ama o ezgileri ve ezikliği ustaca
bir birine bağlayan bir hassasiyet, bir hissiyat, bir inanç.
Anlamadığın Kürtçe sözlerde seni saran o hissiyat.
Bir Anadolu güzellemesi işte.

Dükkânları Yeniceoba'nın girişinde. Bir çay daveti daha.
Bu defa kabul ediyorsun. Hem biraz dinlenirsin, etrafı dolaşırsın.
Çay boyunca hasbihal. Sonra veda.
Kısa ve hızlı bir kasaba turu. Hep şehir turu attığının farkında mısın?
Kasaba turu ilk galiba. Tek bir cadde: Cumhuriyet Caddesi.
Cumhuriyet Caddesi nedir? Bir kasabanın yahut küçük şehrin hülasası galiba.
Trafik lambası kırmızı yanıyor. Duran yok, geçen yok.
Banka şubeleri dizili. Kuyumcu dükkânları, kargo şubeleri.
Kahvehaneler sıra sıra, gün ortasında ama müşterilerle şen şakrak. Taksiciler
dört gözle müşteri bekliyor. Belki eski zamanlardaki işleri düşünüyorlardır.
Artık kasaba caddeleri bile otomobillerle dolu.
Parke taş döşeli sokaklara dalıyorsun. İlerdeki tepeye çıkmayı aklından geçi-
riyorsun.
Tepeden kasabaya bakıp, bütün bir ovayı süzmek, tüm resmi görmek istiyorsun.

H E C E Ö Y K Ü

Sokaklar ıssız sayılır. Tek tük çocuklar. Gelip geçenler. Geçerken illa bakanlar. Bakıp seni ürkütenler.

Taşranın ürkütücü, delici bakışları altında dolaşmanın bir işkenceye döndüğünü fark etmen güç değil.

Taşra, buraya ait olmayanı dolaştırmıyor bile diyorsun; gerisin geri evine yolluyor.

Sen de artık yollanayım diyorsun. Olduğun yerden tepeye bakıp geri döndüyorsun.

Yoldasın.

O bitmez yürüyüşün sağlam tanığı olan yollardasın.

Ana yolların kenarlarında, şehirlerin ötesinde. Bir vadiden geçmekte, bir tepeye varmaktasın. Sonra derelerin kenarından, ovanın tam ortasından.

Bir bakmışsın yüksekte, görüp gözetmekte, esip savurmaktasın.

Bir bakmışsın aşağılardasın; kör olmuşsun, bakışların yere inmiş, daralmışsın.

Say ki hayatın basamaklarındasın; seni kocatan, belini büken hayatın.

Hayatın yollara böylesine benzemesini, hayatın bir yolculuk olduğunu daha iyi anlıyorsun.

Yoldasın.

Bildiğin hikâyelere bilmediklerini ekliyor, kısa bir yolculukta nice hikâyeye bulanıyorsun.

Hep yollarda olduğun halde daha nice yollardan, o yolları saran nice hayatı tan habersiz gezip tozduğunu düşünüyorsun.

Her bir yolun farklı bir hayata açıldığını, kendi hikâyeleriyle hayata sarıldığını hayretle seyre diyorsun.

Tekrar duble yola varıp tam yol ileri diyorsun.

Radyo açık. Yolun açık.

Cana derman türküler, hayale ferman şarkılar.

"Eylen yolcum eylen bir su vereyim."^

ERİŞ ÖZGÜL

ASKER

1

Bıraksalardı, ılık suya karışıp kaybolacaktım. Ama izin vermediler. İçlerinden biri elini yıkamaya suya eğildi. Birden yüreğim buza kesti. Beni görmesinden korkmuyordum. Onu gördü diye korkuyordum. Telâşla döndüm. Yok olmuştu. Bırakmıştı beni. Her şey bitti dedim. Su birden soğudu. Çubukum ağzımdan düştü. Soğuk su boğazımdan akmaya başladı. İçime doluyordu hızla. Bütün kaslarım tutulmuştu. Kımıldayamıyordum. Gözlerimi yumdum. Artık hiçbir şey istemiyordum. Ey güzel ölüm... Safa geldin hoş geldin... Böyle bir ölüm, bize sadece mutluluk verir, dedim...Yazık ki militan gördü beni. Arkadaşlarına seslendi. Koştular. Biri suya atladı. Beni çıkardı. Oysa ben artık dönmek istemiyordum. Bana ne yapacakları umurumda değildi. İlk inimden çıkmıştım. Kusuyordum. Ciğerlerime dolan suyu kustum. Ciğerlerimi kustum. Artık aldığım nefes sayılmazdı. İçime soğuk hava doluyordu o kadar. Ben üşüyordum... Ben ölmüyordum... Yazık, ölmüyordum... On tane silah üzerime doğrulmuş, benim kusmamı seyrediyorlardı. Artık yapacak bir şey yoktu. Kendimi yere attım... Bayılmışım...

Kendime geldiğimde ortalık kararmıştı. Bir ateş yakmışlar, beni ateşin dibine sürüklemişlerdi. Elbiselerim üzerimde kurusun diye. Başımda bir nöbetçi vardı. Diğerleri az ilerde bir halka olmuş sigara içiyorlardı. Gökyüzüne baktım. Ağaçların dallarına gölge yürümüşü. Alacakaranlıkta yapraklar seçilmiyordu. Dallar toplu birer külçe gibi yukardan sallanıyordu. Yandan derenin şırıltısı geliyor, uzakta bir gece kuşu ötüyordu. Uzun uzun öttü. Ona başka bir kuş cevap verdi. Ama sanki sıkılmış gibi ötüşünü yarıda kesti. Başımda bekleyen militan elinde bir çubukla yere bir şeyler çiziyordu. Toprakta çıkan sesi net bir şekilde duyuyordum Halkadaki militanların kesik kesik gülüşlerini de. Her şeyi çok net duyduğumun ayırdına vardım. Eskiden etrafındaki seslere hiç dikkat etmediğimi fark ettim. Şimdi ise her şeyi duyabiliyordum. Dereye doğru baktım. Karanlığı içen suyu olduğu gibi gördüm. Suyun çarpıp sıçradığı kayalardan sızan damlaları. Bu bende bu gün olan bir şeydi. Eskiden kafam düşüncelerle o kadar dolu olurdu ki, etrafımdaki sesleri duymaz, böyle şeyleri görmezdim. İçimde bir göz açılmıştı sanki. Görmediklerini mi görüyordu. Kulağım duymadığımı duyuyordu. Dün olsa bu durum beni korkuturdu. Şu ansa korkmuyordum. Hatta mutluydum. Mağaramdan çıksam

da içim hâlâ ılıktı. Birden yanımdaki suratıma bir tokat aşk etti. Ne sırtıyor–sun lan diye. O zaman güldüğümü fark ettim. Dayanamıyordum. İçimde bir yerler gülüyordu.. Militan bir de tekme savurdu. Karnıma inen pat sesini iyice duydum. Karanlıkta üniformamdan yükselen tozları gördüm.

Az sonra beni ittirerek kaldırdılar. Bir kişi önüme düşmüştü. Diğerleri arkada. Alacakaranlıkta sabahki yürüdüğümüz toprağı tanıdım. Bir arkadaşımın ayağına takılan çalıyı. Yerlerdeki ufalanmış kaya parçalarını. Bunları gördüğümü bile zannetmiyordum. Ama görmüştüm. Dünya bana bütün kapılarını açmıştı sanki. Her şey biz buradayız diye önüme atlıyordu. Nereye gittiğimizi umursamıyordum. Bana ne yapacaklarını da. Dünya ile yeni bir söyleşiye dalmıştım ve bu halimden ölesiye mutluydum. Bunların hepsi onun sayesindeydi: Hacer'in.

Sabah tatlı uykumuzdan saat dört buçukta uyandımlmıştık. Ben nöbetten geleli daha bir saat bile olmamıştı. Yeni uykuya dalmıştım. Rüya bile görmeden kalktım. Sıcak takibe çıkacaktık. Karakola roketatarlı saldırı olmuştu. Teröristler yakındaydı. Hepimizin benzi uçmuştu. Bu takipten belki de bazıları dönmeyecekti. Kimse birbirinin gözüne bakmak istemiyordu. Hepimiz kendimiz şehit olursa ne olacağıyla ilgilenmiyorduk, arkadaşımız şehit olursa ne yapacağımızı düşünüyorduk. Ondand geriye son bir anı kalırsa aklımızdan çıkmayacaktı. Belki de kabuslarımıza girecek, bizi delirtecekti. Bu yüzden kimse birbirine son bir şey söylemek istemiyor, arkadaşlarının son hallerini görmemeye çalışıyordu. Haberlerde gördüklerimiz çok cesur insanlardı zahir. Ölmeden analarına, yavuklularına mesaj bırakanlar. Biz o kadar cesur değildik. Bundan utanıyorduk ama öyleydik.

Korktuğumuz olmadı. Eşkıya çoktan uzaklaşmıştı. Dağı taşı eledik. Ama bir iki sönmüş ateş bulduk o kadar. Komutanımız da daha fazla diretmedi. Geri dönerken neşeliydik. Bugün de ölmemiştik. Şimdi gidip güzel bir uykuyu çekecektik. Sonra da iyi bir yemek. Çoğumuz önce telefona koşacaktı tabii. Hâl hatır soracaktı ama hepsinin dediği aynıydı: Hâlâ hayattayım. Bu gününü de atlattık... Dağdan inmiştik. Bir dere boyundan aşağı yürümekteydik. Su sesi bize hala yaşadığımızı hatırlatıyordu. İşte o anda oldu her şey. Üzerimize yukarıdaki tepeden kurşun yağmaya başladı. Hepimiz yere yattık. Karşılık verdik. Ama bir şey görmüyorduk. Açık hedeftik. O zaman komutanımız geri çekil emrini verdi. Sürünerek uzaklaşmaya başladık. Yaralılarımız vardı. Ama can havliyle sürünüyorlardı. Arkadaşlar onları da tutular. Hep birlikte ilerledik. Bu gün ölüm istemiyorduk. Ben en gerideydim. Bir ara silahlar susar gibi oldu. Bir anlık gafletle ayağa kalktım. İşte o an kıyamet tekrar koptu. Kendimi bir tümseğin arkasına attım. Kurşunlar durmuyordu. Burunumu bile çıkaramıyordum. Ne kadar kaldım bilmiyorum. Birden ortalığın sessizleştiğini hissettim. Ne kadar zamandır bu sessizlik vardı. Bilmiyordum. Başımı çıkardım. Etrafta kimseler yoktu. Arkadaşlarım gitmişti. Ben de ko-

sayım dedim. Aniden karşı tepelerde bir hareketlilik başladı. Silahlı gölgeler aşağı doğru geliyordu. Çıkamazdım. Arkama döndüm. Derenin yuvarlak yapıp derinleştiği yerde bir kandak vardı. Kenarında kındıralar ve birkaç kamış. Yuvarlanarak oraya gittim. Kovboy filmlerinde gördüğümü yapacaktım. Kasaturamla bir kamış kestim. Şöyle bir yarım metre kadar. Sonra suya attım kendimi. Orada saklanacaktım. Kamışla da nefes alacaktım..

Suyun altı hiçte filmlerdeki gibi değildi. Öyle yün döşeğe uzanır gibi suyun dibine uzanmak, ağızındaki çubukla nefes alıp vermek filan hak getire. Bir kere su soğuktu ve birden bire her yerin donuyordu. Sonrasında kamış çubukla nefes almak bir eğitim işiydi. Her defasında insanın ağızının kenarından su kaçırıyordu. Tabii genzine kaçanları saymazsak. Gözlerimi açmak ise hepten zordu. Filmi filan bırakıp tam kendimi dışarı atacaktım ki, gözlerim kendiliğinden açılıverdi. Sonra da suyun dibinden yukarı doğru yükselen, hemen kafamın yanı başındaki yarpuz köklerini gördüm. Yaprakları adeta bir sabah esintisinde gibi sallanıyordu. Sonra akan su ile taranan saçlar gibi aşağı doğru salınan dipteki yemyeşil yosunları. Galiba ben dünyayı ilk o an gördüm. O güne kadar hiç bilmediğim bir evrene düşmüştüm. Belki de ben hep burada yaşıyordum da, dışarıya yani açık hava benim için su altı gibiydi. Aniden dışarı çıksam, havasız kalan bir balık gibi ölecektim. Öylesine benimsemiştim...

Şimdi diyorum ki ben o kadar benimsemesem, su da bana büyük sırrını açmazdı. Boğulur giderdim herhal. Ben öyle ana kucağında gibi yatarken, birden yosunlar aralandı. Önce saçları göründü. Ben onları yeni bir yosun türü sandım. Yosunların arasından, onlar gibi suyun akışına uygun dalgalanıyordu. Sonra ay yüzü göründü. Bilmediğim bir güzellikteydi. Dalgalanan suyun ardından daha bir efsunlu görünüyordu. Sonra tamamen açığa çıktı. Üzerinde su renginde tüller vardı. Su altı rüzgârında savruluyordu. Derin gözleriyle bana baktı. Dudaklarına yayılan gülümsemeyle tanıdım onu. Hacer'di bu. Başka bir dünyada da bulmuştu beni. Su içinde kayarcasına geliyordu. Bana yaklaştıkça içim doldu. Su artık ısıtmıyordu. Hatta ılıktı. Hatta güneş altında gibi terliyordum. Terler sudan ayrı olarak tüm gövdemden aşağı damlıyordu. Bana yaklaştıkça, içime aktığını hissediyordum. Artık ikimiz tek beden olmuştuk. O bendim, bense çoktan ona aittim. Ebediyen. Elini uzattı. Severecek uzandım. Onunla gidecektim. Bıraksalardı, ılık suya karışıp kaybolacaktım. Tam o anda militanın sesi suyu bıçak gibi yardı. Soğudu. Her yer soğudu..

2

Tam on gündür, etrafımla söyleşmekteyim. Beni esir olarak tuttuklarını söylediler. Bilmiyorlar. Ben zaten esirim. Bir daha ne esiri olacağım ki? Ben o gün, içime sızan onun esiri oldum. Suyun altında. Artık beni esir alamazlar. İşte böyle ellerim kollarım bağlı, güneşin yamacında oturturlar. Korkmuyorum. Yalvarmıyorum. Konuşmuyorum. Onlarla ilgilenmiyorum. Şaşıtlar.

Kızdılar. Dövdüler. Anlamadılar. Anlamıyorlar. Anlamalarını da beklemiyordum. Ben dünyanın bana kendini açtığı haldeyim hâlâ. Onun şaşkınlığında-
yım. Esen rüzgârı duyuyorum. Gökten misafir olan ayda, Hacer'in yüzünü
görüyorum. Karanlığın ötesindeki ılıman iklimi hissediyorum. Yakıcı güneş-
teki serinliği biliyorum. Yüzüme konan sineğe bile iyiyim. Rızkı bendeyse
alsın diyorum. Ben bunları hiç bilmezdim. Dünyayı böyle bilmezdim. Artık
biliyorum. Ben bu bilmek halinden hoşnudum. Başka bir şey, aramıyorum.

Aralarında toplandılar. Tartıştılar. Deli olduğumu düşündüler, anlaşılamadılar.
İnadına yaptığımı düşündüler, karar veremediler. Öldürelim dediler, alınma silah
dayadılar, cesaret edemediler. Yüzüme bakmaktan hoşlanmadılar. Beni görmek
istememediler. Sonunda arada bir yemek vererek ne yapacaklarını düşünmeye baş-
ladılar. Elllerinde bir asker vardı ama bildikleri bir asker değildi. Bana ne yapa-
caklarını bilemediler. Bilmemek onları huzursuz yaptı. Benden yana bakmak is-
temediler. Sonunda iyice boşladılar beni. Gevşeyen iplerimle ilgilenmediler.

Bir gece bileklerimin gevşediğini, bağlı ellerimi oynatabildiğimi fark et-
tim. İplerime dokunabiliyordum. Çözmek zor olmadı. Nöbetçim beni unut-
muş uyukluyordu. Sanırım Irak'ta bir dağdaydım. Buradaki vadem dolmuş-
tu. Kalktım. Yokuş aşağı koşmaya başladım. Ardımdan silahlar atıldı. Ama
hiçbiri beni tutturamadı. Kayalardan kayalara bir kuş gibi uçuyordum. Düş-
mekten, ölmekten korkmuyordum. Sanki karanlık benim dostumdu. Kayalar
tarlamızın yoluydu. Üzerime giydirdikleri elbiseleri çıkardım. Çıkardıkça ha-
fifledim. Hafifledikçe koştum. Adeta uçuyordum. Görünmez kanatlarım ol-
muştu. Bir yön çizmemiştim. Ayaklarım beni nereye taşırsa oraya... Yolcu-
luk buydu. Bilmeden. Sonunu görmeden. Gördüğünü önemsemeden..

3

RAPOR

...Tarihinde keşif yapan birliklerimiz, Kuzey Irak sınırında, on beş gün
önce teröristler tarafından kaçırılan ere rastlamışlardır. Teröristler tarafından
kaçırıldığı tahmin edilen er, bitkin ve yarı çıplak bir vaziyette, sınır karako-
lunun doğu mevkiinde, baygın olarak bulunmuştur. Yapılan tetkikler sonucu,
ufak tefek darp izleri dışında herhangi bir yara veya kalıcı işkence izine rast-
lanmayan er, muayene olmak üzere merkeze sevk edilmiştir....

Merkezde yapılan muayenede garip davranışları ile dikkat çeken erin, akli
muvazenesinin yerinde olmadığı tespit edilmiştir. Genellikle konuşmayan ve
sürekli kendi aleminde yaşayan erin, sorulara da tutarsız cevaplar verdiği gö-
rölmüştür. Kopuk kopuk cevaplardan teröristlerin kampına kaçırıldığı tahmin
edilen erden, kamp yeri ve şartları hakkında da sağlıklı bilgi alınamamıştır...

Yapılan tetkikler sonucu, söz konusu kişinin akli dengesinin yerinde ol-
madığından, askerliğe uygun olmadığına ve erken terhisine karar verilmiştir..

Arz ederim.

Ah daha köyün başında gördüğümde içim parçalanmıştı. O aslan gibi delikanlı gitmiş, yerine başka birisi gelmişti. Benzi solmuş, hareketleri yavaşlamış, iğne ipliğe dönmüştü. İnsanlara başka dünyalardanmış gibi bakıyordu. Çatışmaya girmişti. Esir alınmıştı. Kaçırılmış, on beş gün dağlarda kalmıştı. Herkes orada aklını yitirdiğini söylüyordu. Ama ben biliyordum. Benim yüzümdendi. Benim yüzümden..

Meğer taa küçüklükten bunun bende gözü varmış. Çocukken de etrafımda fır dönerdi amma köylük yer işte. Zaten hepimiz bir arada olduğumuzdan anlamazdım. Hani bazen hissederdim bir şeyler de kondurmazdım. Belki de kondurmak işime gelmezdi. Ne bileyim. Benim de gönlüm şimdiki kocamdaydı. O bizden iki yaş büyüktü. Neyse işte. Bu askere gitmeden iki hafta önce, bana mektup yazmış. İşte asker oluyorum, gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var, beni bekle diye. Şaşırdım ben, o günden sonra birkaç gün yoluma çıktı. Kaçtım. Konuşmadım. Bu utanmama yormuş zahir. Ama o askerdeyken beni kocama istedilerdi. Ben de kabul ettim tabii. Ne bileyim. Dağıtımına geldiğinde düğünüm bir hafta vardı. Duymuş. Anasının sonradan anlattığına göre, bembeyaz kesilmiş. Bunlar bir ana bir oğuldu köyde. Benim nişanlı ise biraz varlıklıdır. Bu başını duvarlara vurmuş. Beni fakirim diye istemedi demiş. Oysa benim ona gönlüm yoktu. Gerçekten yoktu...

Neyse. Bir gün tarladan gelirken önüme çıktı bu. Böyle gözleri çakmak çakmak. Titriyor. Allah bilir ya çok korktum. Aklı gitmiş gibiydi. Beni kaçırarak filan diye telaşlandım. Bir yandan da gözüm etrafta. Hani bir Allah'ın kulu geçer diye. Bu titreyen bir sesle, beni çok sevdiğini söyledi. Ben olmazsam yaşamanın kendine haram olduğunu filan... İşte bizim yukarı tarlanın oralarda bir yerdeydik. Bir gölet vardır orda. Daha sekiz sene evvel yapılmış. Onun yanından doğru yürüyoruz işte... Ben korkuyorum ama gene de yoluma çıkmamasını söyledim ona. Bir hafta sonra evleneceğimi. Seninki evliliği filan geçmiş, durmadan beni hiç mi sevmedin diye soruyor. Doğrusu ya, sevmediydim. Yekten deyiverdim. Sevmedim diye. Biraz da sert baktım suratına. Sen ne biçim erkeksin, diye. Herhalde yüzüm çok sertti ki, öylece bakakaldı. O anda gözlerine yaş yürüdü. İri çakır gözleri vardır onun. Bakışları o kadar acıklıydı ki, içim kıyıldı. Keşke bu kadar sert konuşmasaydım dedim. Ama işte korku belası. Bana bir şey yapacak diye korktuğumdan çok sert konuştum. Bu bana baktı baktı, sonra kendini küüt diye göletin içine atıverdi. Valla böyle uçar gibi. Hafif tümseğimsi bir yerdeydik. Yüz üstü düşüverdi suya. Ama ben hayatımda böyle acayip bir şey görmedim. Sanırsın daha düşmeden öldü. Yüz üstü öylece suyun içinde duruyordu. Ne bir kımıldama ne bir çırpınma... Bir bekledim, iki bekledim. Dayanamadım. Koştu atladım suya. Belime kadar girdim. Çektim çıkardım bunu. Toprağa yatırdım. Kendine gelsin diye bekledim. Kendindeydi. Bir iki öksürdü. Sonra yorgun,

gözlerime baktı. Anladım dedi, bende gönlün yok. Kusura bakma dedi. Sonra başını çevirdi. O bana son bakışıydı. O gün bu gündür, bir daha yüzüme bakmadı. En çok ta ağırımaya giden bu. Hiç yüzüme bakmaması. Ben yokmuşum gibi davranması. Beni saymaması. Gerçi belki de hak ettim. Ne bileyim. Gene de insan affeder, değil mi?

Ertesi gün izini bitmeden daha, kışlasına gittiğini öğrendim. Rahatladım. Gene de köylük yerde dedikodu çıkar diye çok korktum. Malum düğünüm az vardı. Ama Allah'ı var. Anası sağlam kadındı. Bir Allah'ın kuluna bir şey söylemedi. Neyse. Benim düğün oldu. Ama benim ne tadım var, ne tuzum. Arkadaşlar soruyor, işte korkuyorum falan diyorum. Ama gözlerinin o kırgın hali içime bir iyice yer ediyor. Rüyalarıma filan giriyor. Kurtulamıyorum. Allah razı olsun, kocam iyi adamdı. El üstünde tuttu beni. Bir dediğimi iki etmedi. Öyle kaba da değildi. Yavaş yavaş rahatladım.. Unuttum olanları...

Sonra bunun çatışmada kaçırıldığı haberi gelidi. Anası perişan. Ben işte altı aylık filan gebeyim. Herkes kadının yanına gidiyor. Kaynanam göndermiyor beni. Yüklüsün, sana bir şeyler olur diye. Ben de uzak duruyorum. Sonra bulunduğu haberi geliyor. İşte on beş yirmi gün sonra da terhis ettiklerini. Ben o zaman yedi buçuk aylık filan hamileyim. Evde duramıyorum Ben de çıkıyorum karşılayanların arasına. Daha köyün ucunda görünce içim parçalanıyor. Zayıflığı, benzinin solması filan bir tarafa, üstüne acayip bir mahzunluk gelmiş. Hani nasıl desem insanın hayatta bir kere düşeceği türden. Bir daha hiç çıkmayan bir mahzunluk.

O gece sancım tuttu. Niye bilemedi doktorlar. Ben biliyordum. Kederden oldu. O mahzun hali gözlerimin önünden gitmiyordu işte. Kimseye diyemiyordum. Beni hastaneye yetiştirdiler. Bebeğim erken doğdu. Allah'a şükür sağlıklıydı. Ama beni al bastı. Emziremiyordum çocuğu. Kucağıma alamıyordum. Beş gün şekerli su içirdiler yavruma. Sonunda tuttu beni. Emdi. Ona bir kere sarıldım. Bir daha bırakmadım. O kadar seviyordum. Böyle küçücük, çelimsiz bir oğlandı. On gün biz hastanede kaldık. Köye dönmekten korkuyordum. Hep hastanede kalalım istiyordum. Ama işte dönüş gelip çattı. Dönmeseydim keşke. Benim geçen yıl beklediğim dedikodu, bu yıl çıkmıştı. Köy çalkalanıyordu....

Bu seninki askerde teröristler tarafından kaçırıldı ya, buna oralarda bir haber olmuş. Af edersin kafayı sıyırmış. Köyde kimselerle konuşmuyormuş. Evde durmuyormuş. Dağlarda geziyormuş sürekli. Bir tek sabah erkenden camiyeye gidiyormuş. Herkesten evvel. Bunu hep kapının önünde dua ederken buluyormuş hoca. Fısırlar. Ne dediği anlaşılmıyormuş. Hoca çok konuşmayı denemiş amma cevap alamamış. Gündüzleri hep tarlalarda, çayırlarda... En çok ta su kenarlarına gidiyormuş. Sulara giriyormuş. Dibine yatıyormuş. Boğulacak diye korkmuşlar. Ama sapasağlam çıkıyormuş. Ondan sonra da ağlıyormuş. Hacer diye fısıldıyormuş. Neredesin Hacer. Koma beni buralarda.

İşte ondan anlamışlar bunun bana sevdalı olduğunu. Bütün köy bunu konuşmaya başlamış. Bir tane yakın arkadaşı ben biliyordum, Hacer'e vurgundu demiş. Anası gene ben bilmem demiş ama köylü yakıştırmış kendiliğinden. Daha dolmuştan köye inince anladım. Herkes bana bakıyordu. İşte akeri delirten bu diye. Bebe me sarıldım. Sımsıkı. Beni bunlardan korusun diye. Eve gittik, kaynanam bir acayip. İşte o gün kocamla arama bir soğukluk girdi. Küstü bana niye söylemedin diye. Söylenecek bir şey yoktu ki. Ben işime gücüme döndüm. Zaten bebemle ilgileniyorum. Oğlum güçlensin diye canımı ortaya koyuyorum. Onunla dertleşiyorum. Evden çıktığım yok. Kimse gel sin de istemiyorum. Ama işte deli gibi de merak ediyorum. O son ayrılıştaki çakır gözleri hayalimden gitmiyor. Rü yalarım a giriyor. Oğluma onun adıyla sesleniyorum kimseler yokken. Delirmekten korkuyorum.

Bir sabah dayanamadım. Gece emzirmeye kalktıydım. Herkes uyuyordu. Evden çıktım. Caminin oraya gittim. Uzaktan baktım kendisine. Dua okuyordu. Küçülmüş, bir avuç kalmıştı. Ama sanki çakır gözleri kocaman olmuş, tüm yüzünü kaplamıştı. Kirpikleri neredeyse yanaklarına değiyordu. Ona öylece bakakaldım. Öyle güzeldi. Güzel olan bir şey vardı onda. Hocanın ayak sesiyle kendime geldim. Kaçarak eve girdim. Ama kocama yakalandım. Bebe uyanmıştı. Hemen anladı ne yaptığımı. Ona dayanamadım, dedim. Çok merak ettim. Ama o kızgındı. Ben çocuğu alırken, odamızı alt üst etti. Sandığım da buldu mektubunu. Gitmeden önce yazdığı. Ben onu sakladığımı bile unutmuştum. Ama çok gücendi. Niye yırtıp atmamıştım. Bilmiyordum ki. Aklıma gelse yırtardım. Herhalde yırtardım. Karıştı her şey birbirine. O günden sonra hayat bana zindan oldu. Kocam yüzüme bakmıyordu. Kaynanam hep tepemdeydi. Bebe m huysuzdu. Ama sağlığı iyiydi çok şükür. Ben evden çıkamıyordum. Bir yere gitmekten korkuyordum. Amma içimde de bir ateş vardı. Hep onu görmek istiyordum. İstemesem de istiyordum.

Oğlum artık oturmaya başlamıştı. Ben de yavaş yavaş tarlalara gidiyordum. Bir gün kocam çalışırken, dereye yüzümü yıkamaya indiydim. Tam suya eğildim. Karşıda onu gördüm. Kandağın başında. Su ya eğilmiş, beni çağırıyordu. Gel Hacer, al beni, diye fısıldıyordu. Ama sanki fısıldamıyor, gürliyordu. Tüm ova sesinden inliyordu. Dağ taş susmuş, bir onun sesi doldurmuştu her yeri. Hacer.Hacer. Ne yaptığımı bilmeden yanına gittim. Ben geldim dedim. Bak yanındayım. Yüzüme bak. Bir an baktı bana. O çakır gözlerin içindeki mahzunluğu gördüm. Sonra başını çevirdi. Sen o değilsin dedi. Benim Hacer'im başka. Ne dediğini anlamıyordum. Bendim işte. Yanındaydım. Ama bir yandan da anlıyordum. O benim hayalimi sevmişti. Hikayedeki Mecnun gibiydi. Öyleydi amma bu benim ağı rıma gitti. Koşarak gittim oradan. Bütün gün ağladım. Kocamdan göz yaşlarımı saklamaya çalıştım. Sonra ağlamadım. O çakır gözler beni de sarmalamıştı sanki. Ben de onu köye indiğinde gördüğüm hali gibi oldum. Üzerime bir mahzunluk çöktü. Artık kim-

seyile ilgilenmiyordum. Bir tek bebeni. Başka yok. Kocamla arama dağlar girmişti. Bu dağlar gittikçe aşılmaz oluyordu. Sonunda bir sabah kalktım. Bebe mi aldım ve babamın evine döndüm. Kimseye bir şey demedim. Soruları cevapsız bıraktım. Kocam da beni aramadı zaten. Öylece koptuk gittik.

5

Psikiyatri servisinin genç doktoru, dalgındı. İlk defa bir hasta karşısında çaresizdi. Karşısındaki bir hastaydı. Günlük hayattan kopuk, gerçeklere karşı ilgisiz. Kafasında yaşattığı bir hayalin peşindeydi. Ama hasta değildi öte yandan. Sorularına gülümseyerek cevap veriyordu. Saldırgan değildi. Herkesin yardımına koşuyordu. Konuşuyordu. Ama bir şey söylemiyordu. Bu halin ne olduğunu ben de bilmiyorum, diyordu sadece. O yüzden anlatamam. Askerde kaçırılmış, teröristlerin elinde on gün kalmıştı. Sonra da dağlarda aç susuz beş altı gün. Şizofren değildi, depresif değildi, obsesif sayılabilirdi ama değildi.

İki gündür ilacı kesmişti. Bunun için servis şefiyle kavgayı bile göze almıştı. İlaçlar zaten bir iyileşme yapmamıştı. Zavallının şuuru ile oynamışlar, hareket kabiliyetini yok etmişlerdi o kadar. İtiraz bile etmemişti. Benim ilacım sizde yok demişti, kırık bir gülümsemeyle. Neylersin, sen de görevini yapıcaksın. Buyur yap. Köyünde artık meczup muamelesi görüyordu. Annesi göz yaşları ile getirmişti. Oğlumu kurtarın diye. Oğul ise annesine üzülmüyordu. O üzülmeyin diye geldim demişti bir keresinde. Otuzlarının başındaki genç kadının kısa meslek hayatında, böyle hastası olmamıştı. Ne de literatürde bildiği bir vaka. Hastanın üzerinde bir uçuculuk vardı. Bir garibanlık. Mahzunluk.

Koridordan geçerken, bir köşeye sinmiş genç kadını gördü. Umutla bakıyordu ona. Bir aydır, her hafta geliyordu. İlk sorusu beni sordu mu oluyordu. Ona hayır demekten korkuyordu artık. Küçük yüzlü, mahzun evet mahzun bir köylü kızıydı. Ama güzeldi. Gencin aşık olduğu kızdı. Başkasıyla evlenmişti. Onun yüzünden böyle olduğu söyleniyordu. Ama Hacer'de sonradan pişman olmuş, kocasını, şimdi iki yaşında dediği oğlunu bırakmıştı. Kocasını yalvarmalarına aldırmadan çekip almıştı oğlunu elinden. Zaten babası da istememişti torununu. Söylediğine göre kocası oğlunu göstermiyordu. Başıyla odasına çağırırdı. Bir kuş gibi uçarak geldi Hacer. Anlatsın istedi bir kez daha. Hacer öyküsünü anlatırken yanakları al al oluyordu. Mutlu oluyordu. Ama oğluna gelince göz yaşları durmuyordu Hacer'in. Günleri köyde oğlunu görebilmek için eski kocasının evinin önünde dolaşmakla, burada da askeri görmeye çalışmakla geçiyordu. Ama işte acıyamıyordun ona. Dert sahibiydi bir yandan, bir yandan dertlerinden memnundu Hacer. Kurallara aykırı olsa da onlara yardım edecekti. O gün görüştürecekti onları Doktor Hanım.

Bahçede ağacın altına oturmuşlardı. Kırık bir banka. Hacer soldaydı. Akşama iki saat vardı. İkisi de hiç konuşmadan öylece duruyorlardı. Ama sanki dünyaları konuşmuşlar gibi mutluydu Hacer. Asker de mutluydu. Güneşi içi-

ne çekiyor, ağaçlara, kuşlara etrafında ne varsa ona, ilk kez görüyormuş gibi bakıyordu. İkisinin de boynu büküktü. Biri sağa. Biri sola. Yüzlerinde hafif bir gülümseme. Hem mutlu, hem mahzundular. İşte bu bükük boyunlar acayip dokundu doktora. Farkında olmadan yanakları ıslandı. Ağladı. Onlara baktıkça ağladı. Ağladıkça hafifledi. Daha çok ağladı. Göz yaşlarını silerken kararını vermişti. Onları daha burada tutmayacaktı. Ne olursa olsun.

6

- Ben Hacer'im, dedi kız. O Hacer benim.
- Benim Hacer'im değilsin, dedi delikanlı. O başka. Sana anlatamam.
- Anlatma, dedi kız. Beni yanına al yeter.
- Sen yapamazsın, dedi delikanlı. Üzülürsün.
- Ben sensiz üzülürüm sadece, dedi kız. Başka yerde yapamam gayrı.

Bir göletin kenarındaydılar. ikisinin de bildiği bir göletin. Kenarda kındıralar vardı. Delikanlının çakır gözleri vardı. Kızın aydınlık küçücük bir yüzü. Gün akşama dönmek üzereydi. Sular pembeleşiyordu. Kızın yanakları da. Suyu baktı. Geçmiş hatırladı kız. Gülümsedi. Delikanlı da gülümsedi. Çakır gözleri, daha derindi.

- Ben oraya gideceğim. Hacer'e...
- Ben buralarda duramam gayrı, dedi kız. Senin yoldaşın olacağım.
- Benim yoldaşım var, dedi ince dudaklar.
- Bir de ben olacağım, dedi kız.
- Gelme, dedi delikanlı.
- Gelmezsem ölürüm ,dedi kız.

Yürüdü delikanlı. Sakin bir adım attı. Bir daha... Köye doğru değil. Dağlara doğru.

Koştı kız. Elini yakaladı. Bir daha bırakamayacağını biliyordu. itmedi elini delikanlı. Tenine geçen sıcaklığı hissetti. ilk defa bu kadar mutluydu kız. Diğer elini de sardı bu zarif ele. Delikanlı küçücük gülümsedi. Niye bilmiyordu. Kız mutluydu. Ardında bıraktıklarına baktı aceleyle. Gözlerinden birkaç damla yaş geldi.

Delikanlı ağlamadı.

Geride kalan hayatına son kez baktı kız. Elinin biriyle göz yaşlarını sildi. Delikanlı ardına hiç bakmadı.

Güneş yavaş yavaş batıyordu. Onlar uzaklaşıyordu. ikisi de bir daha arkalarına bakmadılar...&

MURAT TAŞ

HAVUZLU ÇARŞI KİTAPÇISI

Günlerdir aradığı doğru bir cümle. Giriş cümlesi. Derginin son sayısına yeti-
 VJtişecek bir deneme. Sözcükler, puslu gökyüzünde karman çorman uçuşan
 kargalar gibi dönüp duruyordu aklında. Doğum sancısı çeken ama doğurama-
 yan bir anne adayı gibiydi beyni. Vitrindeki birkaç kitabı aldı, çantasına koy-
 du, diyeceğini dedi Nuri'ye, erkenden ayrıldı dükkândan.

Havuzlu Çarşı'dan çıktı, kestirmeden daldı Katlıpazar'a. Alacağını aldı. Bir elinde her zamanki çantası, diğerinde poşetler. Beynindeki yük daha ağır-
 dı. Eve geldi. Karısı yoktu. İyi ki yoktu. Üzerini değiştirdi. Bilgisayarı açtı. "Herkes bir kurmacanın kahramanı olabilir mi?" Bu muydu doğru cümle? Dakikalar geçiyordu. Ekranı, dipsiz bir uçurumun dibine bakar gibi bakıyor-
 du. Sonunda kapattı bilgisayarını. Pencerenin önüne dikildi. Dışarıda sel... Beş parasızlar vardı. Enseleri kalınlar vardı. Her zaman pembe gözlük takanlar, yaz günü başına kar yağanlar, âşıklar, ayrılmışlar, işçiler, esnaflar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, fahişeler, pezevenkler, pişkinler vardı. Kim bilir hangi destanların, masalların, hikâyelerin, romanların dünyasından kopup düşmüşlerdi bu havası puslu şehre. Ömürlerini iki kapak arasına sıkıştırılmış sarı sayfalar-
 da tükettiklerinin farkında mıydılar? Bilselerdi küf kokulu bir odaya kapan-
 mış beş parasız bir yazarın kaleminden damladıklarını, ne yaparlardı? "Hiç!" Sonra aklına o geldi. Bu sabah mavi kapaklı bir dosya bırakmış Nuri'ye. Nuri'nin uzattığı dosyaya bakmamış, çantasına koymuştu. Dosyayı çıkardı. Kap-
 pağı okudu. HAVUZLU ÇARŞI KİTAPÇISI.

Kalemi fırlattın. Yüzünü avuçladın. Baş ve işaret parmağınla burnunu temizler gibi sıktın. Suratın kırıştı, gözlerin kısıldı, alnında derin hatlar oluştu. Banyoda, iki fayans arasına çakılmış bir çivide asılı duran puslu aynada çirkin suratını görebiliyordun. Parmakların tarak gibi saplandı kepekli, yağlı saçlarına. Sımsıkı kapatıp çekti parmaklarını. Açtın. Kaleminden ak sayfaya dökülen; ama meramını anlatacak cümleler oluşturamayan kelimeler gibi darmadağınla yağlı teller. Kaç gündür bu haldeydin. Bir hikâye yazacaktın. Kitapçıyı yazacaktın. Beyninde bir türlü bir araya getiremediğin resmin parçaları..." Senden bir bok olmaz oğlum, yeteneksizin tekisin sen!" Mutfağa gidip bir elma aldın, dişledin. Zihninde bir ışık patlaması oldu o an. Bulanık birtakım resimler geçti gözünün perdesinden. Masaya oturdun. Parantez

açıp RAMAZAN, YILMAZ, MERTCAN, ABDÜLREZZAK yazdın, parantezi kapattın. Parantezle birlikte zihninde kapandı sanki. Yağlı teller biriktikçe birikti ak sayfa üzerinde. Yazmak ne bela iş, dedin. Yine de zorladın kendini.

N'olur, beton yığını diye küçümsemeyin beni! Benim de var duygularım. Sizinkilere benzemese de düşüncelerim... Hastalıklarım var, korkularım var. Duvarlarım rutubetten sızlar, tıpkı romatizmalı dizleriniz gibi. Sıvam düşer, boyam kabırır, tıpkı cildinizin kuruması, buruşması gibi. Altmış yedi depreminden sonra vücut bulduk. Ah o günler! Civarın en gözdesiydik. Kurumluyduk. İş yapmak isteyen her esnafın nefsi çekerti bizi. Benim bulunduğum zemin katına bir de havuz yaptılar. Fıskiyeli. Eni dar, boyu uzun, her yeri damalı taşlarla kaplı bir havuz. Adımız önce fıskiyeliye, sonra havuzluya çıktı. Adreslere, kartvizitlere böyle yazıldı: HAVUZLU ÇARŞI.

Havuzun iki kıyısına dizilmiş on sekiz dükkândık. Heyecanlıydık. Sahiplerimizi bekliyorduk. Bekletilmedik fazla. Kimimiz hırdavatçı, kimimiz berber, kimimiz tuhafiyeci, kimimiz ayakkabıcı tabelalarını gururla taşıdık kapımızın çatısında. Benim tabelamda da nalbur yazıyordu ilkin. Sahibim, kısacık bıyıklı, uzun sakallı, göbekli, güdük bir hacıydı. Güdük Hacı derlerdi. Vakit namazlarının dışında da namaz kılardı. Zeminimin bir köşesinde secadesi hiç kalkmazdı. Pazartesileri, perşembeleri oruç tutardı. Komşuları, hacı yediği naneleri ayıklıyor, derdi. Günahları boynuna. Ben sahibimin en ufak bir hilesini, hurdasını görmedim. Allah rahmet eylesin, iki yıl sonra da uçtu gitti bu darıdünyadan. Oğulları kapıma asma kilidi taktılar ilkin. Sonra satılık ilanını yapıştırdılar suratıma. Rutubet kemirdi duvarlarımı, sıvalarım dököldü, boyam kabardı. Her yerim tozlandı. Örümcekler ağ gerdiler karanlık küflü dünyama. Derken bir gün kapım açıldı. Gün doğdu içime. Kirim pasım temizlendi. Sıvası düşmüş yerlerime alçıyla yama yapıldı. Boyandım. Ustalar gelip raflar çaktılar duvarlarıma. Kapımın kenarına kocaman ışıklı bir vitrin yapıldı. Zeminime parke döşendi. Raflarım boy boy, renk renk, ciltli-ciltsiz, ince-kalın binlerce kitapla doldu. Kitapların kendilerine has kokuları vardı. Sade kâğıt kokusu değil, sade mürekkep kokusu değil, bunların dışında bambaşka bir koku. Boya kokusuna bir de kitap kokusu karışınca mide bulandırıcı bir kokuyla doldu içim. Hele ışıklar sönüp kapım da kapanınca boğulacak gibi olurdum. Sonra ben mi alıştım yoksa kokular mı uçtu bilmiyorum. Tarif edemediğim bir huzur, güneş gibi çökmüştü içime. El-ayak kesilince bir başka heyecanlanırdım. Raflarımda görmediğim, bilmediğim binlerce renk vardı. Binlerce düşünce, binlerce fikir, hiç yaşamadığım duygular, varsayımlar, kuramlar vardı. İki kapak arasına sıkışmış dünyalarında yaşayanlar vardı. Cesur savaşçılar, yamyamlar, barbarlar, deli gibi sevenler, sevip de kavuşamayanlar, zalim krallar, sarhoşlar, fahişeler, işçiler, köylüler, ağa-

lar, eşkıyalar... Milyonlarca kelime, yüz binlerce cümle, mısra vardı raflarımda. Sessiz, huzurlu gecelerde dünya dünya dolaşırdım. Uğramaya fırsat bulamadığım bazı dünyalar bazen bir öğrencinin, bazen bir avukatın, bir öğretmeninin koltuğunda bir yıldız gibi kayıp giderlerdi. O dünyaları çok merak ederdim. Gidip de dönmeyenler olurdu. Gittikten sonra dönenler de. Çok insan tanıdım, iki kapaklı dünyalarda yaşayan. İki kapak arasında yaşadıkları na kanıp, onlar gerçek değil ki, demeyenin. Siz gerçek misiniz? Sizin de iki kapılı bir dünyanız yok mu? Sonra hanginiz Don Kişot kadar, Robinson Crusoe kadar, Anna Karenina, Nana, Emma kadar, Leyla ile Mecnun kadar, Mem kadar, Zin kadar, Alaaddin, Ali Baba, İnce Memed kadar gerçeksiniz. Hanginiz onlar gibi yüzlerce, binlerce yıl yaşayacak?

Yeni sahibim dal gibi ince bir gençti. Tarih öğretmeni idi. Uzun saçlı, gür bıyıklı, kendisi gibi ince birkaç arkadaşıyla hemen her gün akşama doğru gelir, hararetli, öfkeli konuşmalar yaparlardı. İyi bir hatipti sahibim. Diğerleri az konuşur, hep dinlerlerdi. Bilmediğim, duymadığım kelimelerle konuşurlardı. Komprador, burjuvazi, proleterya diktatörlüğü, komün, reel sosyalizm, faşizm, oligarşi, devrim... Daha önce görmediğim açık kırmızı, sarı kapaklı kitaplar dizildi raflarıma. Diğerlerine göre daha itibarlıydılar. Karanlık, sessiz gecelerde misafir olduğum bu yeni dünyalarda öğrendim o kelimelerin anlamını. Zor kitaplardı. Gidip de dönenlerdendi çoğu. Gün geldi hep böyle sürüp gitmesini istediğim huzurlu, sessiz gecelerim siren, düdük, silah sesleriyle paramparça oldu. Beş para etmez bir arabesk şarkısının nakaratı gibi dillerde hep muhtıra sözcüğü vardı. Sokaklarda polis, köylerde jandarma vardı. Sahibim ve arkadaşları uzun süre gelmediler. Onların yerine gelen polisler ibadet etmek için mabede koşan müritlerin manevi huzuru içindeydiler. Kapağı açık kırmızı, sarı kitaplar raflarımdan bir bir toplandı. Yetmedi haftalık, aylık, üç aylık dergileri de toplamaya başladılar. Niye? Yasak! Bu yasağı aklım hiç almadı. Sahibim de tutuklanmıştı. Üç ay yatıp çıktı. Açığa alındı. İstifa etti. Arkadaşları uğramaz oldu. Artık hep buradaydı. Sol yana yatırdığı düz, uzun, siyah saçlarının gölgelediği gözlerinde hep öfke vardı. Öfkelerini kâğıda kusuyordu. Önce hikâye yazmayı denedi. Yazamadı. Beynindekiler hikâyeyle anlatılamayacak kadar gürdü. İlk romanını yazdı. "Mustafa'nın Küresi." Roman yayımlandı. Arka kapağında, "...değişen koşulların yarattığı yeni insanları, yeni ilişkileri başarı ile işlediği kabul edilen..." yazıyordu. Bu yazı ona güç veriyordu. Müritler mabede sık sık geliyorlardı. Elllerinde yasaklı dünyaların listesi... Kirli beyaz şeker torbaları onlarca yasaklı dünyanın kör kuyusu olmuştu. Sahibim yeni romanlar yazdı. Hainin Biri, Geceye Hapsedilen Kartallar, Büyük Düğüm, Devasa Bir Uçurumun Kıyısında.

Dünya dünya dolaştığım o huzurlu gecelerime n'oldu? Sokaklar barut ko-

kuyordu. Kaldırımlar da kırmızılar açıyordu. İnsanın insan avladığı bu süre-
 avında bizler de nasibimizi alıyorduk. Kimimiz komünist yuvası, kimimiz fa-
 şist dergâhı olmuştu. Duvarlarımıza kırmızı renkli dev gibi harflerle DEV-
 GENÇ, DEV-SOL, TKP, DHKO yahut "Komünistler Moskova'ya" ,"Ülkücü
 hakkın gücü, devrimci Rusya piçi" benzeri yazılar yazılıyordu. Sırf bu yüzden
 camlarımız taşlanıyor, sıvalarımız kazınıyor, kurşun yiyor, molotof kokteyller-
 rinin yağlı, koyu islerini taşıyorduk. Gerçi bunların hiçbiri başıma gelmemiş-
 ti. Korkulu günlerin yorgunluğunu huzursuz gecelerimde atmaya çalışır, ken-
 dimi birazcık da olsa şanslı hissederdim. Ya o gece? O geceyi unutmam müm-
 kün mü? Vitrinimi tuz-buz eden bir meteor tezgâhıma çarpmıştı. Alevler, ne-
 fesi iğrenç kokan çirkin bir sapığın, bir körpeye saldırışı gibi saldırıyordu raf-
 larımdaki kitaplara. Altı ay içinde üç kez. Tahkikata gelen müritler sahibi-
 me, neden senin dükkân da başkaların ki değil, diye sorduklarında, sahibimin
 sol yana yatırdığı düz, uzun, siyah saçlarının gölgelediği gözlerinde bir öfke
 çakıp sönmüştü. "Bunu benim size sormam gerekmiyor mu?"

Daha neler yaşadım neler? Muhtıradan kaçarken cuntaya yakalandık.
 İdamlar, infazlar, cezaevlerinde işkenceler, kendini yakanlar, açlık grevlerin-
 de kör olanlar. Bu arada müritler hep uğradılar. Ellerindeki yasaklı dünya-
 ların listesi uzadıkça uzadı. Raflarım nevi nevi çiçeklerin açtığı bir yamaçken
 tek tip çiçeklerin yetiştirildiği bir seraya dönmüştü. Gün geldi dillere bu se-
 fer liberalizm, serbest pazar, mark, dolar kelimeleri dolandı. Düşman bitme-
 di aksine çoğaldı. Anarşinin yerini terör, anarşistin yerini terörist aldı. İrtica
 diye bağırды birileri. Ardından postmodern darbe tartışmaları... Derken on
 yedi ağustos. Tüm tuğlalarımı, demirlerimi tirtir titreten, binlercemizi yer-
 le bir eden o korkunç gece... Bu günlere geldik. Dile kolay tam otuz beş yıl
 olmuş. Bu otuz beş yılda kimler geldi kimler geçti. Herkesi hatırlayamamam
 hafızamın zayıflığından değil, bazıları klasikler gibi kalıcı olmayı başarırken,
 bazılarının da haftalık bir dergi gibi geçici olmasından. Hemen hemen her dü-
 şünce, her meslekten müdavimlerimiz vardı. Kimi öldü, kimi göçtü, kimi
 küstü, kimi yıllar sonra tekrar döndü. İşte bunlardan birkaçı.

RAMAZAN

Bir acayip adam. Başında takkeyi andıran siyah bir bere, kısacık bıyıklar,
 çevrilmiş sakal. İsmi de Ramazan ya tam dini bütünlüğüne kanaat getirmiş-
 ken gözleriniz yakasındaki çekiç-oraklı rozete takılır. Hoppala! Soranlara
 "Memlekette yirmi sekiz şubat diye bir gün var da! Onun hatırası bu sakal"
 der, öfkelenir.

Ettiği kelimadan sıkı bir okuyucu olduğu anlaşılır. Hemen her gün koltuğu-
 nun altında bir yığın gazeteyle gelir, köşeye geçip oturur, gazete demetini yer-
 deki kitap yığınlarının üstüne bırakır, bir cıgara çeker iç cebinden, yakar. (Ne-

fesi, giysileri pis pis cıgara kokar.) Hüseyin Rahmi'nin romanlarından fırlamış bir mahalle karısı gibi her gelişmeden haberdardır. Belli başlı bütün gazetele-
rin kendince önemli köşe yazılarını okumuştur çünkü. Her kelama besmeley-
le başlayan sofular gibi bu da her söze küfürle başlar. Siyasetten gayrisine di-
li dönmez, aklı basmaz. (Televizyon kumandasının açma-kapa düğmesi dışın-
daki diğer düğmelerinin ne işe yaradığını katiyen bilmez. Anlamadığı için cep
telefonu taşımaz, araba ona göre dört teker, bir direksiyondur...) Rüzgâr be-
resini uçursa sebebi sistemdir. (İtibarı yüksek küfürlerini sunar ilgili ve yetki-
lilere.) İki kere iki beş demişse beştir artık. Katiyen itiraz kabul etmez.

İçeride var bir kaç kişi. Hepsi fakülteli. Bu geldi. Her zamanki yerine otur-
du. Koltuğunun altında Sosyalist Emek'in son sayısı vardı. Gazeteyi açtı.
Özellikle sesini yükseltti.

"Çarkına tükürdüğümün adamı!.. "

"Kim yahu" dedi sahibim.

"... bakanı. Türkiye dünyadaki birkaç komünist ülkeden biriymiş! Ma-
dem ülke komünist ben niye komünist bulmakta bu kadar zorlanıyorum?"

Gençler kaş altından baktılar. Bakışlar rozetle sakal bıyık arasında mekik
dokudu. O da bunu bekliyormuş gibi sesini daha da yükseltti.

"Ulan memleketi parsel parsel satmaya satıyorsunuz, bari milletin aklını
karıştırmayın da! Hayır abi, zina yapılır anayla bacıyla yapılmaz, derler.
Bunlar bu gidişle camileri de özelleştirmesinler?"

Bu sözlere sahibim katıla kıtıla güldü.

"Bu kul-mürit takımında da hiç beyin yok be abi! Ulan be akılsızlar, pey-
gamber peygamberken bile üç gün üst üste buğday ekmeği yememiş, sirkeyi
ekmeğine katık etmiş, sırtındaki hırka lime lime olmadıkça yenisini almamış,
çul üstünde yatmış, e bunların hoca efendilerine bakıyorsun baldo pirinçle dol-
durulmuş kaz dolması kıvırttırıyorlar! Kumaşın hası, arabanın lüksü!.. Akılla-
rına, hoca efendi ne iş, diye sormak gelmez mi? Allah'a kulluğa eyvallah da
hoca efendilere kulluk n'oluyor? Takım tutar gibi hoca efendi tutuyorlar."

Gençler hiçbir şey demeden, rahatsızlıklarını yüzlerine yansıtarak çıkıp
gittiler.

"Dün Engin'e uğradım, senin şu Orhan geldi. Kusur bizde, yanlış tanıımı-
sız çocuğu. Öğrencinin devrimcisi mi olur lan, hepiniz küçük burjuvasınız
dedim, kabul etti. Şunlara bak, alayınız kaypaktır desen, dürüstlük timsali ke-
silirler be! Bu gün kaldıkları yurtlardaki hoca efendilerin peşinden koşarlar,
yarın memur olur müdürlere yalakalık ederler, sendikacı olur patronların ça-
nağını yalarlar... Hadi bunlar küçük burjuva, ya şu işçi-köylü sınıfı? Bizim
alt katı kiraya verelim dedik. İki aydır boş. Bu haliyle bile üç yüze elimi öper-
ler. Önceki kiracılar anasını ağlatmış, sıva, boya yaptık mı rahat beş yüze

okuturum. Verdik ustaya. Beş günde bitirdi. Hesabı kes dedim. Millet biliyor ya komünist olduğumu paraya pula önem vermez sanıyorlar. Ne ötüyon lan dedim, abi vallahi piyasada benden ucuzunu yok, dedi. Günlük otuz beş kâğıt! Demesine bakılırsa piyasa elli kâğıtmış. Otuz kâğıttan kestim hesabını. Müslüman mısın hacı, demez mi. Müslüman değil komünistim dedim. Gözleri açıldı puştun! Komünistin parasını istemem deyip parayı almayacağını sandım. Nerdeee! Adam parayı kocakarılar gibi dürüp koynuna soktu.

YILMAZ

Adı Yılmaz. Çolak. Gür saçlı. Esmerin de esmeri. Anne tarafından Amavut. Ama o has Türk. Ezber bozdurandır. Takım elbise giymez, omzuna palto asmaz, şöyle kasıla kasıla "gardaş" demez, bıyık sivriltmez. Üstelik iyi bir okuyucudur. Rus edebiyatıyla alakalıdır. Tolstoy iyi bir romancıdan çok iyi bir ideologdur. Gorki, Şolohov kadar iyi değilse de Ekmeğimi Kazanırken romanı sarsıcıdır. Müdavimliği son yıllardaki Sultan Galiyev merakı yüzündendir.

Yağmurun gün boyu durmadığı, nemli, kasvetli bir güz günüydü. Kapıyı elemandan başka açan olmamış, kasaya metal bir metelik dahi girmemişti. Sahibim gazetelerin köşe yazılarını okumuş, magazin haberlerini okumaya başlamıştı. Birden kapı açıldı. Bu girdi. Şemsiyesini duvara dayadı, köşeye geçti. Dolmuş da dolmuş ama yağmamış bir hali vardı.

"Hayırdır Yılmaz, ne hal?"

Dizine kıvamlı bir tokat patlatıp elini miting meydanında halkı coşturmak isteyen siyasiler gibi uzattı.

"Yuh anasını!"

"N'oldu?"

"Abi olmaz böyle bir şey! Vallahi de billahi de olmaz!"

"Ne olmaz yahu?"

"Bizim mahalledeki Niyazi'nin hanımı yok mu?"

"Niyazi?"

"Geçen yıl Şırnak'ta şehit düşen şu uzman çavuş. Hanımına üç kuruş para verdiler, şimdi faiziyle geri istiyorlar."

"Kim?"

"Kim olabilir abi ya, kim olabilir? Adam canını kimin için vermiş ha, kimin için? Hiçbir akıl kabul etmez bunu! Bu!.. Bu!.. Bu terbiyesizliğin daniskasıdır! Başka ne denir ki? Literatürde durumu anlatacak kelime bulamıyorum. "

"Niye istemişler ki?"

"Ramazan Abi'nin kulakları çınlasın, bunlar adamı zorla komünist ederler. Neymiş efendim, adam mesai saatlerinin dışında vurulmuş. Ben bunların aklını!.. Beş yaşındaki çocuk bile böyle bir mantıksızlık yapmaz. Gencecik kadın. İki de çocuk."

"Sizin bu vatan, millet, bayrak söylemlerinizle suyun başında oturanların söylemi aynı şeyi ifade etmiyor. Ben bu anlattıklarından şaşılacak bir şey göremiyorum. Otuz yıl önce de bu böyleydi, elli yıl önce de."

"Ben onu bunu bilmem! Bu para o zavallı kadınla çocukların hakkı. Hak denilen bir şey var da memlekette! Hem de can pahasına. Ben hakkım olanı bir kuruş dahi olsa alırım abi! Babam da olsa, paşam da olsa alırım! Bizim bir Kemal Abi var. Severim de sayarım da. Eskilerden. Mafya ayakları da vardı bir zamanlar. Yatmışlığı da var seksen öncesi. Evvelki yıl arsa aldı, ev yaptı. Paraya sıkışmış. Geçenlerde geldi, borç istedi. Eyvallah, dedim. Yalnız, benimki yuro, dedim. Öfledi püfledi. Yakışır mı, dedi. Abi, dedim, Türk'ün her şeyine eyvallah da parasına... Anayasanın acısı geçmedi hâlâ"

MERTCAN

İrtica- irticacı lafzının, terör- terörist sözcüklerini solladığı yıllardı. Terör ekip terör biçen medya, bire on veren irticayı keşfetmenin bereketini yaşıyordu. Bir yandan türbanlılar, cübbeliler, şalvarlılar, sakallılar, takkeliler; öte yandan etekliler, tayyörlüler, şapkalılar, rektörler, dekanlar, paşalar. Gün günü, ay ayı kovaladı. Şubat oldu. Olan oldu. Bu zulümdür diyen oldu. İyi oldu diyen oldu. Türbanlılar fakültelere alınmıyordu. İmzalar toplanıyor, gösteriler yapıyordu. O günlerde sahibimin bununla ilgili bir makalesi yayımlandı gazetede. İşte bu yazı yeni bir müdavim kazandırmıştı bize.

Sakin bir gündü. Uzun boylu, dalgalı siyah saçlı, lacivert takım elbiseli, beyaz gömlekli, kırmızı kravatlı, artist gibi bir genç girdi içeriye.

"Merhaba"dedi. "Hoca yok mu?"

Eleman gelenin önemli bir zat olduğuna kanaat getirmişti.

"Birazdan gelir, buyrun oturun."

Elindeki dörde katlanmış gazeteyi açıp okumaya başladı. Biraz sonra hoca geldi.

"Hoş geldiniz."

"Hoş bulduk" dedi, sahibimin gözlerinin içine bakarak. "Sayın hocam yazınızı okudum. Biz sizi solcu bilirdik, siz kalkmış türban yasağını savunanları yerden yere vurmuşsunuz. Şaşırdım ne kelime, allak bullak oldum doğrusu."

"Siz?.."

"Özür dilerim. İsmim Mertcan. İlahiyatta araştırma görevlisiyim."

Hoca, adamı dikkatle süzdü.

"Demek hocasınız!"

"Siz nasıl şaşırdıysanız ben de yazınızı okuduğumda en az sizin kadar şaşırmıştım. Arkadaşlara da okuttum. Hepsi yahu o solcudur, dediler. Neci olursa olsun dedim ben de. Bu zamanda yürek ister böyle yazı yazmak, bu adamlarla tanışmalıyım dedim, kalkıp geldim."

Hoca kıvamlı kıvamlı gülümsedi.

"Mertcan Bey, bu topraklar üzerinde haksızlık da yasaklar da hep oldu. Haksızlık dün Hüseyin'e yapıldı, bu gün Osman'a. Yarın bir başkasına yapı- lacağı da kesin. Osman, Hüseyin zulüm görürken ne yaptı? Seyretti. Sevindi. Hatta zalimi destekledi. Sıra kendisine gelince de. Mesele bu. Zulüm Hrant'a da, Fırat'a da yapılsa cürmüm kadar yer yakar, diyeceğimi derim."

"Doğru söylüyorsunuz, biz bu güne kadar bizim dışımızdakilere yapılan- ları görmedik."

Konuşma bu minval üzerine sürdükçe sürdü.

O günden sonra Mertcan Bey hafta da birkaç kez uğrar, sahibimle, mekân- da bulunan diğerleriyle uzun uzun konuşur, düşüncelerdeki paralellik onu memnun ederdi. Aradan milenyum geçmişti. Şubatın acısı geçmiş, anayasa- nın acısı başlamıştı. Anayasa acısı dün mağdur olanları bu gün iktidara taşı- mıştı. Yasaklara karşı olanlar, yasakları savunur olmuştu. Mertcan'la hoca- nın arası açılmıştı. Mertcan artık gelmez olmuştu.

Sıcak, nemli, yapış yapış bir temmuz günüydü. Sahibim pervanenin dalga- landırdığı havaya rağmen gazeteyi okuyamıyor, sayfaları öylesine çeviriyor- du. Orta sayfadaki makaleyi görünce birden canlandı. Makale şöyle bitiyordu:

Velhâsıl Cemevlerini ibadethane olarak kabul etmek fevkalâde yanlış, ge- reksiz ve hatta tehlikelidir. Müslümanların mabedi camiidir. Bütün müslü- man memleketlerinde camiiden başka mabet yoktur. Çağlar boyu İslam'ın bekçiliğini ve de önderliğini yapmış bu millet şimdi İslam'da ikiliğe mi yol açacak? Cemevleri kapatılmalı.

Dr. Mertcan Velioğlu

ABDÜLREZZAK

Abdülrezzak eskilerden. Müdavimliği seksen sonrasıdır. Sık sık gelmese de ay'ı da geçirmez. Genellikle öğleden sonra gelir, ne var ne yok gibisinden göz kırpar, cevabını alır, yaylana yaylana köşeye geçer, oturur. Nefesi ekşi ek- şi içki, pis pis sigara kokar. Akşamları aslan sütü çekmemişse ertesi gün bod- rum katı bir meyhaneye uğrar, ağız çalkalar. (Bira çeker.) Fazla konuşmaz. Konuştuğu iki konudan biri öğretmenlik anıları, diğeri partisidir. Yaz, kış ne giyerse giysin, yakasına mutlaka altı oklu rozet takılıdır. Particiliği dededen kalmadır. Dedesi partinin ilk üyelerindendir. Evinde kalpaklı Mustafa Kemal resmi, üniformalı İnönü resmi ve dedesinin resmi yan yana asılıdır.

Yaz günü aniden çıkan fırtınanın sapı samana katması gibi son yıllarda her şey birbirine karışmıştı. Sağla sol arasındaki keskin uçurum törpülenmiş, dün birbirine saldıranlar bugün kanka olmuşlardı. Dün fikirleri yüzünden in- sanları hapse atanlar, bu gün kendileri düşünce suçlusu olmuştu.

Yazdı. Seçim yakındı. Seçim sıcaklığı yoktu. İki aydır uğramayan Abdülrezzak bir geldi, pir geldi. Markalı, o biçim bir takım elbise giymiş, kalın çerçeveli siyah bir güneş gözlüğü takmıştı. Haftalardır tıraş olmamış, alttan üsten toplatmıştı sakalını. Yanında da biri esmer, öteki sarışın, ikisi de kirli sakallı, zebellâ gibi iki genç vardı. Elemanın yüzüne bakmadan sordu.

"Hoca?.."

"Nerdeyse gelir, buyurun geçin."

Buyurdular.

"Çay içer misiniz?"

"İstemez!"

Çok sürmedi sahibim geldi. Tanımamış olacak ki dikkatle baktı konuklarına.

"Abdülrezzak! Ben de kim bu mafya kılıklı, dedim."

Abdülrezzak sağ elini yüreğinin özerine koyup, eyvallah, dedi.

"Ooo, yahu sen racon da öğrenmişsin! Ne o eyvallah meyvallah! O sakal da ne oluyor? Epeydir yoksun ortalıkta. De hele şarap mahzeni mi buldun nedir?"

Suratını ekşitti Abdülrezzak. Ağır konuşmamak için kendini sıkıların huzursuzluğu vardı bakışlarında.

"Dediklerin geçmişte kaldı" dedi. Sesi temmuz sıcaklığındaki bir yılanın tıslaması gibiydi.

"Ben yeni bir sayfa açtım."

"Hayırdır?"

"Seninle kaç yıllık merhabamız var. "

"Biz de yok demedik."

"İlk sen duyasın dedim, kalktım geldim."

"Ulan ikinci mi?.. "

"Abi bırak şamatayı. Mevzu ciddi. Siyasete atılıyorum."

"Siyaset?"

"Milletvekilliği."

"Ooo! Adaylıktan çekilen mi oldu?"

"Yok. Sandığın gibi değil."

"Ulan yoksa sende mi modaya uydun?"

"Bizim parti bitmiş de ben görmemişim. Hem hizmetin sağı solu olur mu?"

O an'a kadar işin gırgırında olan sahibim ciddileşti.

"Abdülrezzakkk! O meclis hizmet için gelen üç-beş mebus ancak görmüş-tür bu güne kadar. Söyletme beni! Gel, demişlerdir, sen de arkana bakmadan koşmuşsundur!"

"Desteklemeyecek misin?"

"Ulan sen sarhoşken daha akıllıydın be! İnsan dediğin odun değil, elbette zamanla fikir değiştirebilir. Ama senin nefesin içki kokuyor hâlâ içki!"

Don yemiş badem çiçeği gibi başı düştü önüne Abdülrezzak'ın. Parmaklarını birbirine geçirip sıktı, gözlerini sahibimin gözlerine dikip beş-on saniye baktı.

"Peki öyle olsun!"

"Ulan ... oy vereceğimi nasıl düşünürsün. Gazete de mi okumuyorsun? O kadar yazdım. O yazılardan bir kaçını okumuş olsaydın bugün burada olmazdın. Hadi gazete okumuyorsun, ulan burada da söyleyeceklerimizi söylüyoruz her fırsatta, nasıl anlamazsın?"

"Bunca yıllık merhabamız var dedik de geldik."

"Bunca yıldır beni tanımamışsan ne diyeyim sana."

"Eyvallah! Tanımış olduk!"

"Otuz yıl sonra tanımak da az şey değildir Abdülrezzak, celâllenme!"

Üç adam, üç azılı eşek arısı gibi çekip gittiler.

Masanda derdine derman olamayan yığınla kitap vardı. Hikâye kitapları, eleştiri kitapları, hikâye üzerine yazılmış kitaplar, sözlükler, imla kılavuzları, dergilerin öykü özel sayıları... Hikâye nasıl yazılır? Çehovun tüfeği, Hemingway'nin buz dağı ilkesi, has öykünün kalemle değil silgiyle yazılışı. Üstü çizilmiş, karalanmış cümlelerin üzerine habire kepek ve yağlı teller yağırdıyordun. Dışarıda çocuklar bağırarak, küfrederek top oynuyorlardı. Top, bahçenin demir kapısına her çarptığında zihnindeki kurmaca paramparça oluyordu. "Ulan veletler..." Kısa ama keskin bir of çekip kalktın masadan. Pencerenin önüne dikildin. Toraman çocuk gol attı. Top kapıyı titretti. Tilki gibi zayıf olan, sayılmaz, dedi. Toraman, cenk meydanında düşmana aman vermeyen bir şahbaz gibi dikildi tilkinin karşısına. Curcuna oldu. Analar dillere dolandı. Şahbaz topu aldı, vermem, dedi. Tilki, topun kadar konuş, benim babam ayda bin beş yüz lira alıyor, dedi. Toraman, bizim de Havuzlu Çarşı'da dükkânımız var, dedi... işte o an olan oldu. Buldum der gibi parmaklarını şaklattın. Hikâyenin nizamiye kapısı başlık değildi ama yine de önemliydi başlık. Karalanmamış bir sayfa açtın. iri harflerle HAVUZLU ÇARŞI KİTAPÇISI yazdın. Gerisi yağmur oldu yağdı.

N'olur, beton yığını diye küçümsemeyin beni! Benim de var duygularım. Sizinkilere benzemese de düşüncelerim...

Dosyayı kapattı. Yüzünde gülümseme. Bilgisayarı açtı. "Herkes bir kurmacanın kahramanı olabilir. Hatta bir yaprak, bir çakıl, çürük bir diş..." Dakikalar aktı. Yazı bitti. Kalkıp pencereye doğru yürüdü. Dışarıda sel vardı. Şairler, yazarlar, çizerler, okurlar...

"Demek biz de iki kapak arasında yaşıyormuşuz. Ulan Murat L" «

HASİBE ÇERKO

KUŞBURNU AĞACI YA DA NÂLAN

A kınlarıyla uğraşmayı severdi. Bilirsin. Ninemden bahsediyorum. Bilhassa çocuklara elletmez; nefsine hâkim olamayıp dokunanlara duruşuyla, "İf-lah olmaz eşkıyalar sizi. Ha ziynetime dokunmuş, ha kebâir günah işlemişsi-niz." diyerek dövmeekten beter ederdi. O sıra küçük, sarı madenler malûm fi-i-li işleyenlerin cephesinde zehirli birer böcek kesilirdi de el sürdüklerine bin pişman, sokulmuş gibi hızla geri çekilirlerdi. Günah işlemekten en az bu ca-sus gözlerin nazarından sakındığı kadar sakınır mümkün mertebe kalp kırmaz-dı ninem. Hatırlar mısın? Evimizin misafirlerle dolu olduğu bir gündü. Merak-lı komşu çocuklarından birine gayrı edep hareketinin icabı okkalı bir tokat aş-kedince aniden durgunlaşıp, bin bir azap ve istiğfarla hâllenerek akşama ka-dar süklüm püklüm otururken, ağzından dökülen fağfırlı zünûbîleri arada bir ona içliyiymişsin gibi sarılmak âdetin olduğundan yalnız sen duyardın.

O yan yana dokuz kehribar madeni her sabah fesini giyinmeden evvel sa-yarken denizanasını andıran ellerini bir açıp bir büzerek kadife alınlığa par-mağını usulca daldırır, küçük okşayışlarla başına geçirirdi. Dudaklarının pı-tırtısı ne okuduğunu ele verse de söylemediklerinin merakı durdurmazdı be-ni, "Ne okuyorsun nine?" derdim. Söyleyecek olurdu; ağzından her defasın-da başka bir şey çıkacağını umarak ya elham ya kulhü dinler, çenesinin hafif öne çıkıklığını silen dudak hareketlerinde kaybolur giderdim. Kırmızı kadife kumaştan alınlığı, haki yeşili başlıkla ne kadar da güzeldi ninem! Fesin üs-tünden bal rengi tülbendi akardı. Beline alacalı bulacalı kalın kuşaktan baş-ka, beyaz çiçekleri olan siyah dizliğini bağlardı. Unuttun mu bilmem? Bir de düz siyah dizliği vardı ki derinlemesine bir cep, sağ yanında kumaşın altına dek inerdi. İçine türlü yemişler, elma armut dilimi kurusu, dut ve üzüm dol-durur, bizi gördüğü yerde avuç dolusu verirdi. Çocuklar en çok da akide şe-kerlerinin tiryakisi olmuştu. Sade beyaz, beyaz üstüne enlemesine pembe şe-ritler; sade kahverengi, kahverengi zemini krem renginde kalın bir kuşak gi-bi boydan kesen kordon; sarı, koyu yeşil, yosun renkli, üstü kızıl çikolata be-nekleri kaplı toplar, yavruağzı ve kırmızı dalgalı çizgilerle renklendirilmiş şekerlemeler... Kimi susam küpüne batırılmış kehribar damlacıklar, kimi bal küpüne. Şansımıza zencefilli yahut naneli düşmüşse memnuniyetsizliğimizi belli etmek şöyle dursun, kim bilir yüz adımda dereyi boylayacağı için bu acı

şekerlemelere gayet füsunkâr bir sırtışla bakardık. Ninem avludaysa eğer yanına ilk damlayan sen olurdun. Etrafında fır fır dönerdik. Yanakları hafif sarıkık ve tombuldu. Saçlarından kına eksik olmazdı. Bol kesimli, rengârenk şalvarlar, üçetekler; basma, pazen entariler giyindiğini hatırlıyorum. Baklava dilimi, haroşe, pirinç, selanik model el örgüsü yelekleri ve hırkaları, her koşulda ayağından çıkarmadığı pabuçları vardı. Divitin kumaştan içliklerini, entarilerini, bilhassa kolağızlarının fırırlarını ablam özene bezene dikerdi. Ama zor beğenirdi ninem. Kim bilir kaç defa sökülüp yeniden dikilmiştir o kumaşlar. Hiç üşenmez, her defasında daha bir istekli sarılırdı kumaşa. Yazları kasabaya gelen çerçilerden, top top camgöbeği, parlak kırmızı, mat yeşil, kimi yusuvarlak boncuklar alır, bunlarla tülbentlerine oyalar örerd. Bir defasında camgöbeği boncuklarını kolye yapmak için gizlice almıştım. Gelgelelim boynuma takarken nasılsa ipi kopmuş top bozulmuştu. Parmaklarımın arasından kayıp yerlere saçılıyorlardı. Sonunda olan oldu ve saklandığım yüklük perdesinin köşesinde hâkimiyet kurdular. Uzaktan ablamın o hep bilgiçlik taslayan sesi geliyordu: "Camekânımı karıştırmışlar; dün aldığım camgöbeği boncuklar yok." Bilgiçliğin, karakterine iyice yerleşmesini istemediğimden boncukları yutmayı düşündüm ama tekini bile yutamadım. Ablamın sesi yakınlaşınca da yerlere saçıldı ve böcekler gibi dağıldılar. Telaşından kapının ardındaki çöp süpürgesiyle süpürüverdim. Tam, "oh be!" diyecekken odanın bir köşesinde çıkırıla uğraşan ninem geldi aklıma. Çıkırığın, ip bükerkenki sesinden boncukların şıkırtısını duymaz diye hesap etmişim. Yanılmışım. Arkasında gözü var anneannemin diye de kuşkulanmışım o günden sonra. Ablam, suçumu ortaya çıkaran kendisiymiş gibi kurumlanarak entarimin cepelerini karıştırmaya başladı. Ninem üzerine çöken durgunluktan hızla sıyrılmış, rahatlamış bir vaziyette dosdoğru süpürgeyi gösterdi. Gözlerimi kısmış ablamın boncuklarını gördüğünde atacağı zafer çığlıklarına hazırlanıyordum.

Mikdad Amcanın "çerçi!" diye bağırarak yaz yağmuru gibi pencerelere sürtünerek evimizi dolduran sesi duyulmasa ne çok hırpalanırdım kim bilir. "Koş çabuk, yakala onu. Bunların aynısından al. Benzerine filan kanma sakın!" Önümden çekilir çekilmez holü geçip merdivenleri indim. Avlu kapısına geldiğimde, "Süslü n'olacak!" dediğini ve hınzırca güldüğünü duydum. Kapının tokmağını çevirirken, Mikdad Amcanın iyice uzaktan gelen sesiyle irkildim. Bu işi böyle umursamakla hata mı etmişim bilmiyorum! Düşünmek için zamanım yoktu. Acele etmeliydim, uzaktan bir karaltı gibi görünen sandığın peşinden seğirttim. İş ciddiydi. Her şeye rağmen boncukları alıp alamayacağım konusunda bir fikir sahibi değildim. Dikkatimi omzunda bir kambur gibi o hareket ettikçe inip kalkan sandığa vermiş, koşar adım yürümeye başlamıştım. İplik iplik yırtıkları sallanan ceketinin ayırımındaydım. Uç kısımlar-

dan ve dirsekten çürümeye başlamıştı. Bir ara durup kamburunu diğer koluyla değiştirdi. İçindekilerin nasıl dalgalanıp birbirine sürtündüğünü duyar gibiydim. Epey yaklaşmış olmalıydım; ama seslenmeye, onu durdurmaya cesaretim yoktu. Omuzlarının iyice çökertilip ufalanmış olmasının sorumluluğunu sandığa yükleyerek öfkeleniyor, "Ne demeli ne yapmalıyım?" gibisinden kendi kendime konuşuyordum. Bir amaç uğruna yürüdüğümü belli etmeden evine kadar takip edecektim onu; mahallemizdeki tavukların en güzelini, en kendini beğenmişini, hinoğlu hin bir sülüngili aşabilseydim. Beni her gördüğünde uzaktan koşar adım gelir, damdaysa eğer kanatlarına kuvvet uçar, Allah'tan dört beş adım uzağıma konardı. Bu uzaklık bile nefesini ensemde duymama engel değilken bir lahza serbestliği çok görür, o garip pençe hareketiyle düğüm yere çakılmamı, koca bir kartopu gibi yumularak yavaşça çözülmemi izlerdi. Sonra dizlerimin üstünden kaldırdığım yüzümü ellerimle korur uzaklaşmadığını görünce de "n'olursun git!" diye inleyerek gözlerimi kapatırdım. Bir defasında yine yalnız yakalanmıştım. Gagasının altından sarkan kırış kırış kırmızı etlerden, uzun bacaklarından ve kocaman gövdesinden ürkmüş, "Ne olur gelme hindi kuş sen kel değilsin." deyivermiştim. Taklitçiliğim işe yaramıştı ve hindinin hışmından kurtulmuştum. Eminim unutmamışsındır; mahalenin çocukları onu kızdırmak için, "Kel hindi, kel hindi, annen güzel sen çirkin!" derlerdi. Bu haksızlığı anlar anlamaz kabarmaktan neredeyse kökünden çıkıp uçuşuverecek gibi duran tüylerini açar, dikleştirir, kanatlarını kocaman, yusuvarlak bir pervane yapardı. Bu hâl onun saldırıya hazır olduğunu belli ederdi. İlk saldırı evresine geçip guuu, gulu, guuu! gibisinden bir hava tutturduğundaysa hep bir ağızdan bağırır, "Kanadı güzel hindi kuş annen çirkin sen güzel!" derlerdi. Birden kanatlarını indirir, tüylerini yatıştırırdı. Aklımda kalanları söyledim ben de. Hindi yolumdan çekilir çekilmez koştum.

Tam evinin -yıkıntılar içindeki sağlam bir göz oda- kapısından gireceği sırada bana baktı. "Ne var çocuk, ne istiyorsun?" diyen acı bir bakış fırlattı. Gözlerinin siyahı öyle ürpertici ve derindi ki ayağımın altındaki toprağı silip süpürerek, çelimsiz vücudumu sarsarak hışırtıyla akan bir sele kapılmıştım da şoktan donup kaldığım için hareket edemiyordum. Güneş sarı rengini akşamın üstüne bırakırken boşluğumu büyütüyor, siyah bir pelerin gibi etrafını saran gölgelerin üstünden bakıyordu. Dağ kokulu bir rüzgâr tuhaf haykırışlar bırakarak esiyordu. Dağlar bu haykırışlara kulak kesilmişti de buraya çevirmişti sancılı, ulu yüzünü. "Mikdad Amca!" dedim derin bir karanlığın içinden yükselen, dişlerimin arasından zoraki çıkan bir sızlanmayla. "Sana boncuk getirdim." Duymadığı kesindi. Elimi uzatarak avucumun içinde terden yapış yapış olmuş boncukları gösterdim. Ablam, biraz da yersiz bir delilikle haykırırken süpürge'nin ardındaki böcekleri avuçlayıp iki elime bölüştürmüş-

tüm. Tek kelime konuşmaksızın baktı. Utançtan avuçlarımın eridiğini hissediyordum. "Bunları ipe dizili olanıyla değiştirir misin?" dedim. Afallamıştı. Hafif omzunu eğerek sandığı indirdi. Ne kadar da yorgundu. Gözleri bir anda içine çökmüş, yüzünün derisi sarkmıştı. Kapağı kaldırdı. Tek tek serçerek boncuk toplarını inceledi. Belirsiz bir uzaklığa dalar gibi yüzüme baktı. "Kalmamış, olsa verirdim ama istersen bu boncukları ipe dizip sana vereyim." demesini boşa bekledim. Demedi. Bir elinin başparmağını makasın tek kanadı gibi açarak ceketinin içindeki sol göğüs cebini yokladı, küçük, eski bir cüzdan çıkardı. Kısacık, umutsuzca baktı, rengi uçmuş külâhını alnından biraz geriye itti. Kıvançla başını dağın zirvesine çevirdi, dağı delip geçen gözleri bir anda boşluğa aktı ve söndü. Yere yığılıp kalmıştı.

Canım kardeşim Nâlan! Elindeki sararmış siyah beyaz fotoğrafta sen varmışsın. Uzun yıllar süren serserilik hayatının ardından her şeyini yitirdikten sonra tek umudu sana yakın olabilmekmiş ve havasını soluduğun kasabaya, biricik kızının yakınına çerçilik bahanesiyle gelmiş. Bunu, sonraları öğrendiğimde sen çoktan sonsuz yolculuğuna çıkmıştın. Yıllardır bir sır gibi senden gizlediğim şeyi açıkladığım için mutlu olmalı mıyım, bilmiyorum; yalnız, ne pahasına olursa olsun öz aileni bulmak istediğini biliyorum.

İnsanlar, ölümünün ardından sağken konuştuklarından daha fazla şey konuşmadılar: "Yoksulluk götürdü garibi. Ecel almasa duvar üstüne yıkılacaktı sonunda. Varı yoğu bir keçe, bir sandık." Bu laflardan başka bir şey duymadım.

Ablamın, ben evlenirken ördüğü oyaları çekmecedan çıkardım. Güneş çalmaz kireç taşı boncuğu, cılası kavlamaz taş boncuk, pırıl pırıl can cana, inci boncuk... Gelin mumu, yılan dişi, gelincik, kirazlı, papatya oyalı gelinlik tülbentleri süslüyordu. Artık buradan ayrılıyorum. Hepsini, bu gün kapıya gelen bohçacı kadına verdim. Uçurumun kıyısındaki ağacımıza doğru yol alıyorum. "Ben gidince yerime bu kuşburnu ağacını koy, benimle konuşur gibi onunla konuş." demiştin; daima uzaklara, çok uzaklara, bilmediğim ülkelere gitmek istiyorum derdin. Şimdi, kuşburnu ağacının dibine gömdüğümüz anıları çıkarıyorum. En sevdiğin kıyafetlerini, kesilince alıp sakladığım zifiri saç örgünü, ilk mektepten ayrılır ayrılmaz başkasına vermek istedikleri beyaz kurdeleyi özenle dürdüğün bohçadan çıkarıyorum. Söylediğin gibi, bohçayı gömdüğümüz yerden çıkardıktan sonra o bodur ağaç serpilmeye başladı. Sensiz biriktirdiğim bütün mutluluk resimlerimi ve bıraktığın bir bohça hatırayı yakıyorum.

Nâlan! Kardeşim, bak işte! Kuşlar sürüyle başının üstünde uçuyor. Uzakları sana getiriyor onlar. İşte! Gördün mü? Kuşburnu ağacı titredi, parmaklıklar içindeki tümsekten, alnının üstünden bir kuş havalandım

HAYRİYE ÜNAL

HESAP BOŞ

Onu bir katilin kurbanını tanıması gibi tanıdım. Yıllarca. Bir yerlinin bir v^sömürgeciyi tanıması gibi tanıdım, bütün ayrıntılarına dikkat kesilerek. Bütün hesaplarını ele geçirdim. Alışkanlıklarını ezberledim. Fotoğraflarını inceledim. Kilo değişimlerini, mevsime göre bedenindeki değişimleri, tepkilerini izledim. Başkalarıyla diyaloglarını izledim. Ressamdım, yetenekliydim. Gözüm kapalı yüz hatlarını bir kâğıda aktarıverirdim. Yüzündeki çizgilerin anlamını, gülerken kırışan bölümü, kısılan gözü, sakalı uzadığında yayıldığı alanı ezbere çizirdim. Oyun hamurundan kısa sürede bir büstünü yapıverirdim. Çalışma odamdaki eski büfenin rafı renk renk büstleriyle dolmuştu. Öyle çok fotoğrafı vardı ki her birini inceleyerek üç boyutunu da kusursuzca tasarlayabiliyordum. Hareketli bir kuklasını bile yaptım.

Ölümün vız geldiği süreçti ümitsizliğim. İkinci aşama deniyor buna. Bütün tehlikeli işlere girip çıktım. Gece çalıştım. Ağır sporlar yaptım. Bazı geceler ümitsizliğin koyu ve kalın perdesi aralanır, içeri anlamsız bir renk sızardı. Ama ben bu zayıf ışıkla hiçbir yere gidilmeyeceğini bilen rasyonel varlık, ben bununla avunmamak için gözlerimi sımsıkı kapatır ve ilk telefon görüşmelerinde duyduğum "nasıl sevmem bana o mektupları yazan elleri" veya "seni özledim" gibi esasen pek anlamlı olmayan, ümidin sadece kırıntısını taşıyan bu sözleri çarpıtmak için belleğimi zorlardım. Bedenime eziyet etmekte sakınca yoktu. Madem bir değer taşımıyordu. Şimdi düşünüyorum da düzenli olarak bir kazanın hayalini kurmuş olmama hayret etmiyorum. Kendimi ters taklalar atan bir araba enkazında kan revan hayal edişimde onu cezalandırma isteği saklı olabilir. Oysa benim kadar suçsuzdu. Towing bile yaptım.

Tanıma sürecimin sonuna doğru üçüncü levla geçmişim. Amacımın o olmak olduğunu anlayıverdim. Ona benzersem onu kendimde taşıyacaktım. O yanımda değildi, öyleyse o olmak gerekiyordu. Ümit hastalığıyla zayıflayan bağışıklık sistemim bu fikirle güçlendi. Tuttuğu takımı tuttum, sevdiği şarkıları dinledim. Jestlerini kopyaladım. Sigaraya bile başladım. Aynı marka dizüstü aldım. Aynı oyun konsolundan aldım. Telefonum bile onunkisiyle aynı markaydı. Otomobilimi onunkisine ancak renk olarak benzetebildim, ben manuel kullanamıyordum. Otomobiline bir isim takmıştı, Daisy. Ben de derhal benimkine Donald adını taktım. İnanılmaz başarılı bir taklitçiydim. Ba-

zen yürüyüş esnasında güzel kızlara, kızların kalçalarına bakardım, gözlerimin ardında o varmış gibi, kızları bir erkekmişim gibi hissedebilmeme hayret ederdim.

Bir erkek olarak detaylara dikkat kesilmekte bir kadın kadar iyi oluşu, bundan o zaman hiç şüphelenmedim, ama şimdi düşünüyorum da bu detaycılığı bana bir uyarı işaretiymiş. Uzak durma konusunda ben de onun kadar dikkatliydim. Dokunma mesafesinin azalması ihtimali tüylerimi ürpertiordu. Böyle bir iznimiz yoktu kendimize verdiğimiz. İkimiz de dokunmanın yakışksızlığını bilen ağırbaşlı kimseler olmayı önemsiyorduk. İkimiz de toplumsal refleksleri güçlü olduğu kadar rahatına da düşkün kimselerdik. Risk sevmiyorduk. Sessiz anlaşmamız sevmeyi onaylıyordu, dokunmayı süresiz erteliyorduk. Benim sebeplerim güçlüydü, o ise sebeplerini özenle gizliyordu. Ona soru sorulamazdı.

Onu elim kadar, ayağım kadar tanıdığını sanan ben onu hiç tanımadığımı nasıl anladım? Bana onunla ilgili bir soru sordular. Filanca adam nasıldır dediler. İyidir dedim ezbere. Benimdir der gibi. Her hücresi ayrı ayrı iyiymiş gibi, iyidir dedim. Ne gibi dediler? Bilmem, şey diye kem küm ederken Yahudi olabileceği geldi aklıma. Nereli olduğunu bile bilmiyordum. Rum, Ermeni veya Kürt olabilirdi. Türk olması bana daha yakın mı yapacaktı da bunları düşündüm bilmiyorum. Ben de yerli bir Türk değildim, anneannem Müslüman Tatar'dı, dede tarafımda yüzde elli Rumluk vardı. Diğer yüzde elli ise Mer-sin'den göç etmiş Araplara dayanıyordu. Öbür dedem müderristi, âlim bir zattı. Türktü. Üvey halalarımı da büyüten babaannem Yörük Ali Efe'nin akraba-sıydı. Yani annesi tarafından Atmaca aşiretinden geliyordu. Ben Daisy'sisine yaslanıp çektiirdiği fotoğrafı LinkedIn profiline koymuş sevgilimin hangi kökenden olduğunu bile bilmiyordum. Bunu bilmeyişimden duyduğum azap, onun cahili olmamdan değildi, ona her şeyi kondurmaya başlamamdandı. Karanlık taşıyordu bana doğru. Ondan bana doğru akan şey sadece karanlıktı. Doğum gününü bilmiyordum. Lakabını bilmiyordum. Ayakkabı numarasını, göğüs ölçüsünü, boyunu, kilosunu, parmak izini, kaç diş eksikliği olduğunu bilmiyordum. Babasından dayak yemiş miydi, haftada kaç kere duş alırdı, hiç kaza yapmış mıydı, kaç kadın olmuştu hayatında... sorular bana saldırıyordu. Kendimi sorulardan kollayamaz hale gelince, hiç o olamadığımı da anladım.

Sahi, hep gözden kaçırdığım o küçük gerçek, nasıl kesici, nasıl tacizci: Bensiz nasıl da kolay idare ediyordu.

Bir hafta sonu o kayboldu. Uzun süre rastlayamadılar ona. Onu bir barın önünde upuzun yatarken görmüşler. Esrar içmiş, sızmış kalmış öyle. Uzun simsiyah bir peruk varmış başında. Kırmızı kısa deri bir ceket. Fileli çoraplar. O yoğun karanlıktan bir travesti fotoğrafı olarak sızmıştı ha! Bunca za-

H E C E Ö Y K Ü

mandır duygularımı yatırdığım hesap hortumlanmıştı. O beni rol modeli yaparak belki de bana benzemişti. Yüzlerce soruma tek başına yanıt veren büyük gerçek, gerçek saçtan bile yapılmamış olan şu peruk, önümdeki cam sehpa da yatıyor. Bomboşum. Saçlarımı uzatmaya ahdetmiştim. Hepsini parça pinçik ettim. Karamel-kahve omuz süslerimi şu sentetik kıl yumağıyla birlikte yaktım. Ancak tek yetişkin oğlu ölen bir anne bu kadar karşılıksız kalırdı toprak üstünde. Onun yası vardır, benim yasım yok. Şimdi boş ve çatlak bir vazunun çamaşır makinesi üzerinde süs olarak bulunuşu gibiyim. Rabbim ne süs! Banyodaki bu sonsuz nöbetimde, içimde küpe tekleri, yazmayan tükenmezler, kumanda pilleri, yedek bataryalardan başka bir şey yok.

Sorum yok. Zorum yok. Bomboşum. Onun peruklu, rujlu bir kuklasını yapsam iyileşir miyim? «

ZEYNEP HİCRET

PATLICAN OTURTMA

Satıcının biri bağıyordu. Bir kamyon gürültüsüdür gidiyordu sokakta. Ben o sırada mutfaktaydım. Sabahtan beri ne yemek yapsam diye düşünmekten kafayı yiyecektim. Sonunda patlıcan oturtma yapmaya karar verdim. Bizim herif çok sever. Tam patlıcanları tuzlu suya koydum ki acısını alsın diye, satıcının biri bağırdı:

"Beş kilo üç liraaa. Beş kilo üç liraaa. Patlıcan üç liraaa. Beş kilo üç liraaa."

Dediğim gibi o sırada oturtma yapıyordum. Ev ahalisi akşama aç gelecekti. Kırk yıl yemek görmemiş canavarlar gibi mutfağa dalacaklar, tencerelerin başına üşüşeceklerdi. Kaç kere dedim; 'istemiyorum şu mutfağa girmenizi, sofraya kurulacak herhalde, ben sofrayı kurana kadar düş alın, kendi işinize bakın.' Yok, laf anlatamazsın bunlara, illa hemen çorlanacaklar. Bir de beğenmezler. Yok şu yok mu, yok bu yok mu? Her akşam da pilav yenmez ki canım. Ben yapmaktan bıktım onlar yemekten bıkmadı.

Heyheyleirim gelmeden başladım patlıcanları soymaya. Bir de nasıl aceleciyim. Gören peşime it düştü sanır. Her zaman patlıcanları alaca soyarım ben, usulü öyledir, yine usule uygun soydum; seviyor sevmiyor, seviyor sevmiyor, seviyor sevmiyor. Her defasında seviyor çıkıyor ama inanmıyorum. Neyse işte, soydum sonra halka halka doğradım, naylon bir kabım var mor renk, onu yarıya kadar su doldurdum, bir kaşık da tuz attım, yemek kaşığıyla, tuzu bol olsun, o zaman acısı daha iyi çıkıyor, doğradığım patlıcanları da içine attım, elimle de şöyle bir bastırdım. İşte tam o anda satıcının biri 'patlıcaaan' diye bağırdı.

Benim elim su dolu kabın içinde, elimin altında patlıcanlar kımıl kımıl, sokakta bir adam kulağı patlatan bet sesiyle 'patlıcaaan' diyor, bizim herif patlıcanı karısından çok seviyor. Bense sabahtan beri ne yemek yapsam diye cebelleşirken sonunda patlıcan oturtmada karar kılıyorum, tam patlıcanları suya koyuyorum ki, adamın biri 'patlıcaaan' diye bağıyor, yok artık diyorum, alternatif tıp uzmanı başka bir adam da 'patlıcanda nikotin var' diyor, bizim herif inanmıyor, benim başım nikotinle zaten hoş değil, çocuklar yine mi patlıcan diye dudak büküyor.

Bütün bunlar olurken bir başka şey daha oluyor. Gerçekten adamın biri patlıcan diyor ve beş kilosuna üç lira istiyor. Yani benim aldığımdan daha ucuza satıyor. Çok şaşıyorum. Hatta donakalıyorum. Aklımdan da kendi

kendime, 'acaba' diyorum, 'yanlış mı duydum, patlıcanlarla uğraşmaktan kafayı sıyırmış olabilir miyim, yoksa gerçekten patlıcan mı dedi adam.'

Yemeği ateşe koyar koymaz gidip bakacağım. Çarşamba pazarından kilosuna bir lira verip aldım bu patlıcanları, adamsa beş kilosuna üç lira diyor. Kazıklanmak kötü hissettiriyor. En iyisi yemeği bir an evvel ocağa atayım da gidip bir bakayım, illaki buruşuklardır, tabii canım, yoksa beş kilosunu niye üç liradan versin, herif ahmak mı? Gerçi bizim bey patlıcana giden paraya acımaz. 'Patlıcan' der, 'hangi amaçla yenirse o amaca hizmet eder.' Çocuklar sevmez, ben de sevmem, nikotin var diye duydum, duyduğumdan beri tiksiniirim, ne yalan söyleyeyim sevmem nikotin mikotin.

Patlıcanları tencereye bir güzel dizdim. Altını da epey kıstım ki yanar mar. Hemen bir kırlent kapıp pencereye tünedim. Bir ben eksikmişim meğer. Bütün komşular camlara dolmuş. Aşağıda içi patlıcan dolu koca bir kamyon var. Alt katlarda oturan hanımlar cüzdanlarını kaptıkları gibi fırlamışlar sokağa, alan alana. Pek de diri duruyorlar maşallah. Yukarıdan mı öyle görünüyor acaba? Kadınların arasında bizim Elif'i de görüyorum, o sebzeden pek anlamaz gerçi, yine de sesleniyorum: "Elif, Elif kız, nasıl, iyiler mi?" Elif duymuyor. Patlıcancı bağıriyor:

"Gidiyoruz hanım abla, bir daha bulamazsın böylesini, beş kilo üç liraaa, yanlış duymadın hanım abla, beş kilo üç liraaaa."

O esnada öğle ezanı okunuyor. Müezzinin sesi, patlıcancının sesini bir güzel haşat ediyor. Karşı komşum altıncı katta oturduğundan, biraz da kilolu olduğundan sokağa inmemiş, müezzinin sustuğu bir anda bana: "Patlıcanlar iyi," diyor, "iyi görünüyorlar, sen de alsana."

"Yok, ben almayacağım, bana beş kilo fazla. Adam beş kilodan az vermiyor baksana."

"Ben on kilo alacağım," diyor şişman komşum. "Birazıyla reçel yaparım, oğlan seviyor. Kalanıyla da turşu kurarım. Kaç zaman oldu yapmadım."

Patlıcancıya sesleniyor. Büyük boy pazar çantası salmış aşağıya, ucuna da çamaşır ipi bağlamış. "Patlıcancıı, patlıcancııı." Patlıcancı birinin para üstünü sayıyor. "On kilo ver bana." Ezan hâlâ sürüyor. Patlıcancı şişman komşumu iştmiyor. Altıncı katta oturmasa inip kendi elceğizleriyle seçecek ama inmeye üşeniyor. Naçar, patlıcancı duymayacak, reçele, turşuya veda mı etse, ama inatçıdır, kolay pes etmez. "Patlıcancıı, patlıcancııı." Çocuğun birine sesleniyor. Patlıcancıyı çağırmasını söylüyor. Patlıcancı nihayet komşumu duyuyor, çırağına sesleniyor "gidip bak hele," diyor. Çıraksı kadınları sıraya koyma telaşında çırpınıp duruyor:

"Teker teker gelin ablalarım, teker teker, hepinize birden yetişemem ki, teker teker"

Biri beş kilo istiyor, biri on kilo, on beş kilo. Kilolar birbirine karışıyor. Biri diyor ben on istedim, öbürü diyor ben beş istemiştim.

Benim alt katımda oturan sıska kız da istiyor, o da sepet elinde camda bekliyor: "Beş kilo verir misin?" Sesi bile sıska. Patlıcancı ilkin duymuyor, ezan bitiyor, kızın yaşlı bir babası var, o da diğer camdan kafasını uzatıyor:

"Beyefendi oğlum, beş kilo da bize ver." Çırac onların patlıcanını tartıyor, poşete koyuyor. Kız: "İki poşet yap, hepsini birden çekemem," diyor. Ama çırac nereden duysun. Poşeti sepete yerleştirmeye uğraşiyor.

Yan taraftaki terzi hanım da patlıcan istiyor, o da dünyanın teyelden, ı- neden iplikten, kalıptan ibaret olmadığını biliyor, dışarıdaki kâra ortak olmak istiyor, ne de olsa Oflu, kendine özgü şivesiyle patlıcancıya sesleniyor.

"Patlıcançii, peş kilo da baa ver daa." Bekliyor. "Patlıcançii, sağar mi-sun?" Kafasını içeriye çeviriyor. "Sağardır sayıma bu." Tekrar aşağı eğiliyor. "Patlıcançi, şşşttt, kime diiyyrum, patlıcançii, duymaymisun?"

Patlıcancı birine on beş kilo patlıcan tartıyor. Bir yandan da beş kilo patlıcanı kısık sesli, sıska kızın sepetine yerleştirmeye uğraşan çırağına bağı- rıyor: "Olmuyorsa çıkar diyorum sana, çıkar götür diyorum."

Çırac, arkasındaki dünyaya kulak asmıyor. Patlıcanı ille de koyacak sepe- te, sepet dar, ama o koyacak. Sıska kız sinirleniyor: "Demedim mi sana ayrı poşetlere koy diye, hepsini nasıl çekeceğim."

Oğlan, sepeti liflerinden ayırmak için bütün gücünü kullanıyor. Biraz da- ha geniş olsaydı ya şu kahrolası sepet. Yaşlı babanın öteki camda ağzı dur- muyor: "Kıracaksın sepeti," diyor. Elini camdan sarkıtıyor. "Kıracaksın se- peti." Çırac işitmiyor, belki görür diye elini kolunu sallamaya başlıyor: "Kı- racaksın sepeti, kıracaksın sepeti."

Kız da bir yandan bağılıyor: "Al onları, hey, sana diyorum, al, vazgeçtim almıyorum, beş kilo patlıcanı çekemem, duymuyor musun, bırak şu sepeti." Sepeti çırağın hoyrat ve kara ellerinden kurtarmaya çabalıyor ama oğlan ya- pışıyor sepete. Yaşlı babanın sıksa ve kıl yumağı kolu camdan sarkıyor:

"Kıracaksın sepeti, bırak oğlum, kırılacak sepet."

Patlıcancı onların bu halini görüyor, çırağına öfkeleniyor: "Koş çıkar yu- karı, gebertirim şimdi seni."

Oğlan bir hışımla sepeti yola getiriyor, patlıcanları nihayet sığdırıyor, se- pete de şöyle bir vuruyor, kara yüzünü kaldırıyor, alnı çamur gibi: "Çek ab- la, çek."

Kız çekemiyor: "Çok ağır oldu işte, sana demedim mi şunları iki poşet yap, çekemiyorum diyorum, ne laf anlamaz şeysin sen." Sepet öylece salla- nıyor. Çırac kamyonun üstünden akıl veriyor, bir eliyle de öbür camı göste-

riyor: "Baba çeksin, baba," diyor. Kız: "O çekemez, aptal mısın, o yaşlı, aklın yok hadi, gözün de mi yok?"

Ama patlıcancı görüyor, onun gözü var, zayıf, sıska diye geçiriyor Allah bilir. Gelip sepeti altından tutuyor:

"Bırak ipi abla, bırak ben getiririm."

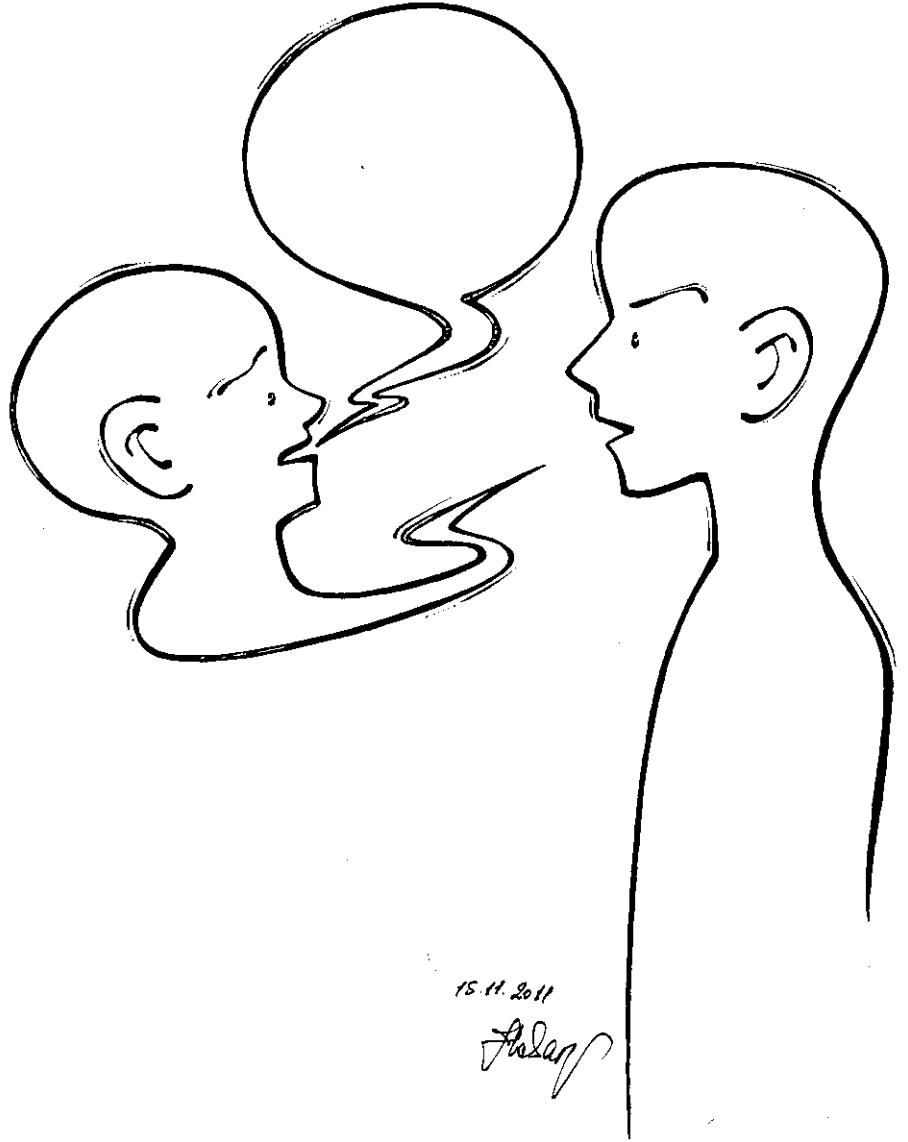
Kız ipi bırakıyor. Mora kesmiş avuçlarını ovuşturuyor. Patlıcancı arkası dönük çırağının ensesine bir tokat şaplatıyor. "Terbiyesiz seni," diyor, "koş çıkar şunları yukarı."

Patlıcanları iki poşet yapıp oğlanın eline veriyor. Oğlan ağardan ağıra köşeyi dönerken, kamyon da ardı sıra geliyor; artık patlıcan yüklü bir kamyon değil o. Son bir gürültüyle sokağı terk ediyor. Onlar gittikten sonra bir patlıcan kokusudur duyuluyor. Kimi kızartmasını yapıyor, kimi yemeğini.

Camda vaktin nasıl geçtiğini anlayamamışım. Komşular akşam hazırlığını tamamlamış olmalı. Hatta yemeğini yakanlar bile var. Gerçekten birinin tenceresinin dibi fena tutmuş. Ne feci kokuyor ayol, şey gibi... ne gibi... sanki... sanki... &

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

DOSYA
2011'in ÖYKÜ BİRİKİMİ

SUNUŞ

Heceöykü'nün sekiz yıllık sayılarına dönüp baktığımızda, en başta söylediğimiz ve 'Türk öykücülüğünün soykütüğünü çıkarmak' şeklinde ifade ettiğimiz amacımızın bugün büyük oranda gerçekleştiğini gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz. Türk edebiyatı tarihini Türk öykücülüğü üzerinden okuyup değerlendirmeyi düşünmüştük. İlk sayımızdan itibaren hazırlamaya çalıştığımız tematik dosyalarımızın amacı da buydu. Daha sonra Türk öykücülüğünün ana sorunlarını, teknik, kurgusal özelliklerini ve kültür, düşünce, tarih açısından kanbağımız olan komşu ülkelerin edebiyatlarının öykülerini de bu toplama ekleyerek birikimimizi önümüzde görmeyi dosyalarımızla gerçekleştirmeye çalıştık. Oluşum sürecindeki öykücülüğümüzü öykü ortamı, dergiler, yayınlar, kitaplar, söyleşiler... üzerinden izlemeyi elimizden geldiğince ihmal etmemeye gayret ettik. Bir tür dergisinin, elbette *Heceöykü*'nün de bunları yapması gerektiğini düşündük. Bu bağlamda 2011 yılı içinde *Heceöykü*, öykü gündemine ilişkin değerlendirmeler, incelemeler, eleştiriler, yayımlanan yüzden fazla öykü, her sayının dosyası, on beş yirmi öykü yazarıyla yapılan söyleşiler ve Doğu ve Batı edebiyatlarından yapılan çevirilerle... genel öykü birikimimize katkı sağladı. Türkiye'deki öykü birikimini de izledik *Heceöykü*'nün görünüşünden. Her sayımızda yeni öykü kitaplarının sayımını ve dökümünü verdik: Tespit edebildiğimiz kadarıyla yüz kadar öykü kitabını künyeleri ve içerikleriyle birlikte düzenli olarak yayımladık. Bu kitaplardan otuz tanesini inceleme ve değerlendirme yazılarıyla öykü okurlarının dikkatine sunduk. 2011 yılının öykü birikimini tamamlamak amacıyla elinizdeki 48. sayımızda, bu yıl yayımlanan ama daha önceki sayılarımızda ele alamadığımız kitaplar içinden seçtiğimiz on iki kitap üzerine değerlendirmeler ve incelemelerle iki öykücümüzle yaptığımız söyleşiyi bir dosya haline getirdik. Umarız bu amacımızı da gerçekleştirmiş ve Türk öykü birikimine katkı yapmak bağlamında sorumluluğumuzu yerine getirmiş oluruz.

Heceöykü'nün yeni sayılarında, yeni öyküler ve yeni dosyalarla buluşmak dileğiyle...

HECEÖYKÜ

NECATİ MERT'LE ZAMANSIZ VE ÖYKÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Cemile SÜMEYRA

— Zamansız, uzun bir aradan sonra çıkageldi. Neden, Zamansız adı yeni kitabınızın? Özel bir sebebi var mı?

— Evet, uzun bir aradan sonra. *Gönüller Küçüldü* 2002'de yayımlanmıştı. İbrahim Çelik olmasaydı *Zamansız* yine olmaz, içindekiler de yayımlandıkları dergi, gazete ve ortak kitaplarda kalakalırdı. Dil yazılarımı *Kelepir Sepet* adıyla toplamıştım, ona yayımcı arıyordum, İbrahim Bey'den öykü kitabı önerisi geldi. Neler var diye dosyaları karıştırdım, uygun bulduklarımı iki bölüm halinde kendimce sıraladım, adını da *Zamansız* koydum. Önceki öykü kitapları da böyle gerçekleşti. Ya önerilmişler ya da kişisel zorunluluklarla yayımlanmışlardı. Ben, ilişki kurmayı, ortalara çıkmayı, meydanda görünmeyi pek beceremiyorum. Neyse. Adına gelince: Seçtiklerim arasında adı daha güzel öyküler vardı; "Ay Gibi Geçmiyor" gibi, "Canım, Rüyada" gibi, "Ne Güzel! Ne Mübarek!" gibi. Neden bunlar değil de "Zamansız"? Bu sözcük bir işin, bir hareketin gün, ay, yıl veya dönem bakımından uygunsuzluğunu söylüyor sıfat olarak, hem de fiili belirtiyor zarf göreviyle. Kısa bakıldığında böyle. Ama herhangi bir zamana bağlı olmayışa da işaret ediyor sözcük. Zaman dışılığı. Yahut bütün zamanlara. O öyküde bunlar var sanıyorum. Dahası öteki öykülerde de kimilerince zamansız görülecek bir şeylerden söz ettiğimi düşünüyorum. Bu kitap için çok kucaklayıcı buldum bu adı. Ondan *Zamansız*.

— Öykü üzerine konuşalım biraz da. Öykü nasıl gelir yazarın kalemine? Yazarı nasıl bulur? Gelirken kurgusundan üslubuna onu öykü yapan özellikleri beraberinde mi getirir, yoksa, geldikten sonra mı bulur son halini? Öykü ve öykünün kurgusal yapısına ilişkin görüşleriniz?

— Öykü bir söz olarak, bir eylem, durum olarak gelir bulur beni. Yaşamış, görmüş, işitmiş veya okumuşumdur. İçlenmiş, sevinmiş, öfkelenmişimdir her biriyle. Oturur yazarım. Bir eylemdir öykü bende. Tavır. Tepki. Bir duygu hali. Bunu anlatır, paylaşıyorum. Hemen olmaz ama. Bazen olur da, çok zaman geç olur. Öyküyü zihnimde taşıyorum önce. Kişileri seçer, bir mekâna yerleştirir, aralarındaki ilişkiyi kurar, hatta neler konuşacaklarını da aşağı yukarı belirler, öykü, diyeceğini diyecek kıvama geldi mi de yazmaya otururum. Yazarken çok ara veririm. Dalar, üst üste çay içer, ordan burdan çok şi-

ir, çok öykü okurum. Nihayet biter. Biter de bitmiş gözüyle bakmam yine de. Bekle-tirim. Döner döner okurum. Çatıda de-ği-şiklik olmaz. Çatı, zihnimde baştan oluş-turduğum çatıdır hep. Ama sözcükler, cümleler değişir yahut yer değiştirir mutlaka; sanırım artı bağlamlar oluştururum böyle yaparak. Bunlar kurgudur. Kurgu, yani montaj. Böylesi makalede, biyografi-de, anıda, belgesel filmde de var. Fark şu-rada: Bunlarda bilgi ve yaşanan kurgulanı-yor, öyküde, romanda ise imgesel ve yaşı-nabilir olan. Bu farktan dolayı edebiyatta-ki için "kurmaca" yeğleniyor. Yanlış değil. Fakat bendeki çağrışımı "düşsellik" oldu-ğundan ben kurmaca'yı pek kullanmam.

Necati Mert

— *Kendi öykünüzü, olay ya da durum hangi öykü türüne dahil ediyorsunuz? Her öykünün bir yapısının ve türünün olmasının gerektiğine inanıyor musunuz? Bu anlamda bir kaygı taşıyor musunuz?*

— Olayı küçümsemiyorum. Hatta her öykümün bir olaya, en azından bir olaycığa dayandığını söyleyebilirim. Ne ki başlangıçta kronoloji ile birlikte iken giderek ondan koptu olay, küçüldü, kimi hassasiyetleri anlatmak için ve-sile oldu. Bu da çizgiselliğin dışında bir anlatım, daha bir girdili çıktılı kurgu gerektiriyor. Hatta her öykü için ayrı, o öyküye özgü. Yapının içerikle uyu-şup uyuşmaması da var tabii. Uyuşma, birbirlerini birlikte var etmeleriyle mümkün. Aralarında müştereklik olmadığında öykü ziyana uğruyor.

— *Önceki kitaplarınızda ve son hikaye kitabınız Zamansız'da dil ve anlatım yine aynı üç özellikle şekillenmiş. Adapazarlılık, naiflik ve sanatkâranelik... Ne dersiniz?*

— Üçü için de teşekkür ederim. *Minnacık Bir Uçurumdun* yayımlandığı 1994 yılıydı. O sıralar şiirle de uğraşan, hatta yazdıkları ağır bir dergide de yayımlanan bir tıp öğrencisi -bugün uzman psikiyat- kitabı okumuş, öykü-leri beğenmişti, ama beni de hırpalamadan edemedi. Adapazarı'nı çok anı-yormuşum. Şehir, cadde, çarşı, park gibi genel anlamlı sözcükler kullanma-lıymışım; Adapazarı demek, Erenler demek, Çark Caddesi demek öyküyü ye-relleştirmiş. Katılmıyorum bu görüşe. İstanbul için, Burgazada için serbest olan her yer için serbesttir. Adapazarı'nda yaşanan Adapazarı'nı aşıyor mu, başka yerleri de ilgilendirecek boyuta taşınmış mı, buna bakarım ben. Kork-muyorum Adapazarı'nı anmaktan. Naifliğe gelince: Naiflikte saflık var, ken-

diliğindenlik, belki acemilik. Toptan, çocuksu samimiyet diyelim. Evet, var böyle bir yanımdır. Çabuk duygulanırım. Kırılğandır falan. Neyse... Oysa öyle görülmediğimi de bilirim. Sertliğim, gülmezliğim, soğukluğum konuşulur arkamdan Beni seven biri, Ekşi Sözlük'te şunları yazmış: "Gerçek hayatta neredeyse mizantrop tavırlar taşısa da hikâyelerinde etkileyici bir insan sevgisi, akıcılık ve samimiyet vardır." Böyleyim gerçekten, bir yaz, bir kış, ya da şarkıdaki gibi: "Bir dargın bir barışık." Sanatkâranelik, diyorsunuz ; ben ne diyeyim? Tekrar teşekkür ederim. Bakınız, ne hatırladım: Annelerden büyük, mutfakta pek becerikli bir teyzemiz vardı, genç hanımlar, tatlılarının, hamur işlerinin tariflerini isterlerdi kendisinden. "Nasıl yapıyorsun?" diye sıkıştırıldığında, "Dikkat ediyorum" derdi kadıncağız.

— *Kalabalıklar içinde yalnızlığını koruyan anlatıcı ve kahraman karakterlerin anlatımı dikkat çekiyor. Katılımcı olmaktan çok seyirci ve yorumcu yanlarıyla dikkati çekiyor bu karakterler. Bu durum sizin kişiliğinizden mi, yoksa karakterlerin aynılığından mı kaynaklanıyor?*

— Yakalandım. Kalabalıklara karışmayan, yalnızlığını koruyan, olup biteni seyredip yorumlayan benim aslında. Ercan Yılmaz, taşra'yı gönüllü seçtiğimi, orayı inatla sahiplendiğimi söyler. Recep Şükrü Güngör de "gitmek" fiilini sık kullandığımı görmüş. Gitmek diyorum, ama gitmiyorum. Sizin tespitlerinizle uyuyor bunlar. Doğrusu bu mudur? Yazar kendini mi anlatmalıdır? Yoksa bir zaaf mıdır bu? Bilmiyorum. Peki, kendimizden kaçmalı mıyız? Hem ne kadar kaçabiliriz?

— *Türler arasında hep gel gitler olur. Bu galiba olağan bir durum. Edebiyatçıların da fazlaca tartıştıkları bir konudur bu; türler arası ilişkiler, melezlik vb. 'Zamansız' ve 'Hikâyem Adapazarı' yakın dönemde okuduğum iki kitabınız. Sizin yüksek öğrenim dönemi hariç bütün hayatınız Adapazarı'nda geçmiş. Adapazarı bütün özel yanları ve kişisel özellikleriyle son derece öne çıkmış bu kitaplarınızda. Hikâyeleriniz, Adapazarı'nda geçen ömrün anlarında yaşanan hikâyeler. Bu açıdan sormak isterim, hikâyeleriniz, yaşamöykünüzden ayrılır mı? Aralarında nasıl bir ilişki var?*

— Öğrencilik yıllarımı çıkarayım, Adapazarı, altmış yılı geçti, hiç ayrılmadan yaşadığım şehir. Hayatla, insanlarla ve kitaplarla ilişkimi orada kurdum. Haliyle, yazdıklarım Adapazarı'nda yaşadıklarımın ayrı düşünülemez. Ne ki yaşadıklarımın tıpatıp da değil. Aralarında bire bir ilişki yok. Öykü ise, roman ise yazdığınız, olamaz da zaten. Hayat, bütündür. Geneldir. Bir şey söylemez. Anlatmaz. Yazar, öyküden neyi murat ediyorsa ona uygun malzemeyi bu karmaşadan seçer, alır, bıraktıkları olur, ekledikleri, değiştir- dikleri, uydurdukları olur. Bunları kurgular. Hayat öykü üzerinden böyle söyler söyleyeceğini. Bu da geneli vermez. Anlatıcının bakış açısıyla sınırlı

kalır. O kadar ki, "Adapazarı'nda doğdum. Öğretmendim, şimdi kitapçılık yapıyorum" diye başlayan bir öykü yazsam -öykü ama- bunun hayatımla ilişkisi yine de kurulmamalı. Okurun kurmaya hakkı var; ama yazarın tam biyografisine gidilemez buradan. Anı ise yazılan, gezi yazısı ise, günce, günlük ise başka. Bunlarda amaç, yaşantıya sadakattir. Diyeceksiniz: Bakış açıları yok mu? Var, yazanın açısidir bu, var da yazar onu yaşantıdan sapmadan doldurur. Bir anlamda hayat hikâyesini gönüllü olarak açar okura. Öykü bu izni vermez. Gelelim türler arası ilişki durumuna: Tarifine uygun öyküyü seviyorum. Yazıyorum. Ama zaman zaman öyküyü başka türlere yaklaştırarak zorladığımı da oluyor. *Zamansız*'da öncekilerden daha çok böylesi. "Zamansız" öyküsü tiyatroya yanaşır örneğin. "Ada'msın! Hikâyemsin!" tarihe, "Çocuk ve Su" ile "Bir Fotoğrafa Mektup" anıya, "Düğün ve Bebekler" köşe yazısına. "Zamansız" dışındakiler ayrıca yer yer denemeden de destek alır. "Giyotin" de öyle, "Giyotin" ayrıca bir filmle kol kola girer. "Zamansız" Oktay Akbal'ın bir romanına göz kırpar, "Bir Delikanlı Kedinin Soysuzlaşması" Memduh Şevket'in iki öyküsünden kolajdır adeta. Türün türe sağladığı imkânlardır bunlar, tıpkı diyalog gibi, tasvir, tahlil gibi. Peki, öykü, öykülüğünü koruyabilir mi böyle? Bence korur. Değişerek korur. Diyelim yanılıyorum, edebiyat var mı ortada? Varsa ne gam!

— *Daha önceki kitaplarınızda 70'li, 80'li, 90'lı yılların Türk insanının hikâyesini anlattınız. Zamansızda ise 2000'lerde yaşanan toplumsal ve bireysel dalgalanmaların izini sürmüş, âdeta tanıklık bağlamında öyküler kurgulamışsınız. Söz konusu hikâyelerde gözlemciliği ve algısı son derece iyi anlatıcı karakter ağırlıkta. insanın ve toplumun yaşadığı bu sürecin sonuçları, kayıpları ve kazançları düşündürücü bir şekilde belleklerde yer etmiş. Deprem sonrası zorlu yaşantıların anlatıldığı hikâyeler, insanın kültürel ve sosyal değerler yerine bireysel kaygıları öncelemeyle ilişkilerde yaşanan kopukluklar, anne/baba, torun/dede bağlamında ele alınmış. Bireyin vicdanını koruyan bir unsur olarak karşımıza çıkar ilk dört öyküde toplumsal değerler. Gelin kaynana ilişkisi, iktidar kaygısı, insanların hayat karşısındaki yenilgisinin temel nedeni. 12 Eylül döneminde Adapazarı gibi renkli bir coğrafyada bile görülen çözülme. Kervan adlı öyküde bu açmazdan sıyrılmış fotoğrafı. Tarihi yaralarla zedeli bilincin insanların şaşkın ama memnun hâllerini. 12 Eylül döneminde kaybedilen kardeşliğin yeniden keşfi vardır bir de öykülerde... Ne dersiniz?*

— Tespitleriniz beni sevindirdi. Tam da dediğiniz gibi: *Zamansız'a* kadar ki dört öykü kitabımda önceki yüzyılın son otuz yılındaki insanımızın hikâyesi vardı. *Zamansız* 2000'lerin insanını anlatıyor. 12 Eylül'le (1980) bütün Türkiye çözüldü; siyasal, sosyal, kültürel bütün paradigmlar altüst oldu. Bu-

nunla baş edecek hale henüz gelmiştik, 17 Ağustos'ta (1999) Marmara, özellikle Adapazarı bir daha yıkıldı. Toprağa güven kayboldu. Güvensizlik, insan ilişkilerini, günlük hayat sosyolojisini etkiledi. Bozdu. Evet, öykülerde bunlar var; fakat dediğiniz gibi, "gözlemciliği ve algısı son derece iyi anlatıcı karakter" de var, üstelik "ağırlıkta" da. İlk dört öyküde -ki birbirinin devamıdır- anlatıcı karakter, aile içi sorunların üstesinden vicdani duruşla gelineceğini gösterir. Bu öykülerden birinin adı "Hiç İsyansız"dır -sabırsız gönderme. "Kervan" bir siyasal açmazı konu edinir, onda da açmazdan sıyrılış zamanla ve sabırla olur. "Tozlu Topraklı Kitaplar"la "Güvercinler" ise etnik nedenlerle kaybedilen kardeşlik üzerinedir, yeniden keşfini telkin eder. Hiç olmadığım kadar gelecekte umutluyum bugün.

— *Öykülerinizde muhakkak bir kurgu vardır, ancak kurgulamada kaygı gütmmediğiniz dikkati çekiyor. Yahut gerçeğe son derece yakın bir anlatımınız var. Kurgusal gerçeklikten uzak sanki. Bu durum sizi öykü bağlamında kaygılandırmıyor mu? Ya da kurguyla yaşantı arasında nasıl bir yerde durur öykü sizce?*

— Anlatımım dediğiniz gibi: gerçeğe son derece yakındır. İstisnaları varsa da gerçeği gözetir. Öyle ki "Hikâye İşteF'de, "Nasıl Sevilir Torun"da anlatıcı Necati Bey olarak bile yer alırım. Öykü benim başımdan geçenlere odaklanmaz ama; güya tanıdığı olduğum durumları rivayet diliyle aktarır. Çerçevesi sıkı olmayan çerçeve öykülerdir. "Zamansız"da da Şevket'in, Meral'in, Salih'in Necati Ağbi'leriyimdir, öyküyü birlikte kurarız. Kurgulama kaygısı gütmmediğim zannı, gerçeği gözettiğim için olacak. Oysa çerçevelenmiş olarak çıkmıyor önüme gerçek. "Islak"taki gibi bir kadın da yok hayatta. "Dayım" uzun sürmüş bir dargınlığın bitişini anlatır, onda da iki anlatıcı kullandım. Türler arasında gezdiğimi siz de kabul ediyorsunuz. Kurgu, hissedileni hissettirebilme çabası ise -öyledir bence- bunlar kurgudan sayılmalı. Üstelik kurgu olsun için yapılmamış kurgu. Öyle midir? Başarılı mıdır? Bilemem, ben elimden geleni yaptım. Söz, şimdi okurun. Siz de sorularınızla sözü başlatıyorsunuz -teşekkür ederim. &

H E C E Ö Y K Ü

CEMİLE SÜMEYRA

ZAMANSIZ

Usta öykücü Necati Mert, *Zamansız* adlı kitabıyla kendi öykü zincirine yeni bir halka ekledi. 1970'lerden günümüze yazdığı öykülerle Türk öykücülüğünde kendi konumunu belirlemiş ve bir öykü tavrıyla öne çıkmıştır. Elbette onun öykü tavrı, hayata bakışıyla ilintilidir. Her insanın hayat karşısında bir duruşu, bir tavır alışı vardır. Eylemlerimiz ya da yaşam şeklimiz, bu duruşla şekillenir. Mert de öyküleriyle bir duruşu ve tavrı yalın bir şekilde terennüm eder. Tam da öykünün imkanlarıyla, öykü anlatarak belli bir duruşu sergiler. Bu yüzden onun öyküleri son kırk yılın tanıklığıdır. Daha önceki kitaplarında olduğu gibi, *Zamansız*'da da yazar, Türk toplumunun geçirdiği siyasi, sosyal, hatta fiziksel değişimin nabzını tutmaktadır. *Zamansız* ise sanki 2000'lerin dünyasına ışık tutar, göz önüne serer gibidir.

Mekân, Mert'in öykü evreninin önemli bir unsudur. Adapazarı bu unsurun müşahhas bir örneği ve yansımasıdır. Adapazarı, öykülerde, sadece olayların geçtiği bir mekan değil, aynı zamanda geçmişten bu güne yaşananların izini taşıyan, unutulmayan ve unutturmayan, nefes alan, insanı belirleyen, adına hikayeler yazılan özel bir mekandır. Olayların hemen hemen çoğunda yaşayan tek şehir olarak karşımıza çıkan bir mekandır. Dolayısıyla, hem insanın hem olayların üzerindeki belirleyiciliği dikkat çekici niteliktedir. *Zamansız*'daki öykülerin yapısını mekan belirleyen mekan Adapazarı'dır. İnsanlar, artık Ada'lı olmuş insanlardır. Göçmeninden, yerlisine kadar. Bu insanlar, aynı potada erimiş, kendi farklılıklarını Ada'lı olma kimliğinde törpülemişlerdir. Ortak paydalar önemle vurgulanır. Bu bağlamda öykü anı ve tarih/efsane söylemiyle buluşur sık sık. İlk öykü bu buluşma bağlamında öykü niteliğini yitirip kendi tadında akıp giden bir belgesele dönüşür. Türler arasındaki niteliksel özellik zaman zaman kendini bir buluşma şeklinde hissettirir. Kurmaca olmayan bir söylemden faydalanır yer yer yazar.

"Adapazarı! Hikayeli şehir" sözleriyle şehrin hikaye açısından ne kadar zengin olduğunu vurgular yazar. *Ada'msın Hikayemsin* adlı öykü, şehir etrafında kurulan bir öyküdür. Şehir bir öykü karakteridir adeta. Öykü, efsaneden ve tarihten faydalanır. Sakarya'dan Sakar Baba'ya doğru bir yol alış vardır bu öykülerde. Yazarın yaşamının neredeyse tamamının Adapazarı'nda geçmiş olması Adapazarı'nı ve Adapazarlı'yı tanımak adına önemli bir imkandır. Yazarın tanıdığı kenti ve insanını yazmasının tanıklık bağlamında bir imkan olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda hikayelerde boyunca Adapazarı, iklimin-

den bitki örtüsüne, tarihinden yaşam tarzına, insanından mitolojisine kadar bir bütünleşme hissedilir. Bu durum öyküler öğretici bir kimlik kazandırsa da öykü kıymetini kaybettirmez. Bu yüzden *Ada'msın! Hikayemsin!*, bir şehir hikayesi olmaktan çok bir daimi ilk aşkın hikayesidir denebilir. Ona dair bilinen, unutulmayan her şey anlatılır. Bu merhametli kadın yaşanmışlıklar sonrasında sevgiyle ve minnetle anılır. Adapazarı'nın küçük mekanlarıyla da önemli bir şehirdir ve her hikayede ayrı ayrı bu küçük mekanlarla yerini bulur. Alancu- madaki prefabrikler, çarşılar, Çarksuyu gibi pek çok mekan böylece anılır.

Mert, Sait Faik kadar kolay ve yalın anlatan bir yazardır. Ayrıntıları anında kavrayıp küçük ince buluşlar gerçekleştirir. Edebi keşifler son derece dikkat çekici bir şekilde yer alır. Öykülerin anlatıcısı da en az ayrıntılar kadar önemlidir. Anlatıcı, her şeye hakimdir ve karakterleri, mekanları, zamanı bilir ve üslubunu buna göre ayarlar. Böylece ustaca bir anlatım gerçekleşir. Yalnız zaman zaman bu anlatıcı ile karakterler birbirinin yerine geçmiş hissi uyandırabilmektedir. Bu husus, Fesleğen adlı bölümdeki dört hikayede kendini hissettirmektedir. Gerçi, öykü-yazar ilişkisi hep merak edilen ve sorgulanan bir ilişkidir. İlginçtir, sonunda kendimle yüzleşirken buluyorum kendimi, yüzleşmekte ve dilimi aramaktayım diyor Mert. Bu yüzleşmede, ayna olan

insanın yansıması, bizi yazarın kendisiyle buluşturmaktadır. Yazarın kişiliğini, açmazlarını, artılarını gözlemleme imkanı sunmaktadır. Özellikle anlatıcı karakterin kişilik yapısı: Sakin, dingin, yalnız, ölçülü, anlayışlı, barışçıl, insani değerlere tutkun biri. Yazar ve karakterler arasındaki ilişkinin bir izleğidir.

Mert'in öyküsündeki insan tipi, samimi ve içten insanlardır. Neredeyse bir şehri, yahut bir kasabayı dolduracak hemen her tipte insan vardır öykülerde. Ve öyküde ki kahraman karakter, hangi hikayenin kahramanı olursa olsun, 'ben' duygusunu bir kenara bırakıp anlamaya, kucaklamaya çalışan, geçimli bir karakterdir. Yüce gönüllü, değerlere sahip çıkan, karşıt düşünce ve yaşam tarzına sahip olsa bile saygılı, gösterişsiz, hayatla alıp veremedikleri pek yoktur. "Bunlar gösterişsiz ama içten hayatlar: Acısı öyle. Sevinci öyle." Bunlara karşılık bir de samimiyet sahibi olmayan bir karakter de vardır (*Giyotin*).

Hayatta olmak demek, ısrarla sorgulanmak demektir. "İnsanın ilgisi sevgisi sorgulanıyor." Öyle ki yaşanan zaman ve mekan içinde insan her haliyle sorgulanmaktadır. Yaşamın anlamına ilişkin bu bakış açısı hemen her hikayede kendini hissettirmektedir. Yazarın sorumluluğu ise yaşamın hallerine ilişkin tanıklıktır. "Hem yazmak nedir zaten? Hele bir hikayeci için? Bir çeşit militanlık." Ya-

zarken özgürdür ve insanı farklı yönleriyle yakalamayı dener. Bu noktada yazarın gözlem gücü ve kurgusal yetisi devreye girer; yetkin bir güçtür bu . Kurgulanan karakterin anlatılmak istenen duruma uygunluğu ve etkileyiciliği, yani hissedilir hale dönüşmesi son derece önemlidir. Okuru bir yerden, bir şekilde yakalar; okur yaşayabildiği, duyabildiği ve düşünebildiği bir yere doğru böylelikle seyahate gider. Bu açıdan öykülerin gerçeklikle buluşması önemli bir husustur.

Mert'in daha önceki öykü kitaplarında karakterler çoğunlukla kimlik problemi yaşayan kişilerdir. Zamansız'daki karakterlerin kimlik problemi, toplumsal bir hayatın içinde yaşamaktan ziyade, yaşadıkları hayatın doğurduğu bireyselliğe dayanan açmazlarında bunalmış insanlar oluşlarıdır. Geriye dönüşün imkansız olduğu bir hayatta karakterler hayat ve düş arasında kendini toparlayamazlar bir türlü. Kuşak çatışması mühim bir sorundur. Bir de iktidar kaygısı, insan ilişkileri, insanın içine damgasını vurur. Bu sorunlar arasında bunalan insan, toplumsal olanla mücadele aşamasından hep kaçır. Başka başka sorunların öne çıkışına neden olan bu sorun, derinde yatan bir sorundur. En açık şekliyle *Kim O* hikayesi bunu örnekler. Belki kuşak çatışmasının temelindeki sorun da yine iktidar sorundur. Pek çok nedenle birlikte. Anne-baba ve çocuk-gelin arasındaki değişen duyarlılıklar ve algıların ilişkileri koparan bir hale geliş dikkat çekicidir. Dahası söz konusu durum merhamet duygusu azalan insanın kimlik zedelenmesiyle ortaya çıkmaktadır. Hikayelerdeki gerilim görünüşte kültürel paylaşım ve ortak algıdan kaynaklanıyor gibi olsa da temel sorun insanın merhamet duygusunun yok oluşudur. Bencil bir karakter doğmuştur artık. Başta salt uyruk sorunundan kaynaklandığı sanılan sorunun altında bu gerçek gizlidir. Oysa mutluluk bireyin kendi elindedir. Ötekinin elinde, zihninde, dilinde gizli değildir. Bu noktada mutlu olmayı bilmek ya da bilmemek vardır. Bu sorun nedeniyle, mutlu olmayı bilemeyen, incinen ebeveynler çoğalmıştır. Elbette insan, kalbindeki arzılardan önce kendi etkilenmektedir Ancak çocuklar bu gibi toplumsal yaralardan en büyük yarayı almakta, değerlerin zengin dünyasından mahrum kalmaktadır. Yazar adeta değer yargılarını kaybeden insanın acımasızlığını ortaya sermektedir.

Aile ilişkileri kişilerin açmazlarının en çok ortaya çıktığı yerdir. Büyük aileden küçük aileye doğru akan ailelerde sorunlar elbette azalmamış, farklı farklı hallerde şekillenmiştir. Küçük aile tipi içinde en çok sorun elbette karı-koca ilişkisinde ortaya çıkmaktadır artık. Sık sık 'anlaşılmamış insanların çaresizliği' ile karşı karşıya gelir insanlar kritik zamanlarda. Yazar istihza bir anlatımla sunar bu tip olayları. Karı-koca ilişkisinde en kritik zaman mahkemenin ansızın kurulduğu anlardır. 'Bir şey demenin bir faydası yoktu. Olmuyordu. İnsan neyi görmek istiyorsa kanıtını da buluyordu' (*Ay Gibi Geçmiyor*). Öykü, yıllar öncesine dayanan bir kırgınlığın yıllar sonra farklı sebeplerle nüksedişini anlatır. Yine karı-koca ilişkisi, bir başka hikayede ele alınmaktadır. Kadın ve erkeğin fitrat farklılığı üstüne yapılmaktadır vurgu adeta. Espirili anlatımıyla keyifli bir öykü çıkarmıştır yazar ortaya (*Canım Rüya*).

Yazarın yeni hikayelerinde iki insan tipi öne çıkar. Sorun gideren yaş ve halce olgun insan tipi ve sorunlarını yok sayan bireyci genç insan tipi. Birinci tip, yaşadığı toplumun dönüşüm ve değişim sürecine tanıklık etmesine rağmen, beklemeden yaşamayı kabul etmiştir. Bireyci gençler ise kendi hayatını güçlendirme çabasıyla kendi dışındakini görmemeyi seçmiştir. Sorunları ve başkalarının duygularını görmezden gelen bir yapıya sahiptir. Olgun insanlar, artık eski dönemdeki gibi bir otorite olarak değil, yalnız ve anlaşılmayı bekleyerek yaşamak zorunda kalmıştır.

Mert, toplumsal ve kültürel değerlerin önemi, kültürel ve siyasi değişimlerin kazanım ve kayıpları üzerinde durur, daha önceki öykü kitaplarında olduğu gibi. Gelişim eskiyenin atılmasıyla değil, üzerine yeni şeylerin eklenmesiyle mümkündür. Geleneğin genişleyerek, eklenerek büyüyen ve değerlenen yapısına rağmen, insanın daralarak küçülen yapıyı seçişi sorunları çoğaltır, ilişkileri problemlili bir hale sokar. İnsan, büyük sorunlara rağmen, değeri ve yapısı bozulmayan eski aile ilişkilerinde var olabilirken, artık küçük sorunlar altında çözülmekte, değerini hiç bulamayacak şekilde kaybolmaktadır. Toplumsal ve geleneksel kuralların belirsizleşmesi ve yok edilmesi sürecinde, sadece ego-yu taltifeden tutumlar sonucunda insan ilişkilerinde anlaşılmaz, çözümsüz, göreceli sorunlar ortaya çıkmış, doğal olarak bu sorunların çözümü de bulunamamıştır (*Bir Fotoğrafa Mektup, Hatıraltı*). Aslında eskiyen herşeyi atma, uzaklaştırma, hayatından çıkarma tavrı, genç neslin geldiği noktada edindiği bir genel tavrıdır. Söz konusu hikayelerde eşyaya karşı gelişen bu tavır (*Fesleğen*), hikayelerinde insanın insana olan tavrında da kendini hissettirir.

Daha önceki öykü kitaplarında kapitalizm ve sanayileşme karşısında keskin bir bakış ve dil, eleştirel bir bakış varken (*Bekçi, Bakkalın Sinekleri, Fiş, Paytoncu Şevki Amca, Göç Eden Çarşı, Büyük Parça ve Ön BirParça Nizamı, Gramofonlar, Radyolar ve Teypler*) *Zamansız* 'da sanki zorunlu bir kabulleniş, sineye çekiş söz konusudur. Yaratılan karakterin yaşadığı dönüşümle alakalıdır kuşkusuz bu hal. Adeta artık kapitalist sistemi sorgulamanın bir önemi kalmamıştır. Artık sistem yerleşmiş, değişim insanın kendi benliğine kadar etkili olmuştur. İnsan değişmiştir, başkalaşmıştır. Bir o kadar da yozlaşmıştır (*Bizim Partinin Müdürü*), insan bu yozlaşmadan çıkmak için sendikalaşma yolunu tutmuş, ancak burada da başarılı olamamıştır (*Kervan*).

1970'lerde kaliteli insan algısı okumuş insanken, 2000'lerden sonra, para sahibi olan insan, değer değişiminin bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle insan ve toplum pragmatist bir karaktere dönüşürken umarsız bir değişim geçirmeye başlamıştır (*Avortiden Bir Gün*). Orta yaş ve sonrasını yaşayan insanların ümitsizliği bu halin bir sonucudur. Aile kavramının değişiminde, insanın değer algısının değişiminde olduğu gibi paranın bir güç unsuru oluşu önemli bir rol oynamıştır. Para insanın mayasını değiştirmiştir adeta. Kadın karakteri parayla birlikte değişimini hızlandırmıştır (*İbrahim Usta'yı Karartan Güneş*). Kadın-er-

kek ilişkisi nitelik değiştirmiştir (*Zamansız*). Ailenin tümünden değişimi yine bir başka hikayede farklı bir boyutta ele alınmıştır (iki *Portakal*). İnsanın kendi iç dünyasındaki değişimi, taşıdığı uyumsuzluk duygusu şu ya da bu nedenle hiç kaybolmamıştır. Değişim toplumun neredeyse bütün insanlarını sarmıştır (*Tozlu Topraklı Kitaplar*). Aydınlar da bu değişimden payına düşeni almış ve bedelini yalnızlıkla ödemiştir (Ne *Güzel*, Ne *Mübarek!*). Vahit Efendi'nin değişimi de aslında her kesimin bu değişimden nasibini alıp nasıl etkilendiğini gösteriyor. Çözülme devam ediyor. Çözülme her kesimden her insanı esir etmiştir. Buna karşılık insanın bu durumdan kendini kurtarması aynı dağın güvercini olduğunu hatırlamasıyla mümkündür (*Güvercinler*). Yani bir ümit vardır; kendi tabiatına uygun yaşamayı seçerse tabii. Tabiatına uygun bir yaşam tarzına sahip olamayan insan da hayvan gibi soysuzlaşmaktadır. Zaman tabiatı bozan bir zamandır.

Zaman ve hal birbirini mekanın diliyle tamamlar. Sait Faik öyküsünü hatırlatan bu tarz, tasvir tarzı, dil ve üslup, naifliğiyle Mert'in hikayesinde de mevcuttur. Öykünün bütün unsurları titizlikle kullanılır ve temel kaygı insandır. Tarafsız bir yaklaşımla değerlendirir insanı, ama her daim tavrıdır. Mert'in öyküsünde insan en temel unsurdur. Hali ve tavrı ile. Sık sık karşımıza çıkan anlatıcı karakter vicdanlı ve objektif tavrıyla dikkati çeker. Kahramanın duygularını dahi kaçırmayan bir karakterdir bu tip. Yazar, son dönem öykücülerden farklı bir tutumla, ayrılaşmış bir tavırdan uzak, mizaç farklılıklarıyla hayatı süsleyen toplumdaki her tipteki insana yakın durur; merhametli, vicdanlı, anlayışlı ve sevecen ama elbette belli bir bakış ve tavır sahibi olarak. *Zamansız*'daki karakterler sıradan hayatın içinde yaşayan hemen herkesin rahatlıkla görebileceği, canlı-kanlı, okurun bir tokalaşma mesafesinde bulduğu sıcak ve gerçek insanlardır. Çoğunlukla adalı insanlardır ancak sahip oldukları bütün özellikler ile evrensel bir halleri vardır. Yalın insanlık durumlarıdır öyküler. İnsan, kendi kimliklerinden soyunup insanlık haline bürünebilmektedir.

Mert, *Zamansız*'da kendi öykü tarzını sürdürmektedir. Onun öykülerinde okurun nasibi gizlenmiştir, bu anlamda öyküleri hisseli kısa kimliğine sahiptir. Geleneksel toplumu hem de çocukluk döneminde tanıma şansını yakalamış olan yazar, geleneksel anlatının zenginliğiyle beslenmiştir ve bunun verimlerini okuruyla paylaşmaktadır. Bu bakışla yazar, 2000'li yılların aydınından, esnafına, gencinden yaşlısına, yalnızından, çalışanına pek çok insanın içsel ızdırabını ve toplumsal hallerini, olaylara bakışını büyük bir ustalıkla anlatmaktadır. Bu bağlamda kendi kendini aynalamayı öğrenebilmek, bunun veriminden faydalanabilmek için bu aynadan mahrum kalmamak gerekir. Mert'in öyküsü misyonunu ve halini kaybetmeyen, kararmayan ve buğulanmayan bir ayna olma özelliği taşımaktadır. &

KÖKSAL ALVER'LE ÇEVGEN VE ÖYKÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Selim SOMUNCU

— *Çevgenden başlayalım isterseniz. Nedir çevgen ve niçin çevgen?*

— Bugün pek kullanılmayan bir kelime çevgen. Sözlük okumalarımda rastladım bu kelimeye ilkin. Tutuldum diyebilirim. Bazı kelimeler, sözcükler insanı yakalar ya. Öyle bir yakalayış. Sonra araştırdım biraz, çok derin anlamları olduğunu gördüm. Edebiyatta, özellikle divan şiirinde fazlaca yer bulmuş. Ayrıca anlam dünyasında ve çağrışımlarında beni celbeden çok şey vardı. Kelimenin anlamı ve açılımları ise başlı başına birer abide: savaş; cirit; at (hele at!); asa; oyun; yiğitlik; sevgilinin zülfü; kader; yazgı; alın yazısı; döngü... Kelimenin bu denli zengin göndermeleri beni etkiledi. Bir kitap da nihayet bir çevgendir dedim; bir tutamak, asa, cirit, yazgı.

— *Öykülerinizde konu, izlek seçiminden ve bir öykünün oluşum aşamasından biraz bahsedebilir misiniz? Bir öyküyü nasıl kurgular, nasıl yazar, nasıl sonlandırırınız? Zor mudur sizin için yazmak? ilhama inanır mısınız?*

— Öyküde konu pek seçmem. İlla şu konuda yazayım diye bir düşüncem olmaz baştan. Öykü kendisi gelir diyebilirim. Yani sorunuzda geçen ilhamla; evet, ilham vardır, öykü ilhamla gelir. Nasıl bir ilham bu, ne şekilde; orası muğlak ve bir muamma. Bakış ve duyuş gerektiren bir durum olduğu muhakkak. İlham belki de hep var; yani insana bir şeyleri gösteren, bir şeyleri hatırlatan sonu gelmez ilham hep var ve insanın yanı başından akıp gitmekte. Mesele onu hissetmekte, duymakta, görmekte galiba. Görüp hissettiğinde ilham kendini açıyor. Tıpkı öykü gibi; hayatın her anında öykü potansiyeli var. Mesele bu potansiyelden öyküyü yakalamak, öyküyü bulup çıkarmak. Öykü her yerde ve her an. İlham onu görmek için bir duyuşa ve bakışa kendini hazır kılmadır sanırım. Konuya dönersem; dediğim gibi, öykü ilhamın kanatlarında gelince konu da gelmiş olur zaten. O bakımdan öykülerimin konuları, izlekleri baştan belirlenmiş değildir. İşte, üniversite, kent, işadamı, şair, yazar olsun diye bir belirlemem yoktur. Bu yüzden izlek bakımından programlı bir öyküm olduğu söylenemez. Ama bir dünyayı yaşadığım için öykü evrenim belli odaklara yaklaşıyor, bazı konular etrafında toplanıyor olabilir. Bunu da engellemem zordur zaten.

Öykülerim çoğu zaman önce adlarıyla yahut imajlarıyla ortaya çıkar. Gördüğüm, düşündüğüm, hayal ettiğim bir husus öykünün kıvılcımı olur. Daha tohum aşamasıdır bu. Yavaş yavaş büyür, serpilir, olgunlaşır ve ürün haline gelir. Bu-

radaki ayrıntı şudur: o şeyin öykü olup olmayacağına ilişkin inancım, hissiyatım. Sanki o an öykü bana göz kırpar ve ben peşî sıra giderim. Genelde 'bu öyküdür' yahut 'buradan öykü çıkar' dediğimde onun izini sürmeye başlarım. Notlar alırım, dağınık, ara ara; onları birleştiririm, araya çok şey girer-çıkır; derme çatmadır önceleri. Bir kurgu etrafında özenle düzenler ve bitiririm. Ama mutlaka demlendiririm; bitirip hemen yayınlamam. Başlayıp bitirdiğim, bir kalemde yazdığım öyküm pek yoktur. Genelde uzun zaman aralıklarında öyküyü yazarım. Biri bitmeden bir başkasına, o bitmeden bir diğerine başladığım vakidir. Elimde-

Köksal Alver

kilerin hepsine o an bakabilirim hatta; eklemeler yapabilirim. Bu anlamda yoğun bir emek harcadığımı söyleyebilirim. Bir cümleyi defalarca okurum, gerektiğinde yeniden yazarım, silerim, değiştiririm. Yani öykülere çalışırım. İlham kadar çalışmayı da esas kabul ederim.

— *Hemen her öykünüzde bir türküye rastlamak, bir türkünden izler görmek mümkün. Türklüler öykünüze nasıl bir kaynaklık teşkil ediyor acaba?*

— Türkü benim hayatımda temel kaynaklardan biridir. Çocukluğum türkü halesinde geçti. Erzurum havası ister istemez beni türkülere, uzun havalara, ağıtlara, halaylara batırıp çıkardı. Onu fark ettikten sonra da çok sevdim, çarpıldım, kendimi buldum onun dünyasında. Türkülerin sözleri hele tınıları beni mest eder. O sözlerden ve müzikten hayatın yüzlerine bir yol açarım. Türkü bir hayat çağlayanıdır; öykü de böyle değil midir? Bu yüzden beni sürekli etkiler, besler, çarpar türküler. 'Her gelen benzim sorar/ Bilmez kalbimde ne var' diyen bir türkü karşısında bir öykücü nasıl heyecanlanmaz, nasıl kendi öyküsünün ne şekilde kurulması gerektiğine ilişkin bereketli ipuçları bulmaz?

Türkülerde toplumun ve insanın hissiyatı, bir büyük aidiyetin özel ve mühim kodları saklı. Türkü dinlemek o hissiyata ve kodlara tanık olmak, bu tanıklığı hayata taşımaktır. Bir hafıza ve aidiyet iklimidir türküler. Öykü türkülerden beslenirken asıl dikkatini hayata çevirir. Bir türkü sözü nice öykünün karpısını aralar. Benim için türkü sadece bir öykü kaynağı da değildir; insan olarak hayata bakışımı, hayata karşı tavrımı da türküler biçimlendirir çoğunlukla. Yahut hayatı öyle bir heceler ki, siz, işte tam da bu dersiniz. Bu bakımdan edebiyatın, sanatın, bilimin türkülerini merkeze alması gerekir. Eğer bu toprakların insanına bir sözümüz olacaksa, onun hissiyatının yoğrulduğu atmosferi bilmemiz gerekir. Türküler tam da o atmosferdir, ortamdır, dünyadır.

— *Bazı öykülerinizde gelenek ile modernliğin kısılcasında dilemmalar yaşayan karakterlerle öykünüzü kuruyorsunuz. Gelenek ve modernliğin bir öykücü olarak sizin için anlamı nedir?*

— Gelenek ve modernlik bütün modernler gibi benim de sorunum, açmazım, meselem. Öykü karakterlerinin yaşantılarında görülen büyük boşlukta bu mesele vardır. İnsan gelenekli bir varlıktır; bu böyledir. Köklüdür, kökenlidir, bağlıdır. Kendini bir yere bağlar; ataya, yurda, toprağa, inanca, kimliğe, benliğe vb. Ama insan bazen o bağları koparır da; silip atabilir, kökünden kopup başka topraklarda filizlenmeye gidebilir. O büyük geleneğin akışını durdurabilir; başka arklarda akmayı seçebilir. Modern insan biraz da böylesi bir yazgı ile imtihan ediliyor galiba. Ama modern insan en fazla arada kalan insandır aynı zamanda. Ne orada ne burada; tam arada. Kısaç yahut dilemma dediğiniz şey bu noktada kendini gösteriyor. Bu halet-i ruhiye toplumumuzu uzunca bir süredir etkiliyor; insan bu keşmekeşten kurtulmak istiyor ama pek de yakasını kurtaramıyor. Bir başkalaşım geçiriyor, bozulmaya uğruyor. Ama kurtulmanın çarelerini de aramıyor değil tabii. Geleneği eleştirirken yahut yeniden yorumlarken belki kendine yeni yollar aramak çabasıdadır. Çaba var bir yanda, ama arada kalmışlık da devam ediyor.

Bir öykücü açısından geleneğin de modernliğin de önemli duraklar ve kaynaklar olduğunu söyleyebilirim. Benim için böyle. Mesele bir bütün olarak bakmayı deniyorum. Geleneğin üretimlerini önemseydiğim gibi yeni zamanları da önemsiyorum. Gelenek nasıl bir iz ve işaret kaynağı ise modernlik de yaşanan hayatın yüzlerini göstermesi açısından mühim bir kaynaktır. Aralarındaki husumeti, kan uyuşmazlığını yahut ilgiyi bulup çıkarmak gerekir. Tam da burada öyküyü kurmak önemli olabilir belki. Orada bir trajedi mi var, bir irtibata bağlı olarak oluşan huzur mu? Bir süreklilik mi, bir kopuş ve terk ediş mi? Modernlerin gelenekten tamamen koptukları söylenebilir mi? Yahut geleneğin modernliği bütünüyle defetmeye giriştiği, onu gayri meşru gördüğü iddia edilebilir mi? Bana sanki aralarında ilgi varmış gibi geliyor. Gelenek geçmişten çok bugünün meselesi olduğu için, bugünün insanını ilgilendirdiği için bir şekilde ilgi ve alakanın kurulması gerekir. Gelenek donuk bir durum değildir; aksine dinamiktir, onu hayata davet edecek, onu yaşatacak bugünün insanıdır. Böylesine bir karşılıklı kopmaz ilgi var aslında. Bunu insan tekinin hayatında da görmek mümkün, bütün bir toplumun yaşantısında da. O yüzden ben şahsen hem bu ilgi ve irtibat noktalarını hem de kopuşları fena halde önemserim ve merak ederim. Kimi öykülerin arkaplanında bu merak vardır. Merakım, bir bütünlüğün, irtibatın kurulup kurulamayacağı üzerine odaklanmaktadır. Geçmiş ile gelecek arasındaki köprüyü ne şekilde sağlam kurup kuramayacağımıza odaklanmaktadır. *Sandık* adlı öyküde, sandık imgesi etrafında bu tartışmanın ipuçlarını bulmak mümkün.

— *Birkaç öykünüzde özellikle dikkat geçen bir sözcük var: Hesap. Hesaplı yaşayan, hesapla yaşayan... Hesap sözcüğü kapitalizmle koyun koyuna yaşayan modern insanı imlemekle birlikte onun en muhkem sözcüğü diyebilir miyiz?*

Galiba hesaplı insanlardan çekiniyoruz çoğunlukla. Hesabını bilen adamlar bizi ürkütüyor. Yiğitlik ve mertlik hesapsız ilişkileri arzuluyor. Parasını bile hesap eden, hesapla harcayana kötü gözle bakıyoruz. Galiba bizim hesapla bir hesabımız var. Onun için samimiyeti, hasbiliği, cömertliği, dayanışmayı baş tacı ediyoruz. İnsan kendi çıkarını öncelidikçe hesabın girdabına daha çabuk yakalanıyor. Kendini öne aldıkça onun tuzağına düşmüş oluyor. İnsan ilişkilerinin, en naif ilişkilerin bile, belli bir hesap düşünülerek değerlendirilmesi belki beni tedirgin etmiş olabilir. İnsanların ilişkilerini nasıl bir kazanca dönüştüreceğini düşünmeleri beni ürkütmüş olabilir. Bunca hesabın hayatı kötürüm kılacağına ilişkin korkum var ve bu ister istemez öykülerimde karşılık buluyor.

— *Kitapta benim en beğendiğim öykü olan -ki bunu birkaç yıl önce galiba Heceöyküde okumuştum- Bu Başka Hesap öyküsünde de gene hesap kavramı var. Bu öykünün oluşum hikâyesini paylaşabilir misiniz? Bu nasıl bir hesap?*

— Bir işadımı tanıdım. Tanıdım derken rastlaştık birkaç kez. Özgün biriydi. Etrafındaki insanlardan ayrılıyordu. Kibirli, gururlu, üstten bakan, etrafına hükmetmek isteyen bir edası vardı. Etrafında fıldır fıldır dönen hizmetkârları da yok değildi. Onu zihnimin bir köşesine yazmıştım. Ama hesapta öykü yoktu. Bir gün adını andığınız öykünün ilk sözcükleri, cümleleri gelince o kişiyi hatırladım. Onu merkeze aldım. Etrafına ise tam da onun hesapla iç içe hayatına benzeyen çok hesaplı insanları yerleştirdim. Herkesin bir hesabı vardı. Allah'ın da bir hesabı var. Bu böyle bir hesap işte.

— *Sosyolojiyle öykünün buluştuğu noktalarda mesleğinizi konuşturuyorsunuz. Ya kahraman bir sosyolog oluyor -Machiavelli, Sınavdasın gibi- ya da sosyolojik bakış ve sosyoloji terimleri karşılıyor bizi öykülerde. Bu bağlamda bol dipnotlu öyküler de okuyoruz tabii ki. Bir sosyolog olmanın sanatına za getirileri neler? Ya da sosyolojinin olumsuz yönlendirmeleri var mıdır?*

— Sosyoloji ile öykü arasında kimi bağlar kurmak mümkün. Her ikisinin de merkezinde insan ve hayat var. Dilleri dahası anlatma tarzları, söyleme biçimleri farklı olsa da her ikisi de gözünü insana çevirmek durumunda. Böylesi bir yakınlık/akrabalık var öykü ile sosyoloji arasında. Ama gene de dikkatli olmakta fayda var. Biri bilim iken diğerrinin sanat olduğunu unutmamak gerek. Unutulduğunda her ikisinin de ortada olamayacağı, kendi özgünlüklerini yitirecekleri aşikâr. Bu yüzden öykü ve bilimsel metinler yazarken işin doğasına sadık kalmayı önemserim. Öykü öyküdür ve öyle yazılmalıdır; sosyolojik metin de nasıl olması gerekiyorsa öyle yazılmalı. Benim ölçüm budur; yani ne yazdığını bilmek ve o türün diline, tarzına, manasına sadık kalmak. Ölçü kaçınca dediğim gibi işin doğası bozulabilir. Böylesi bir tehlike

benim için de geçerlidir. Belki bu tehlikeye düşmüş bile olabilirim. Kimi öykülerde ayarı tutturamamış olabilirim. Bilmiyorum.

Ama şurası bir gerçek ki, sosyolojinin öyküye, öykünün (en genelde sanat ve edebiyatın) sosyolojiye azımsanmaz katkıları vardır. Faydacılık anlamında konuşmuyorum. Sosyolojik bakışın öyküye verdiği dinamizmin ve birikimin farkındayım. Aynı şekilde öykünün sosyolojiye kattığı estetik bakış ve katkının da bilincindeyim. Öykü sosyolojinin o kibirli ve keskin bakışını yumuşatmakta, hayatla sınılamakta ve olması gereken düzeye getirmektedir. Öyle hayatlar sunmaktadır ki sosyolojinin önüne, değme eserlere taş çıkartır. Öykü, sosyoloji için mümbit bir kaynaktır. Sait Faik'in yahut Rasim Özdenören'in öykü evreninin genişliği ve derinliği, ne demek istediğimi anlatır her halde.

Şahsen öykümün sosyoloji yapma tarzıma çok şey kattığını; sosyolojik bakışın ise öykü dünyamı zengin kıldığını rahatlıkla söyleyebilirim. Sosyolojinin avantajlarını gördüm; olumsuzluklarından sakınmaya çalışıyorum elimden geldiğince. Öykülerimin birer sosyolojik metin olmaması için azami gayret sarfediyorum. Ama içeriğinde sosyolojik pek çok hususu tartışmanın ayrı bir fasıl olduğunu da bilmiyor değilim. İki farklı hususlar zannımca. Öyküyle sosyoloji yapmıyorum ama öykümün sosyolojik göndermeleri bulunmaktadır. Bunun da kaçınılması gereken bir husus olduğunu düşünmüyorum zaten. Öykü anlatmanın bir muradı da herhalde göndermelerdir, işaretlerdir, anlatırken bir şeylere davettir, zülfiyare dokunmaktır.

— *Machiavelli öyküsü, sözünü ettiğiniz meseleye iyi bir örnek galiba. Yoğun bir sosyoloji bilgisi, dipnotlar, atıflar, sosyolojik tamlamalar var öyküde. Bu öykü gibi sosyolojik öyküler var mı gündeminizde? Machiavelli'nin ardından bir Gazali, bir Zizek öyküsü okuyabilir miyiz sizden?*

— Öncelikle biraz önce söylediğim gibi *sosyolojik öyküler* yazmadığımı ifade etmeliyim. Yani öykülerim sosyolojik, psikolojik, felsefi vb. olması gibi bir kaygım yok. Ancak öykü yazmak gibi kaygım var. Ama dediğim gibi öyküde sosyoloji bilgisi yahut sosyolojik bakış yer edebilir. Bunu öykünün dili ve imkânıyla söyleyebilmeyi amaçlıyorum. Bunu ne kadar gerçekleştirebiliyorum bilemem ama kastımın bu olduğunu bilmek gerek. Ben öyküde sosyoloji yapmıyorum; bunu akademik metinlerde zaten yapıyorum. Ama öykülerde sosyolojiyi tartışıyorum, sosyoloji eğitimini eleştiriyorum. Bunları öyküleştirerek yapmayı öne alıyorum. Öykü dilinden taviz vermeden, o dili zedelemekten kimi meseleleri tartışıyorum.

Machiavelli öyküsü bir anda ortaya çıkan bir öyküdür. On yılı aşkın bir süredir Machiavelli'i derste anlatıyorum. Ama öykü sekizinci yılda geldi galiba. Ders anlatırken geldi. Ne sekiz yıldır kafamda böyle bir öykü vardı, ne de derse girerken; anlık bir durum, bir ilham, bir duyuş. Acaba dedim, bir sosyoloji talebesi Machiavelli'e bir mektup yazsa nasıl yazar yahut ona gün-

lüğünden seslense, ona neler söyler? Böyle düşündüm o an ve bunun bir öykü olabileceğine kanaat getirdim. Ve öykü böylece doğmuş oldu. Programlı yazmadığım için gündemimde bir Gazali, İkbâl öyküsü yok. Programlı yazsam olabilir pekala. Ama sanki doğal olmaz. Eğer bir şey, bir durum bir ismi öykü olarak getirirse bana, o zaman neden olmasın?

— *Çevgen'deki bazı anlatılar öykü türünün dışında kalıyor. Sözgelimi, Oğlumun Kitapları, Machiavelli, Sınavdasın. Bunları kitaba almakta kararsız kaldığınız oldu mu? Edebiyatta bu ve benzeri tür melezleşmelerini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Ben böyle düşünmedim. Bahsettiğiniz metinler birer öyküdür; belki klasik anlamda olay yahut durum öyküsü olmayabilir. Ama öykü; öykünün temel argümanlarını içeren, öykü biçimine uygun metinler. Onun için bir tereddüt yaşamadım. Sizin yahut eleştirmenlerin değerlendirmelerine ise bir diyeceğim olamaz. Anlatı diye bir formdan bahsediliyor. Bana göre yanlış bir adlandırma. Çok genel bir isim. Her şey bir anlatı değil mi zaten? Daha başka bir ad bulunabilir bu melez metinler için. Anlatı tam karşılamıyor bana göre. Şunu da söylemek lazım ki, öykü, roman, şiir dönem dönem farklı biçimler alabiliyor, farklı şekillerde yazılabiliyor. Bugünün şiiri ile geçmiş dönemlerin şiiri arasındaki farkı düşünelim. Edebiyat hayatın içinde kendine mecra buluyor. Sanki zaman anlatma biçimini belirliyor. Her zamanın kendine özgü bir anlatısı, tarzı, düzeni olabiliyor. Bu kaçınılmaz. Öykü türü de bundan uzak değil. Şu an yazılan öykü ne kadar klasik öykü? Örneğin, Rasim Özdenören'in *Çok Sesli Bir Ölüm* kitabıyla son yayınladığı *İmkânsız Öyküleri* bir kıyaslayalım. Her iki kitap da öykü kitabı ama öykülerin biçimleri çok değişik, bambaşka. Yahut şu an yazılan romanlar ne kadar klasik roman? Türün ilkelerine ve temellerine sadık kalınarak farklı yönelimler, değişik biçimler denenebilir. Önemli olan hikâye, anlatıdır; anlattığını güzel anlatmaktır.

— *Son olarak dostluktan sormak istiyorum. Eksişözlük'te Köksal Alver maddesinde özellikle dostluğunuza vurgu yapıyor. Dostluk sizin için özel bir kavram. Öyküleriniz içerisinde de Camekân gibi çok sıkı dostlukları anlatan güzel metinler var. Öykücülerden Cemal Sakar, Hüseyin Su, eleştirmenlerden Ömer Lekesiz, Hilmi Uçan gibi isimlerle yakınlığınızın ve sıkı beraberliklerinizin olduğu bilinmekte. Ayrıca şair Kenan Çağan ile sınıf arkadaşlığınız var. Dahası eşiniz de yazının ve edebiyatın içinde. Bu tür arkadaşlıkların ve birlikteliklerin özellikle gençlik yıllarında bir sanatçının sanatına ne gibi katkıları oluyor?*

— Sorunuzu hem kişisel hem de sanat bağlamında cevaplamam gerekir. Kişisel bakımdan dost meselesini önemsediğimi, çocukluğumdan itibaren dostlarla mümbit halkalar kurduğumu söyleyebilirim. Hayatımın her safhasında geçerlidir söylediğim. Aynı durum edebiyat dünyası için de söz konusudur. Doğası gereği sanat ve edebiyat, ilişkilerin temel olduğu ortamları,

mekânları, muhitleri zorunlu kılar. Tabii bu ortamlara hayat veren daha özel ilişkileri, halkaları, muhabbetleri de. Ortamsız, insansız sanat ve edebiyat oluşumundan söz etmek mümkün mü? Yazınızı, okumalarınızı, varsa küçücük ama sizin için dünyalara bedel metinlerinizi kime anlatacak, kime okuyacak, kimle paylaşacaksınız? Bu bağlamda dost halkasının ve özellikle dergi ortamlarının önemi tartışma götürmez. Her iki ortam da sanat ve edebiyatın doğal yatağı, adeta tohumlanma alanı. Erken bir dönemde iki derginin - Yedi İklim ve Hece- içinde yer almak benim için büyük bir bahtiyarlık ve lütuf olmuştur. Genç bir öykücünün bir derginin mutfağına girmesi, orada ağabeylerle, ustalarla ve kendi akranlarıyla karşılaşması, onları dinlemesi, onlarla bir metni tartışması müthiş bir deneyim. Ben böylesi bir deneyimi doya doya yaşadım. Sözünü ettiğiniz isimlerin bana açtığı kapıdan girdim, sofralarından beslendim. O isimler benim özel halkamdır. Andığınız isimlere Hasan Aycın ve Ali Haydar Haksal ağabeyleri; bir dönem aynı edebî muhitin müdavimleri olduğumuz kendi kuşağımdan Ahmet Murat, Hakan Şarkdemir, Murat Menteş'i; halen edebiyat ve hayat sohbetleri yaptığımız Mehmet Harmancı, Abdullah Harmancı, Vural Kaya'yı dahil edebilirim.

Sanat ve edebiyatın bir ortamı ve muhiti, dost halkasını gerektirmesi zannımca evrensel ve çağlar üstü bir durum. Daha yakınlarda rastladığım bir anekdota güvenerek bunu söylüyorum. Meşhur şairlerden Zâtî'nin Beyazıt Camii avlusundaki remilci dükkânı dönemin şair ve edebiyatçılarının uğrak mekânıdır. Bir şiir üstadı olan Zâtî, kendisine gelip şiirlerini takdim edenlerle ilgilenir, onları yönlendirir, yetiştirir. Bu genç şairler arasında Bâki de vardır. Dükkân bir edebiyat muhit olup çıkar. Bu hikâye yüzyıllar öncesinden. Bugün aynı şey hemen her şehirde, her edebiyat muhitinde gerçekleşmiyor mu? Acemice yazdığım öyküleri Hasan Aycın'ın Topkapı'daki dükkânına, Ali Haydar ağabeyin Kadıköy'deki bürosuna nasıl bir heyecanla taşıdığımı, Ömer Lekesiz'e mektupla öyküler gönderdiğimi dün gibi hatırlıyorum. Şu an elimde değerlendirmem için bana gönderilmiş öyküler var; genç arkadaşların yazdığı öyküler. Bu husus zann ediyorum dünyanın her tarafında aynıyla var ki. Demek ki, edebiyat doğası gereği muhiti ve edebî ilişkileri çağırıyor. Ses sesi davet ediyor; söz sözü çoğaltacak ve ona yatağını bulduracak muhataplar arıyor. Buluyor da. Şu an bile bütün şehirlerimizde böylesine küçük ama mümbit ve samimi ortamların olduğunu biliyoruz. Yayınlanan dergiler bunun en keskin tanığıdır. O bakımdan muhitsiz edebiyattan ve edebiyatçıdan söz edemeyiz. Zâtî diyor ya, "bu meclis-i irfâna mestâne olan gelsin." Biz de o misal: dost halkalarına ve edebiyat-düşünce meclislerine deli-divane olup dalıyoruz. Dalıp dalıp pişiyoruz; belki bazen yanıyoruz ama biz bu işten bir türlü kopamıyoruz.-sa

H E C E Ö Y K Ü

NECİP TOSUN

İKTİDARLAR VE MAZLUMLAR: KÖKSAL ALVER

2004'de yayınlanan *Saklı Yara*'dan sonra bu yıl da *Çevgen'i* yayımlayan Köksal Alver, az yazmasına karşın nitelikli, sağlam bir öykü dünyası oluşturma peşinde. Alver, temaşaya itibar etmeyen, sessiz, derinden akan bir sanat algısıyla öykü evrenini sağlam bir zemin üzerine incelikle kuruyor. Şehrin belirlediği insanlık hâllerine, dostluklara, yenilgilere, mazlumlara ve iktidara bakarak, oradan kalıcı, yaralayıcı olgular çıkarıyor.

Her iki kitaba da baktığımızda öykülerde ağırlıklı olarak iktidar ve onun yanlışlarına ilişkin eleştirilerin hikâye edildiğini görürüz. İktidarlar, insanların gündelik gerçeklerinden, inançlarından ve onları var eden dinamikleri anlamaktan uzak bir hâlde, otoriter düzenleriyle hem onları ezmekte hem de bütün bir hayatı yaşanmaz hâle getirmektedir. Devletin gerçekleri ve doğrularıyla, insanların gerçekleri, doğruları arasında kapanmaz bir mesafe vardır. İktidarın çizdiği sınırlar içerisinde hareket etmek durumunda olan insanlardan bu mesafeyi fark edenler derin bir gerilim, açmaz yaşarlar. Ya ikiyüzlülük yapıp, dışarıyı, insanları, gerçekleri unutup yok kabul edecekler ya da başkaldıracaklardır. Böylece uygulamak zorunda oldukları devletin kurallarıyla kendi inançları arasında sıkışırlar.

Köksal Alver'in derinlikle işlediği temalardan biri de şehir ve şehrin biçimlendirdiği insanlık durumlarıdır. Sosyolojik bakışın baskın olduğu bu öykülerde taşra ile büyükşehrin, insanı nasıl kendi anlayışına dönüştürdüğü, küçük dokunuşlarla, kimi iç yakıcı durumlarla aktarılır. İstanbul, Erzurum ve Konya bu şehirlerin başında gelir. Şehirlerin oluşturduğu dostluklar, bir kenara ittiği mazlumlara, tarihe ve yaşanmışlıklara tanıklık eden mekânlar öyküde hayatiyet bulur. Öyle ki İstanbul bir başına insanı biçimlendirebilir, dostluklar oluşturabilir, bu ortamda insan bir hayat görüşü edinebilir. İstanbul'dan uzakta bir yaşamın eksikliğini ise ancak bir başka şehirdeki çok iyi dostlar unutturabilir. İlk öykülerde İstanbul daha baskınken daha sonraki öykülerde Konya ve Erzurum öne çıkar.

Saklı Yara (2004) bir ilk kitap olmasına karşın rafineleşmiş bir anlatımla kurgulanır. Temiz, arı, neredeyse kusursuz bir Türkçe ile İstanbul, türkü, kitap sevgisini ve hayata yön veren dostlukları gündeme getirir. Esendal'dan

Sait Faik'e özellikle gündelik hayattan enstantaneler aktaran öykücülerini çağrıştıran öykülerle öykü geleneğine bağlanan bir tutum içindir. Taşradan İstanbul'a gelmiş gencin kısırlılığı, burada filizlenen dostluklar, İstanbul karşısında çarpılma ve giderek bir İstanbul güzellemesi öykülerin odağı olur. Büyük olaylardan, çarpıcı entrikalardan çok, sade, gösterişsiz, mütevazı insanlık durumlarına eğilen bir öykü anlayışını yansıtır. Öykülerde hep ülkenin yaşadığı temel yanlışlarla hesaplaşılır.

Kitabın ilk öyküsü "Koridor ve Kapı"da taşradan İstanbul'a okumak için gelmiş üniversite öğrencisinin yaşadığı kısıtlımlılık, oluşan dostluklar sonra yeniden taşraya öğretmen olarak savruluşu ve İstanbul özlemi anlatılır. "İstanbul" öyküsünde de bir taşralı gencin İstanbul sevgisi işlenir. Küçüklüğünde İstanbul fotoğrafına âşık olan anlatıcı daha sonra bütün bir hayatını bu şehre adan ve onunla iç içe yaşayarak üzerine kitap yazar. "Saklı Yara İnce Sızı"da üniversite hocasının üniversitede yaşanan haksızlıklar karşısında (türban meselesi) susmak zorunda kalışının onda yarattığı derin çarpılma anlatılır. Kendi iç sesini dışarı yansıtmayan Hoca, ikiyüzlü hayatın içinde bir figür olduğu düşüncesiyle vicdan azabı çekerken öğrencilerinin karşısında zayıflığını, acizliğini ve yenilgisini itirafedemez. Bu iç ses, bir yüzleşme sesi olarak öykünün bizzat kendisi olur.

"Tünel Düşleri"nde, memleket hâliyle müfredat arasına sıkışmış bir öğretmenin, öğrencilerine ders anlatmaktan vazgeçip hikâye anlatmaya karar vermesi, ironik bir yaklaşımla toplumsal yaşam/düzen eleştirisi düzleminde hikâyeleştirilir. Onun pek çok öyküsünde de sokak enstantaneleri yer alır. Bu öykülerde sokaklarda, otobüs yolculuklarında insanlık manzaralarına yer verilir. "Gri" de odak İstanbul'dur. "Şu Sazıma Bir Düzen Ver"de, bir tramvayda ülke meseleleri tartışılır. Özellikle üniversite hocasının resmi görüşleriyle sokağın duyguları, düşünceleri arasındaki farklılık vurgulanır. "Camekân"da çocukluk arkadaşı iki gencin, iki ayrı ideolojik kampın tutuklusu olarak hapishanede karşılaşmalarındaki kırıklık ve hapishaneden çıktıktan sonraki görüşmeleri; "Mevsim Grişarkı Aylardan Kasım", İstanbul enstantaneleri eşliğindeki izlenimleri; "Tezgah"ta karpuzculuk yapan Kerim'in etrafında oluşturduğu dostlukları anlatır. "Palan/Döken"de bilinçlenme serüveni aktarılır. Bir gazeteciye bir yayıncıdan her zamanki gibi bir dizi kitap hediye edilir. Kitap kapaklarından birinde Aliya'nın fotoğrafı vardır. Gazeteci bu fotoğraftan çok etkilenir. Bu fotoğraf ona yeni bir dünya açmıştır.

İkinci kitap *Çevgen*'de (2011) anlatım biraz daha rahatlar, derinleşir. Alver, ilk kitaptaki temel izlekleri sürdürmekle birlikte öykü dünyasına yeni alanlar, kapılar açar. Öykülerde, duvar diplerinde kımıldısız oturan ihtiyarlar, bulunduğu yere hayat veren dedeleri, okullara merhamet, sevap yağdıran öğretmenleri, kendilerine yabancılaşmış üniversite hocalarını, dünyayı güzelleştirmeye çalışan göstericileri hikâye eder.

Alver kitaba öykü sanatı adına yazılmış nefis bir manifesto ile girer. Sonra bir öykücünün hikâye yazma serüvenini örnekler. Ama bunu kuramsal bir çerçevede değil bir öykü formatında aktarır. Bu garda anlatıcının gördüğü bir yüzün peşinde nafîle arayışının hikâyesidir. Yaşamın karmaşasında sadece bir bakış, bir duruş gelip öykücüyü bulur ve hikâyesini yazdırır. Hem de etrafında binlerce hayat akarken. İşte öykü tam da budur: "Kimi hikâyeler apansızdır. Bir kıvılcımla başlayan öñü alınamaz yangınlar gibidir. Her şey yerli yerindeyken ve gün kendi mecrasında olanca sakinliğiyle akıp giderken. Bir çığlık, bir duruş, bir yere yığılma anından. Kuş uçmaz, kervan geçmez dağ başında bir gözenin kaynayıp durmasından. Bir annenin doğar doğmaz göğsüne bırakılan bebesine o tarifsiz bakışından. Sabahın seherinde türkü mırıldanıp ıslık çalan çöpçüden şehre yayılan huzurdan. Gökdelendeki rezidansında kutu kutu hayatlarına sığınanların katı yalnızlığından. Sürekli değişen gündemlerin üstünü kapattığı ayrıntılardan. Gerçeklerden ve hayallerden. Küllerin arasından. Cılız seslerden. Bombardımandan. Hayatın hay huyundan kendine yol bulan hikâye, sökün edip gelir."

"33" de Erzurum'da bir gece alıp götürülerek bir daha kendisinden haber alınamayan babanın özlemini çeken anlatıcının duyguları aktarılır. Yine merkezde bir karakter olarak Erzurum yer alır; onun tarihi, birikimi, tanıklıkları... Bireyin yaşadığı da kentin tarihidir bir bakıma. Bu yüzden ana karakter ve Erzurum iç içe geçer. "Sınavdasın" öyküsünde insanın ilkeleriyle yaptığı iş arasındaki karşıtlığı, mesafeyi ve bunun bireyde yarattığı çarpılmayı irderler. Bir imtihanda salon başkanı olan hocanın bu göreviyle yüzleşmesi işlenir. Bu yüzleşme giderek hayatı yorumlamaya evrilir. Hep başkalarının istatistiğini tutan hocanın kendi istatistiğini tutmaması gündeme getirilir. Bu istatistiklerin gündelik hayatın analizi için ne kadar önemli olduğunu düşünürken anlatıcı kahramana "kendi istatistiğini çıkarabilir misin?" sorusunu sorar. Öyküde özellikle insanın başkalarını hakkında, toplum hakkında yargılarda bulunurken asıl olarak kendini tanımadığı gerçeği hikâye edilir.

Bu kitapta da modern hayatın doğruları, ilkeleri, yaşam tarzı sorgulanır. Çünkü modern hayatın dayattığı yaşamda insan öncelikli değildir. Bu nedenle öykülerde, yaşanan karmaşa ve kaosta, yaşamın hay huyunda insanı kendine, içine, kalbine, fitratına yöneltecek temel vurgular öne çıkar: "Büyük

büyük sözlerin, ciddi sorunların, memleket meselelerinin, ideolojilerin, akımların, kör siyasetin, gücün ve iktidarın silindir gibi ezip geçtiği, un ufak ettiği ayrıntılar. Mesela, mevsimlerin akışındaki esrar. Mesela yağmurun salkımsöğüdün yapraklarından toprağa inişi. Yahut erguvan çiçekleri; bütün dünyaya pembe umutlar dağıtan. Şiir ya da; her şeyin şiir oluşu belki de, her şeyde o şiiri görme iştiağı. O koca isimler ve tuğla misali eserlerin arasına sızan hediyeler."

Alver, öykülerinde insan ile iktidar arasındaki ilişkileri irdeleyip zaman ve fânîlik gerçeğinin peşine düşerken, özellikle ezilmiş/dışarıdaki insanların yaşadıkları psikolojiyi, incelikte işler. Pek çok öyküsünde de değişimin yarattığı açmazları, kaybedilen güzellikleri hatırlatır. Güzellikler, yaşanan aldırmaçlıkla harcanmış, heba edilmiştir. Alver'in öykülerindeki önemli temalardan biri de toplumsal, sosyolojik tanıklıklardır. Türk toplumunun son dönemlerde yaşadığı siyasal/toplumsal/teknolojik serüveni öykülerine yansıtır. İnsanların hayata, olaylara, eşyaya bakışını, dönemsel beğeni ve zevklerini, toplumun yaşadığı değişim ve dönüşümü sosyolojik ve psikolojik tanıklıklarla gözler önüne serer. Yalın, sade, süslemesiz bir biçimle öyküsünü oluşturur. Yani hayatın ta kendisiyle. O bütünyle hayatı anlatır. Dönüştürme, değiştirme, soyutlama onun öykülerinde azdır. Her şey hayatta olduğu gibidir. Onun öykülerinde biçim tıpkı hayat gibidir. Okur, öykünün dünyasına hemen girer. Akışkanlık ve ritim hayatta olduğu gibidir. İsimler, olaylar, konular tanıktır. Hasan Aycın, Hüseyin Su, Necati Mert öylece öyküde yerlerini alırlar. Bu anlamda Köksal Alver'in öykü serüveninde iki husus dikkat çekici görülüyor. Birincisi benzer konuları tekrarlama diğeri ise deneme türü sınırlarında gezinme riski. Özellikle *Çevgen*'de hayat o kadar belirgin ve düşünce o kadar baskın ki kimi bu metinler öyküden çok deneme türüne yakınlar. Ancak Alver'in "hikâye etme"ye başladığında türün inceliklerini sergileme başladığı görülür. Pek çok öyküsünde yaşananların ancak hikâye edilerek künhüne varılabileceğini belirtir. Anlatıcı her şeye bir hikâyeci gözüyle bakar. Bir kıstımlılık yaşayan hoca ders anlatmaktan vazgeçip öğrencilerine hikâye anlatacaktır. Belki kitaptaki konularla örtüşmeyecek ama her birinin hayatından kırıntılar taşıyacaktır. Hatta tüm öğrencilerden sınavda sadece bir hikâye yazmalarını isteyecektir. ("Tünel Düşleri") Bir dost sohbetinin sonunda sohbetin bir nüshası öykü olarak Hece dergisine gönderilecektir. ("Koridor ve Kapı")

Köksal Alver modern öykünün imkânlarıyla, kalıcı insanlık durumlarını yetkinlikle işlerken hayata dokunuyor, meselesi olan bir öykünün sağlam duvarlarını inşa ediyor. &

SELİM SOMUNCU

HAYAT GÜZELDİR GÜZEL OLMASINA
AMA PEKİ YA *HAYAT GÜZELDİR!*

Hayat Güzeldir içinde farklı öyküler bulunan bir Mustafa Kutlu kitabı. Bunlar masa başında bir oturuşta yazılacak türden öyküler. Hayattan kırıntılar var bu öykülerde. Birkaçında ayrıntılar güzel ve yerli yerinde. Çoğunda ise yazınsallık nerdeyse hiç yok. Bazıları dümdüz, hataya mahal verilmeyecek dercede kısa cümlelerle kurulmuş. Diğer Kutlu öykülerinde olduğu gibi öyle beylik laflara, şaşırtmacalara, şaşkınlıklara, postmodern taktiklere, ideolojik söylemlere de yer yok. İnsan var, insani olan var bu öykülerde. Yoksul, küçük bir geçimle aza kanaat eden, vakit namazlarını camide kılma derdindeki yaşlıların, büyük şehrin gecekondu mahallelerinde tutunmaya çalışan kişilerin öyküleri. Bir Kutlu klasiği olarak çiçekler eksik olmuyor tabii ki. Çiçekler ve onlarla birlikte tabii ki böcekler de ara ara karşımıza çıkıyor. Ve her sonu hayırla bitecek bir işin başında, bir çiçek filizleniyor yakınlarda bir köşede. Kiptaki *Hayat Güzeldir* adlı öyküde de gelincik olmadık yerde çıkar kahramanımızın karşısına. Arabası takla attıktan sonra içinde sıkışıp kalan yaralı adam, ön camdan içeri girmeye çalışan gelinciği fark eder, sonra toprakta gezen karıncaları, böcekleri. Arabası takla atmış yaralı bir adamın can havliyle bunları fark etmesi mümkün müdür? Eğer bir Kutlu hikâyesiyse okuduğumuz, olur böyle şeyler. Sonra da tüm bunlara rağmen "hayat güzel" der kahramanımız. Hem telefonunu çıkarıp yardım da çağırmamıştır henüz. Hikâyede zaten yardım, yaralılık hali, kan, hastane gibi şeyler ön plana çıkarılmaz.

Edebiyata, yazmaya meraklı ve öykü denemeleri yapan, bana da beğendirmeye çalışan bir öğrencimle sık görüşür, kitap alışverişinde, okuma önerilerinde bulunurdum. Birgün, günümüz öykücülerinden birinin içinde *kısa öyküler* bulunan bir kitabını vermiştim. Öğrencim bir sonraki buluşmamızda, ona verdiğimi bile unuttuğum, kitabı okumuş, okuduktan sonra öfkelenmiş, sonra bu öfkesini biraz bastırıp, ne söyleyeceklerini kafasında derleyip toparlayıp karşıma çıkmıştı. İlk yazdıkları kendisine hiçbir açıklama yapılmadığı halde uzun süre dergilerde yayımlanmamış bir yazar adayını sitemli konuştu benimle. Bu sitemin içerisine "böylesinden günde on tane yazarım" şeklinde cümleler de sıkıştırmayı ihmal etmedi, yarı gerçek yarı espri. İlköğretim, lise ve yetişkinlerden oluşan bir öykü yarışmasının jürisindeyim. Önümde çok sa-

Mustafa Kutlu

yıda öykü var. İyi metinler olmakla birlikte, beğenmeyip elediğim(iz) öykü sayısı çok fazla. Bu elenen adaylar, jüridekilerle konuşma fırsatı bulsa, öğrencimin bana yaptığı feveranın benzerini yapacaklardır muhtemelen. Onlar ne cevap verirler bilmem ama ben öğrencime bazı açıklamalar yapmaya çalıştım. Sanat kuramlarından, postmodern etkilerle oluşan yeni biçimlerden, sanatın inişli çıkışlı bir şey olduğundan, hem bu ve bu gibi yazarların artık rüştünü ispat etmiş büyük yazarlar olduğundan falan filan... Rüştünü ispat etmek... O esnada aklıma gelmeyen bir benzetme: Ken-

disine güvendiğiniz usta bir şoför tek elle bir otomobili kullanırsa korkmazsınız. Hatta biraz hız yapsa, virajlara biraz da sert girse gerçekten şoförlüğüne güveniyorsanız endişelenmezsiniz. Ama acemi bir şoför... Henüz şoförlüğünün ilk gününde olan bir sürücünün değil bunları yapmasına, direksiyonu tek eliyle tutmasına dahi müsaade etmezsiniz. Hele de arka koltukta kravatlı, takım elbiseli, mahkeme suratlı iki resmi gözlemcinin olduğu bir direksiyon sınavında rüştünü ispat etmeye çalışırken bunu yapsa ehliyet alması imkânsızlaşır. Burası önemli galiba, 'rüştünü ispat etmek'. Fakat rüştünü ispat ettikten sonra otomobili uçuruma yuvarlamak, verilen maddi manevi emeği çarçur etmek ve kazanılan güveni yok etmek de var işin içinde... Öğrencimle aramızda geçen bu konuşmalardan sonra kitap tavsiyelerinde de titiz davranmak gerektiği hâsıl oldu bende. Dahası kitap tavsiye ederken referans yazarın kendisi değil metin olmalı.

Evinizde aynı işlevi gören eşyadan fazlasını ya ihtiyacı olan birisine verirsiniz ya da kilerde ona ihtiyaç olduğunda arayıp da bulamayacağınız kadar derinlere koyarsınız. Hele bu eşya modası geçmiş, elinizde daha yenileri, daha iyileri olan bir nesneyse onu gözden çıkarma ihtimali de yükselir. Son yıllarda teknolojinin gelişme hızını göz önünde bulundurunca bu şekilde ihraç yolu görünen eşyalar da çoğaldı. Bazı insanlar vardır, 'eskiler' denir bunlara. Hiçbir şeyi atmaya kıyamazlar. Onlar için her şey mutlaka bir gün ihtiyaç olacaktır. Bunlar haricinde bir de kendi ürettiği, kendi yapıp ettikleri, emek çektiği şeyler çok değerli görünür insana. Bir yerde okumuştum, Edison ölene kadar ilk icadı olan ampülü gözünün önünden ayırmamış. Şimdi belki de bir müzede sergileniyordur. Vehbi Koç ilk ürettiği arabalardan birine bindi ömrünün sonuna kadar. Kendi ürettiklerinin değerini en iyi bilen, onlara yav-

H E C E Ö Y K Ü

rusu gibi titreyen sanatçılar da böyle midir acaba? Herhalde. Gerçi ilk gençlik yıllarında, yazdıklarını yırtan, ajandalar dolusu öyküsünü, şiirini yakanlar da yok değil. Mustafa Kutlu onlardan mıdır bilmiyorum. Muhakkak o da gençlik yıllarında yırtmıştır, yakmıştır. Onun da vardır gözden çıkardığı metinler. Ama ben Mustafa Kutlu'da çekmeceler dolusu bir öykü dağarcığı seçtinliyorum. Her çekmecede tomar tomar kâğıtlar. Her tomarda gözlemler, betimlemeler, anılar, yaşanmışlıklar, yaşanmamış hayaller. Hayat Güzeldir bu tomarlardan damıtmak yerine rastgele yapılmış bir seçme. Kutlu referans bir öykücüdür ama bu kitaba giren metinler değil.

Mustafa Kutlu birkaç yıl önceki bir yazısında şiirleri hakkında yorum yaptığı günümüz şairlerinden birine şiirsellikten uzak üslubundan hareketle "biraz daha şüriyet" diyerek bitiriyordu yazıyı. Ben de benzer bir temennide bulunarak; biraz daha yazınsallık diyorum. Biraz daha yazınsallık Sayın Kutlu.&

MURAT EROL

RÜYALARDA GEZEN FENER BEKÇİSİ

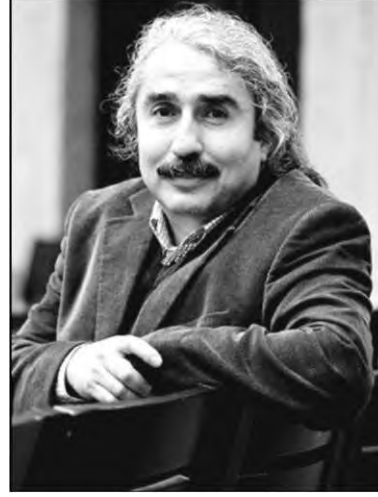
A. Ali Ural *Fener Bekçisi'nin Rüyaları* öykü kitabı ile şiir, deneme ve öykü alanında yayınladığı çalışmalarına bir yenisini daha ekledi. Bu kitapla Ural, on üçüncü kitabını da yayınlamış oluyor. İki şiir, iki öykü, bir inceleme, sekiz deneme kitabı. Ural'ın yazı hayatında denemenin ağırlığı dikkatten kaçmaz. Fener Bekçisinin Rüyaları (Şule Yayınları, 2011) kitabı da bu ağırlıktan nasibini almış, kitaptaki öyküler zaman zaman deneme tadında kaleme alınmıştır. Kitapta otuz öykü bulunuyor. Öykülerin rüyalarda olduğu gibi bir zamansal ve mekansal belirsizlikler taşıdığını, hatta zaman ve mekanlar arası sık geçişler yaptığını söylemek mümkün. Fener bekçisinin rüyaları bütünlüğü çerçevesinde deniz ve gemi dikkatten kaçmıyor bazı öykülerde.

Öykü anlatıcılarının, kitabın genelinde şehir hayatı içinde olduğu ancak bunlara dair bir memnuniyetsizlik taşıdığı, bu memnuniyetsizlikten dolayı doğaya, çocukluğa, farklı alanlara doğru yöneldiğini görmek mümkün. Örneğin Yaz Rüyaları adlı öyküde deniz, orman ve kır hayatına dair özlem dikkatten kaçmıyor.

Eğik Bir Omzun Meyvesi başlıklı öyküde ise eğitim sisteminin kısıcında bellek karşımıza çıkıyor. Sınavda şıklar arasında gezinirken, iç hissediş ve iç geçirmeler dikkati çekiyor. Öykünün sonunda yine doğaya, köye dönüyor. Bahar Yaprakları Altında öyküsü yine doğanın canlanması ile başlıyor. Bol doğa tasvirleri diğer öykülerde olduğu gibi bu öyküde de dikkati çekiyor. Bu öyküde net olarak anlatıcının şehrin insanı olduğu, doğaya özlem duyduğu ortaya çıkıyor. Anlatıcı şehrin insanıdır, şehirde yaşamaktadır ama şehirden de kopmamaktadır. Kaçışları var doğaya, ama yine de şehrin insanı olarak kalmaya devam ediyor. Zira şehrin gözüyle görüyor kır hayatını. "Badem ağaçlarıyla yürümeye başladık yollarda. Gazete satan gençlerle karşılaştık. Manşetlerde "BAHAR GELDİ" yazmıyordu. Baharın gelmesi mi haber! Evet, gazeteler bu haberi atladi. Savaş uçakları varken kuşlardan bahsetmeyiz. Seçimler yaklaşıyor, çiçekler de ne! Kim kiminle nerede görüldü, haber. Zumlanacak ne çok suret var. (...)" (s.21). Bir yakınma var şehir hayatına dair, modern sisteme karşı. Ancak anlatıcının gerçek bir adım atmadığı, yakındıklarına karşı bir duruş göstermediğini de söylemeliyiz. Pasif bir duruşu seçmiş, sadece "rüyalarda"nda, kaçma düşüncelerinde şehirden yakını, doğaya gider ve kır hayatının enstantaneleriyle nefeslenir bir durumla yetinmiştir. O hayatın canlılıklarını kendi modern şehir hayatına taşıyor ve enjekte ediyor. Yine Görüldüğünü Fark Etmek adlı öykü modern şehir hayatına eleştiriler taşıyor. "Köprünün üzerinde bir boa yıkanı yuttuğu arabaları kusuyor art arda." (s.57) Ancak devam eden cümle eleştiriye irtifa kaybettiriyor: "Direksiyona

parmaklarımı buruyorum müziğe eşlik ederken." Yine şehir hayatının karmaşasının içinde olduğunu işaret ediyor anlatıcı. Çocukluğa dönüş bir oyunun, bir oyun şarkısının eşliğinde oluyor: "Yağ satarım bal satarım (...)" Bu öyküde zamansal ve mekansal geçişler daha belirgin üstelik.

Damardan başlıklı öyküde ise kan verecek bir kişinin durumu anlatılıyor. Damarın bulunmaması bir problem anlatıcının dilinde. Damarın bulunmaması için "ince damardan girsem, patlar mı?" (s.25) sorusunun ardından "Patlar. Bir cephanelik gibi patlar, şarapneller havada. (...)" şeklinde devam eden cümlelerde bir ironi olduğunu ve gerilimi basit bir dil alanına çektiğini düşünüyorum.

A. Ali Ural

Bir Gün Daha Yaşamak bir idam mahkumunun hali ve yaşadığı son an'lar anlatılıyor. Bu öykünün sembolleri kullanma açısından oldukça başarılı olduğunu söylemeliyim. Özellikle zaman ve portakal başta olmak üzere. Ama benim dikkat çekmek istediğimse modern hayatın iptali, modern hayata ait hesapların kapatılması konusu olarak nitelendirilecek öykünün son kısmıdır. "Şimdi bankalardaki hesaplarımızı kapatacağız, diyor koca bir günü olan adam. Kredi kartlarımızı iptal edeceğiz; tapularımızdan, hisse senetlerimizden uçaklar yapıp bırakacağız boşluğa. Sonra notere gideceğiz seninle." (s.29) Ancak devam eden cümleler benim varmak istediğim kastı zayıflatıyor. "O her şeyi kayıt altına alanın huzurunda sana vekalet vereceğim. Düşündüm ve karar verdim. Vekilim sensin.(...)"

İmza başlıklı öyküde yazar okur ilişkisi mercek altına alınıyor. "Ben buradayım sevgili okurum; sen neredesin?" diye daha ilk cümlede Oğuz Atay'a bir atıf var.

Hayatım Roman başlıklı öykününse deneme ve öykü arasında bulunan sarkacın öyküye doğru önemli bir adım olduğunu söyleyebiliriz. Öykü niteliği güçlü bu metinde ise yine "yazmak" merkezde ama "yaşamak" konusuna işaretler var. Şahsi düşüncem öykü tekniği ve öykü niteliği açısından en başarılı öykü bu metin. Kitap okuyan anlatıcının kendisine yazmak konusunda sorular soran işçiyle diyalogu düşünceleri yer alıyor. Burada işçi hakkında anlatıcının düşünceleri öykünün kahramanın düşünceleri olarak algılanıyor. Diğer öykülerdeki duydu ve düşüncelerse öykü kahramanlarından ziyade "deneme yazarı" Ali Ural'ın metinlerinin tadını duyuruyor. Yazarın görüşlerini öykü kahramanına söylemesiyle kendisine ait düşünceleri ortaya koyması farklı durumlar dır elbette. Zira öykü kahramanının düşündüğü şeyler (yazarın kendi düşünceleri dahi olsa) öyküye ait bir parçadır. Öykü kahramanlarının düşünceleri ola-

mayıp yazarın görüşleri olarak algılanan cümlelerse öykünün dışında ve öyküye ait olmayan parçalardır. Bu bakımdan denemeye ağırlık veren diğer yazarlarda da görülen benzer özellikler, Ural'ın öykülerinde yine karşımıza çıkıyor.

Her Şey Çok Güzel başlık öykü farklı çerçevede. Denemenin gücü öyküye tahvil edilmiş ve metnin öykü gücü korunmuş. Bir mahkum ile radyo sunucusu arasında doğan bir anlatı var karşımızda. Mahkum radyoya yazdığı metinlerle hayata açılan bir kapı, umuda tutunma için bir yol bulmuş gibidir.

Her Şeyin Bittiği Yerde adlı öyküde yine kalabalığa ve şehir hayatına dikkat çekiliyor. Alttan alta bir eleştiri getiriliyor. Yorgun Adama Yer Döşegi adlı öykünde de gösteri toplumuna varıyoruz. Teknolojinin bu gösteri toplumunun en önemli aracı olduğunu görüyoruz. Yangını çekme için birbiriyle yarışan insanlar anlatılıyor. Öykünün bir yerinde; "O da ne kaldırımda bir adam, cep telefonu yok. İşe bak, cep telefonu yok adamın. Ellerini açmış dua ediyor. Resme tanık olmaktan hoşnut değil. Ruhuyla sığıyor göğe." Belki ilk defa bu kadar net bir tavır alış var Ural'ın. Ural, öykülerinde anlatıcıcıyı yakındırarak teknoloji ve şehir hayatına karşı net bir tavır ve yaklaşımın ne olduğunu ortaya koyuyor. Bir yangına şov merakıyla yaklaşıp cep telefonu ile görüntülemek isteyenlerin yanında dua eden bir adam. Belki telefonu var cebinde ama bu önemli değil, önemli olan yangını yangın olarak görmek ve yangına şov malzemesi olarak bakmamaktır. Müşteri başlıklı öykü tüketime ve alış veriş biçimlerine bir yaklaşım sergiliyor. Bunda yine modern hayatın içinde kalarak ve geri çekilerek bir tavır geliştiriliyor.

Kitabın bütününe dair bir yaklaşımla belli tespitlerde bulunmak mümkün. İlk olarak yazının başında da belirttiğim gibi yazarın baskın denemeci kimliği bu kitapta da karşımıza çıkıyor. Metinler öyküden denemeye, denemeden öyküye bir sarkaç gibi gidip geliyor. Öykü damarı güçlü öykülerin özelliklerini ve anlatım gücünü ifade ettim. Öykü deneme arasındaki geliş gidişler zaman zaman bir dil ve üslup özelliği, zaman zaman da bir teknik sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bazı geliş gidişlerle de konularda karşılaşıyoruz. Mekan ve zaman konusunda da bu durum bir geçiş niteliğinde. Yine şehir hayatı içinde olup doğa ve kır'a dair özleme özellikle kitabın tamamına yakınında rastlamak mümkün. Anlatıcı modern şehir hayatından yakınmakta, teknolojiye dair bir eleştiri getirmeye çalışmakta, çocukluğun yalın dünyasına kaçmaktadır. Burada günümüz dünyasına rüya görüntüleriyle yani net olan flü bir şekilde eleştiri getirilmektedir. Bunların netleşmesi Ural'ın kastının net olarak ortaya çıkmasını sağlayacağı gibi öyküye de güç katacak bir hamle olacaktır, düşüncesindeyim. Deniz ve denize ait belli araçların, nesnelerin, canlıların sık sık karşımıza çıktığını da belirtmek gerekiyor. Hayatım Roman başlık öyküyü kitabın teknik açıdan en başarılı öykü bulduğumu bir kez daha belirtmek istiyorum. Ural'ın denemeciliğinden türe dair belirgin sınırlarla ayrılan öyküleri bize farklı renkte öyküler getirecektir. Bu ikinci öykü kitabının da Ali Ural'ın öykücü geleceğinin köprüsünü kurduğunun düşünülmesi gerektiği inancındayım. &

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

KEYFEKADER KAHVESİ

Bazen öykü türüne olan inancımı kaybedecek oluyorum. Bir okur olarak benzer metinleri okumaktan gına geliyor. Bir yazar olarak yeni bir şeyler üretememenin sancısı da buna eklenince iyice acımasızlaşıyorum. Kime mi? Tabii ki kendime.

Yaptığım şu; gözlerimi harap etmek pahasına, daha da yalnızlaşarak okumaya devam ediyorum.

'Keyfekader Kahvesi' de, sıkıntının tavan yaptığı günlerimden birinde, gökte ararken kargo'da bulduğum, elime alır almaz okumaya başladığım kitaplardan biri olma lüksüne(!) sahip.

Keyifli, eğlenceli, merak uyandırıcı, çarpıcı, uzunlu kısalı, on altı 'el emeği göz nuru' öykü var içinde.

Bu nitelemeleri sıralamam boşuna değil.

Modernizm bize 'ayrıntı' nın önemli olduğunu öğreteli, malumat yığını öykülerden geçilmez oldu. Bu sayede burnunun ucunu göremeyen insana bir burnu olduğunu göstermiş olduk. Burnunun ucunu öyle bir anlattık ki dünya burnunun ucunda dönüyor sandı. Fakat o burnun kendi burnu olduğunu, koklayabildiğini, kokunun dışarıdan geldiğini sanırım atladık. Atladığımız için kokladıkları hakkında bir fikir sahibi olması gerektiğini, fikir sahibi olması için de bir beyni olması gerektiğini zaten anlatamazdık. Başkalarının da bir burnu sahibi olduğunu görmesi ise bu sarhoşluk içinde tümüyle muhaldi.

Aykut Ertuğrul öykülerinde ayrıntı tuzağına düşmemiş görünüyor. Öyküleri zamandan, mekândan kopmadan yaşanmışlıklar ve yaşanabilecekler üstüne... Bir takım durum ve olayları 'hikâye ederken', hikâyenin klasik tanımını baz aldığı için, bilinç sıçramaları yoluyla kurduğu gerçeküstücü imgeler dahi okur tarafından rahatlıkla algılanabiliyor.

Yazdıklarının 'modern'liği nerede peki, denirse eğer, öykü'yü hikâyeden ayıran birinci nitelik; öykünün kurmaca bir tür oluşudur kuşkusuz, derim. Keyfekader Kahvesi'nde yer alan öykülerin tümü kurgusuyla ilk elden farkını ortaya koyuyor.

Kitaba adını veren ilk öykü, 'şimdi, önce, bir hafta önce, bir yıl sonra' şeklinde dört ara başlık altında sunulmuş. Bu bölümleme ilk elden öyküde zaman kavramının nasıllığı üzerine düşünmemize yol açıyor.

Öykü kurmaca bir tür olduğundan kurmaca bir metinde işleyen zaman da itibari yani kurmacadır. Öyküde olayın vuku bulunduğu zaman, anlatıcının

Aykut Ertuğrul

olayları idrak ettiği zaman ve aktardığı zaman olmak üzere üç ayrı zaman algısından söz etmek mümkündür. Biz gerçekte vaka zincirini kronolojik olarak idrak ederiz. Ancak edebî eserde bu sıralama bile-isteye bozulabilir. Yazar ele aldığı durum ya da olayın görünür kılmak ya da perdelemek istediği yönlerini bu sayede açığa vurabilir ya da gizleyebilir. Önce söylenmesi gerekeni sonraya saklayarak merak duygusunu diri tutabileceği gibi, sonucu baştan vererek olayları sondan başa doğru anlatmayı da tercih edebilir v.s.

Söz konusu öyküde kısmen 'başsarması' yolu uygulanmıştır. İlk bölümde 'fil-

min koptuğu' an olanca dehşetiyle resmedilmiştir. Dondurulmuş bir an gibidir. Sonraki bölümler yapbozun parçaları gibi okurun zihninde yavaş yavaş uygun yerlere konulacaktır. Böylesi modern bir alt yapıya sahip olduğu halde, ikinci bölümde tanıdık bir sesle karşılaşırız. Sözlü geleneğimizde olduğu gibi karşısındaki seyirci topluluğuna hitap eden bu ses, bir meddah edasıyla, okurla 'yüz yüze' muhabbet etmeye durur:

"Azer kahveye küçük yaşta çırak verilmişti. Madalyonun bir yüzü hep o bildiğiniz hikâye işte; 'Okumaya gönlü yok' diye tutturana babası; ilkokulu bitirir bitirmez.. '(s.10) şeklinde devam eder. Gelenekle modernin uyumu bize tanıdık sularda yüzdüğümüz hissini verir.

Söz konusu öyküde üçüncü şahıs anlatıcı, öykü kişilerinin aklından geçenleri bilebilen 'tanrıbilici' kimlikte olmakla beraber zaman zaman öykü karakterlerinin gözüyle iç ve dış mekânı görmekte, tam da burada bilinç okumaları devreye girmektedir.

Bilinç akışı ve bilinç sıçraması diye tabir ettiğimiz anlatım teknikleri modernizmin ve post-modernizmin edebiyatımıza kazandırdığı anlatım yollarından ikisi. Okurun zihninden geçeni okumak her iki tekniğin de ana prensibi. Ancak 'bilinç sıçraması'nı diğerinden ayıran nazik bir yan var ki o da şu; zihinden geçenlerin hali hazırda vuku bulanlarla bir arada, paralel seyrediyor olduğunu, beş duyuyla algılanabilir gerçekler düzeyinde bir gerçekliğe sahip olduğunu ihsas ettirme çabası. Gerçeküstücü öyküyü masaldan ayıran nite-lik de burada aranmalı. Masallarda, efsanelerde anlatıla gelen büyölü, olağanüstü, fantastik tüm 'şey'lerin, bir 'hâyâl' olduğunu bilirsiniz. Öykü ya da romanda ise hayalle gerçek arasında sürekli gidip gelen zihin bu 'ikircikli' ha-

lin yarattığı gerilimle boğuşmaktan kendini kurtaramaz. Anlatılanlara karşı temkinini finale kadar elden bırakmaz, bırakamaz.

Söz konusu öyküde, öykü kişisi Azer'in içinde bulunduğu hâl, gerçekte vuku buluyormuş gibi gerçeküstücü bir ifadeyle şöyle resmedilir:

"Tavandan gelen çatırtılarla irkildi. (...) Nereden geldiği belli olmayan bir rüzgâr, perdeyi bir anlığına dalgalandırınca duvarda yılan gibi hareket eden çatlaklara dikkat kesildi.(.) Duvardaki çatlaklar olağanüstü bir hızla birbirlerini kovalarken Azer; (.) aynı sözleri mırıldanıp duruyordu:

'Hava kararmadan, duvarlar konuşmadan, fısıltılar gelmeden.' (s.10)

Gerçeküstücü anlatımın teşhis ve intak sanatından çokça yararlandığı yukarıdaki alıntıda da aşıkârdır. Böylelikle öyküde fantastiğin kapıları usulca açılmış olur. Bilinç sıçraması yoluyla paralel evrenler kurularak, eşzamanlı olay ve durumlar silsilesi yaratılır. Bilinç akışı yöntemiyle de zamanda ileri ya da geriye doğru kırılmalarla iç içe, alt alta bu olay ya da durumlar birbirine eklenir. A. Ertuğrul, birçok öyküsünü bu minval üzere kurmuştur.

Kitapta fantastik gerilim öykülerinin yanı sıra, simgesel değeri olan öyküler de var. Yusuf ve kuyu imgesi üzerinden kurulmuş 'Ay' öyküsü, Hızır'la Musa imgeleri üzerinden üretilmiş 'On Emir' öyküsü gibi.

Post-modern felsefenin edebiyata oyun, alay, taklit gibi anlatım teknikleri yoluyla yansması öykü ve roman türüne bazı imkânlar getirmiştir, bu doğru. Daha önce ortaya konmuş metinleri başka bir tonda söylemeye çalışarak, sorunsalını yapma yani parodi; ana metni sadece biçim olarak taklit etme yani pastiş, ya da alıntılar yoluyla ana metni yeniden ele alma yani kolaj gibi tekniklerle metinler arası göndermeler sayesinde öykü ya da romanın dil ve anlatım evreni oldukça genişlemiştir.

Ortak simgelere, eski metinlere atıfla ortaya koyduğumuz öykülerde bir Müslüman yazar olarak ne kadar post-modernizmin imkânlarından yararlanabiliriz?

Post-modernizm; 'herşey mübahtır' diye bas bas bağırıırken müslüman bir yazar post-modern edebiyatın neresinde duracaktır?

Post-modernizm'i, modernizmle tamamlanamayan dünyayı ve içindekileri kirletme projesinin bir revizyonu olarak tanımlamaktan yanayım. Daha çarpıcı tanımlar da var. (bkz. 'Boğulurken Bir Kütük Edinmek', Ömer Leke-siz, Hece Dergisi, sayı 138-139-140)

Bu bağlamda post-modern felsefe soruları cevaplamaya, sorunları çözmeye talip değildi. Sadece mevcut soruların, sorunsalını yapıyordu, çözücü değildi. Modernizmle birlikte zihinlerde tortular bırakan bir çözeltiden başka bir şey olamadı. Bizler yeni sorular ve sorunlar üretmediğine sevinirken can evimizden vurduğumuzun bilmem farkında mıydık? Post-modernizm bütün üst an-

H E C E Ö Y K Ü

latılara karşıydı çünkü... Din de bir üst anlatıydı ve çoktan modası geçmişti(1).

Müslüman yazar, 'benim hayatım ve ölümüm Alemlerin rabbi Allah içindir' (Enam.142) demişken, zikri neyse fikri de o, olmak durumundadır bana göre. Ancak zikir başka fikir başka, biz burada sanat yapıyoruz diyenlerimiz bile var.

Keyfekader Kahvesi'nde yazarın bu hassas dengeyi korumuş olduğunu, ortak simgeleri dönüştürürken kapitalist bir mantıkla tüketme, bir oyun ve eğlence aracı yapma gayesi gütmekten, parodisini yaptığını gördük. Okurun aşındırılan simgeler üzerinde yeniden düşünmesini sağlıyor, çarpıcı, yer yer eğlenceli bir olay örgüsü dahilinde okuru metne ortak ediyordu.

Öyküde yer alan evrenin kim tarafından, ne zaman görüldüğü ve kime anlatıldığı da bakış açısı meselesidir. Bilhassa 'Yanlış Tren' öyküsü bu bağlamda zevkli bir okuma edimi oldu. Öykü karakterlerinin her birinin ağzından tekrar tekrar anlatılan olay, okurun zihninde her defasında yeniden yapılandırılmaya matuftu.

Modern zamanlarda yaşayan insanın yalnızlığını, arayışlarını, gözyaşı seline kapılmadan anlatışı takdire şayan... Bunalım edebiyatının 'anadan doğma' üzgün, kırgın, intihara meyyal, yalnız ve yârsız tipleri yerine acılarının kaynağı belli, kimsesizliğinin bir açıklaması olan, bilinci açık karakterler resmedildiğini gördük. Hepsinin şöyle ya da böyle 'hikmet'le alış-verişi sürüyordu.

Öykü türünde merak unsurunu muhafaza edebilmek de çok önemli. Hele de durum öyküsü yazıyorsanız, kısacık bir anı bütün çıplaklığıyla okurun önüne koymaya çalışırken, bir çeşit körlüğe de neden olabilirsiniz. Çünkü bir ayrıntıyı haddinden fazla büyüttüğünüzde ayrıntının ait olduğu gövdeyi göz ardı edebilirsiniz. Oysa mercek altına aldığınız durum, birçok durum ve olayın sonucu olduğu kadar yenilerinin de nedeni olma vasfına sahiptir. O an'a tutulan ışığın açısı önemlidir bu yüzden. Keyfekader Kahvesi'nde kimi öyküler sürpriz sonla bitti, kiminde olayın sonucu baştan verildi ancak hepsinde okurun dikkati olay örgüsüne ve konu birimlerine başarıyla çekildi. Bu da yazarın kurgu ve anlatımdaki yetkinliğinin bir sonucuydu kuşkusuz.

Kimi öykülerde sıra dışı biçimler denenmiş. 'Hata Benim' öyküsü yazıyla, 'On Emir' öyküsü rakamla bölümlere ayrılmış. 'Hata Benim'de okurun görsel hafızasına 'açıkça' bir katkı var. 'Gazete' öyküsünde bazı harflerin karakteri ve dizimi, konuyla birebir uyumlu. 'Tüfek' öyküsünde arada boşluk bırakmaksızın bazı kelimeler yan yana dizilmiş. Bu bana öykünün, hikâye gibi anlatmaya değil daha çok okunmaya elverişli bir tür olduğunu bir kez daha anımsattı. Yazım ve noktalama unsurlarının temaya hizmet edebileceğinin de güzel bir göstergesiydi ayrıca.

Kitap, 'Gazete' öyküsüyle son buluyor. Kitabın tek minimal öyküsü de bu... Minimal öyküde bütün cümleler sağlam bir final içindir. Şiirde lokomo-

tif dizeler gibi, minimal öykünün de finali bu bağlamda deprem etkisi yaratmalıdır ki yaratmış.

Birkaç tashihse kitabın nazar boncuğu. Sonraki baskılarında halledilebilecek bir durum.

Aykut Ertuğrul genç bir yazar. Tevellüdü, 1981.Yedi-sekiz yıllık öykü birikiminden seçtiklerini ilk kitabında bir araya getirmiş.

Derler ki araba kullanmayı gençken öğrenmeliymiş. Sonradan öğrenenler ne kadar pratik yapsalar da profesyonel olamıyorlarmış.

Yazarlık da araba kullanmaya benziyor biraz. Hem işin abc'sini bilmek hem refleks sahibi olmak gerekiyor.

İyi yazar da aracını yani dil'i tanır ve imkânlarını yerli yerinde ve olanca doğallığıyla kullanmasını bilir. Bir de o araçla nereye varmak istediğini, aracını hangi yola sürdüğünü, hangi amaç için kullandığını bilir.

Öykü yazdığını iddia ettiği hâlde, günlüklerini, aşk mektuplarını, denemelerini okura yutturmaya çalışanlar aracını hangi yola sürdüğünü bilmeyen uyanıklardır. Yol sıra aldıkları tezahüratlarla içmeden sarhoş olmuşlardır çünkü. Ama onları önce araç'ları yarı yolda bırakır. Zaten alkol testinden de geçemezler.

Aykut Ertuğrul, başarılı bir ilk kitaba imza attı. O da araba kullanmaya genç yaşta başlayanlardan. Ancak eskilerin dediği gibi; biraz da 'kervan yol' da düzülür'.

O yüzden kendisine bıkmadan, usanmadan, heyecanını kaybetmeden yol'a devam, diyoruz. &

ERTUĞRUL EMİN AKGÜN

TOHUMLAR KUDURMAYA
DEVAM EDİYOR!

I.

Öykü serüvenini temelde ikiye ayırabiliriz. Öykücü, ya sürekli kendini kahraman olarak görür ya da kurguyu içselleştirmeden dış gözlemlere dayanır. Bu iki olgu birbirinden ayrı düşünülemez olsa da yazarın, *-belki de fark etmeksizin-* sürekli birine sığındığını fark ederiz. Son dönemde öykücülerimiz sürekli yer değiştiriyor ama bu, yenilik getirmiyor çoğu zaman. Arayışta sağlanan süreklilik *-bu genç öykücüler için umut verici-*, metinlere yansımıyor. Post-modern akımları dışarıda tutarsak, öykümüz yeni öykücülere kendini kapalı tutuyor. Tam bu noktada Erkovan öyküye başlıyor:

- "— *Yum gözlerini, diyor. Yumuyorum.*
— *Kalp atışlarını dinle, diyor. Kulak veriyorum:*
— *Ka-bum, ka-bum, ka-bum...*
— *Anlat, diyor."*

Beşinci Düğme, Naime Erkovan'ın Şûle Yayınları'ndan çıkan ilk öykü kitabı. Bizi, beklemeden kurguya karıştırıyor ilk diyalogla. Bunu, bir uyarı olarak algılamak da mümkün: *"Anlat, diyor."* ve dinlemeye başlıyoruz. Kendi dilini iyi biliyor. Yetenekleriyle anlatmak istediklerini her öyküde başarıyla düğümlüyor. Öykücülüğümüzde öne çıkmamış bir tuhaflik olarak alışılmış imgelerle denenmemiş birliktelikler oluşturuyor.

Öyküler hacimce az ama metin eksiltilecek oluşturulmuş bir yalınlık değil bu. Erkovan'ın üslubu kendiliğinden geliyor bu noktaya. Metinlerin kendi içindeki inandırıcılığını zorlaştırmak yerine dilin, bizi yormasını engelliyor. Öyküler arasında uzun boşluklar hissetmeden sürüklenmemize izin veriyor.

Erkovan'ın oldukça sakın bir dili var. Kendi bahçesinde dolaşırken bize eşlik ediyor. Kullandığı dille konuşma dilinin ayrımını iyi yapıyor. Çalışılmış bir tercih olduğunu hissediyoruz bazı metinlerde. Erkovan'ın sürekli kendi sınırları içinde kalması metnin seviyesini korurken, ilerisi için tereddütler barındırıyor. Bir ilk kitap olarak ele alındığında göz ardı edilebilse de öykülerini hacimce artırdığında kendi sınırlarını aşması gerekecektir.

Birinci tekil anlatıyı kullanıyor çoğu öyküde. Bazen anlatıcı bir çocuk eşlik ediyor bize. Kendi kelimeleri ve algı düzeyiyle bize, çevresinde olup biteni anlatıyor. Aklımıza gelmeyecek saflıkla tanımlıyor hayatı:

"Küçük köstebek yeraltında açtığı tünelde ilerliyordu. Kulaç atar gibi hareket ediyordu toprakta. Saatlerdir kazmaya devam ederken tek bir hedefi vardı: Yukarıdaki dünyayı görmek..."

— Yukarıdaki dünyada ne var?

— Bilmiyorum kızım. Ben de ilk kez okuyorum bu hikâyeyi.

— Peki, ağzına toprak dolmuyor mu? ¹²

"Dünya: Üzerinde yalnızca evimizin bulunduğu, gerisini kocaman bir çilek tarlasının kapladığı gezegen."¹³

Dil özelliklerinde göze çarpan iki önemli etmeden biri çocuk duyarlılığı. Gözlemlerini yerli yerinde kullanarak hacimsel azlığı bize hissettirmiyor. Hatta bunu avantaja çeviriyor. Bizi de sürece katarak farklı öyküler arasında fikir akrabalıkları kurmak zorunda bırakıyor.

Bir diğer etmen şiirsellik. Öykünün her zaman merkezinde olan şiiri kendine başarıyla katıyor Erkovan. Şiir okuduğu, şiir bildiğini açıkça ele veriyor kimi öykülerde. Yansımalarından yerli yerinde faydalıyor. Üslubunun rahatsız etmemesinin bir sebebi de malzeme-ürün ilişkisini iyi kavramış olması. Anlatmak istediklerini en iyi bu dille anlatabileceğinin farkında ya da tam aksini düşünmüş. Bu iki etmen kadar su yüzeyine çıkmasa da detay gücünün de kuvvetli olduğunu görüyoruz. Bunu çocuk üslubundaki başarıyla anabiliriz.

Dilde, bizi tek parçada kitabı bitirmeye iten unsur samimiyet. Yoğunluğu değişse de öykülerde sürekli biyografik olaylara rastlamak mümkün. Erkovan, ilk cümleden itibaren bizi, hem fantastik-gerçek öğeler arasında bir ayrım yapmaya itiyor hem de bunun lüzumsuz olduğunu her öyküyü bitirirken belirtiyor.

Sürekli kullanılsa da esprili bir anlatıma sahip öyküler. Normal başlayan cümleyi tahmin etmediğiniz bir noktaya ulaştırabiliyor. Bu teknikten, gerçeküstü öğeleri daha kolay kabullenmemizi sağlarken faydalıyor. Gülmemizi sağlamak gibi bir amacının olmaması, tepkimizi özgürleştiriyor.

"Saatler geçmişti. Adam bir ara durdu. Gördüm durduğunu. Esnedi. Ağzını açtığı anda bir balık sıçradı yükseğe. Taklalar atarak yeniden bıraktı kendini ağzının karanlığına. Duydum balığın suya düşüşünü."¹⁴

"O haliyle şişirilmiş bir balondan tek farkı, büzülmüş ağzına düğüm atılmamış olmasıydı. Gözleri kısıktı. Sinirden değil, ufukta kızılılaşan güneşin kamaştırmasından."¹⁵

Günlük hayattaki olayları fantastik açılarla da yorumluyor. Hayattaki şüphelerini küçük örneklerle sembolleştiriyor. Hepimiz böyle olmasını istediğimizden seyirciyiz belki de:

NAIME ERKOVAN

Beşinci Düğme

H E C E Ö Y K Ü

"Çılgın müzik aniden kesildi. Seyirciler sahneye koşmak üzere yerlerinden kalktılar. Şaşkın adam testereyi yeniden havaya kaldırıncaya kan damladı ayakkabısının üstüne."⁶

II.

Öyküler arasında bağlantı kurarken sürekli kullanılan malzemeler bize yardım ediyor: Kum, deniz, karanlık, gölge, rüzgâr, ılık. Farklı öykülerde bu sembollerle karşılaşırız. Karanlık-aydınlık mücadelesini o kadar yerinde betimliyor ki, *Ahmet Hilmi*⁷'nin Hürmüz-Ehrimen savaşı aklımıza geliyor. Erkovan, sayılı temeller üzerinde kuruyor öykülerini. Bunu yaparken bu sembollerin karşılıklarını sürekli değiştiriyor. Aynı imgelerin sıkıcılığını bir kenara atmakla kalmıyor, bize, her defasında öykünün içinde üçüncü kişi olma olanağı sağlıyor. Mitolojik nesnelerden yararlanılıyor: Sandal, kayıp ruhlar, yolculuk. Erkovan anlatıyor, bağlıyor ve bizi görmezden gelerek devam ediyor. Biz çözerek takip ediyoruz.

Karakter analizlerini kilit parçalarla yapıyor. Belki, *-Erkovan'ı buna iten*, öykülerinin hacimsel olarak kısa kalması gerektiğini hissetmesidir. Kilit parçalar anlatımı rahatlatıyor. Öykülerdeki karakterlerin birbirine yakın olması zihnimizde ortak bir kahraman oluşturmamızı sağlıyor zaman zaman. Bunda dilin de etkisi var.

Karakterlerin en kuvvetli yönleri dünyayı algılayamamış olmaları. Bazen psikoz tavırlar sergileseler de *-popülerliğini her zaman koruyan-*, tutunamamış karakterlere dönüşmüyorlar. Karakterlerde sürekli bir şeyin peşine takılma ve kaybolma tutkusu ağır basıyor. Bazı öykülerde ise tam aksi bir kurguyla kahraman hiçbir yere gitmiyor. Anlayamadığı her şeyin ona gelmesini bekliyor. Öykülerin, ufak anlatılar olması konu zorunluluğunu kaldırıyor. Anlık şiirsel açıklamalarla baş başa kalıyoruz bazen. Fantastik gönderilerin sıklığı bununla birleşince; *-trajediler kaybolacakmış gibi-* olup bitene usulca bırakıyor kendini karakterler:

"O halde niye koşar adım gider takım elbiseli bir adam denize doğru? Peşinden gittim. Hemen arkasındaydım."⁸

Öyküler biçimsel açıdan kendi içinde ayrılabilir. Dillerin yakın olmasıyla birlikte farklı biçimler denenmiş. "20.48'DE NEREDEYDİNİZ?" ve "ÇİFİT ÇARŞISI" başarılı bir örnek olarak verilebilir. Erkovan, öyküleri parçalı bir biçimde anlatıyor. Bu anlatıya tüm öykülerde bağlı kalıyor. Adı geçen iki öykü bunun en belirgin örnekleri. Bazı öykülerde zamanın fotoğraflarını çekip bize aktarıyor. Kimi zaman Erkovan'ı biz takip ediyoruz. Bilinç akışı gibi tekniklerin izlerini göremiyoruz. Öyküleri kendi içinde bölümleyerek oluşturmaya devam ediyor. Sinemadan ziyade tiyatroya yakın biçimsel tarzı, kiptaki dille bütünlük sağlıyor.

III.

Nesnelere dokunmadan hayal gücünde dolaştırıyor bizi öyküler. Her son-
da bizi sıkıntıya ortak ediyor. Aydınlık-karanlık ikilemini sessizce izliyoruz.
Kahramanlar gölgeyle savaşıyor. Sonra gölgeleri de sevebiliyoruz bir öykü-
le⁹. Üzülüyoruz:

"Ve âşık olamaz gölgeler."¹⁰

Kraliçeler kumdan da olsa geç kalıyor. Zihnimizde sürekli paralel dünyalar
oluşturuyoruz. Seyahat ediyoruz. Modern hayatın, şehirlerin, hayata katılama-
manın sınırlarında çilek topluyoruz. Küçük mutlulukların yeterliliğini kabul
ediyoruz. Kitabın sonunda başlattığı kışı, tüm öykülerle bitiriyor. Ve ekliyor:

"Tohumlar kudurmaya devam ediyor."¹¹ &

¹ s:9

² s:107

³ s:122

⁴ s:22

⁵ s:47

⁶ s:52

⁷ *A'hmâk-ı Hayâl*

⁸ s:20

⁹ *Gölgeler Şehri*

¹⁰ s:79

¹¹ s:133

BURCU AKER

KİBRİT ÇÖPLERİ

Pavese, "Günleri değil anları hatırlarız" der Yaşama Uğraşı'nda. 'An'ın ne olduğu felsefe tarihi boyunca sorulmuş ve yanıtlanmağa uğraşılmış bir soru olarak arz-ı endam etmesinin yanı sıra, 'yaşantılanan an' olarak hep insan hayatının bir parçası olmuş, bu nedenle de edebiyatın da ilgi alanına girmiştir. Bir 'an', Kayıp Zamanın İzinde örneğinde olduğu gibi uzun bir bilinçakışının başlatıcısı olabileceği gibi, bir mısrada yahut bir öykünün finalinde karşımıza çıkabilir.

Bu yazı çerçevesinde bu son ihtimali, 'an'ın öyküyle olan ilişkisi üzerinde durmaya çalışacağız; zira Murathan Mungan'ın son öykü kitabının bu 'anlar' vurgusu üzerinden kurgulanmış bir öykü anlayışı etrafında şekillendiğini söyleyebiliriz. Mungan, Kibrit Çöpleri'nde, adının da işaret ettiği üzere, "kısa öykü"ler yazıyor. Kısa öykü ile an arasındaki bağıntı üzerinden bir poetika da geliştirmeye çalışan Mungan'ın kitabını bu 'an' meselesi, sıradanlık ve öykülerin genel yapısı bağlamında inceleyip başarılı ve eleştirilebilir yanlarını belirttikten sonra genel bir değerlendirme yapmağa çalışacağız.

Kitabın girişiyle başlamakla birlikte farklı sayfalarda karşımıza çıkan 'an' vurgusunun Mungan'da bir poetikaya dönüştüğünü söyleyebiliriz. "En kısa hikaye parçasına an denir" diye yazıyor Mungan. Ardından, başta alıntılıdığımız Pavese'nin aforizmasıyla paralellik gösteren birtakım değerlendirmeler yaptıktan sonra, "Geçmiş anlar berraklaştırır. Niye hikaye yazıyorum sanıyorsun?(s.92)" der. Aynı sayfada, hikayecinin yaptığı işin de anları parlatmak, berraklaştırmak olduğunu söyler. Bir başka yerde, kısalmış sözün duruluğuna, barındırdığı bilgiğe vurgu yapar Mungan (s.7). Bunu Nietzsche'nin felsefe yapma tarzına benzetebiliriz. Nietzsche, kendi felsefe tarzını "dağ tepelerinden zıplamak" olarak tanımlarken dağın gövdesini sayfalarca sürmüş bilgi hamallığına, dağın zirvesini de bu sayfalarca bilgiden çıkarsanan aforizmik cümleye benzetiyordu. Haliyle aforizmik ve fragmental tarzıyla dağların gövdelerini dolaşmıyor, bir zirveden diğerine zıplıyordu. Mungan'ın da " Nice tırmanmalardan sonra çıktığın açıklık. Kazandığın doruk(s.7)" derken Nietzsche'ninkine benzer bir açıklıktan, en azından bu açıklığın edebiyattaki tezahüründen bahsediyor sanırım.

Bu yazının muhatabının zihninde canlanması bakımından, Mungan'ın bu berrak ve duru olarak nitelediği 'anlar'ı kısa öykülerinde nasıl kullandığını birkaç örnekle göstermek faydalı olabilir. "Arkadaş"ta bu an hayatınızın pek de

hatırlamak istemediğiniz bir döneminden bir arkadaşınızın ölüm haberini aldığınız an olarak karşımıza çıkıyor; "Kayıtsız"da, babanızın size koyduğu ve onun geçmişinden bir iz taşıdığından hep şüphelendiğiniz adının hikayesini öğrendiğiniz an olarak; ve "Yüzme Kayaları"nda, dedenin torununa kendi çocukluğunun İstanbul'undan bahsettiği an olarak karşımıza çıkıyor. Örnekleri çoğaltmak mümkün elbet.

Murathan Mungan

Mungan için 'anlar'ın bir diğer temel özelliği de, sıradanlık içinde görmezden gelen, silikleşen insanlık hallerinin cilalanıp, öykülerde görünür hale getirilmesi. Levi Strauss'un "Tekdüzelikte imgelemi kışkırtan bir büyü vardır" sözünü hatırlayalım. Ya da Adorno'nun "Bu dünyanın irkilten yanı korkunçluğu değil, olağan görüntüsüdür" cümlesini. Mungan'ın "Kibrit Çöpleri"ndeki hedefinin de bu insanlık hallerinin tekdüzeliğinin ve olağanlığının edebiyat sayesinde o büyülü 'anlar'a dönüştürülmesi olduğunu söyleyebiliriz. Aynı rahatlıkla, Mungan'ın bu hedefi büyük oranda gerçekleştirdiğini de.

Bu aşamada öykülerin genel yapısından bahsetmeye geçebiliriz. En kısası üç satır, en uzununu bir buçuk sayfa olan öyküler, bu kısalıkları sebebiyle, genel yapılarını ve ortak karakteristiklerini okuyucuya kolaylıkla sunuyor. Haliyle kitabı okuyan herkesin yapabileceği bir tespit olacak bizimkisi: Öykülerin ekseriye i. 'An' tespiti, ii. Öyküleme, iii. Aforizma sacayağı etrafında şekillendiği görülüyor. Kısalıkları göz önünde bulundurulduğunda, okurda kalıcı bir etki yaratmak için aforizmaların ne kadar elzem olduğu aşikar. Aksi takdirde o 'anlar'ın berraklaşması gerçekleşemeyebilir. Bu da öykülerin yazar tarafından belirtilen hedefine ulaşmarmı engeller. Öykülemeninse, bahsettiğimiz kısalıkta eserler için nasıl bir zorluk yarattığı öyküyle hemhal olmuş olanlar tarafından iyi bilinir. Mungan yarım yahut bir sayfalık öykülerinde bile sağlam bir kurgu oturtmayı beceriyor çoğu öyküde. Bu Mungan'ın ustalığına işaret olduğu kadar, öyküyle ilgilenenler için de ders niteliğinde olabilir.

Ancak Mungan'ın Kibrit Çöpleri eleştirilerden azade değil. Özellikle netameli bulduğumuz iki noktadan bahsetmek yerinde olacaktır. Birincisi, yukarıda bahsedilen öyküleme meselesiyle ilgili. Öykülemeyi kitabı oluşturan eserlerin sacayağına koymuştuk. Ancak bu genellemenin bozulduğu öykülerle de karşılaşmamız mümkün elbet. Yazarın bir poetika oluşturmağa çalıştığı kısımları eleştiriden muaf tutsak bile, öykülemenin eksik olduğu, bu hali-

le de kısa öyküden ziyade denemeye yahut yazarın ilerde bir gün yazarım/genişletirim düşüncesiyle aldığı notlara benzeyen eserler de var. Kitabın genel seviyesi göz önünde bulundurulduğunda, bu seviyeyle çelişip, kitapta sırtıyor bunlar. "Takribi ve vasatı kıpkısa göndermeler" altbaşlığının göndermesi olan "kırk çöp"e uygun olsun diye öykü sayısını seksene tamamlamak için bu eserler kitaba dahil edilmiş olabilir. Ancak yine de, bunların kitabın başarısını aşağı çektiğini, öykülerin hedefine ulaşmasını engellediğini itiraf etmek gerek. Bir diğer nokta da, Mungan'ın bir eleştii olarak görüp itiraz ettiğini düşündüğümüz "sentimental bayağılık"lara düşmekten kaçınamaması. Bu "sentimental bayağılıklara "Kaportacı Emin", " Gaz ve ruj", ve "Adli muhabir"de rast ediyoruz. Bu öykülerden bahsetmemiz Mungan'ın "sentimental bayağılık" terimini daha anlaşılır kılmayı sağlayacaktır. Kaportacı Emin Cadillac arabalara hayrandır ve bir Cadillac tarafından ezilerek ölmüştür. "Gaz ve ruj"da takıntılı bir şekilde ocağın altını söndürüp söndürmediğini kontrol eden ve hiç sigara içmeyip ruj sürmeyen kadının, kocasının onu aldatıldığını evdeki rujlu izmaritten anlaması ve ardından, gazdan zehirlenip öldüğünde dudağında ruj ve küllükte izmarit bulunmasını anlatır. "Adli muhabir" ile annesinin babası tarafından öldürüldüğüne şahit olan çocuk büyür ve adliye muhabiri olmaya karar verir. Bunlar zorlama olduğu kadar, cilanın fazla kaçtığı ve sırttığı örnekler olarak karşımıza çıkıyor.

Yine de Mungan'ın bu kitaptaki öykülerinin geneline baktığımızda, konu bakımından zengin, tespit ettiği "anlar" ve onları ifade ediş biçimiyle insanı saran ve akılda kalıcı aforizmalarıyla, başta kendisine koyduğu "anları beraklaştırma ve hatırdan kalıcı yapma" hedefine ulaşmayı başardığını söyleyebiliriz. Sanıyoruz ki ilerde "Kibrit Çöpleri" kısa öykünün Türkiye'deki sağlam temsilcilerinden biri olarak addedilecektir.&

AYKUT ERTUĞRUL

HANIMLARIN DİKKATİNE

£ ^Öykümüz açısından 90'lı yıllardan sonraki gelişmelere baktığımızda; 80 Kuşağının öykünün başına bela ettiği içe dönük, sebepsizce sızlanan, tutunamayan, yalnızlık ve cinsellik içinde kıvranan marazlı insan tipinin yavaş yavaş terk edildiğini görebiliriz. Öykü yeniden asli mecrasına oturuyor, yeniden yüzünü hayata, hayat içindeki insana çeviriyor. Ancak bu umutlu çıkışın önündeki önemli tehlikelerden biri küçük adam mitidir. Çünkü 1990'2000'lerden sonra öykümüz kendi gününde yaşanan vahşetle yüzleşmek yerine, daha çok eski darbeler üzerinden yenilmişiği; yenilenler üzerinden de 2000 sonrasının dünyayla her anlamda eşgüdümlü bir hale gelen ülkemizdeki değişmeyi anlatmayı deniyor. Bu durum hem tuhaf bir nostalji yaratarak güne katlanmayı mümkün hale getiriyor; hem de çağın tanıklığına soyunan yazar için toplum—sal sorunlara el atmış olma duygusunun tatminine dönüşüyor."

Hece Öykü'nün 42. sayısının gündem bölümünde "Küçük Adam" başlıklı yazısında böyle söylüyordu Cemal Sakar. Küçük adam miti, bencil karakterlerin kol gezdiği bunalım öykülerin oybirliğiyle yadsınmaya başlandığı son yıllarda bir fetiş nesnesi olarak hayatın yerini almaya çalışan sanatın yeni mevzisi olmaya da aday görünüyordu. Aslına bakılırsa dahası da var; ulu, yalnız, kederli ve yabancı insan tipi, küçük adam mitiyle mucizevi bir evlilik gerçekleştirdi ve bu evlilikten kendi içine, sesine, derdine aşık, Adorno'nun deyimiyle küçük acılarla büyük şarkılar söyleyen dışavurum ustası, teşhirci yeni tipler peyda oldu.

Seray Şahinefin Can Yayınlarından çıkan ikinci kitabı *Hanımların Dikkatine*'de bulunan dokuz öyküdeki karakterler teşhirci küçük adam hakkında düşünmeme sebep oldu. Sait Faik'in küçük adamından farklı olarak Şahiner'in - küçük- kadınları hayatın içinden seçilmiş, canlı karakterler olmalarına rağmen sürekli, dünyanın merkezine koyup bilinçsizce kutsama ihtiyacı hissettikleri, kendi küçük hayatlarından bahsediyorlar. Hem hikâyelerin anlatıcısı (üçüncü tekil şahıs) hem de karakterlerin iç sesleri (italik) kadınların dünyasını anlatmak için öyle hevesli ki, küçücük olaylar birdenbire büyük şarkılara dönüşüyor. Anlatıcı ve iç sesler birbiriyle yarışırçasına konuşuyorlar.

Kitabın ilk öyküsü *Ceylan Yürüyüşü* diğer öykülerden ayrı değerlendirilmeli. Diğer öykü kahramanları gibi Samatya'da bir mahallede yaşayan evli ve çocuklu Reyhan Hanım'ın genç kızlığından itibaren hayat hikâyesini, ev-

Seray Şahiner

liliğini, kocasının kendini aldatmasından şüphelenişini ve ardından -sanırım- kocasının bir eşcinsel olduğunu öğreniş öyküsünü okuyoruz ilk öyküde. Öykü boyunca Türkan Şoray ve Cüneyt Arkın'ın oynadığı Sürtük filminden alınan dialogların kullanılarak hikâyeye dahil edilmesi Şahiner'in kitap boyunca karşımıza çıkacak zekice buluşlarından yalnızca birisi. Reyhan Hanım, diğer öykü kahramanlarından farklı olarak; "üniversite mezunu, esprili, zeki, fıstık gibi" değil. Aynı mahallede aynı öykü evreninde yaşasalar da Ayşe, Sibel, Nergis ve Elif'den (diğer öykülerin karakterleri) dünyası oldukça farklı. Girişte bah-

settiğimiz küçük teşhirci tip tanımına en az uyan da Reyhan Hanım aslında. Ama daha ilk öyküden Seray Şahiner'in anlatma telaşından (belki) anlatıcının, karakterin dünyasındaki ilgili ilgisiz her ayrıntıyı tespit edip hayatımıza dahil edişi göze çarpıyor. Yazarın anlattığı kadınları gerçekten tanıdığına dair gereksiz bir ispat gayreti gibi görünüyor bu fazlalıklar.

Fesleğen, Promosyon Kuralları Etiketin Arkasındadır, Ev Hali, Bikini Bölgesi, Dumansız Hava Sahası, Pencere Kenarı, Kısa Metraj Rüya Limited Şirketi bir kıpkısa öyküyü saymazsak kitabın kalan öyküleri. Öyküler bir erkeği elde etmeye/elinde tutmaya çalışan, kültürlerinden aldıkları mirasla evlilik hayalleri kuran fakat modern hayat tarzlarından dolayı bunu kendilerine ve erkek arkadaşlarına belli etmekten kaçınan iki dünya (eski ve yeni) arasında sıkışmış genç, tahsilli kadın karakterlerden oluşuyor. Tüm karakterlerin tek dertlerinin, hayatla ilgili tek tasalarının sevgilileri oluşu aslına bakarsanız onlara yazar tarafından çizilen "özgür ruhlu, alaycı, rahat" elbiseyi gülünçleştiriyor desek abartmış olmayız. Esasen kitapta Reyhan Hanım'dan başka topu topu dört karakter daha var; sevgilisi Mehmet'in başka kadınlarla ilişkisini görmezden gelen Ayşe; gururlu bir kadın olduğu için gördüğü anda gereğini yapması ve ayrılması gerekecek. Mehmet'in diğer sevgilisi Sibel; ikinci olduğunu biliyor ve sürekli bundan yakınıyor. Cihan adında bir doktorla ilişkisi olan ama Cihan "daha baştan kuralları koyduğu için" kendisine sevgili bile diyemeyen Nergis. Kendi patronuyla yaşamak üzere olduğu ilişkiden kurtulmak için İngiltere'ye kaçtıktan kısa süre sonra "aşkıdan" geri dönen Elif. Belki bir roman olarak kurgulansaydı daha katlanılır olacak öykülerin uzunluğu, en önemli sorunu. Erkekleri "tavlamaya" çalışan kadınlardan o ka-

dar uzun bahsediliyor ve okura öyle çok ayrıntı veriliyor ki, bir süre sonra profili verilen aslında o tek kadını dinlemekten sıkıyoruz. Yazarın dil ve üslup konusundaki bariz becerisi, aralara serpiştirilerek öykülerin ritmini arttıran film diyalogları, kitap alıntıları, ilaç prospektüsleri, reklam replikleri vs. olmasa katlanmak hayli zor olacaktı diyebiliriz. Mesela "*Promosyon Kuralları Etiketin Arkasındadır*" isimli öyküde Coca Cola'nın Ramazan ayındaki reklamlarıyla, reklamcılıkla vs. ilgili mesajlar hem aşırı sırtmış hem de "hayatı okuyan, küçük ayrıntıları yakalayan yazar" imajı okuru metinden uzaklaştıran bir öğeye dönüşmüş. Halbuki biz Oğuz Atay'ın Dostoyevski'nin kahramanlarında kendi hallerimizi yakalayınca sevinmiyor muyduk? Onları büyük yazar yapanlar da tam olarak bu can alıcı tespitleri değil miydi? Sanırım aradaki fark onların bu durumun farkında olmamasıydı. Sanki yazar, hayatın içinden topladığı tespitleri bir yerlerde depolamış depolamış, öyküler yazılırken de elinde ne varsa metnin üzerine boca etmiş gibi görünüyor.

Teşhirci küçük adam/kadınlar ile Sait Faik'in küçük adamı arasındaki temel fark, Sait Faik kahramanlarının dışa bakan öznel oluşu ve onların iç dünyasının, eylemleri vasıtasıyla dışavurulması. Teşhirci kahramanlarınsa olaydan çok kendi ruhunu dışavuran, konuşan bir ağızdan öteye gidememesi olarak tespit edebiliriz. *Hanımların Dikkatine*'nin kahramanları birinciden çok ikinci tipe yaklaşıyorlar ve bu Şahiner öyküsünün geleceği için bir handikapa, ileriye dönük bir kendini tekrara, aynı metinleri tekrar tekrar yazma tehlikesine dönüşüyor.

İlk kitabı *Gelinbaşı* ile önemli bir esere imza atarak öyküdeki maharetini ispatlayan Şahiner'in ikinci kitabı olan *Hanımların Dikkatine*'de dilindeki rahatlık, zeka isteyen içgüdü, ince espriler, usta bir kalemin elinden çıktığı belli tasvirler, mekan betimlemeleri ve keskin mizah anlayışıyla dikkat çekiyor. Saydığımız olumsuzluklara rağmen karakterlerin hayatın içinden oluşu, iyi bir gözlem gücü ister ki bunun *Şahiner*'de fazlasıyla mevcut olduğunu görüyoruz. *Şahiner*, ayrıntılar ve ruhun dışavurumu konusunda daha özenli ve seçici olup tespitlerini daha ekonomik kullanmaya dönebilirse *Hanımların Dikkatine* ilkini aşamayan talihsiz bir ikinci kitap olsa da yazarın edebiyat macerasında herhangi bir kesintiye sebep olmayacaktır.&

H E C E Ö Y K Ü

HATİCE BİLDİRİCİ

DÜŞKAÇIRAN

Cemil Kavukçu'nun son kitabı "Düşkaçıran" 2011'in önemli öykü kitaplarından biri. Kavukçu, Türk edebiyatında öykücülüğü ile nam salmış bir yazar. "Düşkaçıran" onun diğer öykü kitaplarından farklı bir üsluba sahip. Gerçeküstücülüğün kol gezdiği bu öykülerle yazar edebî hayatının yeni bir dönemecine girmiş gibi görünüyor.

Kitap üç bölümden oluşuyor. Bunlar: Kaçan, Kovalayan, Yakalanan. Bu manidar üç bölüm başlığının altına dağılmış on bir küçük öykü var kitapta.

Yazar, kaçanların zamanla kovalayan olabildiğine kovalayanların da yakalanan olabileceğine işaret edercesine aynı kahramanların başka başka insan olma durumlarına bizi şahit kılıyor. Kitabın ilk öyküsü olan *iki Nokta Üst Üste*'de Ceyda, sevgilisine kendisinden ayrılmak istediğini söyleyecekken, sevgilisi Fatih'in ondan önce, ayrılmak istediğini söylemesi ile şaşkınlık içinde kalır. Bunu kabullenemez. Kaçan durumundaki Ceyda, *kovalayan* hâline dönüşmüştür. Böylece ayrılığın biçimlerinden biri olan terk edilmenin nasıl da kaçanı kovalayan hâline getiriverdiğini sezeriz. İkinci ve üçüncü hikâyelerin kahramanı ise Ceyda'yı terk eden Fatih'tir. İkinci hikâye olan *Doç* 'ta anlarız ki Fatih, sadece kendisini terk edeceğini anladığı Ceyda'dan değil, çok sevdiği şehirden de kaçmıştır. Aslında bu kaçış sadece kadından ve şehirden değil, kendinden kaçıştır. Hikâyede Attila İlhan'ın "Şahane Serseri" şiirine telmihle; yola çıkılınca gidileceğini, büyük kentlerin ve büyük aşkların çığlık çığlığa terk edilebileceğini, kendinden kurtulamayacağını bilen insanın kaçışıyla içe kapanışı, zamanı olabildiğince yavaşlatarak huzuru bulabileceğini anlayışı anlatılır.

Gerçeküstücülüğün belirgin bir biçimde kullanıldığı *Büyübozan* isimli öykü, insanların gerçek hayat hikâyelerini, kendi karakterlerini yaratamayan yazarlara satan bir adamı anlatır. Bu adeta bir yakalanma öyküsüdür. Çünkü kahraman, hikâye satarak cezalandırılmayı hak etmiştir. Dilsiz ve hareketsiz kalmıştır. Aslında kendi hikâyelerini yazmaktan nasıl kaçtığı, elindeki malzemeyi yeni bir şeye dönüştürmek yerine bunu pazarlamayı tercih edişi, bunun için ödediği bedel, okuyucunun dikkatine satır aralarında sunulur.

Hikâyelerde *kuşatılmış yaşamlara* (s.53) da vurgu yapıldığını görüyoruz. Kahramanlar, bu kuşatılmış yaşamlardan farklı mekânlara sığınmışlardır: bir

konağa, tatil kasabasındaki eski bir eve, bir otel odasına. Geçmişlerinden kaçan ve yeni bir yaşama biçimi geliştirmeye niyet eden bu kahramanlar, hayatla bağlarını güçlendirecek ilmikler atmaya çalışmaktadırlar hayata. Umutlarını kaybetmeden geçmişten, şehirden, yıpranmış ilişkilerden kaçarak daha yalıtılmış düzenler kurmaya çalışmaktadırlar.

"Kovalayan" bölümü, kitaba ismini de veren "Düşkaçıran" isimli öykü ile başlar. Kitabın en şaşırtıcı öyküsü diyebileceğimiz bu öyküde kahramanımız yine bir otel odasındadır. Kasabadaki bu otel odasında, bü-

Cemil Kavukçu

yük bir gürültü ile gecenin ilerleyen saatlerinde uyanır. Vahşi bir inek sürüsünün otelin önündeki caddede bir şeyleri *kovalarcasına* koştuklarını görür. Sanki kahramanın düşlerini kovalamaktadırlar. Sabah kalktığında bu vahşi sürünün varlığını, kendisinin dışında kimsenin görmediği bir yaşlı adamdan başka hiç kimseye kabul ettiremez. Hatta kahramanımızın anlattıklarına gülerler. Ancak hikâyenin sonunda o, kaldırımında geceden kalmış tezekler görür.

Düşkaçıran bize şunları düşündürüyor: Algılardaki farklılıkların böyle derin ayrılıklar göstermesi belki de edebî metnin duvarları içinde saklı değildir sadece. Biz de hayatın içinde aynı durum, aynı mekân veya aynı kişiler karşısında birbirimizden çok farklı algılara sahip olup tutumlar takınabiliyoruz. Aynı sokağa bakıp başka şeyler görebiliyoruz, aynı insana bakıp farklı duygular geliştirebiliyoruz ya da bir engellenmişlikle başa çıkmanın birbirinden çok farklı yollarını keşfedebiliyoruz. Başkaları için var olan bir şeyi yok sayabilirken başkalarının ısrarla yok kabul ettiği bir şeye karşı güçlü hatta inatçı bir inanç geliştirebiliyoruz. İşte Kavukçu, bu vahşi inek sürüsü ile bizi bu başka başka oluşlarımızı fark etmeye çağırıyor.

"Kovalayan" bölümünün kahramanı Madenci'dir. İşi gereği gezer. Bu gezileri sadece kendi ülkesi ile sınırlı değildir. Dünyanın bilinmeyen uzak köşelerine de gider. Garip yaşantılara şahitlik eder. Yazar, Madenci vesilesi ile de bizlere insanların nasıl birbirinden çok farklı olabildiklerine dikkat çeker.

Bir Yılbaşı Öyküsünde tercüman ve Madenci arasında geçen şu diyalogdan Madenci'nin işi gereği de olsa bu gezilerinin kaçma ve kovalamanın bir parçası olduğunu anlarız:

"Sen aslında serüveni seviyorsun ama bir şeyden de kaçıyorsun" demişti Peter.

Yanılyordu.

"Yanılyorsun" dedim, "Ben kaçmıyor, kovalıyorum. Kaçan sığınacak bir liman aradığı için teslimiyetçidir ve ıskalar."

Gözlerini kısıp yüzüme bakmıştı.

"Yalnız kovalamıyor, arıyorsun da."

"İşim bu." (s.96)

"Yakalanan" bölümünde ise yazar, güvercin meraklısı bir babanın güvercinleri ve ailesi üzerinde kurduğu tahakkümü anlatır. Boynuz bıyıklı baba olarak nitelendirilen bu adam, çevresindekilerin hayatını zindana çevirmiştir. Yani onları *yakalamıştır*. Bir aile dramını da anlatan kitabın şu son cümleleri yazarın ifade gücünü de göstermektedir. "Sonra *"güm"* diye çarparak kapıyı basar giderdi çalışıp çalışmayacağı belirsiz dükkânına. Kuşlar da, Salih de, Zeliha da, Hasibe de, annesi de tutsak kalırlardı boynuz bıyıklı babanın zindanında." (s.111)

Kitap boyunca dikkati çeken bir diğer husus da hayvanlardır. Hikâyelerin çoğunda etkili bir şekilde kullanılmışlardır. *Doç*'ta yaşlı bir köpek, *Düşkaçıran*'da inekler, *Gelintavuk*'ta bir tavuk, *Bir Yılbaşı Öyküsü*'nde birçok yabani hayvan, *Boynuz Bıyıklı Baba*'da güvercinler gibi... Bunlar kurguyu belirleyen karakterlerdir. Yazar, hayvanları insanların hemen yanı başına yerleştirmiş. Adı geçen bu hayvanlar, hikâyelerde duygularıyla birlikte verilirler. İnekler isyandadır, özgürdür, kaçan veya kovalayandır; güvercinler itaatkar ve saftır hatta yakalanandır, köpek hâl diliyle "her şey boş" der. Karakterlerin kişilik özellikleri ile bu hayvanlar arasında yakın ilgiler kurulur. Sanki insanlara - bazen birbirlerinden bile- yakın durmayı başarır hayvanlar.

Kavukçu, hikâyeleri birbirine gizli düğümlerle bağlamış gibidir. Bu düğüm bazen bir karakterdir bazen de bir imge. Fatih, Madenci, Ceyda birden fazla öyküde karşımıza çıkarak bizde roman okuyormuş hissi uyandırır. Hikâyelerde 'kirpi oku', 'boynuz bıyık' gibi imgeler ise içinde geçtikleri hikâyeler arasında ilgi kurmamızı ya da bu ifadeler üzerinde daha çok düşünmemizi sağlamak için tekrar tekrar yer almışlardır.

Elbette kaçma, kovalama ve yakalanma durumları da hikâyelerin ortak noktası. Yani ortak bir tema etrafında dolanan aynı kahramanlar, aynı imgeler hikâyelerden çok, kitabın bir bütünlüğü olduğunu gösteriyor.

İnsanların yaşamla ilişkilerini, kaçmak, kovalamak ve yakalamak bağlamında sorgulayan "Düşkaçıran" zaman zaman düşlerimizi kaçırarak yükselişlere sahip keyifle okunacak bir eser.&

AYŞE ŞENER

İLK ÖYKÜ/NME

Bir gün oldu olacak olan. Ağaç oldular ve yasaklarının ihlalini devşirdiler. Olmuşlardı.

Böyle olgunken kendilerini sıfırlayabilme cesaretini göstermelerinde emeksizliği benimseyememe ve belki de yeni baştan yaratılma istemleri mi vardı... Belki de yaratmaya kendi rengini atma tutkusu... Bu yüzden ö/müşlerdi birbirlerini mezar kılarak... Geçmişlerini ve geleceklerini böyle biricik *an*'a defnettiklerinde arkalarından sızım sızım gülenler çok oldu. Siyah bakış açılarını takıp gözlerine, katıla katıla ağlayanlar da...

Erkek, Tanrı'nın sevgisiyle ve sınırsız bağışlarıyla yetinemeyen bir arsız ve şımarıkken, sevgi ve bağış ona aşk halinde bahsedildiğinde aklını yitirerek başına aldı. Bu defa estetik en veciz giysisiyle, en özlü haliyle geldi ona. Kadın adında.

Başı göğe ermiş olan o yüksek yayla, harikallığıyla kibirlenen o cennet, arkadaşsızken *üstün* erkeği üzdüğüne darlandı, sancılandı ve aniden bir kadın doğuruverdi rahminden. Kadının annesi cennet olduğu için güzeldi belki de bu varlıkcık.

Çok güzeldi.

İrmak saçlı, badem dilli, bal tatlı, kaymak tenli bir varlıktı. Üstelik kılcal akıllı bir şey... Daha derin görebilen, daha sessizi duyabilen, daha dokunaklı olabilen. Yeryüzü kadar anne. Er'ine gök değer verebilen ve bu yüzden onun dik başlı olabilmesi için gönlünü alçacık tutabilen bir suskunluk, bir itaetti. G-öksüz kaldığında bile düşmeyebilmesiyle büyülüyordu onu. Nasıl vergili. Karşılıksızlığı Tanrı'dan sonra gelecek kadar büyük. Bulutlar kadar da şefkatli.

Kadın ona sarıldığında dünya ev, gök çatı, ay ve güneş dünya evinin aydınlık nöbetçileri, toprak halı, çimen minder, çiçekler aksesuar, ırmaklar istemlere doğru akan ulak, dağlar dokunulmazlıkların bulunduğu yüksek raf, ağaç meyve, pınar buz, gölge uyku, yıldız düş serpintisi oluveriyordu.

Kadın ona sarıldığında erkek ölüyordu. Öldüğü için de artık ölümsüzlerin yaşayabildiği bu boyutta, bu yüksek yaylada kalamıyordu.

Kadın ona sarıldığında erkek ayakta kalamıyordu. Düşüyordu. Düşkündü. Düşlerinden ve yüksek olan her yerden düşüyordu işte.

Onu görmek farkındalıkla eşti. Kendini görmesi onun ısıltısıyla olmuştu. En çok sevdiği yanı da buydu bu cennet üstü başışın; varlığını nasıl da fark ettiriyordu. İşte yeniden yaratılma istemiyle bu gizemli üstünlüğe bırakıyor—du neyi varsa. Söz veriyordu. Nasıl sözler veriyordu tutamayacağı.

Olsun. Çok şey öğrendi bu düşmelerden. Ah çekmeyi öğrendi. Kirpiklerine saklanmış taşlarını nemlendirmeyi öğrendi. Gülümsemeyi. Dokunmayı. Sevmeyi öğrendi.

O narin olmasaydı güçlü olamayacağını. Çelişkilerini gel gitlerle serpmeydi eteğinden, karar verici olamayacağını öğrendi.

Çok şey öğrendi bu düşmelerden.^

OKAN ALAY

İÇİMDEKİ UZAK

Nİç yapabilirim ki. Yalnız, unutulmuş biriyim artık. Kendime kapanarak içimdeki burçları sarsmak, uzak denizleri aşarak içimdeki dingin limanlara sığınmak çabasımdayım. Ama son günlerde çok halsizim; yatağımdan kalkamıyor, zorunlu ihtiyaçlarımı bile karşılayamıyorum. Ne odamı ne bedeni ne de ruhumu temizleyecek gücü bulabiliyorum kendimde.

İlaç kokusu her geçen gün nefesimi tıkıyor; serumlar, iğneler beni canımdan bıktırıyor. Yatağımda ter, üstüm başım hastane kokuyor. Şükür ki hemşireler var. Yoksa çoktan odam çöple dolup taşmış; bedenim kir pas içinde kalmıştı. Daha kötüsü büsbütün yalnızlığın girdabında boğulup gidecektim.

Uyandığım her günün sabahında aynı odada olduğumu görmek, karşımda üstüme devrilecekmiş gibi duran duvarlara bakıp bakıp yitmek beni yoruyor; yetmiyor hep aynı nesneler arasında onlar gibi sıradanlaştığımı düşündürüyordu bana. Ve birbirinin benzeri günlerden birine daha başlarken geceler boyu labirentlerinde bocaladığım kâbuslarım gündüzlerime de sarkarak daracık, kuytu dehlizler seriyordu önüme.

Bazı günlerin sabahında ise yüzüne hasret kaldığım güneş pencereden usulca süzülürünce odama, bir nebze olsun içim ısınıyor, belki birileri gelir diye loş kalbim ümitlenmeye başlıyordu. Ama nerde?... Kimsenin beni sorduğu yok. Çoktan unutuldum.

Anneler de aramıyor!..

Kim bilir onlar da unutmuştur beni. Ben bile kendimi unutmuşken, terk etmişken...

Ah pencere. Sen söyle. Neden bu haldeyim? Ne işim olsun ki burada?..

Bir anlayabilsem, anlatırdım sana yaşadıklarımı. Avuntularım olsaydı da avunabilseydim şimdi bu uzak ellerde.

Hep başkalarının ellerinde ellerimi, yüzlerinde yüzümü, sözlerinde sözümü unutmuştum oysa. Belki de ondandır bunca korktuğum; teli kopuk bir saz gibi kendime konuştuğum. Bazen kendimle bile konuşmuyor, ha bire susuyor, susuyorum. O vakit, hep bir şeylerin ince ince karanlığa serpildiğini, kaskatı bir sessizliğin belirdiğini görüyorum odamda. Bir patlamanın dahi yok edemeyeceği tuhaf bir sessizlik.

Aklıma sen geliyorsun: hiç!

Ve Allah geliyor aklıma nihayet. Beni unutmadın değil mi Allah'ım? Oysa seni bile unuttuğum olmuştu. Susuyorsun sen de herkes gibi. Ne olur yüz çevirme benden. Af diliyorum senden.

Ah pencere! Sen konuş benimle. Dallarıyla oynadığın koca çınar ağacı ve sayende göz göze geldiğimiz, ötede billurlaşan göl de olmasa ne yapardım buralarda böyle bir başıma.

Sahi saat kaç oldu? Neden gelmedi Katrin?

Yine her tarafım kaşınmaya başladı. Off gelse de ilacımı verse. İyice çekilmez oldu sancılarım.

Ne garip bir odaya, bir başkasının insafına bırakılmayı kendime hiç yakıştırmamışken, şimdi uzak bir hastane köşesinde cihazlara bağlı olarak yaşama tutunmaya çalışan bir zavallıyım. Kim bilir Abdi bu halimi görse muzaffer bir komutan edasıyla ne sevinirdi...

Herkes bir yerlerde kendi hayallerinin peşinde yürürken; bir ben kaldım buralarda.

Anneee nerdesiniz? Babaaa!

Yoksa hiç ailem olmadı mı, yine böyle kimsesiz miydim?.. Yaşadığım bir rüya, gördüklerim hep bir yanılsama mıydı? Seyran Yengem ölmedi değil mi?

Yorulдум. Keşke Katrin bugün bir içimlik de olsa sigara içmeme izin verseyse. Ama bırakmaz ki!..

Yine de iyi ki Katrin var. O müşfik mavi gözleri bir ümit ışıltısıydı benim için. Hatanenin hemşireleri arasında biricikti o. Soğuk bir kuzey Avrupa ikliminde değil de, ortadoğu'nun sarı çöl sıcaklığında bir vahada yeşeren sınırsız sevgiydi. Bir demet merhametti.

Nihayet geldi.

*"Hallo junge man! Wie geht es dir heute?"**

Gözleri ne güzel! Sesi sesime eklenmiş, yüzünde yitirdiğim yüzler saklı sanki.

İyiymi dedikçe daha iyi oluyorum.

Sordum kaçınıcı günümdür buradayım diye.

İnanamadım. Üç ay olmuş! Bugün de ziyaretime gelen olmamış.

Ondan öğreniyorum; hastane kayıtlarında Scholese Göl'de ölümle pençeleşirken bulundu diye yazılmış benim için.

Katrin, yine gülümseyen bir yüzle bakıyor. İçimde bir ferahlık belirliyor. O da merak ediyormuş, neden ölüme kavuşmak için acele ettiğimi, neden hâlâ hiç kimsenin gelip beni sormadığını, polisin onca çabasına rağmen bir yakınıma ulaşamadığını?

Susuyorum. Ne diyebilirim ki? Ben biliyor muyum?..

Bildiğim tek şey, bilmek istemediğim.

H E C E Ö Y K Ü

Yüzü koyun uzanıyorum yatağıma. Allah'ım bacaklarım, belim, boyum. Ağrımayan yerim yok ki! Acıdan kıvranan bedenim kütük gibi hareketsiz öylece kendisine degecek elleri hissetmeyi bekliyor.

Ellerin dert görmesin Katrin. Oh be elinin değdiği yerde tenimde pınarlar çağlıyor sanki. İyi geliyorsun Katrin iyi. Yumuşacık ellerin var.

Sırtımı ovuyorken bir yandan da bana o geceden arta kalanları anımsatmaya çalışmak istercesine konuşuyor, konuşuyordu. O gece hastaneye getirilirken üzerimde kimliğim, 5 Euro, bir sigara paketi, eski bir çakmak ve gömleğimin cebinde ne olduğuna anlam veremedikleri ama benim için önemli olduğunu sandıkları muskam varmış. Dedemden bana kalan muskaydı bu! Muska ya...

Katrin bana muskayı soruyor, ne olduğunu merak ediyormuş. Ne diyeyim, bilmiyorum ki? Sahi bir Almanca muskayı nasıl anlatabilir ki insan? Muska işte, dedemden bana yadigâr. Eski zamanlardan bir yazı, dedemin dilinde bir dua, bir dilekti. Kaç yıldır taşıyordum onu yanımda. Olmadı işte!.. Dedeciğim olmadı, torunun şimdi çok uzak...

Katrin anlıyordu beni. Mahzun bir edayla bakıp duruyordu yüzüme. İkimiz de susmuştuk ki, koridordan yükselen bir sesle bir rüyadan uyanırcasına kalkıp gitti: "Byee.."

"Bye"

O da gitti.

Odamdayım.

Gün ne kadar uzun! Bitecek gibi değil!..

Uyumaya çalışayım bari. Ne de olsa uykudayken daha çabuk geçiyor zaman.

Değil mi?...«

Mahzun genç adam! Neden bugün?

H E C E Ö Y K Ü

AKİF HASAN KAYA

KURŞUNKALEM

Oysa bir ehabil ne kadar da küçüktür.

^ ^ aman bir türlü geçmiyor. Bir şeyler yapmalı...

Not defterini, önceden açtığı kurşunkalemmini çıkarıyor. Kurşunkalemle yazmayı sevdiği için kendisiyle alay edenler geliyor aklına. Gülümsüyor.

Üzerinde çalıştığı şiire bakıyor. Birkaç mısra eklemeye uğraşıyor. Olmuyor. Kelimeler inadına ketum... Yazamadıkça, yandaki boş sayfaya bir şeyler çizmeye başlıyor...

Muhayyilesinde bir imge.

Rüzgâr bulutları sürüklüyor. Bulutlar, ayın perdesini aralayınca azıcık çiziyor... Sonra yine bekliyor; yine çiziyor...

Baharı görmeden yazı, hazanı görmeden kışı geliveren dağlara bakıyor...

Aynı yerlere baka baka, gördüklerini bir şeylere benzetmeye başlıyor...

Şu kaya, bebeğini emziren bir anne... Dağın sarp tarafı, hiç tanımadığı bir genç kız silueti... Şu kayadan bir gül çıkmış sanki. Ama rengi...

Ara sıra olduğu yerde kıpırdanıyor. Soğuk.

Tüfeğin kayışını yokluyor. Yerini değiştiriyor. Yoksa acıtıyor, ağrıtıyor. Yine, kayadaki güle takılıyor.

Ay çıkıyor.

Kayadan çıkmış bir gül çizmeye devam ediyor.

Ama rengi.

Gecenin karanlığı, kalemin siyahı. Bu dağların karabahtı.

Kalem tutmak; bir gül çizmek.

Çeliği kavramak, hep bir garazla gözlemek öteleri...

Kalemin kılıçtan keskin olduğuna inanıyor. Ümidini hiç yitirmiyor, inatla direniyor. Gül kayadan çıkıyor.

Olur mu?

Oluyor!

Kalem çiziyor; büyük bir kaya... Sonra gül... Güneş yok, gece olmalı. Ay nerede? Bulutlar perdelemiş! Karanlık...

Gül, tam ortasından çatlatmış kayayı; diri, bakılası, koklanası, kollanası bir gül. Dikenleri bile o kadar zarif, narin.

H E C E Ö Y K Ü

Gonca mı çizse? Açmış gül mü?
Gonca, nasılsa açar ya.
Arka fonda başka kayalar... İçinden gül çıkamayacak kadar sert kayalar...
Gece karanlığında, kara bir gül; kayayı çatlatmış... Tek başına bir gül; ka-
ra bir gül; koca baharı omuzlamaya yeter mi?
Umut!
Umut!
Umut!
Ellerine bakıyor.
Şimdi bir gül olmalıydı...
Kırmızı mı? Beyaz mı? Sarı mı?
Çizdiğine bakıyor.
Kalbi karardığı için, siyah bir gül çizmediğine kendini inandırmaya çalış-
ıyor. Üç günde, birkaç kara gece insanı değiştirir mi?
Bebeğini emziren anneye bakıyor. Ne kadar sıcak, müşfik...
Bir şeylere tutunmak istiyor. Yoksa...
Hiç tanımadığı o genç kızın, rüzgârda dalga dalga salınan sırma saçlarına
uzanıyor.
Bulutlar ayı perdeliyor.
Kayadan, siyah bir gül çıkıyor. Aniden.
Aynı yerlere baka baka, gördüklerini bir şeylere benzetmeye başlıyor...
Kayadan siyah bir gül çıkıyor/
gülün dikenini uzuyor, uzuyor/
çelikleşiyor/
rüzgâr, gülün yapraklarını sallayamıyor.
Tarraka başlıyor...
Bir ışık parlıyor... Sol yanında bir yanma? Bir ılıklik... Göğsünde, kur-
şun yarasının eseri kızıl bir gül...
Defter elinden düşüyor; kalem düşüyor...
Çizdiği karagülün üzerine kırmızı bir leke düşüyor...
Hoyrat bir el koparıyor gülü; gül toprağa düşüyor...
Defterdeki karagül öksüz kalıyor.
Anne, bebeğini emzirmeye devam ediyor. Hiç tanımadığı genç kızın sır-
ma saçları, uzadıkça uzuyor..

AYLA ŞENEL

GİDERAYAK AŞK

Asığım, ölüyorum.

Yanlış anlaşılmasın! Aşkımın ölmediğini, tam ölmek üzereyken, âşık oldum.

Ölmek üzere olan bir hasta âşık olabilir mi?

Bu soruya kaç kişinin "evet" diyebileceğini bilmiyorum ama oluyormuş işte. Ben, yıllarca heyecansız, kıpırtısız yaşayan kadın, şimdi; heyecanlı, mutlu, mutsuz, coşkulu, bitkin, romantik, şaşkın, umutlu ve umutsuzum. Gizli kapaklı işler peşindeymişim gibi bir suçluluk duyuyorum. "Bir anlayan olursa" diyorum, "rezil olduğumun resmidir."

Haklı olarak; "Giderayak nasıl fırsat buldun aşka?" diyeceksiniz. Açıkçası, ayağıma geldi. Hayır! Dünyama geldi. Sınırına kadar yaklaştığım ve artık başkalarına kalmasına bir adım kalmış sessiz bir dünya parçasına geldi ve yerleşti. İşin tuhafı, ya benimle kalacak, birlikte sınırı geçip yok olacağız ya da beni yenip ortaya dökülecek ve yaşayanların dünyasında, yetim bir çocuk gibi sahipsiz gezinecek.

Güçsüzüm, bir gülücük, bir dokunuş, bir tatlı sözle eriyiverip aşkı dizginlemekten vazgeçebilirim. Peki ya Ona beni, yani bir ölüyü her hatırladığında sızlayacak bir yara bırakabilir miyim? Giderayak bir de bencil damgası yemek var işin içinde.

Bencil olmadım hiç. Şimdiye kadar, yaşamımı dolduran şeyler bir bakıma hep başkalarının sevinci, kederi, heyecanı, gözyaşı, umudu, umutsuzluğuydu. Bunları isteyip istememek gibi bir seçeneğim de yoktu. Farkında olmadan kendim için yaptığım şeyler varsa da hatırlamadığıma göre, yapılmamış sayılırlar.

Sesimi çalan, bedenimin büyük bölümünü hareketsiz bırakan ölümcül bir kriz nedeniyle yattığım şu hastane odasında şimdi, kendimle başbaşa ve daha önce tanımadığım duygularla boğuşuyorum. Merdivenin bu son basamağında bile her saniyemin bir sınav, bir karar anı olması da beni isyana sürüklüyor.

Tavandaki cüce: "İsyan etme!" diyor.

Evet, ama nasıl?

O'nun bana, sanki yok olmaksaki bir gölgeye değil de dünyanın en değerli varlığına bakar gibi kaygı ve şefkatle baktığı anlarda halimi bir görebilse-
niz gülersiniz. Kalbim deli gibi çarpıyor, yanaklarım kızarıyor, titriyorum ve
aklımdan çılgınca düşünceler geçiyor. Günlerdir beni bekleyen görmüş geçir-
miş cüce bile hayretle izliyor halimi.

O, yattığım odaya girince

"Nasılız bakalım?" diyor.

"Eh işte" der gibi gülümsemeye çalışıyorum. Ama içimden; "Seni gördüm
ya artık daha iyiyim. " diyorum. Anında her yanıma ateş basıyor. "Sararmış
vücut derisi, ateş basınca çirkin bir turuncuya mı dönüşür?" diye gizlice so-
ruyorum cüceye.

"Düşündüğün şeye bak." diyor şaşırarak.

O, hemşireye dönüyor; "Durumu nasıl hemşirânım?"

"Stabil, doktor bey."

Bu söz bana "araba sabit bir hızla yol aldığı sürece sistem stabildir" gibi
bir fizik cümlesi hatırlatıyor. Burada, araba eşittir benim bedenim olduğunu
kabul edersek; bedenim sabit bir hızla "öbür tarafa" gitmeye devam ederken,
tıp dilindeki durumuma "stabil" diyorlar.

"Sen benimle gelene kadar "durumu stabil" diyecekler, öldükten sonra
hepten stabil" diye gaddarca alay ediyor tavandaki cüce.

"Gecen nasıl geçti?" diye soruyor O. Cevap veremeyeceğimi bile bile...

Ben içimden "Eh işte!" derken, başımı yana eğip dudağımı büküyorum.
İçimden cevap vermeye devam ediyorum; "Gece mi? Geceleri acılarım da-
yanılmaz olduğunda seni düşünüyorum. Seni düşündükçe, acılarım daha da
artıyor ve dindirmek için sen yatağında uyurken gelip habersizce yanına uza-
nıyorum. Beni rüyanda görüyor musun? Hayır! Görme!"

"Peki, ateşi çıktı mı hemşirânım?" Bu arada elini şefkatle alnıma koyuyor.

"Ateşi de stabil doktor bey" Bu kadın beni iyice makine yerine koydu...

"Dokunma!" diye çığlık atıyorum içimden.

Ama elleri şifa gibi. "Ellerinin serinliğini seviyorum, çekme elini hep al-
nımda dursun!" diye yalvarıyorum kendimle çelişerek.

"Yanakların biraz kızarmış mı ne ?" diyor gülümseyerek.

Neden gülümsedi öyle? Yoksa biliyor mu?

Gitti gidecek diye beklediğim kalbim galeyana gelip küt küt çarpmaya
başlıyor; fark edecek diye korkuyor, hep yaptığım gibi gözlerimi kapatıp uy-
kusu gelmiş numarası yapmakta buluyorum çareyi. Yastığımı düzeltiyor be-
ni incitmemeye çalışarak. O arada elleriyle yastığa dağılan saçlarımı da dü-
zeltiyor.

Neden yaptı şimdi bunu? Gözlerimi daha sıkı yumuyorum.

Hemşireye, bir şeyler söylüyor ve sonra ayak sesleri... İşte gidiyor... "Sana âşığım! Seni seviyorum gitme!" diye haykırıyorum ardından. Sesimi sadece cüce duyuyor.

Ruhsuz hemşire morfinli iğneyi bir bitkiye batırır gibi hâlâ yanan sarı tene batırırken, cüce omuzlarını kaldırıp hop diye yerinden sıçırıyor. Tavan dan sarkan ampulün kordonundan tutup sallanmaya başlıyor.

"Sallanıp durma noolur, başımı döndürüyorsun."

Bitkin başımı yastıkta biraz önce Onun elinin değdiği yöne çevirip yan gözle, o sihirli elleriyle dokunduktan sonra değiştiğine inandığım saçlarımı görmeye çalışıyorum.

O beni her bırakıp gittiğinde daha kötüleşiyorum ve bir adım daha yaklaşıyorum gitmeye. Buna rağmen gafilcesine yeniden, yeniden yanıma gelmesini istiyorum.

"Daha kaç kez yaşayacağım bunu? Bedenimin yaşadığı bu zavallı telaşa son verecek altın vuruş ne zaman?" derken bir yandan da "Acaba aynı altın vuruş hayata döndürebilir mi beni?" diye delice düşünmeden edemiyorum.

Sonra sağduyum ortaya çıkıyor; "Sakın Onu üzecek bir şey yapma!" diyor.

Düşüncelerimi okuyan cüce lafa giriyor; "Sen benim en ilginç vakalarım dan birisin, çok âşık tanıdım, hatta aşkı yüzünden ölüp öldüren binlercesini alıp götürdüm ama senden önce, giderayak âşık olmuş birini götürmemiştim. Bir defasında, genç yaşta ölen bir kızı yukarı çıkarırken, aşağıdan ağacın dibinden bir zavallının "Seni seviyooruum! Seni seviyooruum!" diye haykırdığını duymuştum. Ne aptalca, ne saçma ve ne gecikmiş bir itiraf! Son günlerinde hasta kızıcağızın yanındaydım. Bana, o aptala yıllardır âşık olduğunu ama onun kendisini maalesef sevmediğini söylemişti. Sevildiğini bilseydi, belki kalan birkaç gününü mutlu geçirecek, sevgilisiyle belki bir gün öbür tarafta buluşacaklarını düşünerek hafiflemiş ve huzurlu gelecekti benimle." deyip devam ediyor;

"Sana gelince... Senin işin daha zor. Akıllı kadınsın ama tutup alakasız bir anda, alakasız birine âşık olmuşsun ya da öyle sanıyorsun. Yaşayacak olsan hiç sorun yok, itiraf eder ya da etmezsin, karşılık alır ya da almazsın ve zamanla her şey yoluna girer. Ama biiir; sen yolcusun, ikiii; zamanın darlığı duygularını allak bullak ediyor ve sağlıklı düşünemiyorsun. Onun hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. Bu da beni, neden âşık olduğun konusunda kuşkuya düşürüyor. Üüüç; itiraf edersen sen gittikten sonra adamcağıza bırakacağın acıyı ve burukluğu hesaplamak zorundasın. Şahsen benim geride kalanın acısıyla, üzüntüsüyle işim olmaz ama benimle gelecek olanın, kaldırabileceğim kadar hafif olmasını isterim. Ruh rahatlasın ki vücudu kolay terk etsin. Vücut hafiflesin ki bana yük olmasın."

"Koyun can derdinde, kasap et derdinde diye buna diyorlar işte! Asıl derdin, ağır ya da hafif her hâlükarda beni götürmek."

"O kadar da kötü değilim. Sadece işini kolaylaştırıp görevimi yapmaya çalışıyorum."

"Yarın O yanıma yaklaştığında gözlerinin taa içine bakarak aşkıımı ilan edeceğim. Artık ne olacaksa olsun! Aslında bunu sen istedin diye değil, beni görmezden gelen yaşamla bir nebze olsun ödeşmek için istiyorum. Bu yapacağımın, o altın vuruş olabileceğini bile bile istiyorum. İğnesini sokan sonra da ölen bir arı gibi ben de itirafımı yapıp sonra da öleceğim. Hafifler miyim bilemem ama seninle gelmeye razı olurum." diyorum şairane bir şekilde.

Cücenin benim şairliğimle falan ilgilendiği yok, sadece; "Razı olmak mı?" deyip bıyık altından gülüyor. Güldüğünü göstermemek için de arkasını dönüyor. Bu vicdansızlığa alıştım artık; aldırmiyorum. Arkasını dönmesinden yararlanarak beynimin bir köşesinde sırasını bekleyen suçlu duyguların kapısını telaşla tıklattıyorum; "Ya o da beni ...?" diyor içimdeki ses. "Bana ne güzel bakıyordu. Alnıma elini nasıl da şefkatle koydu. Oysa, ateşimi bana dokunmadan da öğrenebilirdi hemşireden. Saçlarımı düzeltti, hatta okşadı biraz önce. Mutlaka öğreneceğim yarın. O'nun sevgisi benim için hayata dönüş olabilir!" diye heyecanlanıyorum. Başım dönüyor, kalp atışlarım hızlanıyor ve aklımdan geçenleri anladı mı diye, kaygıyla tavandaki cüceyi arıyorum.

O da ne? Tavanda bir hareket bir hareket; gözümü nereye çevirsem benim cüce orada. Sanki hızla yer değiştirip duruyor ya da tavan cüceyle dolu. Takip etmek ne kadar yorucu... Dokunaklı ve baskın çıkmaya çalışan bir sesle; "Hem bu aşkı bir sonuca bağla hafifle diye tavsiyede bulunuyorsun hem de tavanda oradan oraya koşturup beni telaşlandırıyor. Senin yüzünden kalbim deli gibi atıyor. Bu gidişle yarına çıkamayacağım. Onun beni sevip sevmediğini öğrenmeden ölürsem ruhumun binlerce tonluk ağırlığını nasıl taşıyacaksın?" diyerek zaman kazanmaya çalışıyorum.

Cevap vermiyor. "Duymadı mı acaba?" derken birden yatağımın başucunda beliriyor ve bir şey anlamak ister gibi dikkatle beni inceliyor. Göz göze gelmeyi kaldıracak kadar masum değilim. Başka hiçbir şey yapamadığımdan gözlerimi kapatıyorum. Çaresizlikten, bezginlikten, yorgunluktan, morfinin etkisiyle ve bütün bunların yüküyle gözlerim ağırlaşıyor, galiba uyuyacağım...

Sisler içinde yüksek ve kalem ucu gibi sivri bir dağın tahminen üç dört metre yüksek tepesinde kocaman bir kayın ağacının dibinde, çırlıçıplak duruyorum. Bir elimde, pırıl pırıl parlayan uzun mu uzun, ağır mı ağır bir kılıç, diğer el bileğimden bir saç örgüsüyle ağaca bağlanmışım. Hava beyaz ve soğuk; üşüyorum. Ağacın dallarında yüzlerce parlak minik kuş var. Birbirleriyle gevezelik ediyor gibi ötüşüp duruyorlar. Aşağıda dağın eteklerinden dışarı fışkırmış ağaç kökleri öyle parlak, yemyeşil ve canlı ki sise rağmen onları görebiliyorum. Ovaya doğru uzanıp birbirine dolanan ve uçlara doğru gide-

rek incelen yeşil kan damarlarını andırıyor. Ağacın köklerinin bu kadar uzağa yayılmış olmasına şaşıyor, heybeti karşısında kendimi yaşam ağacına kurban etmek üzere gelmiş gönüllü bir adak gibi hissediyorum. Ama ben istemedim ki gelmeyi. Henüz erken değil mi?

"Ölmek istemiyorum! Ondan ayrılmak istemiyorum!" diye aşağıya doğru bağıriyorum. Onun ağacın dibinde olduğunu düşünüyorum nedense.

Beklemediğim sıcak bir nefes yalıyor kulaklarımı; "Farkındayım, anlamadığımı mı sanıyorsun?" diyor yumuşacık bir ses. Sarhoş bir umutla soruyorum; "Gitmeme izin vermeyeceksin değil mi?"

"Yaşaman için elimden geleni yaptım."

"Öleceğim için şefkat gösterdin bana." diyorum hayal kırıklığıyla.

"Hayır! " diyor.

"Beni biraz olsun sevdin mi?"

"Seni sevmemek mümkün mü?" Bu cevabın sıradanlığını fark etmemek de mümkün değil.

"Peki, sen bana gerçekten âşık mısın?" diye, şaşırtıcı bir karşı soru soruyor.

"Bu ne biçim soru? Hâlâ anlamadın mı?"

"Bilmiyorum. Ama lütfen artık rüyalarımın girmeme!" diyor aniden ve bir solukta.

Bu sözler bütün gücümü tüketiyor, kendimi yaşam ağacının canlı damarlarındaki sağlıklı kanı emmeye çalışan bir vampir gibi hissediyor, onu yanımda alıkoymaya çalıştığım için utanç duyuyorum. "Seviyorum" derken kendimi kurtarmaya ve onu yok etmeye mi çalışıyorum? İstedğim bu mu?

Ortalıkta böyle durursam ağladığımı göreceğinden korkarak, ağaca doğru dönmek istiyorum ama bacaklarım çok ağırlaşmış, kurşun gibi. Cüce küçücük cüssesiyle "Şimdi ne yapacaksın?" der gibi karşımda belirliyor.

Bileğimi ağaca bağlayan örgüyü bir hamlede kesiyor ve kılıcı yere fırlatıyorum. Dudağımda zoraki bir gülümse; "Hafiflemiş miyimdir ?" diyorum cüceye.«

YILDIRIM TÜRK

KASİYER KIZ

Bir akşamüstü yolum buralara düşmeseydi belki soluklaşan yüzün de kaybolup gidecekti. Her tarafı rengârenk ışıklarla süslenmiş marketten elimde poşetlerle çıkarken o son bakışın, içimi acıtmasaydı belki bir daha da gelmeyecektim. Öteki öğrenciler gibi unutulmaya yüz tutacaktın. Ancak o ince hüznün günlerce yansdı kitaplara, karatahtaya, yeni öğrencilere; bir türlü aklımdan çıkmadı. Okuldan yorgun argın çıkıp eve gitmeden önceki uğrak yerim oldu artık. Hep bir şeyleri bahane ediyordum. Ayaklarım her gün kendiliğinden getiriyordu beni buraya.

Merhabadan öteydi aşinalığımız. Edebiyat, sanattı ortak yanımız. Dizeleri paylaşıyorduk. Umudun ışığı gözlerine düşmüş, geceye hasret yıldız gibi dökülmüştün gökyüzüne. Ürkek adımlarla yanıma gelmiş, Tanpınar'ın *Huzur* romanını istemiştin. Bir an duraksamış, "Huzuru mu arıyorsun yoksa?" demiştin, gülüşmüştük. Dostluğun ilk adımıydı atılan. Ardından Peyami Safa'lar, Tarık Buğra'lar, Mustafa Kutlu'lar geldi. Hiç eksilmedi bu isteğin, artarak devam etti. Kitapların büyüdü dünyası yüreğine düşmüştü bir kere. Başka öğrenciler, bir türlü bitmeyen yeni sorunlar araya girse de dostluğumuz okul boyunca devam etti.

Zaman bir kelebeğin ömrüydü burada, yeni öğrencilerin gelmesiyle anlaşıldı. Son ders ziliyle ayrı yerlere savrulmuş, karşımıza çıkan yeni yüzlerle unutulmaya bırakılmıştık.

Sen şimdi kasanın başında yüzünden eksik etmediğin tebessümünle deterjanları, piringleri, peçeteleri tek tek cihazın önünden geçiriyordun. Müşteriler karşında duruyor, ağzından çıkacak hesabı bekliyordu. "Dit dit!" sesi geldi—çe cihazdan, belki hayat daha anlamlı oluyordu senin için. Dünyayı görmüyor gibiydin, belki umurunda bile değildi dünya. Eski şen şakraklığının yerini bir durgunluk almıştı. Adam boyu rafların arasında dolaştım; istiflenmiş yağ tenekelerini, çuval çuval şekerleri, kar gibi unları, çeşit çeşit süt ürünlerini gördükçe mahalle bakkallarının amansız savaşını düşündüm. Hepsini yiyip yutan canavara dönüşmüştü dev marketler. Göz ucuyla takip ediyordum seni, sen hiç fark etmiyordun beni.

Sıra bana gelince onca yılın boşluğunu sesimde topladım, "Kolay gelsin Aslı!" dedim. Yüzüme bakmadan belki gün boyunca yüzlerce kez söylemekten mekanikleşmiş bir sesle teşekkür ettin. Çatallaşmış sesimden bir şeyler sezer gibi oldun. Sonra oralı olmadın. Okul forması içindeki yaramazlıkların, mahcup yüzün geldi aklıma. "Bu gül, o gonca mıydı?" diye düşündüm. Zaman,

H E C E Ö Y K Ü

çam kozalakları gibi ayrı ayrı yerlere atmıştı sizleri. Tutulabileceğiniz bir toprak arıyordunuz. Kök salıp yeşerecektiniz. Aradan geçen yıllar saçlarımı ağartmış, yüzümün kırıışıklıklarını çoğaltmış, beni başka biri yapmıştı. Yaka kartından adını okuduğumu sanmış, beni tanıyamamıştın. Gözlerimi üzerinden ayırmadığımı fark edince sen de gayriihtiyarî baktın, gözlerin bir an kayboldu derinlerde, sonra hemen toparladın kendini. Yıllar öncesinden gelen sesimi hatırlamıştın. Mahcup bir sesle: "Hocam!" dedin, özür üstüne özür diledin.

Her gelişimde ayaküstü konuşuyorduk. O gün arkadaşlarından açılmıştı konu. Zaman zaman karşılaştığımı, bazen onların aradıklarını söyledim. "Selma!" deyince dikkat kesildin. Yıllardır görüşmediğin sıra arkadaşının özel bir üniversitede burslu okuduktan sonra avukat olduğunu, ağır ceza hâkimiyle evlenip İstanbul'a taşındığını söyledim. Lisedeysen hiç ayrılmayacaksınız sanırdım. Yuavadan uçan kuşlar gibi birer birer dağıldınız. Umut doluydunuz. Cıvıltınız okul duvarlarından taşardı. Bir an önce okulu bitirip doktor, öğretmen, mühendis olmak istiyordunuz. Sen müzik öğretmeni olup türkû gibi bir hayatının olmasını isterdin. Hiç bitmeyen yaramazlıklarınızdan, boş derslerde sırtı ayağa kaldırıp asık suratıyla müdürü sınıfa getirmenizden bahsettim. O günleri düşündün, daldın. Boynun büküldü. Okul bitince şartlar değişiyor, eşitlikler ortadan kalkıyordu birden. Olgunlukla "Nasip!" dedin. Onun adına sevin-din. Yine de içinde belirsiz bir burukluk, yüzünde bir dalgınlık vardı.

Sohbet uzayınca patronun çatık kaşları düşüyordu aramıza. Senin için kaygılandığımı hissedince patronunun düşündüğüm gibi biri olmadığından, onun iyiliklerinden, babacan birisi olduğundan bahsettin uzun uzun. Pazar günleri birkaç saatliğine idare ettiğini, kasanın dibindeki domatesleri, fazla olgunlaşmış çilekleri, tane tane kalmış üzümleri götürmene izin verdiğini anlattın. Ayda bir kasiyer değiştirmesine rağmen "Sen kanaatkarsın kızım, onlar gibi haftada bir gün izin, yerli yersiz zam istemiyorsun!" diyerek seni diğerlerinden ayrı tuttuğunu ekledin gurur duyarak. Kaygılarımı azalttığını sandın, kaygılarım daha da arttıkça.

Her görüşümde ben de eriyordum; ama her gün yine de geliyordum. O sabah kepenkler yeni açılmıştı. Güneş henüz düşmemişti içeri. Markete giriverdiğimde yerleri paspaslıyordun. Beni görmedin, kâğıt havluların arkasındaydım. Aşyanından düşmüş, kanadı kırık yavru kuş gibiydin. Eğreti duruyordu paspas elinde. Beni görünce donup kalmandan, paspası saklamaya çalışmandan korktum. Alın teriyle çalışmak ayıp değildi; ama bir kız için yaptığın iş zordu.

Kasaya bakmanın, paspas çekmenin dışında koca koca bisküvi kutularını, kasa kasa meyve sularını, torba torba deterjanları da kamyondan marketin deposuna indiriyordun. Çoğu delikanlının dayanamayacağı işi, kendinden beklenmeyecek bir kuvvetle yapıyordun. Alnında ter boncuk boncuk birikiyor, elbiselerin toz içinde kalıyor, saçların darmadağınık oluyordu. Genç kızdın oysa. Hayallerin olmalıydı. O yükün altında ezilen bendim sanki. Okulda

H E C E Ö Y K Ü

zorla yaptırılmaya çalışılan işe karşı çıktığın gibi bir ara patrona dikleneceğini, bunu yapamayacağını söyleyeceksin sandım. Ama hiçbir şey demedin, şaşırdım. Hayat törpülüyordu sizleri.

Bu yetmezmiş gibi bir de markete gelen onlarca kibar müşterinin yanında bakışlarıyla sözleriyle seni rahatsız edenlerle uğraşıyordun. Orta yaşın üstündeki erkeklerin yiyecekmiş gibi bakmasından rahatsız oluyordun. Kimselere söyleyemiyordun. Patrona söylesen bir dert, eve söylesen başka bir dertti. Arkadaşların: "Boş ver, aldırma; zamanla alışırsın!" diyorlardı. Kim bilir daha neleri içine atıyordun bu yaşta? Küçük yüreğin nasıl kaldırıyordu bunları?

Her yıl ideallerini yitirmiş, umutlarını soldurmuş mezun olan arkadaşlarınla karşılaşıyorum. Garson, hostes, muavin olarak çalışıyorlar çoğunlukla. Birbirlerinize ne çok benziyorsunuz. Hayalleriniz kırılıyor hayatla yüzleşince. Yendiğinizi sanıyorsunuz yenildikçe. Şanslı olanlarınız o kadar azdı ki... İstemediğiniz işte çalışıp isteklerinizi elde etmek o kadar zordu ki... Neden güzelliklerde sizin de hakkınızın olduğunu anlamıyordunuz? Biraz da suçlu biz değil miydik? Her sönen yıldız biraz da bizim eserimiz değil miydi? Azgın dünyanın dışları öğütüyordu sizi. Bizse kahroluyorduk.

Her şeye rağmen hayat devam ediyordu. Sabahın ilk saatlerinden itibaren akşama kadar yorulmak bilmez bir enerjiyle çalışıyordun. Çoğu zaman marketten geç çıkıyordun. Karanlığı yara yara gidiyordun. Eli ayağı eskisi gibi tutmayan annen baban kaygıyla bekliyorlardı seni. Çok katlı apartmanların bittiği yerden sonra geliyordun mahallene. Bir yıldız daha doğuyordu seninle birlikte. Yıllara dayanamamış, kiremitleri kırılmış, yan yatmış evler karşılıyordu seni. Bir ışığı daha yanıyordu seninle bu derme çatma evlerin. Dumanını tüttürmek zordu bu evlerin; her el, çocuk yaşta nasır tutmaya başlardı. Gündüze inat gece tez geçerd, sabah erkenden boşalırdı mahalle; dağılırlardı konfeksiyona, temizliğe, inşaata. Mal birikir, kasalar dolar, binaların katları artardı, sahipleri biraz daha palazlanırdı. Geride üstü başı dökülen kadınlar, duvar diplerinde oturan ihtiyarlar, toz toprak içinde oynayan kavruk yüzlü çocuklar kalırdı. İçinden bir şeyler kopardı.

Dünya böyle dönerdi. Nereden bilecektim o gün seni son defa gördüğümü, acının içime işlediğini. Gece yarısına doğru gelmiştim. Marketi kapatmak üzereydiniz. Sadece tek kasiyer çalışıyordu, siz hesap veriyordunuz. Patronun bastırmaya çalıştığı sesi birden yükseldi. Bir kamçı gibi indi yüzüne, hayallerine. Hesapta açık çıkmıştı; suçlanıyordun, ağlıyordun. Laftan anlamaz, umursamaz patron taş kesilmişti; dinlemiyor, kapıyı gösteriyor, bağırdıkça bağırdıyordu. Senden başka yüzlerce kişi talipti bu işe. Kapıyı çarpıp arkana bakmadan terk edemiyordun. Muhtaçtın, boyun eğiyordun. Herkes yirci kalıyordu buna. Gözyaşını içine akıtarak eve doğru yürümeye başladın.

O gece gökyüzünde bir yıldız daha kaydı sessizce, mahallenizde bir ışık daha söndü seninle. &

ZEYNEP DELAV

KIRINTI

Sevdiğim adamlar geliyor aklıma, kısa metrajlı filmler gibi geçiyorlar gözümün önünden, çok şeyler vadeden ama hiç fedakâr olmayan adamlar..."

"E çok şey vadediyorlardı diyorsun, daha nasıl fedakâr değiller ki?"

"Her şey demek bazı şeyleri dâhil etmiyor, hem fedakârlık başka bir şey."

"Ne mesela?"

"Hayat."

"Ben senden bir şey anlamadım ya neyse..."

"Sunulan şey, avucuma konan bozuk para. Bozuk paranın hepsini versen ne yazar, adı üstünde. Yok o lira parlak, bu lira mat demeye gerek var mı?"

"Eksik mi yani, mesela ne olursa olsun, bütün değil?"

"Hı hı, hem de sanki kırıntı, hayatın eşliğinde çok sürtmüş ama asla evine girememiş ayakkabı tozu gibi..."

"Sahi sevdin mi hepsini?"

"Sevdim mi? Sevdim diyelim ama birine bakarken diğerini asla özlemedim, birinin kandili yanarken diğerinin gölgesini bile değdirmedim gözlerime. Sevdim sevdim evet, hepsini çok güzel sevdim..."

"Ama sen yine yalnızsın."

"E boşuna mı bozuk para dedim, hepsi dağıldı gitti durur mu avuçta, her birinin yere düşerkenki o çınn sesi yok mu, o ses beynimi patlattı."

— Ablaaaaaaa!!!

— Neeee!!

— Kapat radyoyu dedem geliyor, dellenmesin yine!

Betül hızla koşup radyonun düğmesini çevirdi. Radyo tiyatrosunu seviyorlardı kardeşi Tülay ile. Ama dedesi fitil fitil getiriyordu burunlarından, güya bu tiyatrolar kızların akıllarına erkekleri sokuyormuş, hiç te bile!

Betül ve Tülay'ın tek eğlencesiydi radyo tiyatrosu, anneannelerine yardım etmek bahane radyo tiyatrosu şahane...

Dedesi eve girdiği anda sessizlik bürüyordu her bir yeri, dedenin haşmeti bürüyordu her yeri, ya da Tülay ile Betül'e öyle geliyordu.

Çünkü kimse dedelerine, haksız olduğu zamanlarda dahi çıkıp bir şey diyemiyordu.

"Bu yumurtalar küçük, bey!"

H E C E Ö Y K Ü

"Bu duvar bu kışı çıkarmaz, bey!"

"Bana çorap al, bey!"

Bu sözleri anneanneleri hep içinden söylemişti, gözlerine yansıyacak da, dede anneannenin ne dediğini anlayacak da... Ohoooo, ölme eşeğim ölme!

Ona aç mısın bile denmeyecekti. Sofra kurulacak, aç ise zaten evvela ellerini yıkar sonra bağdaş kurup sofraya oturur, oturmadan pantolonu diz izi yapmasın diye az yukarı çeker, kaşığı eline almadan evvel kehribar taşlı yüzüğünü diğer parmağıyla ittirir, kaşının düzgün durmasını sağlardı, sonra besmele çekip yemeye başlardı.

Ama bir de aç değilse... Haydiiii, topla sofrayı geri, ne olurdu aç ise açım, tok ise tokum deseydi.

Böyle ettikçe anneanne mırıl mırıl söylenirdi "Dünya yüzünde azap nasıl olur, aha ibret-i alem," derdi.

Yine tok günlerinden biriydi, o davudi sesiyle "Kaldırın, aç değilim," dediği an Tülay ve Betül göz göze geldiler. Sofra toplanmaya başlayınca, anneanne torunlarına acıyan gözlerle baktı.

Tabak, kaşık yerlerine konulurken bile ses çıkmasın diye özen gösterilirken, Betül sordu ablasına;

"Abla ya, biz buraya neden geliyoruz, gidelim eve."

"Ne var evde, gidip te Ahmet'e hizmet mi edelim! İyi böyle; hem anneannem yaşlı, ona yardım ediyoruz işte. Bizde radyo bile yok."

"E burada var da ne oluyor, her gün yarım kalıyor."

"Birleştir sen de bir gün evvelkiyle canım, aaaa!!"

"Ya zorumuz ne, ben annemi özledim."

"İyi sen git! Ben babamın azarlarını özlemedim."

"Öyle deme, o büyüttü bizi, hem bence o bizi seviyor."

Her gece radyo tiyatrosunun aşkına erkenden uyunurdu, dede elektrik düğmesine dokundu mu iş bitmiştir. Yat saati, kalk saati... Her bir şeyi o tayin ederdi.

"Kimsenin beni sevmeye gücü yetmiyordu, bense ne yapacağımı şaşırılmış halde olanları izliyordum hayatım oyun sahnesi gibiydi anlayacağın, uzak durunca "Soğuk kız,"

yakın durunca "Hımm... Bakseenn," denirdi. Hani ne derler ona, ne denir, ne edilir bilmeden geçti gitti işte.

Yani tıpkı bir vahada su arayan adamın aramaktan dizlerinde nasıl takati kalmamışsa, beni de öyle gönlünün takati olmayan adamlar sobeledi.

Ne gidebildim, ne kalabildim, hep eşik üstünde beklemek, bıçak sırtından farkı olmayan..."

"Ee sonra?"

"Sonra mı, sonra da işte, kimsenin kimseyi sevdiğine inanmamaya başladım, aralarında doğru söyleyen varsa da diğerlerinin hatırına kaydadı gitti. Ne hayata kafa tuttum ne Tanrı'yla cebelleştim ben de. Ama ne diyeceksem dedim ha, ben nara attıkça kaydı ayaklarımın altından."

Tülay kapı sesini duyunca radyoyu kapatmak için koştu, kapattı. Ama camdan bakınca Halime olduğunu gördü. Yine açmayacaklardı kapıyı, her defasında bir şey istemeye gelir, alır ama asla geri getirmezdi. Salça, pirinç, limon... Hatta bir keresinde iki tane patates var mı, diye sormuştu.

Halime' ye görünmemek için odaya geçti yeniden radyoyu açtı, kapı sesini tekrar duydu ama aldırmadı.

Tülay'ın ödü koptu sanki, garip şey bu hisle radyonun kapanması aynı anamı denk geldi ne, korku içinde ablasına bağırdı Tülay;

"Abla aaa!!!"

Dede öyle bir öfkeyle "Gelin ulan buraya!!" demişti ki, anneanne bile soluğu torunlarının yanında aldı.

İçeri girdiklerinde dedelerini sürekli yutkunur halde görünce radyo tiyatrosunu, seneler geçmiş olmasına rağmen aradığı sevgiyi bulamayan o kadını bir punduna getirip unutuverdiler, ama bunu dedelerine nasıl ispat edeceklerdi? Olan olmuştu, dedeleri o canım radyoyu sedirin üstüne koymuştu bile.

"Bir poşet getirin bana!"&

H E C E Ö Y K Ü

YILMAZ YILMAZ

BEKLERKEN SAYIKLAMA

Montumun astarına kaçan iki madeni paranın peşinde yuvarlanıp gidiyorum. Bu karanlık, dehlizi andıran koridorlardan daha önce geçmiş miydim? Kafam düşüyor önüme... Önümdeki koltuğun altına yuvarlanıyor. Adam ayağının dibine gelen kafayı görünce önce korkuyor ama sonra eğilerek alıyor, "Sizin mi?" diyerek arkasına dönüp bana uzatıyor. Utanıyorum, benim değil, demek geliyor içimden ama diyemiyor ve alıyorum elinden teşekkür ederek. Ait olduğu yere takmaya çalışıyorum kafamı; ancak zapt etmek öyle zor ki yeni doğmuş bir bebeğin eklemlerine sahip gibiyim. Birisi başımın arkasına elini destek olarak koymalı ki başım dik dursun. Yarı düş yarı gerçek bir şeylerin film karelerine düşmüş yansımalarıdır, hafakan. Hafakanın tanımı bu olmasa gerek. Biliyorum. Çekip çıkarsam kendimi bundan. Gerçek değil bunlar, biliyorum.

Sadece bilmek yeterli değil bunu. Yol akıyor gözlerimin önünden. Bütün görüntüler hızla akıyor. Her yanı bembeyaz. Bu soğukta, bir yerlerde, olması muhtemel bir olayın başkişileri saklanıyordur. Jandarma yolda otobüsleri durduruyor ve kimlik kontrolü yapıyor. Kimliğim yanımda olmasa 'muhtemel suçlu' konumuna mı düşerim acaba? Ama zaten aradıkları suçlunun adını biliyorlarsa ve ben de adımın ne olduğunu söylüyorsam, bu inanmaları için yeterli bir sebep olmaz mı? Olmaz. Neden olsun ki? Suçlu her zaman suçunu inkâr eder. Suçunu kabul eden suçlu yoktur. Paraları yakalayamadım. Cebi delik mont giymenin bedeli buymuş.

İçeri giren jandarma erlerinden biri yolcuların kimliklerine bakıyor tek tek, diğeri şoförün yanında bekliyor, silahıyla beraber. Kimlikleri kontrol eden er kimliğini istediği yolcunun yüzüne bakamıyor. Kızarıyor. Güzel, süslü, *modern* bir kız çünkü. Kız oralı bile değil. Elindeki dergiyi karıştırmaya devam ediyor, elinde tuttuğu pet bardaktaki 'nescafe'sinden bir yudum daha alıyor. Jandarma eri kızın elindeki dergide mayolu kadın resimlerini görünce daha bir utanıyor.

Daha önce okuduğum bir hikâyenin hayatımda *gerçek* olarak karşıma çıkması, çıktığını zannetmem, olabilirlik -ki buna kanıtlanabilirlik diyen dilbilim cambazları da çıkmıştı hatırladığım kadarıyla dershanede- açısından pek de olabilir bir durum gibi durmuyor karşımda. Zaten öğrettikleri gibiydi her şey: "Gerçek ya da gerçeğe yakın olayların anlatıldığı yazı türüne hikâye ya da öykü denir."

Acaba karanlık bir dehlize benzettiğim bu soğuk koridorlar montumun kıvrımları mıydı?

H E C E Ö Y K Ü

Rüzgâr geliyor bir yerden. Işığın görüldüğü yer her zaman tünelin ucu olmayabilir. Hayatımızda bazı klişeleri istemese de kabulleniyoruz, kabullenmeyip de ne yapacağız? O sözler sarmış duvarları, kitapları... Ya da insanlar güncele tutunarak hayata devam ediyor. Böyle bir şeylerdi sanırım.

Hayatta zaten hep klişeleri yaşıyışım değil miydi beni bu yeni, saçma, korku salan, sebepsiz, yolsuz, izsiz, gözsüz, karanlık ve soğuk maceraya atan?

"Evet, çocuklar, neymiş tekrar ediyoruz: Bir isim birden fazla sıfat tarafından nitelenebilir. Örnek: İri, kırmızı, parlak elmalar insanın iştahını kabartıyordu." Hayret!!! Hiç olacak iş değil ama aniden oluverdi işte. Pek beceremediğim ya da kafam basmadığı için zaten anlamama imkân olmayan bu *Sıfat-Önad* konusu demek ki hayat içerisinde bir yerlerde dalda asılı duran elma gibi duruyormuş. Ben görememişim. Nasıl da bir ismin birden fazla sıfat tarafından nitelenebilirliği üzerine okkalı bir örnek verdim, doğrusu ben bile şaşıtm kaldım bu işe!

Demek ki bizlere onca yıl bir yığın kural seremonisi içerisinde öğretmeye çalıştıkları sıfat konusunu aslında biliyormuşum da ismini koyamamışım bu bilmek durumunun.

O kadar da zor değilmiş sıfat. Üniversitede, öğretim teknikleri dersinde hocca nerden denk düşürdüyse konuyu sıfatlara getirmişti. Hemen orada sıfat konusu ile ilgili bir örnek vermek gerekince, düşündü, düşündü, ağzını şekilden şekle soktu, sonunda aradığı örneği bulmuş gibi sevinç parıltısı şakıyan gözlerle sınıfa baktı. Ama sadece baktı: Sıfatına tüküreyim. Aslında kahkahalarla güldüğümüzü hatırlıyorum bu hâle ama bugün nedense aklıma yeni düşen bir gerçek kaşıdırıyor kuruyan kabuğu. Neden güldük? Neden anlamadık?

Neden dalda asılı duran elma örneğini vermek geldi aklıma? Newton'un yerçekimi kanununu bulmasına neden de başına düşen bir elma değil miydi? Ne diyorum ben, benim başıma düşse o elma okkalı tarafından bir küfür salıyiverirdim herhalde!

Bu iki madeni paranın sayısal değer toplamı her ne kadar çoğu kişi için sadece ve sadece 2 lirayı ifade etse de bana karnımı doyuracak kadar çok bir meblağ gibi gözüküyor işte. İki madeni paranın peşine düşüp de montumun dehlizlerinde kaybolmamdan sonra başladı bütün kafa karışıklığım. Sıfat mevzusunun hiç yeri değildi belki ama akın etti birden aklıma işte.

Evet, tamam: Bir parkın önünde bekliyordum.

Nerde kaldı bunlar?

Hava içime işledi. Montuma sarıldıkça sarılıyorum. Para hıznırca şıkırdadı, şöyle bir iki kımıldanınca ben. Sesi var ama kendi yoktu işte. Umudu kesim artık o madeni paralardan. Parkın içinde dönerci, parkın dışındaki taş duvarın önünde ben. Önümden gelip geçen insanlar. Birileri durup da "Neden burada bekliyorsunuz?" diye sorar mı diye beyhude seviniyorum.

Kafama düşen ilk kar tanesiyle irkildim. Saçımın arasında kendine emin bir yer bulan bu kar tanesi diğer kardeşlerinin de gelmesini bekliyordu herhalde. Beklemek nafile. O bekliyor, ben bekliyorum.

Damlanın devamı gelmeyince derli toplu durmanın bir işe yaramadığı düşüncesiyle eridi gitti küçük kar tanesi.

Dönerci, "artık demir almak" zamanı gelmiştir düşüncesiyle temizliyor ortalığı. Kafasına taktığı şapka belki tozun nemle birleşerek çamurumsu bir kir oluşturduğu yağ lekeleriyle uyum halinde duruyor. İçim bulanıyor, döner yemek pek de cazip gelmiyor.

Birkaç kişi ya vardı ya yoktu gelip geçen. Yolu tek başıma yürümeye karar verdim, gelen olmayacak herhalde bu gidişle.

Kese kâğıdını şişirip patlatan birkaç kişi gülüşerek geçiyor yanımdan. Gözüm takılıyor kızın giydiği kabana. Arkasında bir resim, resmin altında İngilizce bir yazı. İngilizce bilmediğim için ne dediğini anlamadığım bu yazı canımı sıkıyor. Kafam neden böyle takılır hemen?

Salatanın içine yeşilbiber -bunun çarliston ya da sivri biber olup olmadığı pek önemli değil- doğranırsa o salatayı yerken zorlanırım. Salatanın içindeki yeşilbiberi çatalımla tabağın kenarına ayırıp devam ediyor salatayı yemeye. İyi de biberin pişmişini severek yerken neden salatanın içinde yer alan biberi ayıklama ihtiyacı duyuyorsun?

El cevap: .

Hâlâ yürüyorum, sağıma soluma baka baka yürüyorum. Şair gurbeti içinde duyarak gidiyordu, ben gurbet hissi duymuyorum. Sadece yürüyorum.

Altı saatlik bir yolculuktan sonra vardığım bu şehir pek de sıcak karşılamış değil beni ya da benim gibileri...

Sığındığım "Gel" sesinin sahibinin çağrısına uyarak düşmüştüm yollara.

Ah hazret-i Pir!

Şehir hep Mevlâna... Dilimde sadece şairin şiirinden bir nakarat: Konya Mevlâna demek... Montumun kalkık yakaları üzerinden başımı hafifçe sağ tarafıma çeviriyor ve afili bir bakış atıyorum köprüye... Köprü?

"Abi Afra'nın arkasında bir cami var, Yeşil Cami, işte onun arka kısmında da Mostar Köprüsü var. Siz orda bekleyin, ev zaten yakın, gelip sizi oradan alır bizim arkadaş. Ben şimdi toplantıdayım."

"Peki, tamam."

"Abi Afra'nın arkasında bir cami daha var, orası değil o cami yeni yapıldı, siz Yeşil Cami'nin önünde bekleyeceksiniz, tamam mı?"

"Tamam, anladım."

Demek köprü bu. Amma da karmaşık tarif etti. Nihayet bulduk. E, nerde bu arkadaş?

Karnım gurulduyor, açlıktan değil. Acaba içtiğim çorbadan mı?

Ben çorbacıda çorba içtiysem neden şimdi açım, iyi de ben çorbacıda ne zaman çorba içtim onu bile hatırlamıyorum? Hay Allah! Aklım karıştı iyice. Tuvalet bulmalıyım, bu karın ağrısı pek hayra alamet değil. Ne vardı üst üste iki karışık çorba içecek.

"Abi bana bir paça verir misin?"

"Hemen! Hocam isterseniz karışık da verebilirim?"

"Nasıl oluyor o?"

"Hocam hem beyin var içinde, hem paça hem ayak var hem kelle eti parçaları var."

"Tamam olur."

Olur mu dedim ben? Nasıl içeceğim ben o çorbayı midem bulanmadan. Ama öyle açım ki.

Nerde kaldı bu "arkadaş"? Donmazsam iyi... Hani buranın havası öyle pek soğuk olmazdı. Saatimi de takmamışım. Kızacak o kadar çok şey var ki. Telefonun var ya, saat dediğin orda da vardır.

Kafam yine o çorbacıya takıldı. Gidip gitmediğimi pek hatırlamıyorum ama içtiğim çorbanın tadı geliyor ağzıma, kusacak gibi olurken.

Dönerci dükkânını kapatmak üzereydi. Temizlik falan yapıyor işte. Şu gözlemeci. Bu saatte gözlemeci açıksa bil ki tezgâhını topluyordur ve o da tıpkı dönerci gibi temizlik yapıyordur.

"Peki, yemek yiyebileceğim bir yer var mı?"

Benden yana bakmıyor bile, elindeki bezi hızlıca sıkıyor ve tekrar silmeye başlıyor dükkânın camını.

"Bakın karşıda açık bir çorbacı var."

Sormadan önce gözünün önüne baksana, kör müsün hemşerim, der gibi vermişti bu cevabı.

İyi ama çorbacının ışıkları yanıyor diye açık olması gerekmiyor ki der gibi teşekkür ettim ben de.

Gözlemecinin iri, tıknaz gövdesi elindeki kirli bezi her silkeleyişte tuhaf bir ritimle sallanıyordu. Belindeki yağlar sallanmaktan sarhoş gibi salıveriyor kendini. Gözlemecinin çırağı da elindeki bezle temizlik yapıyor. Bol jöleyle dikilmiş saçlarına bakıyor camdan. Yüzüne bir sırtma yayılıyor sonra tekrar bir siliş atıyor masaya. Kafasını kaldırıp bana bakıyor. Silmeye devam ediyor masayı.

Kafasıyla da ileriye işaret ederek; "Açıktır ağabey, bi bak sen." diyor.

Daha sıcak bir ses tonu var çocuğun, gözlemeci dükkânının sahibinin sesine göre. Patron o mu? Nerden biliyorsun?

Bilmem mi ben?

Ağabey, dedi. Yani bizim hep kısaca "abi" dediğimizden dedi.

Çorbacı açılmış, iyi. İçerisi de ne güzel sıcacık. Hay aksi Serdar Bey de telefona bakmıyor. Toplantıdaydı. Yanlış numara vermiş. Acaba bir daha mı arasam? Olur mu? Olmaz. Kadın bu defa küfreder. Sapık der. Demin aradım, bir kadın açtı telefonu. Şimdi ikinci defa ararsam...

"Bir karışık çorba daha alabilir miyim?"

"Çorba güzelmiş, ustam. Eline sağlık."

Aslında bu karışık denilen çorbadan ikinci defa içmemin sebebi salt tadının güzel olması mıydı, yoksa bu soğukta dışarıda titremektense çorbacının sıcacık ortamında beklemek daha mı mantıklı geliyordu da ondan mı içiyordum ikinci kez?

Ya da sorular trenine bir kuyruk daha takarak şöyle mi desem: Aslında çorba güzel, hem ağır ağır bir çorba daha içmiş olurum hem de bu dışarının soğuşunu yememiş olurum...

"...dediğin şu deodorantlar yüzünden oluyormuş, geçen gün bizim hanım söylediydi. Televizyondan dinlemiş o da. Yani anlayacağın biz kendimiz kendimize zarar veriyoruz bilaaader. Yok bunun başkaca izahı mizahı..."

"İyi diyorsun da benim anlamadığım bu deodorantların küresel ısınmaya nasıl sebep olduğudur?"

Her zaman tartışacak bir şey buluruz değil mi? Hiç olmadı hamam böceğinin gözüne sabun kaçır mı, şeklindeki bir soruya adam akıllı cevap vererek o gün huzuru kalple yatmış oluruz. Tabii muhabbet koyulaştıkça içilen sigaraların da ardı arkası kesilmiyor. Pasif içici olmak böyle bir şey işte. Dışarı çıksam, soğuk. Zaten şimdi kokuya alışır giderim.

Duyarsızlaşma mı deniyordu buna.

Hemen önümde devam eden bu küresel ısınma tartışmasının sonuç cümlesi dikkatimi çekiyor: Yani anlayacağın biz kendimiz kendimize zarar veriyoruz birader. Yok bunun başkaca izahı mizahı...

Ne de doğru bir söz.

"Yokedici" filmini izlemiştiniz değil mi? İşte onun ikincisinde, dışarıda elinde oyuncak silahlarla oynayan küçük çocukları izleyen Sarah: "Kaybedeceğiz değil mi? ... Birbirimizi öldürmek doğamızda var." der.

Yani hayat da memat da Allah'tan. Öyle ama insan denilen mahluk pek meraklıdır hem cinsiyle aşık atmaya... Hak ne yapsın?

İki madeni paranın şıkırtısı çayımı karıştırdığımda çıkan sesin şıkırtısına karışıyor. Ön masadaki adamlar "ağız dolusu" gülüyorlar. Köşede oturan da arada bir şeyler söylüyor "ben de buradayım" dercesine ama onu kâle alıp da dinleyen, adam yerine koyan yok; ağır bir tabir olacağı için demiyorum, yok. Kendi söylediğini kendi dinliyor, tabii bir de arkasındaki masada ikinci çorbasını bitirmiş ve çayını karıştıran ben.

Köşede oturanın karşısında oturan sigarasından art arda derin nefesler çekiyor, ortalığı dumana boğuyor. Çıksam mı diye düşünüyorum ama çay... Üçü de rahat yüz kilo gelecektir tartılsa, bir o pek konuşmayan yok sayılan adam zayıf boyuna göre. Çıkıyorlar şakalaşarak.

"Usta, çorban güzel, işini de çok seviyorsun herhalde. Öyle yakından ilgileniyorsun ki müşterilerle..."

"Allah'a şükür. Tabii, sevmem ilgilenmem gerekiyor zaten. Bu benim geçim kapım. İlgilenmez, müşteriyi memnun etmezsen gelir mi bir daha. Bak şimdi çıkanlar var ya, bizim diğer dükkânın müşterileri, sağ olsunlar ben buradayım diye şimdi de buraya geliyorlar.

"Sahi, *Efe Çorbacısı 2* yazıyor tabelada zaten."

"Bizim diğer yer garajın orda, orda da abim durur. Burasını açalı bir ay oldu. Dedim ya müşteriyi memnun edeceksin ki hep gelsin. Ha, öyle yalakalığına da değil. Adam gibi muamele. Benim babam da çorbacıydı rahmetlik. Bize hep derdi ki "Oğlum işinizi çok sevin ama her şeyden çok. Karın olur, anlaşılamazsın çeker gider; oğlun kızın olur ilerde sana bakmazlar muhtaç kalırsın. Ama mesleğin hep kalır. İyi belleyin bu laflarımı. İşte, biz de sevdik mesleğimizi."

Bir şey demiyorum, o da dönüp çorba tezgâhının arkasına geçiyor. Anlam vermek o kadar zor ki bu sözlere. Her şeyden çok işi sevmek, işkolik olmak. Masamın yanındaki duvarda bir tablo. Çorba ile ilgili bir mani gibi bir şiir. Kelime hataları ile dolu ama beğenmiş bunu Hasan Usta. İnternette arama yapmış, öyle bulmuş. Bir çırpıda söyleyiveriyorum hataları. Düzeltelim diyor. Düzeltir mi acaba?

Çocukken lokantalarda çorba içmek kadar lüks olan, ikinci bir şey hatırlamıyorum. Zaten yemek yemek imkânsızdı lokantalarda. Sabahları çorbacılar da çorba içenlere gıpta etmeden bakan yoktu. Tabii elimize bayramlarda ya da haftalıkları alınca geçen paranın bir kısmı ile çorba içerdik. Keyifle. Her ne kadar üstün başın yağ içerisinde olsa da lokantaya ya da çorbacıya girdiğinde iş değişmiştir artık. Daha çorbacının önünden geçtiğinde potansiyel müşteri olduğun için, dükkânın önünde müşteri bekleyen garson sizi içeri davet eder. Bir hava ile girersiniz içeriye ama adımınızı kapıdan içeri attığınız anda başlar mahcupluk duygusu. Hep kendinizi oraya yakıştıramıyor olmanın vereceği eziklikle gelirsiniz zaten oraya. Sanki birileri sağdan soldan sizi izliyormuş gibi çekingen çekingen içersiniz çorbanızı. Bir tas çorbanın yanına bir ekmeği devirirsiniz rahatlıkla, utanmasanız biraz daha etmek istersiniz ama utanıyor olmak, izin vermez buna.

Şimdi Konya'da çorbacıda, hem de rahat rahat, iki çorba içip üzerine de çay söylüyorsunuz.

Gecenin bu vakti, gerçekten hava iyice soğudu. Dışarıda durulmaz. Ayaklarım uyuşmuştu zaten çorbacıdan içeri girdiğimde. Çorbacı Hasan Usta'nın dünyasına adım atmıştım işte. Acaba aylardır yazmakta zorlandığım öykünün konusu bu çorbacıda mı saklı? "Hasan'ın Hayatı Ne İyi!" diye de bir başlık attım mı bütün mesele bitmiştir.

Meselenin bu kadar kolay bittiğini gördün mü hiç? Anlamıyorsun işte Emre abi!

"O kadar kitap okuyorsun, bu yaşa gelmişsin. İnsanın artık okuduğu şeyleri verime dönüştürüp kitap halinde ortaya koyması gerekir, değil mi? Okumak sonunda yazmaya itmeli insanı, eğer okuma eyleminin sonunda yazma fiili gerçekleşmiyorsa, okuduğumuzda da bir sıkıntı var demektir. Sıkıntı, anlatabildim mi? Bir de senin işine yaracak, mesleğinle ilgili kitapları daha çok okumalısın. Tamam, hikâye, roman iyi ama hepsini de okursan olmaz. Biliyorsun yemek çeşitlerini karıştırmak mideyi bulandırır ve kusarsın."

Doğru. Yani ne diyeceksin. Okumayı *yazma* ile bitecek bir *eylem* olarak gören birisine açıp derdini anlatabilecek misin? Zaten dinlerken mantıklı gelen o cümleler üç beş dakika sonra silinip gidiyor. İhanetin ağırlığı biniyor üstüne. Raskolnikov, pencerenin önüne dikiliyor ve seni gözlüyor. Neden dışarıda bıraktın beni, der gibi? Faust'un mürekkep lekeleri, ters ayaklı cüceler, divitin sahibi.

Soğuk, sadece gece mi yani? Değil. Aslında soğuk içimiz. 'Yoksulluk içimizde' başlıyor ve nerede bitiyor bilinmez. Soğukluk içimizde başlıyor. Onca zamandır okuyan birinden kitap yazmasını bekleyen oluyor demek ki.

Beklesin. "Gece Vakti, Gördüğü Kâbusla Uyanan Gencin Gündüz Yaşadığı Bir Takım Garip Olayların Etkisinde Kalması Sonucu Oluşmuş Hikâye" ya da başka ilginç bir başlıkla arz-ı endam eden hikâyem: "Havaların tuhaflığına aldanan göçmen kuşların göç etmemesinin toplum üzerindeki olumsuz etkisi"ni konu alan *soğuk* iklim öykücüsü.

Bir milletin bağımsızlığına düşkünlüğünü *akrebin dansı* üzerinden anlatmak gibi. Bir yerde en meşhur yemek lahmacundur ve o da herkesin yiyeceği değildir zaten, hakeza bir başka yerde çorbadır en halis yemek, ki o da herkesin yiyeceği değildir. Hayatın mihveri var değil mi?

"Efendim."

"Serdar Bey sanırım yanlış numara vermişsiniz, bir bayan çıktı telefona... Sonu 52, tamam bir daha arıyorum."

Uzunları yakmış -tahmini 95 model üstü- bir Toros frenlere asılıyor ama duramayınca direksiyonu kırıyor ve gidiş geliş yolun ortasındaki kaldırımı aşarak karşı yola geçiyor. Yaklaşık yirmi metre önümde cereyan eden bu olay hafızamın kısa süreli bellek kısmını *geçici* bir süre işgal ediyor.

"Çok bekletmedim değil mi?"

"Biraz."

"Gidelim mi, üşümüştünüzdür."

"Aslına bakarsanız üşüyordum ama içtiğim iki çorba ve mis gibi bir çay içimi ısıttı. Ama ben hâlâ çorbacıdaki o "sözüne kulak asılmayan adamı" düşünüyorum. Oturup onları dinlemeye devam mı ediyordur, yoksa kalkıp gitmiş midir? Sanırım dinlemeye devam ediyordur. Neden diye sorduğunu farz ederek bu soruna memnuniyetle cevap veriyorum: Gitmemiştir. Dinliyordur hâlâ... Olur ya laf döner dolaşır ona gelir de iki çift dünya kelamını da o salıverir Davud gibi cihana. Gitmek, basit bir çözümdür her zaman. Kalmaksa geçici bir çözümdür çoğu zaman. Burada dikkat etmen gereken *her zaman* ve *çoğu zaman*. Neyse, uzatmayayım: Adam kendini rahat hissedecektir orda oturarak. Bir grubun parçası olmanın sıcaklığını hissedecektir. Çünkü çoğu zaman bir grup arkadaşının olmaması durumu fena halde canını sıkmıştır, adı asosyal *yaratıka* çıkmıştır, karısı garipsemiştir bu durumu, babası anlayamamış, annesiye üzülmüştür. Yapılan komikliklere gülmek gelmese de içinden, zoraki gülümser hem kahkahalar atarak. Her zaman *cool* arkadaşlarına bu durumlarını bir daha hatırlatırcasına gülecektir. Neye güldüğünü tam anlamamış olması da önemli değildir onun için, önemli olan sadece karşılık vermektir. Goethe'nin sözü vardır ya; "İnsan, kendini yalnızca insanda tanır." O da karşıdaki insan kardeşlerine bakarak kendi şifrelerini çözecektir. Ya ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?"

"Efendim?"

Ne? Demek yüz doksan üç kelimedir anlatmaya çalıştığım mevzuyu anlamadınız. Ya da beni zaten hiç dinlememiş, elinizde sıkı sıkı tuttuğunuz çekirdek paketinden çıkarıp çıkarıp çitlettiğiniz çekirdekleri saymakla meşguldünüz? İşte, tam da böyle bir şey zaten *anlaşılmama*. Aslında anlatmaya başlarken "anlayacaktır beni, iki kulağı varsa ve beyni arada bir işliyorsa" diye

H E C E Ö Y K Ü

düşünerek anlatıyorsunuzdur. Ama insan kardeşlerimizin ilgi alanına girmek o kadar zor ki. Frekansı tutturmak zor yani.

"Bugün hava çok iyi. Dün daha soğuktu, o bakımdan böyle üzerimde sadece bir kazakla çıkıp geldim. Normalde mümkün mü bu sokaklarda mont giymeden, atkı sarınmadan, beresiz, eldivensiz dolaşmak." Bir an geldiğim yerin Erzurum ya da Kars olabileceğini ciddi ciddi düşünüyorum. O habire anlatıyor: "Geçen gün bizim arkadaş bakkaldan ekmek almak için çıkmış dışarı, sabah on gibi. Bir dakika sonra geri döndü, n'oldu, n'olacak dışarı buz kesiyor, kolay mı öyle çıkmak. Abi bizim oralarda bir laf vardır: Soğuğa yığıtlik olmaz diye, bildin mi?" Bildim.

"Hulusi Güler, sıradan bir hayatı olan basit bir insandı. Her sabah karısının hazırladığı kahvaltıyı yapar, tıraş olur, karısının istisnasız her gün ütülediği pantolonu giyer, kravatı her zaman olduğu gibi bağlı durduğu için sadece taktığı askılıktan alır ve boynuna geçirerek takardı. Öğle yemeğinde karısının hazırladığı sefer tasından çıkan yemek ne ise onu yerdı. Çok fazla güldüğünü gören olmadı. Normal bir yaşantısı, normal bir işi ve normal bir eşi vardı. Bir gün öldüğünde insanlar için değişen çok bir şey olmamıştı. Hayatta onun yokluğunu fark ettirecek bir şeyi olmadı. İki gün sonra herkes tarafından -buna karısı da dâhildi- unutuldu. Arkadaşları arasında sadece bir kişilik yer işgal ediyordu. Yapılan şakalara gülecek biri her zaman bulunurdu. Yeter ki statün olsun, herkesin seni dinlemeye mecbur olduğunu zannedecek ve anlattıkça açılacak, açıldıkça anlatacaksın. Saatin kaç olduğu hiç önemli değil, çünkü sen patronsun ve işe erkenden gitme gibi bir derdin yoktur. Hulusi Güler, seni dinlemeli, şakalarına gülmelidir."

Hiçbir şey görüldüğü gibi değildir.

Sarsıntı. Aydınlık doluyor göz kapaklarımın üzerinden gözlerimin içine. Gözlerim kapalı ama birinin ışığı açtığını fark etmek o kadar da zor değil. Gözümü açsam mı? Ama tam da dalmıştım uykuya. Tıslama. Boynum ağrıyor. Soğuk geliyor yanımdan bir yerlerden.

Saat 05.05. Hay Allah, keşke uyandırsaydım birini de beni götürselerdi tramvay durağına. Bulamayacağım bu gidişle. Gelen giden de yok ki! Acaba el kaldırıp bir araba durdurup da sorsam mı? Tehlikeli.

Nerdeyse tramvay gelir, durağa yetişmeliyim. Kimsecikler yok. Tenha, tabii تنها olacak bu saatte kim olur bu kaldırımlarda? İn cin uykuda.

"Ben buranın yabancıyım. Tramvay durağına nasıl gidebilirim acaba?"

"Biraz uzak sayılır, atla abi arabaya biz bırakalım. Birkaç yere daha gakte bırakacağız zaten durak yolumuzun üstü."

Gazetelerin üçüncü sayfa haberleri geliyor aklıma, gazete dağıtan gençlerin arabasına binerken.

Hadi canım sen de!«

H E C E Ö Y K Ü

MAHFUZ ZARİÇ

BEN ZEYNEB'İN GÖZLERİ

"Şeb-i yeldâyı, müneccimle muvakkit ne bilir?
Müptelâ-yi gama sor kim; geceler kaç saat..."

Ben Zeyneb'in gözleri

Zamanla rengim açıldı. Kestane rengindeyken önce kahverengi oldum; sonra elâ; şimdilerde bal rengindeyim.

Gördüklerimi sizler de görün istiyorum. Uzun süredir odamızın koridora bitişik duvarına bakmaktayım. Odamızda Zeyneb'in ahşap ranzasının yanı sıra annesine ait olan fakat içinde daha çok Zeyneb'e ait eşyaların bulunduğu bir eski zaman sandığı, bir iskemle, duvarda Zeyneb'in başı hizasında nakış işlemeli saten kılıfında asılı duran bir Mushaf, aynı kılıfın içinde taneleri pelesenk ağacından yapılmış gül kokulu doksan dokuzluk bir tespih; kapının açıldığı tarafta duvarın ortasında saniyeleri vurmada akıp giden, sesi işitilmeyen bir yeni zaman saati; gümüşten bir kâsede birkaç parça öd ağacı, bil-lur şişesinde gülsuyu ve bir buhurdanlık bulunmakta.

Her sabah güneş ışıkları kıızıdan sarıya döndüğünde önce kesik kesik duyulan serçe seslerini, ardından üveyiklerin uzun dem çekişlerini dinliyorum. Havadaki yağmur kokusunun içeride duyulduğu bu sabah vaktinde, evimizde günlerdir süren bayram telâşının son anları yaşanmakta.

* * *

Aşıklar sevgililerini güle benzetirmiş. Aşık değilsem de bir bedenim, bir tenim nasıl olup da zamanla inceliyor hassaslaştığını, gül yaprağına döndüğünü en iyi ben bilirim.

Hareketsizlik bitkilerde, bir çiçekte, bir gül ağacında neyse Zeyneb'de de odur. İçten içe kaynayışın, hareketin, yaşamanın ve her nefeste solmanın ne olduğunu da en iyi ben bilirim.

Zeyneb on dokuzunda. Yedi yıldır yatağa mahkûm. Onun hakkında konuşanların çoğu bu duruma bitkisel hayat diyor. Zeyneb annesi için kırkını bile doldurmamış, âdeta günlük bir bebek; annesinin göz bebeği; açacağı yerde gittikçe kapanan gonca gülü.

Zeyneb'in bedeni on iki yaşından beri büyüyecekken gittikçe ufalıyor. Hele Zeyneb on üçünde hızla büyümeye başlayıp kolları bacakları uzadıkça bir yandan da gövdesi büzülmeye başladı. Kolları dirseklerinden içeriye doğ-

ru kıvrıldı. Parmakları birer birer büküldü. Elleri omuzları hizasında birbirine kavuştu. Ayak başparmakları bir birine yaklaştıkça topukları iki yana doğru bükülerek birbirinden uzaklaştı. Bunlar olup biterken annesi kadar Zeyneb'in çektiklerini, hissettiklerini düşünen yoktu.

Zeyneb, her biri neredeyse on beş dakika süren göz kırpmalarıyla beni dinlendiriyor. Ben de en çok ağlamayı özlüyorum, Zeynep gibi.

O gün öğretmeni son derslerinde öğrencilerinden unutamadıkları bir olayı yazmalarını istemiş, yazdırdığı kâğıtları toplatmıştı. Zeyneb beni hayretle sıra arkadaşının kâğıdına dikmiş, bu yüzden kendisi hiçbir şey yazamamıştı. Arkadaşı, önündeki kâğıda; "Babamın, gözlerimin önünde intihar edişini unutamıyorum." yazmıştı.

Unutmak; mutluluk, aldanmak ve avunmak sanatlarının giriş kapısı. Neler unutulmaz ki! Zeyneb de ister istemez unutuşa sığındı. Önce saat kavramını unuttu, sonra gün kavramını, ardından ayı ve mevsimleri. Zeyneb, zamanı unuttukça kayıtlardan kurtuldu. Okul çantasındaki ödevini, annesinin ısrarla verdiği yeşil elmasını, sıra arkadaşını, oyun arkadaşlarını, komşu çocuklarını, altın rengi çıtçıtlı küpesini, çakmaklı saç tokasını, küçüldüğü için kız kardeşine kalan elbiselerini...

Zeyneb'in unuttukları da sözleşmişçesine onu bir bir unutuverdi.

O günden beridir âdeta Zeyneb benden ayrıldı. Artık ona bakanlar için sadece ben varım. Zeyneb'in okuldan eve dönerken, evlerine birkaç adım kalmışken, en son gördüklerini, üzerine doğru hızla gelen otomobilin kayan tekerleklerini, tekerleklerin asfalta sürtündükçe çıkardığı sesi, yaydıkları yanık lastik kokusunu bir tek ben hatırlıyorum.

Ben yokmuşum gibi davranılsa da görmek bir yana her şeyi duymaktayım.

Gözlerinden anladığım kadarıyla bakanları en çok Zeyneb'in başı hayrete düşürüyor. Bana da ev olan o başta sanki muazzam bir büyüme var. Oysa bu baş hakikatte hiç büyümedi, Zeyneb'in teni her geçen gün biraz daha inceldi, vücudu büzüldükçe başı daha da belirginleşti.

Başkalarından duyduğum kadarıyla ben de hayli büyümüşüm. Benim en büyük şikâyetimse kapalıyken bile ötesini gösterecek kadar şeffaflaşan göz kapaklarından; ölesiye ihtiyaç duyduğum zamanlarda bile göz kapaklarının beni karanlıktan mahrum bırakmasından.

Zeyneb'in sert çarpan kapılardan ve artan motor seslerinden ürktüğünü sezen annesi, aradan geçen yedi yılda doktorlara; "Kızım, etrafında konuşulanları duyar mı?" diye sormadı. Bunu bir başkası da sormamıştı. Bir anne bilemezse, kim bilebilirdi ki.

Zeyneb'in çürümeye başlayan dişlerinin ve vücudunda beliren kimi gölge izlerinin tedavisi için bir âlicenaplık gösterip gerekli malzemelerin hasta yatağına getirilmesini sağlayan bir doktor, laf arasında bu tür hastaların bilinçleri-

nin, günün herhangi bir vaktinde sadece iki dakika kadar yerine geldiğini söylediğinde, annesi -günün herhangi bir vaktinde- sözünü defalarca tekrarladı; içinden; "Cuma günleri duaların kabul olduğu saat gibi mi, kadir gecesinin vaktinin bilinmezliği gibi mi; İsm-i azam duası, ölüm ve kıyamet saati gibi mi?" dedi; bu bilinmezliğe bir anlam veremedi. Bir Hızır gelse ve ona bu iki dakikanın, Zeyneb'in başına gelenin varsa hikmetini söylese ne olurdu?

Zeyneb'in annesi ilk zamanlarda etrafındaki herkes gibi en çok bana bakmadı; benden korktu; benden kaçtı. Oysa bir tek ben kalmıştım, Zeyneb'in bedeninde konuşan, duyan, duygulanan...

Dua yorgunu annesi, kızının kendi durumundan haberdar olmasındansa sürekli bir uykuda; hatta onu mutlu edecek rüyalarda olmasını arzuladı. Bilmek bile başlı başına yeter de artar bir azap değil miydi? Zeyneb'in bazen uyuyor olabileceği düşüncesi annesini farklı gözlemlere sevk etti. İşte beni de layıkıyla o zaman fark etti. Konuşması gerekenin ben olduğumu anladı.

Aylarca benim ve beni örten kapakların nadiren de olsa hareket ettiğini Zeyneb'in annesinden başka fark eden ve gören olmadı. Çoğu kez annesi benim bir küçük göz hareketimi görebilmek için Zeyneb'in başucunda bekledi. Bu bekleyişlerin konuşma arzusu olduğunu bildim. Suskunlukta annesi içindeki feryatları fırtınalara dönüştürdü. Günlerce için için yandı, yakındı. Dua etti, soru sordu. İsyân edecek oldu; kendi kendini teselli etti. Zeyneb'in ne düşündüğünü ne hissettiğini, neler istediğini merak etti.

Derken Zeyneb'in adına konuşmayı öğrendi; böylece kendi iç seslerine bir düzen vermiş oldu. Zeyneb'yle bir başına, kimseye belli etmeden, hissettirmeden ilkin kendisi konuştu. Bazen; "Sesim dışarıdan duyulur mu?" diye şüpheye düştü. Böylesi zamanlarda bir an durakladı; sessizliğe kulak verdi. Sıra Zeyneb'e gelince onun yerine konuştu, kendi kendisine cevap verdi. Cümleleri kısaldı, sesi kısıldı. Annesinin üzüntüsünü anlayan Zeyneb, başladı soru sormaya, isteklerde bulunmaya, kızmaya, nazlanmaya, tartışmaya, öfkelenmeye. Bazen de duygulandı, darıldı; hatta küstü.

Ben Zeyneb'in saç tokası

Çakmaklıyım. Aralıklarla Zeyneb'in gittikçe koyulaşmış kumral saçlarındayım. Annesi sevimli yüzünde bir tek ona beliren tebessümden onun, tokalarınca en çok beni sevdiğine hükmetti.

Zeyneb ilk günlerde olan bitenin tam olarak farkında sayılmazdı. Sonra sonra anladı; en çok da etrafında konuşulanlar ona, durumunu ve dramını öğretti. Üzerinde hissettiği bakışlara anlamlar yüklemeye başladı. Bakışları kendisinden kaçan insanların sesindeki hüznün sırrını çözmeye başladı. Derken ne zaman uyuduğunun ne zaman uyanık olduğunun ayırımını yapmakta zorlanırdı. Hastaneden eve getirilişinin ertesinde, kendisini aynı anda hem

H E C E Ö Y K Ü

uyanık hem uykuda bulduğu zaman dilimleri alabildiğine genişledi. Onun için zaman donmuş ya da yüzünü sonsuzluğa dönmüştü. Etrafında hiç kimseyi görememesine rağmen herkes onun gözü önünde gibiydi. En kısık sesleri işitebiliyordu. Her şeyden haberdardı. Varlığı ve yokluğu, mutlak bir uyku ve mutlak bir uyanıklığı bazen iç içe, bazen art arda ve bazen de aynı anda yaşadı.

Sonra uyku kontrolünün büsbütün kendisinde olmadığı zamanlar geldi. Vakitsiz gelen uyuma anları, istenmeyen uyanıklıklar, hiç uyuyamama, uyanmaktan umudunu kesme ve bunları aynı, anda aynı zihinde yaşama.

Görmek, görünür olmak için uyanmak. Var olduğu halde görünememek.

Akmayan gitmeyen, durmayan, mekâna sığmayan, varlığı sarmayan, sanılamayan ve anlaşılamayan en büyük aldanmamız; yeri geldiğinde ona sığındığımız, kabahatleri ona yüklediğimiz, ölçü yapmamıza rağmen onu ölçmekten aciz olduğumuz, ilaç sandığımız, oysa derdin ta kendisi olan; varlığın ve yokluğun sınırı, fikrin ve efkârın nedeni, tasavvurun, mutlak gücün kendisi, hükmüdarına ortak kabul etmeyen "zamanı karıştırmak", "zamana karışmak..."

Gecenin bir yarısında sessizliğin korkunçluğunu yaşamak, günün hangi vakti olduğunu tayin edememek, annesine, annesinin ellerine, dokunuşuna, nefesine, kokusuna en çok da sesine ihtiyaç duyduğunda kendi çılgınlığını ona duyuramamak; annesinin ninnileriyle avunamamak. Ölümü ona acıyanların çoğu gibi fakat ölesiye istemek.

İşte böylesi zamanlarda annesinin sözleri imdadına yetti. Zeyneb, annesine ses verdi; onu içinde konuşturdu. Annesinin ninnileşen sözleri Zeyneb'e uykunun kapısını araladı. Ardından bazen karanlıkta bazen tavandaki ampulün ışığı altında gelen uyanma anları...

Zeynep günler sonra annesinin günün en sessiz ve en karanlık vaktinde, evlerine uzak yakın pek çok minareden işitilen sabah ezanı seslerinden hemen sonra odasına geldiğini fark etti.

* * *

Uyanması için kendisiyle dertleşen annesinin sesi, okuyuşu diğerlerinden daha uzun süren ve birbirinden farklı olsa da hüznü, ağır bir âhenkle okunan, Zeyneb'in en çok beklediği ve sevdiği sabah ezanının seslerine karıştı. Zeyneb için bu vakit, gecenin nice suçlarını örten karanlık ve sessizliği, güneşin doğmasını beklemeden bozan, güven verici bir sestir. Dışarıdan hiç kimse fark etmese de ezan sesleri Zeyneb için birer uyanma anı oluverdi.

Zeyneb'in yatağa mahkûm oluşunun ikinci yılında sesleriyle makamları birbirine karışan, öğleyin hızlanan, ikindi vaktinde biraz daha neşelenen, akşamleyin iyiden iyiye süratlenen, yatsı vaktinde zindelik veren ve bazen de âdeta birbiriyle yarışan bu ezan sesleri bir sabah vaktinde yerini tek bir sese bıraktı. Her gün, her vakitte mesafesi kestirilemeyen ve makamları arasında belirgin bir fark olmayan, gittikçe donuklaşan bu tekdüze yalnız ses, Zey-

H E C E Ö Y K Ü

neb'e yalnızlığının hatırlatıcısı oldu. Diğer sesleri sindirmesine, bastırmasına rağmen; halinden memnun olmayan bu yüksek perdeden ezan sesinde, zafer edası bile işitilmiyordu.

* * *

Zeyneb'in odasında önceden anlaşılmış gibi bir anda üç kişi bir arada bulunmaz; ancak Zeyneb ve onun bir ilgileneni bulunur. Üçüncü kişi söz, tavır, duygu, düşünce ve rol demektir.

Kazadan itibaren geçmiş olsuna gelenler, konu komşu, eş dost, acıyan bakışları ve tavırlarıyla teselli vermeye çalışır gözükseler de bir süre sonra bu durum hem Zeyneb hem de annesi için yorucu olmaya başladığından bunu sağlayan Zeyneb'in annesi oldu.

Kazadan sora Zeyneb, aylarca benzer kâbuslar gördü. Bu rüyalar dışarıdan sadece sık nefes alış verişler olarak algılandı. Üç ay kadar süren hastane dolaşmalarından sonra dışarıya ilk kez çıkarıldığında eve dönünceye kadar, yol boyunca ve arabada Zeyneb'in gözlerini sımsıkı kapamaya çalıştığını hiç kimse fark etmedi.

Aynı gün yatağında bir başına bırakıldığında nereden geldiği anlaşılmayan bir arı, bir apartman dairesinin dördüncü katındaki odasında başının üzerinde dakikalarca vızıldadı, uçtu. Öğlenin sıcağı etkisini artırdıkça artırdı, ancak yaz günlerinde görülebilecek olan güneş ışıkları Zeyneb'in yatağına vardı; kibleye bakan kapalı pencereler yüzünden, içeriye olabildiğince aydınlık tutması için ince kumaştan yapılmış perdeler ve yün halılarla kaplanmış olan zemin onunla birlikte adeta terledi. Zeyneb çocukken arkadaşları ile birlikte yaptıkları gibi arı tehlikesiyle karşılaştıklarında söyledikleri tekerlemeye sığındı. "Hem ekşiyim hem de acı, yaralıyım güzel arı, ne olursun verme acı." sözlerini bütün benliğiyle defalarca tekrar etti; zamanın vakitsiz genişliğini iyiden iyiye hissetti. Aynı günün gecesinde ikinci uyanıklığı, Zeyneb'in sebebini kestiremediği bir hışırtı yüzünden oldu. Fare kemirmelerini hatırlatan bu ses, Zeyneb'e gündüzkü arıyı aratacak cinstendi. Zeyneb'in imdadına yine dışarıdan fark edilemeyen uyku anlarından biri yetişiverdi.

* * *

Annesi geçen yedi yıl içinde çok istemesine rağmen ancak iki kez Zeyneb'in odasının boyasını yeniletebildi. Duvarların hatırladığı ilk rengi sarıydı. Zeynep yatağa mahkûm olduktan sonra ona hastaneleri hatırlatan bu sarı renkten tiksindir oldu. Odanın boyanmasına karar verildiğinde bu tür işlerde uzun süredir fikir ileri sürmeyen annesi kendisinin eflatun diye bildiği; fakat boya kataloglarında lila diye yazan rengi seçti. Gönlü eski sarı rengin duvarlarda kalmasına bile tahammül edemediğinden rica minnetle ustaya önce eski boyaları kazıttı. Duvarları dört yıl sonra bir kez daha boyattığında kendisine

H E C E Ö Y K Ü

ikinci kez uzatılan katalogdan şeker pembesi diye bildiği rengi seçti. Boyacı, "Bu renk gülkurusu!" diyerek onu uyardı. Anne boyacıyı duymazdan geldi.

Açık yeşili isteyeceğini düşünmesine rağmen Zeyneb'i de dinlemedi. İçinden; "Zeyneb'im bu renk daha iç açıcı. Zamanla seveceksin bunu." dedi.
* * *

Annesi ona her bayram yeni elbiseler aldı. Bayramdan önceki akşam Zeyneb'ini, küçük kızının yardımıyla başucundan eksik olmayan narin kolonyalı mendiller ve ılık suda ıslatılmış bezlerle güzelce yıkadı; onu baştan ayağa yeniledi; saçlarına güzel tokalar takıştırdığı Zeyneb'ini güzel kokulara boğdu. Zeyneb cepli elbiseler sevdiğinden aldığı bayramlık giysilerinin ceplerine kızının bayram harçlığını kimseye belli etmeden koydu. Akşam olduğunda bu paraları ve onun için ayırdığı birkaç güzel şeker yastığının altında sakladı. Bir sonraki bayramdan önce ise yakın veya uzak mahallelerde, Zeyneb yaşlarında kız çocukları olan muhtaç ailelere o elbiseleri paketleyip gönderdi.
* * *

Annesi yine içlenmişti. Zamanla ölçülen ömür kavramını düşündü. Büyüklük bir yönüyle bu olsa gerek. Çocukken insana ömrü bir okyanusun kıyısında seyredilen ufuk gibi nasıl da genişleyiverir. Günler ne saymakla ne de yaşamakla bitirilmeyecek bir hazinedir. Bir an önce geçmesini isteriz zamanın ve her şeyin çok yavaş seyrettiğini sanırız. Üstümüzden boşalan bir şelâleyi seyreder gibi yaşarız. Sonra fark ederiz suların akışının gittikçe durulduğunu ve bir süre sonra yiteceğini. En erken yirmili yaşlarda bu akışın yavaşladığını fark ederiz. Günler, haftalar, aylar kısalır; derken yıllar art arda sayılır. Zaman elde tutulamayan bir sermaye, bir haşarı çocuk, tadına varılmadan ağızda eriyen bir lokum parçası olur. Etrafımızda zamandan başka bir sır var mı acaba? Dursa zaman, düşünce de durmayacak mı...?

Şimdi baktığı Zeyneb, yaşadığı talihsizliğiyle tek örnek değildi. Aman ya Rabbi, Türkan gibi etraflarında ne kadar da benzer durumda akraba ve tanıdık insanlar vardı! Başka evlerdeki ıstırapları Zeyneb'le birlikte sanki ilk defa fark eder olmuştu.

Annesi kanı çekilmiş ellerini ensesinde birleştirdi. Elleri Zeyneb'in saçlarının arasında; "Ne istiyorsun Allah'ım bizden!" dedi. Zeyneb'e, en sevdiği ninnilerden birini, sözlerini değiştirerek mırıldandı:

"Gülüştüne hasret kaldım
Gül teninden buse aldım
Seni rüyalara saldım
Uyan yavrum uyan ninni"
Ben sabah ezanı

Aksisedam cadde sokak yankılanmadan önce Zeyneb'in annesi uyandı; yattığı yerden usulca doğruldu; Zeyneb'in odasına yöneldi. Zeyneb akşam-

dan sağ yanına yaslanmış, yüzü pencereye dönük uzatılmıştı. Onu sol tarafına yatırmadan önce sol omzundan itibaren ovmaya başladı; sonra sırtını ve sağ yanını sıvazladı. Ardından kızının odasındaki tek iskemleyi kızının başı ucuna çekti; oturdu. Bu iskemlede kolların dayanacağı bir yer olmadığından, üzerine oturanlar ister istemez kollarını çaresizliğin itirafı gibi ya önlerinde kavuşturdu ya da bir süre sonra iki yana düşürdü.

Zeyneb'in annesi, oturduğu yerde sessizce ağladı. Ağlamaya doyamadı, hıçkırdı. Gözyaşlarını elleriyle yüzüne yaydı. Gözyaşlarının yakıcılığını kurdukça daha iyi hissetti. Ana yüreği alışmamıştı yedi yılda bu duruma. Sellenemese de ağlayamasa da Zeyneb'in her istediğini kendince duydu. Kimseyle de paylaşmadı Zeyneb'inin sözlerini.

Zeyneb'ini iki günde bir baştan aşağı yeniledi. Herkesten gizlediği türlü otlarla, tohumlarla Zeyneb'in yatağını havalandırdı. Başlarda tez canlı davrandı. Zeyneb'inin ihtiyaçlarını bir an önce gidermeye çalıştı. Yaptıklarının hemen bitmesini istedi. Acelesi güya kızı içindi; kızına azap olarak gördüğü bu işlerden bir an önce kurtulsun, Zeyneb'i rahatlasın diyeydi. Oysa bu ruhsuz telaş Zeyneb için değil aksine kendisi içindi. Bir an önce kaçmak içindi. Bu aceleciliğinin gerçek nedenini, benim yankılarımın onun dua seslerine karıştığı bir seher vaktinde itiraf etmesi için aylar gerekti.

Her gün Zeyneb'in önce karnını doyurdu; burnundan midesine inen bir hortumla mamasını şırıngayla âdeta boca etti. Biliyordu Zeyneb'i için tat, damak, lezzet diye bir şey kalmamıştı. Annesi bunu düşündükçe kendisini cezalandırdı; yemeden içmeden kesildi. Bir şeyler yiyecekse en tatsız tuzsuz olanlarını seçti.

Annesi, günde üç kez Zeyneb'in kollarını iki yana ve başından yukarıya doğru bir kaç kez gerdi, dizlerinden hafifçe bastırarak bacaklarını düzeltmeye çalıştı. Kontrolünün kimin elinde olduğu bilinmeyen bu vücudun başında öylece bekledi. Zeyneb'in, sonunda bildiğini okuyan vücudunu avuçlarıyla usulca hareket ettirdi, kendini bazen hamur yoğurur, bazen harç karar gibi; bazen de bez bebeğiyle oynayan, vakit geçiren bir çocuk gibi hissetti. İmkânını bulduğunda ve Zeyneb'i yorduğuna hükmedince de kızının önce bir yanına; sonra öteki yanına boylu boyunca uzandı. Elinden geldiğince Zeyneb'i de doğrultup öylece bekledi.

Annesi bazen kızını, narin bir oda çiçeği, kızının yatağını bir saksı gibi gördü. Bu kabullenmesi onun için aynı zamanda bir teselli yolu oldu. Koşamasa, konuşamasa, parmağını bile kıpırdatamasa da bakıcısı kendisine ilgi gösterdikçe canlanan, rengini, kokusunu etrafına saçan bu çiçeğini kem gözlerden korumak için düşüncelere daldı. Zeyneb'in durumunda birisi için kem göz demek acıyan bakışlar demekti.

H E C E Ö Y K Ü

Anne bu sürede en çok Zeyneb'in babasına karşı kendini gizledi. Etrafındaki hiç kimseye içini dökmediği gibi hislerini özellikle onunla paylaşmadı; ondan sakındı.

Ben eski ve körelmiş meyve bıçağı

Zeyneb'in karyolasının baş kısmında bir Ayetelkürsi'yle birlikte dışarıdan görülmeyecek şekilde asılı bulunmaktayım. Beni Zeyneb'in halası getirdi. Maharetim iyi saatte olsunlar'ı Zeyneb'ten uzak tutmak. Beni saklandığım yerde fark eden Zeyneblerin komşusu bir kadın içinden, daha ne gelebilir ki kızcağızın başına, demiş ve beni görmezden gelmişti. Zeyneb'in başı ucunda asılı olduğumdan beri Zeyneb'in yer yatağını özlediği gibi ben de bir çekmece gözünü özlemekteyim.

Öğle ezanı yankılanıp Zeyneb'in odasına da dolduğunda kız kardeşi için odayı ziyaret vakti geldi demektir.

Ben çörek otu kâsesi

Zeyneb'in kız kardeşinin elindeyim. Annesi şifa ve koruma aracı olarak nedense en çok bana güvenmekte; benim serpiştirilme işlemimi de kendisine en çok benzetilen küçük kızına havale etmekte.

Ailenin ilk çocuğu oğlandı. Zeyneb sonraki üç kızın ortancası idi. Geçen zaman içinde annesi çocuklarına iş bırakmasa da Zeyneb'e en çok küçük ablası baktı. Küçüğü daha güzeldir diye Zeyneb'in büyük ablasına yıllarca görüşü gelmedi, onun kısmetine varmasını beklediler. Küçük ablaya talip olanlar da bir türlü niyetlerini açığa vuramadı. Sonunda bir aile niyetlerini bir aracıyla dile getirecekken bir kısmeti çıktı da büyük abla aradan fazla zaman geçmeden nişanlandı. Şimdilere Zeyneb'in büyük ablasının düğün hazırlıkları ağırdan da olsa yapılmakta.

* * *

Zeyneb'in kız kardeşi on beşine girdi. Onu görenler, ağız birliği etmişçesine maşallah kocaman kız olmuş, demekte ve annesinden sonra Zeyneb'le en çok o ilgilenmekte.

Öğle vakti Zeyneb'e bir şeyler anlatmak istedi. Üzerine iyice kapanarak, kulağına bir şeyler fısıldadı. Anlaşılmayı hem isteyen hem de istemeyen bir hâli vardı. Bu kararsızlık en çok sesinin tonuna yansdı. Nedense yanakları kıpkırmızı oldu.

Ben nişan yüzüğü

Zeyneb'in ablasının sol avucundayım. Az önceyse yüzük parmağındaydım. Ablası, beni parmağına taktığı günden beridir gitgide evde Zeyneb yokmuş gibi davranmaya başladı. Odasına geldiği zamanlar ancak göz ucuyla Zeyneb'i kolladı, pencere açık unutulmuş ya da sırtı açık kalmışsa Zeyneb'i örtüverdi.

Bu tavır değişikliğinin nedeni üzerinde düşüncelere dalmaktan kendini alıkoymuştu; içindeki vicdan azabının üzerini örtmeye, sesini boğmaya çalıştı.

Ablası, ikindiye doğru suçlu tavırlarla Zeyneb'in odasına girdi. Bayram münasebetiyle ona hediyeler getiren müstakbel kaynanasının bakışlarının ağırlığından bir an olsun kurtulabilmek için kendisini en güvenli mekân olan Zeyneb'in odasına atıvermişti.

Ablası, kapıyı ardından kapattıktan sonra terliklerini haliya sürtercesine Zeyneb'in başucuna geldi, karyolanın ayakları ucunda duran iskemleyi sürüyerek çekti, günler sonra tekrar kardeşinin başucuna oturdu; sol kolu üzerine uzanmış, bükük parmakları çenesine, dizleri dirseklerine yaklaşmış Zeyneb'in üzerine eğildi; yüzünü ve saçlarını okşadı, eski mahallelerinden komşuları olan kaynanasının onlara, çocuk yaşlardayken ziyaretlerine geldiğinde Zeyneb için söylediği; "Hani benim gelinim nerde!" sözlerini etrafındaki büyükler gibi unutacağı yaşın bir an önce gelmesini diledi; müstakbel kaynanasının çekingen ve bir o kadar isteksiz adımlarla gelip Zeyneb'in durumunu sorduğu kısa ana kadar beni avucunda sıkarak iskemlede, öylece bekledi.

Ben Zeyneb'in arabasının anahtarı

Zeyneb'in kardeşinin elindeyim. Mahkeme Zeyneb'e çarpan adama hapis cezasının yanı sıra para cezası da kesti; bu parayla kısa süre içinde "Zeyneb'in arabası" diye anılacak yeni bir otomobil satın alındı. Zeyneb'in arabasıyla en çok abisi ilgilendi. Abisi, bir yandan ehliyet almak için sabırsızlandı, bir yandan sokak aralarında fırsat buldukça bu arabayı kullandı. Plakanın üzerindeki tekerlekli iskemle işaretinin boyasının az önce kazındığından, ellerini yıkamak üzere mutfığa yöneldi.

Ben Zeyneb'in maaşı

Zeyneb'in babasının gömlek cebindeyim. Dışarıda yatsı ezanı okunurken Zeyneb'in babası, bayram ziyaretlerine gelen dünürleri hoşnut etmenin, onlardan hoşnut olmanın huzurunu; akraba, komşu ve tanıdık çocuklarına verdiği bayram harçlıklarının gururunu içinde duya duya odaya girdi. Çocukken bir bayram sabahı gittiği camide babasının kendisine bir gün önce aldığı ayakkabısı çalınmıştı. Acısını ve öfkesini henüz yüreğinden söküp atamadığından o olayı bir daha yaşamamak için o günden sonra bayram namazına terlikle veya gözden çıkardığı eski bir ayakkabısıyla gitmeyi alışkanlık edindi. Zeyneb'in odasının kapısını ardından kapamadı. Kararsız adımlarla geldiği odada, Zeyneb'in başı ucunda dikildi. Hiç kimseye söylememiş olsa da herkesin bildiği bir beklentisiyle Zeyneb'in nefes alış verişine kulak kesildi. Zeyneb babasının bakışları altında verdiği son solukla kalakaldı; her zamankinden daha farklı kaskatı kesildi.

Doktorlar aileyi oyalama, avutma gereği duymadan günün imkânları dâhilinde Zeyneb'in iyileşmesi ihtimalinin olmadığını söyleyivermişlerdi.

Dört yıl önce Zeyneb gibi hastaların ailelerine aylık para yardımı yapılmaya başlanmıştı. İkinci ayda bu paranın adı Zeyneb'in maaşı olmuştu. Babası maaş çekiminden gün sektirmezdi. İlk aylarda kutsal bir emanetmiş gibi bu parayı sadece ona harcadı. Sonra küçük yorumlar girdi araya. Zeyneb'in maaşı evin başka ihtiyaçlarına harcanır oldu.

Zeyneb'in geçen yıllar içinde babası genç denebilecek yaşta yolunu bulup kendini emekliye ayırdı; sermayesiz iş çevirmek konusunda zamanla sözhahibi oldu. Başkasının sermayesi kendisininse iş kabiliyetiyle ortaklaşa kurdukları son iş yerinin başına da kendisini temsilen oğlunu yerleştirdi. Bu sayede gün boyu o kahvehane senin bu kahvehane benim dolaşabili.

Bir akli evvelin, dul kadınların maaşının ve himayelerindeki bakıma muhtaç çocukların aylıklarının normalin neredeyse iki katı arttığını söylediği günden beridir Zeyneb'in babasının huzuru kaçtı. Kâğıt üstünde eşini boşasa mıydı? Bu düşüncesini uzun süre kendisine saklayamadı. Durumu ilk önce Zeyneb'in annesine anlattı. Zeyneb'in annesi onu anlayamayacak kadar iç dünyasında karanlık ve derin bir yolculuktaydı.

Babası, sorun kendisinin değil de bir arkadaşınınmış gibi sağda solda azıcık bilgisi olduğunu düşündüğü, özellikle de ihtiyaç duyduğu gibi bir cevap verebileceğini tahmin ettiği kişilere; "Acaba, sadece resmiyette boşanmakla evliliğe bir hâle gelir mi?" diye sormaya başladı. Derken hiç ummadığı kişilerden hiç ummadığı cevaplar aldı. "Esas olan imam nikâhıdır." diyenlerin yanında; "Günümüzde imam nikâhının koruyuculuğu neredeyse yoktur; resmi nikâh olmayan yerde bilakis haram tehlikesi vardır." cevabını veren de oldu. Onu, tereddüdün pençesine hapsedense oturdukları binadan komşuları memur bir çift oldu. Bu çift, iki yıl boyunca kendilerini komşulara nikâhlı eşler diye tanıtmıştı. Zamanı gelince de bu çift tayinleriyle ve geçmişlerinde hiçbir şey olmamış gibi kendi memleketlerine doğru yol aldı.

* * *

Babası yıllar içinde nice buhranlar yaşadı. Uzak akrabaları; "Oğlan ne güne duruyor? Zeyneb'e otomobiliyle çarpan adamı cezalandırsa ya!" dedi. Babası, bu fikre; "Kızım gitti. Bir de oğlumu mu kaybedeyim? Hapislerde mi çürüsün oğlum?" diyerek karşı koydu.

Zeyneb, on iki yaşına gelinceye kadar ancak günlük işler münasebetiyle birkaç dakikayı geçmeyen sürelerle babasıyla konuştu ve bu evde bakışlarını Zeyneb'in gözlerinden en çok kaçırın kişi babası oldu. Yine de çoğu zaman, annesi, Zeyneb'in vücudunu parmak uçları ve avuçlarıyla ovup okşarken bile, Zeyneb babasını yanında hissetmek istedi.

H E C E Ö Y K Ü

Ben pervazı yuva tutan üveyik

Diğer zamanlarda olduğu gibi bugün de annesi, acıyan bakışlara kendisi gibi Zeyneb'in de takatinin kalmadığına hükmetti. Bu yüzden Zeyneb'e, genellikle özlem duyulmayan, göz önündeki bir ölü nazarıyla bakan misafirleri Zeyneb'in odasından, dışarıdan fark edilmeyen bir ısrarla, uzak tuttu.

Koridorun karşı tarafındaki oturma odasından artık televizyon sesi gelmiyor. Koridorda en son Zeyneb'in annesinin ayak sesleri işitildi. Dışarıdan odayı aydınlatan sokak lambası da birkaç dakikalığına dinlenmeye geçtiğini, yaydığı karanlıkla haber verdi.

Sabaha çıkmak umuduyla bu anı bekleyen ben, hiç ses çıkarmadan, percerenin pervazındaki yerimi aldım.

Zeyneb'in soluk alıp verişlerinin bir an için hızlandığını duydum.

İri gözlü gece avcılarından korkmasam

kanat hışırtılarımın yanı sıra dem çekmelerimle de Zeyneb'e merhaba derdim.

Şimdi bir kez daha

Zeyneb'le beraber,

benden önce sabahı pervasızca haber verecek

serçe seslerini

beklemekteyiz.

Ben öykücü

Zeyneb'i layıkıyla hissedememenin, onu ve ailesini incitebilecek sözler söylemiş olabilmenin azabını tadıyorum.

Öykümü Elif adındaki kızıma ve Elif adındaki kız kardeşime okudum. Önerileri doğrultusunda öyküden bazı kısımları çıkardım. Birçok cümlenin yerlerini değiştirdim. Devrik birçok ifadeyi istemeyerek değiştirdim. Acındırmaktan kaçındım. Bunları yazmaya çalışırken ruhumu ve dilimi çözsün diye onlarca öykü okudum. Yoğunlukla açıklık arasında aczimle bocaladım. Bir kurban bayramı sabahı Zeyneb'i odasında ziyaret ettim. Fıstıkî yeşil boyalı odasında sol yanına uzatılmış, yüzü duvara dönük gözleri aralık öyle bekliyordu. Dudakları ve çenesinde bir şeyler yiyormuş veya çiğniyormuş gibi bir hareketlilik vardı.

Gözlerine bakamadım.

Üzerine eğildim.

"Bu da senin bayramlığın." diyerek,

amcası sıfatıyla,

sağ yanağına bir öpücük kondurdum.

İki dakika süren bu ziyarette yüzümü gizledim.

Kolunda önceki günden kalma serum iğnesi takılı duran yengeme bir şey demeden odadan, daireden ve binadan kendimi dışarı attım.«

H E C E Ö Y K Ü

MELAHAT YILDIRIM

DERVİŞ VE KALP

Kadın, karşısında beyaz bir sarıkla çevrelenmiş yorgun bir sima gördü. Düşünceler bu çehrenin her tarafına yapışmış, sanki onu sessizce yok ediyordu. Çok güçlüydüler. Adam onlarsız bir hiçti. Zaten bütün ömrünce hiçliğe erişmek için çabalamıştı. Kaderi, düşüncelerinin akışında tedirgin bir sessizlikti.

Kadın, adamın durup dururken niçin karşısına çıktığına bir anlam veremedi. Bu yorgun yüzün içindeki hangi kilidi kıracağını bilmiyordu. Zaten merak da etmedi. Epeydir ölü bir kalp taşıyordu içinde ve hayat suyunun yüzeyinde akıp giden yorgun bir nesne gibi ölümün girizgâhına doğru yol alıyordu. Sokaklar çok karanlıktı. Hiçbir meşale etrafı aydınlatmıyor, kendi içine kapanan sesler soğuk bir ölüm gibi kadını kuşatıyordu. Kadın birdenbire karşısına çıkan bu yüzün kim olduğunu düşündü. Seneler evvel garip bir rüya görmüştü. Parlak örtüler altına gizlenmiş, yüzünü göstermeyen bir idrak sınırının kendi varlığına kısa bir an baktığını hissetmişti. Bu bakış kâinatın yö-rüngesini değiştirebilir, zamanı tersine çevirebilirdi. Kadın, bu muazzam gücün huzurunda birazcık daha eğilmek istedi ama birdenbire soğuk bir varoluşun karanlığına uyanıverdi. Ortalık yeni yeni ışımaya başlamıştı ve kadın rüyasına giren o ruhu daha şimdiden özlemişti. O idrak sınırıyla arasında yükselen aklının kırmızı ve soğuk surlarına tedirgin parmaklarıyla dokundu kadın ve içinin ezildiğini hissetti.

Derviş, göğün ve yerin sığdıramadığı bir büyüklüğü kalbine sığdırmış ve bu iki gözlü odada sonsuzluğu bükmüştü. Kalbi sanki var olmanın özetiydi ve bu özet, ölü ya da diri dünyanın bütün kelimelerini içinde biriktirmişti.

Kadın, içine sığınabileceği bir mekân aradı. Onu hiçbir yer istemiyordu. Belirli bir yere sığamayacak kadar dağılmıştı, belki de her yerdeydi. Boynunda acıyı bir kolye gibi taşıyordu ve sıkıntısı yüzünde derin yaralar açmıştı. Kim baksa bu çehrede okuduğu cümlelerin manasından ürküyor, yolunu değiştiriyordu. Bu nedenle yalnızlığının kapısını çaldı, o eve girip içindeki bütün eşyaların tozunu aldı. Sonra orada da yoruldu. Uyuyakaldı. Yalnızlığı onun uykusunu bölemeyecek kadar güvenli bir mekândı ve kadının zihnine bölük pörçük rüyaların yorumlanması güç akışkanlığını taşıdı. Uyku bir nevi yok oluştu. Kadın birdenbire hayatına bu yarı unutuşun sınırlarında da sahip

H E C E Ö Y K Ü

çıkabilecek olsa ömrünün uzayacağını bilincine vardı. O rüyalarında da yaşamalıydı. Uykusuzluğa dayanamayacak kadar iradesizdi çünkü. Belki de zamanı olması gerektiği gibi kullanamıyordu. Vakit, en büyük ziyanıydı. Kalbinin ondan fersahlarca uzak oluşu, başkaca neyle açıklanabilirdi ki... Kendisine yetişebilmesi için öldürdüğü zamanları geri almalıydı.

Yalnızlığının içine iyice yerleşmiş, onu hamur gibi elleriyle yaymıştı. Şimdi dümdüzdü dünya, gölgeler karanlıktı. Sanki görüntüler çarşısında cesetsiz bırakılmış bir ruh gibiydi. Kendisine uygun bir kisve aradı. Elbise dener gibi bir sürü siluetin içine girip çıktı. Sonra bir dervişte karar kıldı. Dervişin yüzü ağlamalıydı. İkiye bölünmüştü çünkü ruhu. Rüyalarında da başka bir hayatın hükmünü sürüyordu. Yüzü iyice kırıkmıştı. Sanki iki ayrı benliği içinde taşıyan bu yüzey yırtılmak üzereydi ve bir anlam bütünlüğünü yansıtamıyordu. Issızlığı kurşunî bir örtüyle perdelenmişti ve dervişin yüzünü mahşerî bir kalabalık ele geçirmişti. Bu cesedin içinde huzursuz oldu kadın. Ruhunun tedirginliği bir türlü susmadı. Ölüm sanki hızla yaklaşıyordu ve o her iki ruhu için endişelenmekten kendini alamıyordu. İki kere ölümü tadacaktı, iki kez doğmuştu çünkü. İki ayrı yalnızlık kalbine yapışmıştı. İki engin çaresizlik şimdi onu köşeye sıkıştırıyordu ve kaçış yoktu. Bu rüyadan uyanmayı diledi. Ama uyanırsa bile bilinci yaşanmamışlığın sınırlarına hiçbir şeyi iteleyemeyecekti.

Sonra dervişin çehresi silindi kadının zihninden. Yaşam soğuk nefesiyle kadını kuşattı. Her şeyi kuşattı belki, dışarıda hiçbir şey bırakmadı. Zihnindeki bütün düşünceleri silip süpüren bu güç karşısında büküldü kadın. Sanki bir virgül oldu ve sonrasını bekledi. Bütün virgüller bir şeylerin devamını müjdelerdi.«

TAŞLANMIŞ KOTLARIM VE BEN

Bardaktan boşanrrcasına yağın yağmurun altında öylece kala kalmış ne yapacağıını, nereye gideceğini bilmeyen bir sokak köpeğine benziyordu. Tütüp kolundan bir kahveye soktum. İki çay söyledim. Ellerini kaybetmekten korktuğundan mı bilinmez ceplerinden hiç çıkarmıyordu. Hâlbuki görmüş-tüm ellerini. Nasır ve çatlakların sebebini de hiç sormamıştım, o da hiç dert yanmadı. Çok önemli değildi elindeki nasırlar. Benim içinse yaşanmışlıkların şahitleriydi. Çaylar geldi, önüne uzattım utana sıkıla ince belli çay bardağına 3 şeker attı, karıştırıp bir yudum aldı, bir şeker daha attı. Uzun zamandır ağzının tadı kaçmıştı belli ki bu kadar şekerli içiyordu çayını diye düşündüm. James Bond çantasındaki çakmakları çıkartıp yanındaki tabureye dizdi özenle. Sessizliğini koruyordu. Bense öylece durup ona bakıyordum. Üşüyen elleri, gözlerinin kenarındaki çizgileri, öylece durup ona bakıyordum. Rengi aslında sarı, yüzü bembeyazdı Kim bilir neler gizliydi yüzünde.

Bunları aklımdan geçirirken derinden ve gürültülü bir öksürük sesiyle irkildim. Cemal'in ciğerlerinin sesiydi. Cebinden çıkarttığı nefes acıcı spreyini ağzına yerleştirip birkaç sıklımdan sonra nefes alabilmişti. Çevredeki diğer kahve insanları rahatsız olmuş bakışlarla baktılar ona, ağızlarının içinden homurdandıkları belliydi. Çünkü onlar bu soğuk kış gününü öldürebilecek en iyi yer olarak gördükleri bu kahvehanede kâğıt oynarak vakit geçiriyorlar ve çevrelerinde huzurlarını bozacak kimseye tahammülleri yoktu.

Hırıltılı bir sesle;

— Silikozis, Sonum olacak dedi.

Halk dilinde dul bırakan hastalığı olarak dillendirildiğini duymuştum. Bir işçinin kot taşıma işinde altı ay çalışması bu hastalığa yakalanması için yeterli bir süreydi ve yorgunluk, öksürük gibi belirtilerle ortaya çıkmaktaydı. Ne yazık ki toza maruz kalma ortadan kalksa bile hastalığın ilerlemesinin önüne geçmiyordu.

— Emekliliğim olmadan ölmek istemiyorum" diye ekledi.

Başımı iki yana salladım sesimi çıkartamadım. Atölyedeki işi çoktan bırakmıştı ama hastalığı ona miras kalmıştı. Hastane kuyrukları, aciller, nefes acıcı oksijen tüpleri uzun uzun anlattı. Bir seferinde acile zor yetişmiş ve sonrasında 3 ay hastanede kalmıştı. Şimdi düşündüğü tek şey ailesiydi. Sosyal güvencesi olsun istiyordu. Ölmeden önce sigortam başlasaydı keşke diye

H E C E Ö Y K Ü

içlendi. Karın tokluğuna çalıştığı atölyede o zamanlar tek derdi evine ekmek götürebilmekti. Düşünemedim ki abi dedi. Düşünseydim de yapacak bir şey yoktu, eve ekmek götüreyim yeter diyordum.

Öksürüğü şimdi daha gürültülüydü, yüzü kızardı boğulacak gibi. Elindeki ağzına götürmeye mecali kalmamıştı, ağzına dayadığım spreyi bu sefer ben sıktım. İki üç dakika dinlendikten sonra konuşmasına devam etti. "Önce amcaoğlu geldi sonra beni aldırđ yanına, onu geçen sene kaybettik. Sonra bizim memleketten birkaç genç daha ardımız sıra yerleştiler. Kalacak yerleri olmadığından atölyede kalıyorlar dedi." yaşamak için geliyorlar büyükşehir- lere ama canlarını bırakıp ayrılıyorlardı diye geçirdim içimden. .

Yirmi yedi yaşındaydı ve oksijen tüpüne bağılı yaşıyordu. Kalktım önündeki çantadan bir çakmak seçip hızlıca çıktım kahvehaneden. Çakmağı sımsıkı sıkılmıştım elimde bir sigara yaktım öyle derin bir nefes çektim ki başımı döndürmüştü. Arkamı dönüp uzaktan Cemal'e baktım küçücük görünüyordu artık. Oturduğu sandalyenin halini almış gibi. Dönüp kendime baktım ağzım dolu dolu küfürler savurdum çünkü üzerimde taşlanmış merdiven altı üretim bir kot vardı...«

LÜTFİ BERGEN

KÖYLÜ, ARABACI VE DEVLET

Arabacı' metni, zahirde yazarın herhangi bir sosyal veya siyasal meseleye değinmediği hissini uyandırdığından bir fert hikâyesi şeklinde değerlendirilebilir. Gerçekten de Arabacı hikayesinde kahramanların hiç birinin değişen toplumsal koşullar hakkında maruz kaldıkları sıkıntılara dair bir şikayet dili geliştirmedikleri görülür. Ne arabacı ve ne de yaşlı ve yalnız kadınlar iktisadî-sosyal durum hakkında politik serzenişte değillerdir. Yaşlı kadınlardan kekeme olanın dul ve güzel körpecik kızı da buhranlar yaşamaz. Hikâye, dört kahraman ile bir de içinde yaşanılan zaman, çevre ve sosyal-iktisadi ortamı yansıtır. Anlatıcının, kahramanların hiçbirine yakın durmadığı, son derece objektif (olay ağırlıklı) kaldığı görülür. Toplum bir değişim içindedir. Köyler boşalmıştır, yollarda kamyonlar görülmeye başlamıştır. Ancak bunların köy yolunda henüz tezahür etmediği hikâyeden anlaşılmaktadır. Çevre ve sosyal değişimin yapısı, objektif anlatımın içinde mekan-eşya tasviri ile ya da diyalogların kurgusu sayesinde okuyucu algısına sunulur.

Hikâye, arabacının (ismi zikredilmemiştir), yolda giderken iki yaşlı kadını çift at koşumlu arabasına alması ile başlar; kadınların kardeş olduğunu öğrenmesi ile de örgülenir. Adam, mesleği gereği sohbeti koyu biridir, insan konuşturmayı bilir. Kadınlar da, sohbet sırasında arabacıya güven beslerler; namuslu-güzel dul kızlarından bahsederek evlenmeyi düşünüp düşünmeyeceğini sorarlar. Arabacı, ikisi de başlarında erkek kalmadığından zamanın ve şartların yıldırıldığı kadınları köylerine götürür, iki gün de evlerinde vakit geçirir. Dul ve genç kadını da görür. Önce evliliği düşünür gibi olursa da, "şehirden eşyalarımı alacağım" diyerek çıkar, geri dönmez.

Hikâye *durumu* anlatmaz. Esas kahraman arabacı gibi görünmektedir. Ancak gerçek anlatı, arkaplandaki toplumsal-siyasi-iktisadî dünya hakkındadır. Yazar, okuyucuya arabacının psikolojik ve iktisadî zihnini anlatır gibi görünmekle birlikte onun kimliğini açık etmez. Arabacı bir şahsiyet olarak ortaya çıkarılmaz. Hikâye boyunca hiç konuşmayan, duygularından bahsedilmeyen namuslu dul kadının ise adından bahsedilir: Cemile. Cemîl(e), Cemâl'den gelmedir. Güzel hareketler, güzel düşünceler anlamına gelir. Arabacı, ahlâksız niyetlerinin sinsiliği içinde belirerek şahsiyetsizlesin "Kız bunca zaman dul oturmuş. Kocakarıları uyutur da, bir bahane ile içeri girer belki..." der (Tahir, 2006: 183). Arabacı dünya kurgusunda maddecidir. Yaşlı kadınların başların-

da erkek olmadığından fakirliğe düştüklerini görür: "Erkekleri yok fıkara-ların... Ahır bakımsız kalmış" diye güldü." (Tahir, 2006: 184). Fakirliğin yaşlı kadınları, körpe Cemile'yi arabacı'ya mecbur bıraktığı fikrine kapılır: "Dışa-rıda pıtır pıtır birisi geziyordu. Kapıyı kapattırmak için sesleneceği sırada "Belki kızı yanıma gönderirler" diye düşünerek vazgeçti. Yorgunluğuna rağ-men uykusu yine dağılmıştı. "Böyle bir niyetleri yoksa lambanın söndüğünü görüp mutlaka kapıyı çekerler." diyordu." (Tahir, 2006: 183). İki yaşlı kadın ile dul Cemile'nin sosyo-iktisadî dünyası ile arabacının psiko-sosyal dünyası bu "görücülükte" ayrışır. Okuyucu da bu noktada iki ayrı "iktisat ve din" al-gısı geliştiğini "görür". Köylülüğün "dindar" ve geçimlik iktisadî ile, talan pe-şindeki kapitalist birikimciliğin "ahlâksız" ekonomik dünyası karşılaşır. Ara-bacı bu karşılaşmada, yalanlarını çok uzatarak köylüyü mağdur etmez. Ancak yalan dünyasına küçük bir temayül hissetse, muhatabına acımayacağı bellidir.

Kemal Tahir'in Arabacı hikâyesinde iki ayrı iktisadî hayat tarzının çarpış-tığını ve köylü kısmının kentliye, kentli kısmının da köylüye güven duyma-dığını öğreniyoruz. Ancak bu hikâyede bir istisna olmuştur. Kentli arabacı-nın karşılaştığı köylüler yaşlı ve kadın başlarına kalmışlardır. Arabacı köylük yerdeki yaşlı kadınların davetine de gönül eğlendirmek için gitmiştir. Bura-da Kemal Tahir, arabacının ağzından köylülüğün saflığı hakkında kuşku du-yulması gereken sosyal psikolojiyi dillendirir: "Bir gün, Şabanözü'nde, ağa-sının arabasını beygirlerle beraber, yüküyle beraber yakaladılar. Ağasına kal-sa beygirleri de kaptıracaktı. Bereket kendisi, kayışları kesip hayvanları sür-müştü. Arabayı tellala çıkardılar. On liradan mezat edildiği halde köylü acı-yıp artırmamış, on bir liraya yine ağasında kalmıştı. Âdeta yüksek sesle: "Köylü kısmı mala kıyamaz!" diyerek bir sigara yaktı." (Tahir, 2006: 172) ya da "Terlediği için ceketini çıkarmıştı. Lâkin biraz sonra çalıya takılıp kaybol-masından çekinerek giydi. Bu sırada eli belindeki tabancasına çarptı. Karıla-rın kendisini bir dolaba düşürmeleri ihtimali aklına geldi. "Olur mu olur, kı-lılığına kıyafetine aldanırlar... Para umarlar. Köylüde az oyun mu var?" Şim-diye kadar dinlediği soygunculuk hikâyelerini peşi peşine hatırlıyordu. "Soy-salar bir şey değil... Leşini bir amansız dereye atıverirler. Beygirleri de Çin-genelere sat... Halis Amasya arabasına müşteri çıkarsa ne âlâ... Çıkamazsa odun niyetine daya ocağa... İbrik ibrik gusül suyu ısıtsın!" (Tahir, 2006: 177-8) şeklindeki kaygılı iç konuşmalar, köylü adamın hile-tuzak-tezgah içinde yaşadığı düşüncesinin kentli algıda yer ettiğini ifade ediyor. Arabacının be-linde silah taşınması yoldaki güvensizliğin işaretidir.

Bununla beraber arabacının köylü kadınlar ile temasları bu tezgah fikrinin her zaman doğru olmadığını, köyde namusuyla yaşayan adamların varlığını da "kentliye" göstermesi açısından öğretici. Yalnız bu kez de arabacı, köyde

çalışana iş-ekmek-aile-nizam bulunmasından rahatsızlık duyacaktır. Köydeki iktisadî hayat ile uyuşamayacak, tek-düzelikten ve emek iktisadından, kaytarma-kapma-talan ekonomisine geçecektir. Kemal Tahir'in namus ile geçimlik iktisadî hayat arasında kurduğu ilinti, Arabacı hikâyesinde belirgin bir biçimde sembolize edilerek yansıtılır. Namus-emek-geçimlik iktisadî ile, yalan-talan-debdebe ekonomisi hikâyede farklı ve zıt karakterlerle sembolize edilmiştir. Kadınlar yaşlı olduklarından, tarlaları ortakçılara vermekte ve küçük bir gelirle yaşamaktadır. Namus-emek-geçimlik sürüyorsa da şimdi sähipsiz kalmıştır. Talan ekonomisiyse *erkektir* ve topraktan kopmuştur. Arabacı, kadının güzelliğini keşfetmeye çalışırken, yaşlı kadınlar dul kızlarının evlenip barklanması, tarlaların işletilmesi meselesi ile ilgilidirler. Helal kazanç ile evlilik müessesesi ve haram kazançla bekarlık ayrıştırılmıştır.

Arabacı içsel konuşmasında dul kadın Cemile'yi elinden geldiğince incelemektedir: "Gözlerini mutlaka görmek için su istedi. Fakat, maşrapayı alırken de, bol şalvarın altında, çiçekli yün çoraplar giymiş bir çift küçük ayakta ve kuşağın üstünde, terbiyeli terbiyeli duran orta parmağı gümüş yüzlü bir elden başka bir şey fark edemedi. Ancak, üç peşli entarinin arka eteği savrulup kızın döndüğünü anlayınca başını kaldırdı, arkadan görünüşü fena değildi. Saçları iyice siyahmış... Saçları iyice siyah olan karının kendisi mutlaka ayna gibi beyaz olur" (Tahir, 2006: 182). Oysa yaşlı kadınların derdi farklıdır: "Demek beğendin? -Beğendim, Allah bağışlasın! Bu kısa cevabın kâfi olmadığını, pek manasız kaçtığını sezdi. -O da beni beğendiyse, ben de onu beğendim. -Neden beğenmeyecekmiş? Aslan gibi koç adamsın. Namuslu herif olsun, tembel olmasın elverir. Kalın sesli kadın ciddiyetle konuştu: -Bir şartımız var evlâdım. Kız kardeşim tarafı erkeksiz. Kızı gurbet ellere götürmek olmaz. Bak, senin de dünyada kimin kimsen yokmuş. Bu da senin bir anan. Tarlalar ortakçı elinde kaldı. Kendi malın gibi çalışırsın. -Elbette, tabii..." (Tahir, 2006: 182- 3). Bu iç ve dış diyaloglar, iki iktisadî hayat biçiminin birbirini yoklaması, beraberlik için zemin araması ile ilgili görünüyor. Köylü kadınlar, arabacının aynı zamanda rençber olduğu, arabacılık nedeniyle namuslu bir hayat kuramadığı sözlerine inanmışlar ve evdeki genç-dul kızları ile başgöz etmeyi düşünmüşlerdir. "Rençberlikten anladığın iyi. Derenin alt başında burçak tarlası var. Arpalıkları var. Çalışan oldu muydu, bizim oralarda toprak boldur. -Çalışmadan yana hiç korkmayın teyzeler. Hele babayiğit bir karı bulursam, iki yıla varmaz bir çift öküzü, iki çift çıkarırım. Davarımız, ineklerimiz yayılır. Gündüz demem, gece demem uğraşırım evvel Allah! Arabacı olduğumuza bakmayın. İçkiye, kahveye tövbeliyiz. Babam hoca adamdı. Vasiyeti böyle...

-İyi herifmiş, nur içinde yatsın. -Âmin teyze!" (Tahir, 2006: 175).

Hikâye, köylülüğün iktisadî hayatın merkezi olmakla beraber, nizamsızlığın, üretim gücü eksikliğinin, ulaşım zorluklarının kısılcısından kurtulamadı-

ğını da yansıtmaktadır. Dul-Cemile'ye hem körpe ve hem de toprak sahibi olmasına rağmen koca bulunamaması, annesinin yirmi yıl önce ölen kocasının üstüne evlenmemiş olması, Cemile'nin yaşlı teyzesinin kocasız olması, İstiklal Savaşı'nın hemen ardından Anadolu'da büyük bir üretim gücü açığının zuhur ettiğini göstermekte. Bu nedenle Anadolu'nun geri kalmışlığının temel nedeninin Batı modernliğinin aktarılmasındaki eksiklikten kaynaklanmadığını da söyleyebiliriz. Zira arabacının Cemile gibi hem de güzelliğine kusur bulmadığı bir kadınla evlenmemesinin arkaplanında, serazad hayatı kaybetme korkusu yatmakta idi. Bu üretim güçlerinin (erkeğin), serbest bir hayatta talanla yaşamasının tabii bir sonucudur. Arabacının geçimi, yaşlı kadınlara ifade ettiği gibi "taşımacılık" olmayıp, Kemal Tahir'in "talan" dediği emek-dışı ele geçirmeye dayanmaktaydı. "Kaçak tahta yüklemeye..." diyecekti vazgeçti" (Tahir, 2006: 168). Kaçak tahta talan ve satımı ile geçinmek arabacıya serazad, kayıtsız bir hayat sağlıyordu. Kadınlar arabacının namuslu biri olduğuna kanaat edip Cemile'ye görücü gelmesini istediklerinde onun içinden geçen niyet başka idi. Arabacı cinsel arzularını tatmin için fırsat aramakta idi. "Kekeme karının kızını düşündü. Gözünün önüne Kurşunlu'daki Deli Emine geldi. Sakın onun gibi beyazlığına beyaz, etli butlu olmasın..." (Tahir, 2006: 176). Kaçak tahta işine başladığı için ömrü yolda geçiyor, evliliği, hevesini almak için kullanmak istiyordu: "Bu taraflara tren hattı döşenmeye başladı başlayalı, yol boylarında gidip geliyordu. Bekârlık canına yetmişti. Yakınlar da bir karı peydahlamak fena olmayacaktı. Köy nikahı yapmalı, sonra aklı esince bırakıp gitmeli... Yozgatlı öksüz arabacıyı bulmak ne mümkün? Bir ambar ince samanda mintan düğmesini aramak gibi bir şey..." (Tahir, 2006: 175). Yaşı da gençti: "-Hele... hele... Delikanlısın, ayıp değil. Tam gönül çekecek zamanın, kaç yaşındasın?"

-324 tevellütlüyüm. Yani 24 yaşımızı bitirdik, 25'ine girdik." (Tahir, 2006: 170- 1). Bu gençlik ve hırs nedeniyle, yaşlı kadınların teklif ettiği rençberlik, arabacının iktisadiyatını düzeltse bile, onun hayattan beklentilerine yetmiyordu; hem çalışmak ölüm kadar zordu: "Camın ötesinde, her şey, hiç kılmıdamadan, rengi uçmuş bir gazete resmi gibi insanın canını sıkacak derecede bulanık ve kederli duruyordu. Asla gözüne alamadığı halde, bütün ömrünü buralarda geçirmeye artık mecburmuş gibi ürktü. Kışın soba karşısında oturmak, oduna gitmek, köy odasında boşboğazlık etmek, yaz üstünden başlayıp bu zamana kadar, durmadan, dinlenmeden, ölesiye uğraşmak, mahpusluktan da, hasta yatmaktan da zor bir şeydi. Avlunun ortasındaki genç erik ağaçlarından birkaç sararmış yaprak düştü. Ayaklarını uzatıp esneyen köpek, topraktan bir parça zannedilecek kadar kirliydi. Beygirlerden birisi, muhakkak Delikız, keyifli keyifli kişnedi. Arabacı, derhal ayağa kalktı." (Tahir, 2006: 185). Böylece köydeki geçimlik iktisadının değerleri ile kentteki endüstriyel zihniyetin

ürettiği zenginlik ve talan arasında derin farklılıklar doğduğu söylenebilir. Arabacının köydeki hayatı "yaz üstünden başlayıp bu zamana kadar, durmadan, dinlenmeden, ölesiye uğraşmak" sözüyle tarif etmesi, kentteki talanın "mahpusluk" riskine rağmen cezbediciliğini göstermektedir.

Hikâyenin işaret ettiği başka mesele de köylülüğün zaman algısının arabacıya uymamasıdır. Arabacı köylü kısmına göre daha süratli akan bir zaman içinde yaşamaktadır. Arabacı modernliğin farkındadır. Gençliği onu değişime açık kılmaktadır. Öncelikle onun kullandığı saat ile köylü kadınlarının kullandığı saatin aynı olmadığını görüyoruz: "-Saat kaç çavuş ağa? -İki! -Alaturka mı, alafranga mı? -Alafranga... -Bizim saatla ne tutar? -Yedi, sekiz tutar. -Artık meraklanma çavuş! Artık yanaştık. Birazdan yol düzeler. Dereden ötesi Arslanlar'a bir sigara içimidir." (Tahir, 2006: 178). Arabacı, kadınların bu zaman algısını Türklük ve köylülük ile ilintilendirir: "Arabacı bizim Türk'ümüzün "Bir sigara içimi", "Şu tepenin arkasında, bağırırsan duyulur" ölçülerinin, bazen bir saat, bazen iki saat, bazen de iki saattan ziyade sürdüğünü biliyordu." (Tahir, 2006: 178). Bu nedenle arabacının modernlik ile geleneksellik tartışmasında köylü değerlerine yanaşmadığı söylenebilir. Arabacı için köylülük "fakirlik" demektir: "-Teyze, Suhizarı'nın ışıkları mı bunlar?

-Yok! Buraya Ilıca derler. Üç haneli bir köydür. Fakir bir köy. Arabacının içine bir keder çöktü. Fısıf fısıf konuşan kadınlara kulak verdi. Bunlar da fıkara kısmıydı. Hali vakti yerinde olan, yol boyunda damat arar mı?" (Tahir, 2006: 175). Geleneksel hayatın fakirlik ve modernliğin de zenginlik taşıması, arabacının köydeki hayata rıza göstermemesinin sebebi oldu.

Arabacı hikâyesinin köylü-devlet varoluşunun içinde üçüncü bir duruş biçimine dönüştüğü de söylenebilir. Hikâyenin arkaplanında arabacıyı tehdit eden bir gelişmeden bahsediliyor. Bu gelişme arabacıyı bölgeye getiren Ankara-Ereğli demiryolu hattıdır. "13 Aralık 1925 tarihinde "Ankara-Ereğli demiryolu hattı" hakkındaki 1314 sayılı yasa çıkarılır. Ankara-Sivas demiryolu üzerindeki Irmak İstasyonundan ayrılarak Zonguldak'a ulaşacak bu hattın kurulması, Cumhuriyet Hükümeti'nin yurt kalkınmasındaki ideallerinden biridir. "Kömüre Giden Demiryolu" projesi, Irmak-Filyos ve Filyos-Ereğli olmak üzere, karışıklı iki kısımdan oluşmuştur." (Zaman, 2006: 14). 1926'daki TBMM zabıtlarında bu demiryolu hattının kömür rezervlerine ulaşmak için inşa edildiği kaydedilmiş: "Ankara-Ereğli hattının inşa edilmek istenmesinden maksat ereğli havzai fehmiyesinden her zaman emin surette memleket dahiline lüzumu miktar kömür alabilmek ve bundan başka bu havalinin iktisadiyatına büyük hizmet edebilmek idi. Bu işin küçük bir mahzuru Ereğli havzai fehmiyesinin deniz kenarında bulunmasından ibarettir ve harp zamanlarında oradan istifadenin güç olacağı da nazarı itibara alınmak lâzımdır. Son zamanlarda Söğütözü havalisinde cinsi, kemiyet ve keyfiyeti matlubun fevkinde bir kömür havzası

bulunduğu haber alındı, icra edilen tetkikat neticesinde bu havzanın işletilmesi halinde memleketimize lâzım olan demir fabrikaları ihtiyacının temin edilmiş olacağı, cinsi gayet iyi olan bu kömür ocakları müstahsalatından her veçhile istifade edilebileceği anlaşıldı. Dahilde ve gayet emniyetli bir mevki bulunan bu Söğütözü havzasının demiryolu ile merakizi müihimmei iktisadiyeye raptolunması her ihtimale karşı emniyetli bir surette memleketin kömür ihtiyacını tehiye etmiş olacağı tahakkuk eylemiştir. Buna binaen Ankara Ereğli şimendifer hattı güzergâhında yeni vaziyete göre tadilât icrası zarurî görülmüştür." Güzergâhı da belirlemek ve hattın faydalarını tesbit etmek üzere kanunun tadilatı hakkında mütalaa verildiği görülmektedir: "Haydarpaşa'dan kömür almaları iktisadî bir zaruret bulunduğu cihetle yeni hattın şark cihetinden Ankara hattına raptı bu suretle de faideli olduğunu tespit etmektedir. Bu yeni güzergâhın en mühim faidelerinden diğeri de yüksek dağ çıkmayıp nisbeten az irtifadan geçmesi ve binaenaleyh purofilinin gayet muvafık olmasıdır. Bundan başka bilhassa şimale garip olan bu havalide kesretle nüzulü tabii olan kardan dolayı kış zamanında hattın kapanması ihtimalinin pek az olmasıdır (...) Diğer bir faidesi de Ankara'nın bir kaç bin tondan ibaret olan mahdut kömür ihtiyacını Irmak istasyonu vasıtasıyla temin etmek gayet sebildir. (...) yüz binlerce ton kömürün mübadelesinden basıl olacak ihlali hava meselesinin Ankara'dan uzaklaştırılmış olması gibi fevaidi haizdir ve bilhassa kömür depolarının Kızılırmak civarında en emin yerlerde bulunması temin edilmiş olacaktır. Bir çok milli müessesenin o havalide tesis olunmakta bulunması kömür deposunun da o civarda yapılmasını müstelzimdir. Maruzatı salife dolayısıyla Ankara-Ereğli hattının Irmak istasyonu-Kalecik-Çankırı-Karacaviran- Çerkeş-Mecidiye Pazarı-Safranbolu-Filyos ağızı-Çatalağzı-Kilimli-Zonguldak-Kozlu-Çamağzı ve Ereğli şeklinde olması bervechi maruz esbabı iktisadiye ve fenniye dolayısıyla tecviz edilmekte bulunmuş olduğu arz olunur efendim." (TBMM Zabıtları, 1926: 97). Ekrem Murat Zaman'ın ifadesine göre Çankırı-Çerkeş hattı 1935 yılında tamamlanır. "Çankırı-Çerkeş arasında, 3444 metre boyuyla demir yollarımızın en uzun tüneli olan Batıbel Tünelinin açılıp tahkimatının yapılmasının ardından 1935 yılında hat, Çankırı'dan Çerkeş'e ulaşır. İki taraftan ilerleyen yapım çalışmaları Eskipazar istasyonunda birleşir." (Zaman, 2006: 15). Kemal Tahir'in *Göl insanları* hikayelerinin de 1939'da yazılmaya başlandığı Sevgül Sönmez tarafından kitaba yapılan bir sunuşla açıklanıyor. Bununla, hikâyenin arabacı açısından çok taze olduğu, yazarın arabacının akıbetini görmek noktasında materyale ulaşamadığını düşünmek imkanı elde ediyoruz.

Arabacı, hikâye içinde devletçi endüstrinin kendi sonunu hazırladığı endisesi taşımakta ise de aldırmmamaktadır: "-Tren yolu kıtlık getiriyormuş. Gelinler kötü olmuş hep. Rabbim saklasın. -Bırak şöyle lafı teyze... Tren yolu kıtlık

lık getirir mi? Ağam da benim gibi arabacıdır. Lâkin benden ziyade malı var. Dört çift beygir, iki yaylı... Treni o da sevmez. "Ekmeğimizi bir gün elimizden alacak!" der. -Allah göstermesin, arabacı kısmının ekmeğini kimse almaz. -Ben de öyle diyorum. İki senedir hat boyunda kiracılık ederim. Geçiniyoruz. Tren işlerse arabaya iş kalmaz mı? Kamyonlar için de böyle denildi. Aldırma, yalan çıktı." (Tahir, 2006: 168). Kemal Tahir'in arabacıya yönelik bu tehdidi gündeme getirmesi onun "kerim devlet" ve talan hakkındaki görüşlerinin de bir yansıması şeklinde okunmalıdır. Kemal Tahir, Arabacı hikâyesinde okuyucuya arabacı tipine karşı iki "kahraman" tip üretiyor: Devlet ve namuslu köylü. Tahir'e göre "Osmanlı toplumu, değişime yatkın bir toplum olduğu için, batılaşma dönemi bu topluma bütün zararlarına rağmen faydalı olmuştur" (Tahir, 1992: 629). Buna göre köylü kadınların "tren kıtlık getiriyormuş" sözüne arabacıdan gelen itirazı Kemal Tahir kabul etmez. Zira arabacının geçimi talandan başka bir şey değildir. Tahir'e göre devlet endüstrisi, köylüyü ezmediği halde, burjuva endüstrisi halkı sömürür: "Devlete bağlı şehir endüstrisi, Atüt devletinin köylüyü batıdaki gibi gaddarca sömürmesini de önlüyordu" (Tahir, 1992: 628). Arabacı, namusuyla çalışıp, helal ekmek yemiş hatun ile aile kurmak varken talancı burjuvalığın özlemi içinde köyü terkeder. Kemal Tahir, arabacının talan için kenti terketmesini affetmez: "Tarihsel Gelenek: Bu müesseseler kendi kendine yeter küçük üniteler olacak. Bu üniteleri devlet hazırlayacak ve küçük üniteler mahalli özelliklerini koruyacak" der. Bu nedenle Batı tekniğini devlet merkezli olarak değerlendirir. Yani burjuvaların teknolojiye sahip olarak sermaye temerküzüne yönelmelerinden hazetmez. O'na göre "tekniği yararlı kılmak, batıların ileri sürdükleri gibi, mutlaka Batı insanına benzer insanlar yetiştirmekle mi, tersine, böyle insan yetiştirmekten şuurla kaçarak kendi insan oluşunun özelliğini savunmak için, sadece bunun için Batı tekniğini kullanmakla mı mümkün olur?" sorusu önem arzeder. Arabacıların sermayeyi bir kere talan edip köylüyü, küçük mahalli üniteleri yutmasından korkması bundandır.*»

KAYNAKÇA

- Tahir Kemal, *Göl insanları*, İthaki Yayınları, 2006
- Tahir Kemal, *Notlar: Osmanlılık/Bizans*, Bağlam Yayınları, 1992
- TMMM Zabıtları, Cilt 28, *içtima Senesi IV, Onyedinci içtima*, 20 Kanunuevvel 1926
- Zaman Ekrem Murat, *Kömüre Giden Demiryolu*, TMMOB Yayını, Derleme: Mühendislik Öyküleri 2 içinde, 2006

H E C E Ö Y K Ü

DAVID LODGE

Türkçesi: Aytaç ÖREN

İSİMLER*

... ve bir kız, gizlendiği yan yolun gölgeleri arasından mihrap demirliklerde bekleyen diğerlerine katılmak için henüz size tanıştırılmamış bir kız. Ona Violet diyelim, hayır Veronica olsun, yok Violet olsun, gerçi Kelt efsanesinde azizlerinin ve önemli şahsiyetlerinin geleneksel olarak adlarının verildiği İrlanda kökenli kızlar için pek de mümkün olmayan bir isim ama Violet'in çağrışımlarını seviyorum -utangaç, mahzun, hüzünlü- ufak tefek siyah saçlı; egzamanın bozduğu solgun, hoş bir yüz; yenilmiş tırnaklar; nikotinden leke tutmuş, iyice kırıışmış, toprakla kirli ama iyi kesilmiş iğne ipliğinden palto-suyla bir kız; bütün bunlardan problemleri, suçları, sorunları olduğunu tahmin edebileceğiniz bir kız.

David Lodge, *Ne Kadar ileri Gidebilirsin?* (1980)

Ve çok farklı bir karakteri tanımak için yer olarak birkaç mil, zaman olarak da bir veya iki saat geriye yolculuk ederken Vic Wilcox'u şimdilik orada bırakalım. Bir karakter ki kendisi karakter kavramına inanmıyor. Benim de oldukça acemice olduğum bir durum. Yani (bu onun en favori ifadesi), Rumidge Üniversitesi İngiliz Edebiyatında sözleşmeli öğretmen olan Robyn Penrose "karakter" in bir burjuva miti olduğuna, kapitalist ideolojiyi sağlamlaştırmak için yaratılan bir görüntü olduğuna inanıyor.

David Lodge, *İyi İş* (1988)

"Bu durumda," dedi, "seni mecbur kıldığım için mutluyum. Benim adım Quinn."

"Hım," dedi düşünceli bir şekilde Stillman, başını sallayarak. "Quinn."

"Evet, Quinn, Q,u,i,n,n."

"Anlıyorum. Evet, evet, tamam. Quinn. Hım. Evet. Çok ilginç. Quinn. Son derece titreşimli bir kelime. İkiz kelimesi ile uyak, değil mi?"

"Bu doğru. İkiz."

"Ve hatalı değilsem günah¹ ile de."

"Değilsiniz."

"Ve aynı zamanda -in de bir 'n', yoksa -inn gibi iki 'n' ile, bu şekilde mi?"

"Kesinlikle."

"Hım. Çok enteresan. Bu kelimedede, bu Quinn'de, bu ... şeyin mükemmel örneğinde ... birçok olasılıklar görüyorum.² Örneğin çabuk. Ve iri tüy. Ve ördük sesi. Ve acayıplık.³ Hım. Sırtmakla uyak. Akrabadan konuşmayalım. Hım. Çok ilginç. Kazanmak. Yüzgeç. Patırtı. Kapak. İğne. Teneke. Ve kutu.⁴ Hatta ecinni ile uyak. Evet. Eğer onun doğru olduğunu söylerseniz, oldu⁵ ile uyar. Evet, çok ilginç. Adınızı çok beğendim, Bay Quinn. Bu isim birçok küçük yerlerden hemen kaçıp gidiyor."

"Evet, sık sık ben de bunu fark ettim."

Paul Auster, *Cam Şehir* (1985)

Yapısalcılığın temel prensiplerinden biri, "göstergenin keyfiliği", kelime ve kastettiği şey arasında gerekli ve varoluşu ile ilgili hiçbir bağının olmaması düşüncesidir. İnsanın da dediği gibi "onlara doğru olarak domuzlar" denilmez ama dilbilimsel olasılık der. Başka kelimeler başka dillerde aynı hizmet görür. Üç yüzyıl sonra Ferdinand de Saussure bekleyen Shakespeare'in de gözlemlediği "başka herhangi bir isimdeki bir gül yine bir o kadar güzel kokacaktır" ifadesinde de olduğu gibi.

Özel isimler bu açıdan bakıldığında tuhaf ve ilginç bir statüye sahiptir. Bizim adlarımız, ailelerimiz tarafından bizim onlara göre uygun yaşayabileceğimiz veya yaşayamayabileceğimiz bazı hoş ve umut verici ilişkileri olan anlam içerikleri ile beraber genellikle bize verilir. Fakat soy isimlerimiz, ne kadar tanımlayıcı bir güce sahip olmuş olurlarsa olsun genellikle de keyfi olarak algılanır. Biz, komşumuz Bay Çoban'ın koyunlarımıza bakmasını beklemeyiz veya aklen bu meslekle onu ilişkilendirmeyiz. Ama o bir romanda bir karakter olsa o zaman köysel ve belki de İncil'e ilişkin çağrışımlar kaçınılmaz olarak romana girecektir. Edebiyat tarihinin büyük gizemlerinden biri de, oldukça saygıya değer Henry James'in yarattığı karakterlerinden birine Fanny⁶ Assingham diye adlandırarak tam olarak neyi kastettiğidir.

Bir romanda isimler asla doğal değildir. Sıradan olsa bile her zaman bir anlam taşırlar. Bir mizah, yergi veya didaktik tür yazarı, isimlendirmesinde (Thwackum, Pumblechook, Pilgrem⁷ gibi) oldukça hünerli veya açıkça kinayeli olma gücüne sahip olabilmelidir. Realist roman yazarları da, uygun çağrışımları olan sıradan isimleri (Emma Woodhouse, Adam Bede gibi) tercih ederler. Karakterlerin isimlendirilmesi onları yaratmanın, bizzat kendi tecrübemden de kolayca gösterebileceğim bir sürü düşünce ve çekinceleri içeren, her zaman önemli bir parçasıdır.

Ne Kadar ileri Gidebilirsin? başlığındaki soru, hem radikal teolojinin geleneksel dini inançları aşındırmayı, hem de daha önce çok karışan yazarın se-

siyle (İkinci Bölüm'e bakınız) bağlantılı olarak göndermede bulunduğum 'çerçeveyi kırma' aracı ile edebi geleneği aşındırmayı hedefler. Bir yazar için metnin ortasında bir karakterin adı ile ilgili olarak açıkça fikrini değiştirmek, tüm hikâyenin okuyucunun bildiği ama genellikle bastırdığı -çünkü dini anaçları olanlar şüphelerini bastırırlar- uydurma' bir şeyler olduğunun özellikle aşikâr bir itirafıdır. Romancılar için karakterlerine verdikleri isimlerin çağrışımlarını açıklamak alışılmış bir şey de değildir: böylesi öneriler okuyucunun bilinçaltını etkileyecektir.

Kelime işleciminin icadı, sadece birkaç tuşa dokunarak yazının son aşamasında bile bir karakterin adını değiştirmeyi kolaylaştırmaktadır ama ben kurgumdaki en önemsiz karakter dışında bunu yapmaya karşı çıkarım. Biri bir ismin seçimiyle ilgili olarak çekinip sıkıntıya girebilir ama bir kez ismi seçerse o artık karakter ayrılmaz olur ve o ismi sorgulamak yapı-sökümcülerin de söylediği gibi tüm projeyi yeniden yapıma atmak gibi görünür. *iyi İş* yazma sürecinde derinden bunun farkına vardım.

Bu roman, bir mühendislik firmasının idari işler müdürü ile onu 'gizlice gözetlemek' zorunda kalan genç bir akademisyen arasındaki ilişki ile ilgilidir. Yukarıdaki alıntı gibi çerçeveyi kıran taraflar içermesine rağmen, *Ne Kadar ileri Gidebilirsin?*'den genel olarak daha açık bir realist romandır ve karakterleri isimlendirirken sembolik uygunluklarını gizleyecek kadar doğal görünen isimleri aradım. İsmi İngilizliliği ve sıradanlığının altında oldukça saldırgan ve hatta kaba erilliği (fatih 'Victor' ile ilişkili arzu 'will' ve horoz ya da erkek organı 'cock' kelimelerinin bir karışımı) gösteren Vic Wilcox ile adamı isimlendirdim ve sonra da bayan başkarakterimin soy ismine edebiyat ve güzellik (kalem 'pen' ve gül 'rose') zıt çağrışımları için Penrose adını verdim. Ama Rachel, Rebecca ve Roberta arasında bocalayarak adını seçmekte bir süre tereddüt ettim ve bunun da İkinci Bölüm'de epeyce ilerlemeyi durdurduğunu hatırlıyorum çünkü adı netleşe kadar bu karakteri hayal gücüm içinde yerleştiremedim. Nihayet isimler sözlüğünde Roberta'nın benzer bir şekli olarak Robin veya Robyn'in kullanıldığı gördüm. Çift cinsiyetli bir isim, benim feminist ve iddialı bayan kahramanıma oldukça uygun görünüyordu ve hemen de olay örgüsüne yeni bir düğüm sağladı: Wilcox erkek bir Robin'in fabrikasında işe başlayacağını sanacaktı.

Romanın neredeyse yarısına geldiğimde E.M. Forster'ın *Howards End*'de ana erkek karakterin soy ismini vermesiyle belki de aynı düşünce tarzı ile entelektüel bir kadına aşık olan bir başka iş adamı Henry Wilcox'u seçmiş olduğumu fark ettim. Kahramanımın adını değiştirmekten ziyade, mesela Robyn'in öğrencisi Marion'un tişörtü üzerindeki (Forster'ın romanına hitap) 'Tek Bağlantı' yazısı gibi iki kitap arasındaki paralellikleri vurgulayarak *Ho-*

wards End'i romanın metinselarası düzeyine soktum. Niçin Marion? Belki bu Robyn'in (Robin Hood ile karşılaştıran) masumiyetini ve erdemini korumada endişe duyduğu bir bakire olmasından, belki de (Robyn'in eğitiminde başlıca anlamı olan) genç George Elliot'a Marian Evans denilmesindendir. Ben 'belki' diyorum çünkü yazarlar böylesi konularda kendilerini güdüleyen şeyin genellikle bilincince değildirler.

Paul Auster'un *New York Üçlemesi*ni oluşturan üç kısa çarpıcı romanlarından biri olan *Cam* fihir'den alıntılanan pasaj, edebi metinlerdeki isimlerin çağrışım uyandıran anlamlarını saçma uçlara götürür. Bu üç hikâye, dedektiflik hikayelerinin klişe ve basmakalıp yanlarını kimlik, nedensellik ve anlamla ilgili postmodern bir şüpheyeye vardırır. Kendi *Doppelgängerinin* (47. Bölüm'e bk.) peşinde olan bir adamla ilgili Poe'nun ünlü hikâyesindeki kahramana verilen isim William Wilson adı altında Quinn bizzat dedektif hikâyeleri yazar. 'Auster Dedektiflik Bürosu'dan Paul Auster' olarak yanlış bir tanımlamayla Quinn, hapisten yeni salıverilmiş ve Quinn'in bir müşterisi tarafından korkutulan Stillman adında eski bir profesörü Wilson veya Auster adıyla takip etme işine kendini kaptırmıştır. Stillman, göstergenin keyfililiğinin İlk Günah'ın bir sonucu olduğu gösteren bir kitap yazar.

Adem'in Cennet'teki bir görevi de bir dil yaratmak, her bir canlıya ve her bir eşyaya bir isim vermektir. Bu masumiyet haliyle Adem'in dili, alemin bu canlılığını direk isimlendirdi. Onun kelimeleri gördüğü şeyleri sırf taşıyan ifadeler olmadı, kelimeler kendi özlerini de açığa çıkardılar ve nihayetinde onlara can verdiler. Bir eşya ile onun adı birbirinden ayrılmaz oldu. Cennetten atıldıktan sonra bu doğru da artık ortadan kalktı. İsimler eşyalardan koptu; kelimeler bir keyfi göstergeler koleksiyonuna dönüştü; dil Tanrı'dan ayrıldı. Bundan ötürü, bu Cennet hikâyesi sadece insanın yeryüzüne düşüşünü anlatmaz aynı zamanda dilin düşüşünü de anlatır.

Nihayet Quinn ile tanıştığında güya bu noktayı göstermek için Stillman, onun adını acayip birbirinden bağımsız bir ilişki akışı ile bileşenlerine ayırır. Quinn'in çağrışımları hiçbir yerde durmaz ve bundan ötürü bir yorumlama anahtarı olarak okuyucu için anlamsız olur.

İkinci hikâye *Hayaletler*'de bütün karakterler renklerin isimleridir.

İlk önce Mavi var. Sonra Beyaz, ardından Siyah, ve başlamadan önce de Kahverengi. Kahverengi, Mavi'yi alıştırıp ipleri öğretir ve Kahverengi yaşlandığı zaman Mavi işi devralır. Başlama şekli böyledir... Olay yeteri kadar basit görünür. Beyaz, Mavi'den Siyah isimli bir adamı izlemesini ve mümkün olduğunca uzun bir süre gözünü ondan ayırmamasını ister.

Bu apaçık yapay isimlendirme sistemi ile Auster, kurgusal isimlerin hiçbir yere ait olmadığını göstererek bir kez daha dilin keyfililiğini ortaya koyar.

Üçüncü hikâyesi *Kitli* Oda'da anlatıcı, bir romancının çalışmasını parodileştirerek nüfus sonuçlarını nasıl uydurduğunu itiraf eder:

Bilhassa isim uydurma keyfi vardı. Bazen saçma ve tuhaf isimlere karşı dürtülerime hâkim olmak zorunda kalıyordum -son derece komik, kelime oyunlu, bulanık kelimeler- ama genellikle de gerçekliğin sınırlarında oynamaktan memnundum.

Üç hikâyede de gösterenin gösterilene bağlamanın olanaksızlığı ve eşya ile isminin ayrılmaz olduğu efsanevi masumiyet durumunu bir daha bulmanın imkânsızlığı, algılama yollarının boşunallığı yoluyla olay örgüsü seviyesinde yinelenir. Her anlatım da, isimlerin labirentinde kaybolmuş ve çözümsüz bir gizemle karşı karşıya kalmış dedektif kişinin ölümüyle veya umutsuzluğu ile biter.

BİLİNÇ AKIŞI

Bayan Dalloway çiçekleri kendisinin satın alacağını söyledi. Çünkü Lucy'ye kendisine göre iş verilmişti. Kapılar menteşelerinden sökülecekti; Rumpelmayer'in adamları geliyordu. Ve ardından Clarissa Dalloway düşündü, ne sabahtı -sahilde çocuklara vuran tazelikte bir sabah.

Ne oyun! Nasıl da büyük bir dalış! Çünkü şu an bile duyabildiği menteşelerin gıcirtısı ile Fransız pencereleri öyle açıp Bourton'daki açık havaya dalınca her zaman ona böyle görünmüştü. Sabahın ilk saatlerinde hava ne kadar da taze, ne kadar sakın ve ne kadar da sessizdi; bir dalganın vuruşu gibi; bir dalganın öpüşü gibi; soğuk ve keskin ama yine de (on sekiz yaşında bir kız için -o zaman olduğu gibi) açık pencerenin önünde ciddi bir şekilde durarak kötü bir şeylerin olmak üzere olduğunu hissediyordu; dumanın sardığı çiçek ve ağaçları, konan ve uçuşan kargaları izliyordu; ta ki Peter Walsh'ın "Sebzelerin arasında düşünceye dalarlarken" -böyle miydi?- "insanları karnabahara tercih ederim" -böyle miydi?- diyene kadar ayakta pencereden dışarıya bakmıştı. Bunu dışarı terasa çıktığı bir sabah kahvaltıda da söylemiş olabilir, Peter Walsh. Bugünlerde Hindistan'dan dönecekti, Haziran ya da Temmuz, hangisi olduğunu unutmuştu çünkü mektupları son derece donuktu; insanın hatırladığı şey onun söyledikleri; gözleri, çakısı, gülüşü, huysuzluğu ve milyonlarca şey tamamen kaybolduğunda -ne kadar da tuhaf!- bunun gibi lahanamsı bitkilerle ilgili birkaç şeyi hatırlamak.

Virginia Woolf, *Bayan Dalloway* (1925)

'Bilinç akışı' romancı Henry James'in psikolog erkek kardeşi William James tarafından insan zihnindeki düşünce ve duygunun sürekli akışını tanımlamak için icat ettiği bir ifadeydi. Daha sonra edebiyat eleştirmeleri tarafından, aralarında James Joyce, Dorothy Richardson ve Virginia Woolf'un da

bulunduğu yazarların örnekliğini oluşturduğu bu yöntemi taklit etmeye çalışan belli bir modern kurgu türünü tanımlamak için bu tabir ödünç alındı.

Roman zaten içe yerleşmiş yaşamı anlatması ile tanınıyordu. *Cogito, ergo sum* ('Düşünüyorum öyleyse varım') deyişi, bir romancının *düşünüyorum*'u sadece akıl yürütmeyi değil aynı zamanda duyguları, hisleri, anıları ve fantezileri içermesine rağmen onun parolası oldu. Bir edebi form olarak roman gelişiminin başında Defoe'nun otobiyografileri ve Richardson'nın mektup yazarları saplantılı bir şekilde iç gözlemseldiler. Jane Austen'dan George Eliot'a kadar klasik 19. yüzyıl romanı, sosyal varlıklar olarak karakterlerinin sunumunu onların ahlaki ve duygusal iç yaşamlarının hoş ve hassas analizi ile birleştirdi. Ama yüzyılın sonuna doğru (Henry James'de bunun olduğunu görebilirsiniz) gerçek, kendi yaşadıklarını diğerlerine aktaramayan bireylerin kendilerinin özel ve öznel bilinçlerinde gittikçe artan bir şekilde yer almaktaydı. Bilinç akışı romanının, kendi varlığı dışında hiçbir şey kesinlikle gerçek değildir şeklinde felsefi bir öğreti olan tekbenciliğin edebi ifadesi olduğu söylenilmektedir. Ama biz eşit derecede kurgu olsalar bile diğer insanların iç yaşantısına hayali girişimize izin vererek bu korkutucu hipotezden bize biraz rahatlık sağladığını da tartışabiliriz.

Şüphesiz romanın bu türü, düşünceleri bazen ne kadar anlamsız, ne kadar bencilce veya ne kadar bayağı olursa olsun kendi içlerinin seyredilmesine maruz bırakılmış karakterlere karşı sempati yaratmaya eğilimlidir; ya da başka bir deyişle, tamamen sempatik olmayan bir karakterin zihnine sürekli girme hem yazar hem de okur için dayanılmaz olacaktır. *Bayan Dalloway* özellikle bu açıdan enteresan bir durumdur çünkü onun bayan başkarakteri aynı zamanda Virginia Woolf'un ilk romanı *Dışa Yolculuk* (1915)'da küçük bir karakter olarak karşımıza çıkmıştı. Orada çok daha geleneksel yazara ait bir anlatım metodu, İngiliz üst sınıfının geri kafalı ve züppe üyeleri olarak Clarrisa Dalloway ve kocasının oldukça dalga geçen ve önyargılı bir portresini vermek için kullanılır. Mesela burada Ambrose isimli eğitilmiş bir kişiye ve eşine tanıştırmaya hazırlanan onun ilk canlandırılmasındaki *Bayan Dalloway*'dir.

Bayan Dalloway kafası biraz yanda Ambrose'yi anımsamak için elinden geleni yaptı -bu muydu onun soy ismi?- ama başaramadı. Duyduklarından biraz tedirgin olmuştu. Eğitilmiş kişilerin herhangi birisi ile -çiftliklerde partilerde tanıştıkları kızlarla veya tatsız bir şekilde "elbette istediğinin ben değil kocam olduğunu biliyorum" diyen küçük banliyö kadınlarıyla- evlenebildiklerini biliyordu. Ama tam burada içeriye Helen girdi ve Bayan Dalloway görünüşünün biraz acayip olmasına rağmen dağınık olmadığını, iyi durduğunu ve bir hanımefendi işareti olduğunu düşündüğü sesini kontrol edebildiğini görerek rahatladı.

Bayan Dalloway'in düşündükleri bize gösterilir ama düşündüklerinin yazıldığı sitil bu düşünceleri ile onu ironik bir uzaklığa koyar ve sessiz bir yargıyı onlar üzerinden aktarır. Virginia Woolf bu karakteri tekrar yazmaya başladığı zaman esas olarak aynı yergi benzeri bir niyetle bunun olduğu şeklinde bir kanıt vardır; ama o zamana kadar Woolf bilinç akışı romana kendini kaptırmıştı ve bu metot kaçınılmaz olarak Clarissa Dalloway'in çok daha sempatik portresini yapmaya onu sürüklemişti.

Düzyazı kurgusunda bilinci simgeleyen iki temel teknik vardır. Birincisi, konuşmanın öznesinin 'ben' olduğu iç monologdur ve biz onun düşünceleri oluşurken onları sözle ifade eden karaktere haliyle kulak misafiri oluruz. Bu metodu bir sonraki bölümde tartışacağım. Serbest dolaylı sitil denilen diğer metot, en az Jane Austen kadar eskiye uzanır ama Woolf gibi modernist yazarlar tarafından daha da geniş bir kapsam ve ustalıkla kullanılmıştır. Yazılmış konuşma olarak (üçüncü şahıs ve geçmiş zamanla) düşünceler sunar ama karaktere özgü kelime türüne bağlı kalır ve daha resmi bir anlatım sitilinin gerektirdiği 'diye düşündü,' 'merak etti' ve 'kendi kendine sordu' gibi bazı uzantı ifadelerini atar. Bu durum, karakterin zihnine yakın bir giriş görüntüsü uyandırır ama yazarın yazıya katılmasından tamamen vazgeçemeden olur bu.

"Bayan Dalloway çiçekleri kendisinin satın alacağını söyledi," romanın ilk cümlesidir: yazar anlatıcı ifadesidir bu ama Bayan Dalloway'in kim olduğunu veya niçin çiçek alması gerektiğini açıklamayan tarafsız ve esrarengiz bir yazardır. Sürmekte olan yaşama okuyucunun bu ani daldırılışı (bir çıkarsama süreci ile kahramanın biyografisini biz bir araya getiririz), bir 'akış' olarak bilincin sunumunun belirgin özelliğidir. Sonraki cümle "çünkü Lucy'ye kendisine göre iş verilmişti" ifadesi, 'Bayan Dalloway düşündü' gibi müdahale eden yazarsal bir ifadeyi atarak, Bayan Dalloway'inki gibi fonksiyonunu belirten bir ifade ile değil de hizmetçi bayana adıyla dostça gönderme yaparak ve Bayan Dalloway'in konuşma tarzına ait 'kendisine göre' şeklinde neden belirten gündelik dile ait bir ifade kullanarak anlatının merkezini karakterin zihnine taşır. Üçüncü cümle de aynı şekildedir. Dördüncü cümle, iyi bir yaz sabahından aldığı zevkin yanında kahramanın adı ve soyadını bize bildiren yazarsal bir tarza yavaşça geri gelir: "Ve ardından *Clarissa Dalloway düflündü*, ne sabahı -sahilde çocuklara vuran tazelikte bir sabah." (İtalik yazım bana ait)

Daha sonra gelen "Ne oyun! Nasıl da büyük bir dalış!" seslenişleri, iç monolog gibi yüzeysel olarak görünür ama Westminster'deki sabaha karşı olgun bir kadın kahramanın tepkileri değildir çünkü çiçek almak için dışarı çıkacaktır. Kendisini 18 yaşında bir çocukken hatırlamaktadır. Veya başka bir ifade ile Westminster sabahının anımsattığı "sahilde çocuklara vuran tazelikte bir sabah" imgesi, ona denizde eğlenen çocuklar gibi benzer metaforları çağrış-

tırıyor; Peter Walsh adında (hikâye gibi bir şeyle ilgili ilk ipucu) birisiyle tanıştığı (bir köy evi olduğunu sanıyoruz) Bourton'da bir yaz sabahının temiz ve sakın havasına 'dalma'sı gibi, 'bir dalganın vuruşu gibi, bir dalganın öpüşü gibi'. Her bir düşünce, her bir anı birbirini tetikleyerek gerçek ve mecaz, geçmiş ve şimdi uzun, dolambaçlı cümleler içinde iç içe geçip bir birlerini etkilerler. Gerçekçi olmak gerekirse, Clarissa Dalloway her zaman hafızasına da güvenmez: "'Sebzelerin arasında düşünceye dalarken?' -böyle miydi?-'insanları karnabahara tercih ederim' -böyle miydi?'"

Cümlelerin kıvrılarak akışı, serbest dolaylı sitilin dışında iyi oluşturulmuş ve hassas bir ahenkte olabilir. Virginia Woolf, açıkça göstermeden Bayan Dalloway'in bilinç akışına kendine ait bazı lirik sözlerini gizlice sokmuştur. Bu cümleler birinci şahısla aktarılır ve birisinin rastgele düşüncelerini kayda geçirilmesinde onlar çok fazlaca edebi ve üzerinde düşünülmüş görüleceklerdir. Bunlar gerçekten de oldukça yapmacıklı otobiyografik anımsatma tarzını içindeki *kitabî yazı* gibi görünecektirler:

Ne oyun! Nasıl da büyük bir dalış! Çünkü şu an bile duyabildiğim menteselerin gıcirtısı ile Fransız pencereleri öyle açıp Bourton'daki açık havaya dalınca her zaman bana böyle görünmüştü. Sabahın ilk saatlerinde hava ne kadar da taze, ne kadar sakın ve ne kadar da sessizdi; bir dalganın vuruşu gibi; bir dalganın öpüşü gibi; soğuk ve keskin ama yine de (on sekiz yaşında bir kız için -o zaman olduğum gibi) açık pencerenin önünde ciddi bir şekilde durarak kötü bir şeylerin olmak üzere olduğunu hissediyordum...

Virginia Woolf'un sonraki romanı *Dalgalaftaki* iç monologlar, böylesi yapaylıktan bence zarar görmektedir. James Joyce ise bilinç akışının uygulama şeklini çok daha iyi başarabilmiş bir örnektir. &

David Lodge'un *Art of Fiction* adlı eserinden çevrilmiştir.

"Quinn", "twin" ve "sin" ile yak kumuş. (ÇN)

"Quinn", "quintessence", ve "quiddity" kelimelerini kullanmak bu olasılardan bahsediyor. (ÇN)

"Quick", "quill", "quack" ve "quirk" de ilk harflerin ortaklığı ile "Quinn" arasında bağ kuruyor. (ÇN)

"Ginn", "kin", "win", "fin", "din", "gin", "pin", "tin" ve "bin" kelimeleri ile de yak yapıyor. (ÇN)

"Dinn" ve "been" ile ilgi kuruyor. Burada bütün bu kelimeler ile "Quinn" adlı kişinin adıyla bağlantı kuruyor. (ÇN)

"Fanny" kelimesinin "kız, popo" anlamı var. (ÇN)

Bu isimlerin içinde yan anlamlar var. (ÇN)

H E C E Ö Y K Ü

BEDİA KOÇAKOĞLU

POP-ART'IN DAYANILMAZ HAFİFLİĞİ: "BİR DE BAKTIM YOKSUN"!

*"Hangisini seçmeli o halde?
Ağırlığı mı, hafifliği mi?"*
M. Kundera

Geç kapitalizm dönemi kendi gerçeklerini üretir ve bu yeni gerçekliğin simgeselleştiği kültürel alan da doğal olarak postmodernist bir karşılık bulur. Elbette çok tartışılan bu söylemin, edebiyatımıza olumlu ve olumsuz etkileri olur. İşte olumsuz yönlerden biri olarak karşımıza çıkan ve tam da kapitalizmin araçları ve çağın tüketim kültürünün değişkenlerinden beslenen pop-art, adeta yeni bir sanat anlayışını beraberinde getirir.

Kapitalist dönüşümle birlikte nesneler hızla metalaşırken, her şey tüketim esasına göre belirlenmeye başlar. Sanat da bundan payını alarak, "güzel" ve "estetik" olandan "satılabilir", "hızla tüketilebilir" olana doğru bir eğilme gösterir. Pop-artı doğuran bu şartlara göre, sanat eserinin güzel veya estetik olması çok da fark etmez. Hatta sanat eserinde bu durumların aranması bile gerekmez. Gerçek olan tek şey, eserin satılabilirliğidir.

Şu durumda pop-art, sanatta seçkinciliğe ve özgünlüğe radikal bir karşı çıkıştır, denilebilir. Sanatsal beğenin özünü kitle beğenisi oluşturduğuna göre, artık sanatın bir mesaj verme ya da bilgilendirme gibi bir kaygısı kalmayacaktır. Bu bağlamda modernistlerin yıllarca uğraştığı "Sanatın toplum ya da sanat için yapılacağı" tartışması da anlamsızlaşır. Zira bu alt ve üst kültürü ilgilendiren sınıfsal bir tartışmadır ve postmodernler bu tür bir sınıflamaya karşıdır. Ayrımların ortadan kalktığı bu ortamda pop-artla yapılmaya çalışılan da halkın hazla ve hızla tüketebileceği pazarlayarak, sanatı kullanıcı dostu haline getirmektir.

Pop-art aslında medya tarafından desteklenen bir içerik ögesi niteliğine bürünmüştür. Özellikle televizyon bu tüketim çılgınlığının hat safhaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu kitle kültürü hiçbir şeyin fazla karışık olmaması gerektiğini savunarak, bayağılığı sıradan bir durum haline getirir. Böylece her şeyi basite indirgeyen, gerçeklikten kaçan edilgen bireyler ortaya çıkarır.

İşte bu tavrın sonucu postmodern anlatılarda da kendini gösterir. Yazar, metne televizyon, reklam sloganları, argo ifadeler, pornografik cümleler ve

unsurlar, küfürler ekleyerek pop-art kültürünü eserine dâhil eder. Burada asıl amaç modern kültürün yücelttiğini, tüketim sektörünün sıradanlaştırması ve edebiyatı halka indirme çabasıdır. Ancak üzerinde durulması gereken asıl husus, modernizme karşıt görünerek, var olanı sekteye uğratan bu yaklaşımın, güçlü bir hareket olarak kendini göstermesi ve tüm sisteme damgasını vurma-sıdır. Hesaplanamayan bu minör hareketin açık uçlu gidişatı dikkate değer-dir. Ancak yadsınmaması gereken bir diğer husus da sanatçının sadece popü-ler olma veya para kazanma amaçlarından ortaya çıkan, ağır bir yavanlık ta-şıyan bu sanat algısının edebiyatımızda takdir görmesidir.

İşte son dönemdeki bu örneklerden biri de Yekta Kopan'ın 2010 Yunus Nadi ve Haldun Taner öykü ödülleri alan kitabı *Bir de Baktım Yoksun'*. Eser, "Sarmaşık", "Portobello 22", "Kırmızı", "Battaniye", "Kertenkele", "İyi Uykular" başlıklı altı öyküden oluşmaktadır. "İçindekiler'e ilk baktığı-nızda her başlığa uygun görünen cümleler göze çarpmaktadır. "Aynı ormanın ağacıymışım, yokluğunla budanan", "Sustum, anadilim sensizlik oldu" (s. 7) gibi ifadeler, okura estetik bir vaatte bulunmakta. Ancak sayfalar ilerledikçe bunun yalnızca vaatte kaldığı anlaşılır. Zira ileride de değineceğimiz üzere metinler pop-art'ın dayanılmaz hafifliğine kendini o kadar kaptırmıştır ki sa-natsal kaygı oldukça gerilerde kalmıştır.

Ölen bir babanın ardından yazılmış, her birinde bu motifi ön planda veya geride sıklıkla vurgulandığı altı öyküde zaman zaman hayalle gerçek birbirine karışır. Ancak bu fantastik kurgu o kadar okurun gözü önünde yapılmaktadır ki "Yeşil Ev'in bahçesinde kedisini ararken, birden babasının hayaletiyle karşıla-şan anlatıcı (s. 11-46) gibi okur da yavanlığın katı zeminine çarpmakta.

Yer yer göndermeler yapıldığı üzere Sabahattin Ali'nin meşhur eseri *Kürk Mantolu Madonna*'nın kurgusuna benzer tarzda karşımıza çıkan ve bazıları için "kitabın favorisi" olan "Portobello 22" (s. 49-72) yine hayal mi gerçek mi dağlarından okura göz kırpar. Zira aynı adlı biri kız biri erkek, iki kahra-manın Londra'nın orta yerinde karşılaşmaları ve cinsel bir çekim yaşamaları çok da gerçekçi durmamaktadır.

"Kırmızı" (s. 75-101)da, gerçek olması imkânsız görünen öykü kahrama-nının, bir Edward Hopper eskizinin ardına gizlediği, bir baba-hala ile karşı-laşırız. Yine Sabahattin Ali'ye gönderme yapan kurgu dikkati çeker. Bunun-la beraber birden bire metnin ortasına düşüveren ve mesaj verme kaygısı ta-şıyan şu cümleler de akışı sekteye uğratar: "Yemek yerken tam karşımızdaki Beyoğlu belediyesi binasına bakarak saçma sapan seçim kampanyalarını, ik-tidar budalası adayların didişmesini, pespayeliği politika olarak gören zihni-yetlerin zavallılığını konuştuk. Galiba daha çok ben konuştum ve galiba çok küfür ettim. İki gün önce okuduğum bir haberde, kanlı generalin *hâlâ*, inatla

ve *hâlâ*, biraz olsun akıl kalmamışçasına *hâlâ* resimleriyle topluma güzellikler katmaya çalışan, mutlu bir asker emeklisi gibi gösterilmesinin öfkesini peçeteden çıkardım." (s. 83)

Buraya kadarki üç öyküde temel unsurlar, babası ile bir türlü yıldızı barışmamış bir kahraman, fantastik kurgu ve yazma ediminin sorunsallaştırılmasıdır. Zira üç metinde de sürekli babasının hayalinden kopamamış bir figürün, hayalle gerçek arası salınımları ve öykü yazma çabasında olan tipler göze çarpar.

Benzer tatları aldığınız bu öykülerden sonra bu defa baba-oğul yerine sevgi gösterme sorunu yaşayan bir baba ve kızın konu edildiği "Battaniye" (s.105-119) ve muhtemelen karısının ölümünden sorumlu bir adamın, depresif halinin anlatıldığı "Kertenkele" (s. 123-139) dikkati çeker.

Son olarak yazar buraya kadar getirdiği, aslında sevmeye çalıştığı ama nedense şiddetle kızma gereği hissettiği baba imgesine ağzının payını verircesine "İyi Uykular" (s. 143-160) demektedir. Oğuz Atay'ın babasına veda eden mektubuna göndermelerin de bulunduğu metin, tam anlamıyla nefretin kusulması olarak değerlendirilebilir. Ancak barındırdığı ince alay ve sevgiden uzak yaklaşım, yazarın "Geçen sene babamı kaybettim ve bu baba-oğul meselesinin bir gerçeklik olduğunu ve benim içime fena halde oturduğunu gördüm. Uzun süre hiçbir şey yazamadım. Yazmaya çalıştığım da baktım hep aynı şeyi yazıyorum. Çok yapış yapış, fazla hüzünlü, fazla ağlayan, kendisine acınmasını isteyen metinler yazıyorum. Demek ki baba meselesi ben de de ciddi bir meseleymiş ki babamı kaybettikten sonra kalemim çok diplerde bir yerlere oturdu kaldı. Oradan çıkabilmenin tek yolunun yine onu yazmak olduğunu hissettim." cümleleriyle çok da uyuşmamaktadır.

Yine bu öyküde de "Ne diyebilirim ki babacığım, dünya daha iyi bir dünya değil." (s. 152) diye başlayan ve devamında Afrika'daki açlık, Avrupa'nın silahlanması, fail-i meçhuller, kaçak işçiler, derin devlet, yeşil sermaye gibi meselelerin anlatıldığı bölümle mesaj verilmek istenmiştir. Ancak metnin içerisine sonradan yerleştirilmiş hissi uyandıran bu kısım, akışı sekteye uğratmıştır.

Kitabın geneline bakıldığında boşanmış bir ailenin boşanmış oğlu olarak babasının hayaletiyle hesaplaşan anlatıcıdan (s. 11-46), Londra'da cinsel bir çekim yaşayan başıboş bir savrulmuşluk içindeki Yekta'ya (s. 49-72); arkadaş Ayfer'le sıklıkla yaptıkları üzere Beyoğlu'nun tadını çıkaran anlatı kahramanından (s. 75-101), rakısını yudumlarken kızının başka erkeklerle yaşayacağı cinsel deneyimleri düşünen babaya (s.105-119); en yakın arkadaşının aldatma maceralarını dinleye dinleye sonunda ona ortak olan ve nihayetinde eşini kaybeden depresif adamdan (s. 123-139), babasına bir mektupla içindeki kini yer yer de küfrederek kusan anlatıcıya (s. 143-160) kadar yazar, Be-

yoğlu sınırlarını aşamayan bir edebiyat çıkarmıştır okurun karşısına. Anadolu'ya inmenin çok çok ötesinde, İstanbul'a bile yaklaşamayarak sadece Beyoğlu'nun kafe ve sokakları arasında yaşayan insanların hayatlarını kucaklayan eser, adeta elitist bir zümreye hitap etmektedir. Kitabın arka kapak yazısında belirtildiği üzere "Yekta Kopan, okurunu, kentler, kitaplar, resimler, şarkılar, fotoğraflar ve insanlar arasında gezdir" (s. 166)miştir ancak bu insanlar çok da bizden, yerli tipler değildir.

Aslında ana düşünce olarak geride kalanın kayıplara hiçbir zaman hazır olamayacağını, nasıl bir sarsılmışlık yaşadığını ele alan kitapta, asıl üzerinde durulması gereken husus, öykülerin pop-art'a yaptığı katkıdır. Bu konuda kitapta çok örnek bulunabilir. İstisnasız her metin pop-art unsurlarıyla örülmüştür. Mesela, hemen hemen her öyküde kutsal bir kelime gibi vazgeçilemeyen "bok" ve "siktir et" ifadeleri, bununla birlikte "İçinde-kıçında neren de tutarsan tut, ama tut. Beyin ishali olmuş gibi vır vır vır...", "Senin çenen tavuk götünden bile gevşek be!", "Babamsın diye ağzıma sıçman gerekmiyor." (s. 24), "Siktir et, iyi ki de öyle anlatmışım, erken yaşta insan denen mahlûkatın ne orostopol bir şey olduğunu öğrenmişsin işte." (s. 29), "Kolaycı bir metindir, boktan benzetmelerle doludur." (s. 34), "Bana kalırsa oyun biraz boktandı.", "Siktirsin..." (s. 60), "Örneğin ben sevişirken konuşmayı severim, seviştiğim erkeğin adını haykırmak isterim, hatta kontrolümü kaybedip terbiyesizleşebilirim bile. (...) Yekta'nın Yekta'yla terlediği, Yekta'nın Yekta diye inlediği, Yekta'nın Yekta'nın içinde olduğu bir sevişme sana da garip gelmiyor mu?" (s. 69), "Herif tam peşrev halindeyken tak-tuk bir sesler duyuyo, panikliyo tabii, kırt ediveriyo boynu, böyleee şey gibi, soğuk havuzda büzüşmüş çük gibi içeri kaçırıyor, stres diyicem güleceksin ama öyle valla, karısı erken geldi sanmış, ödü bokuna karışmış pezevenğin, ulan kim dedi sana fanfinifinfonunu eve at diye." (s. 75), "Hatta affedersiniz ama kıçını mıncıklarım falan." (s. 111), "Kafasını bacaklarımın arasına gömüyor kadın. Ekşi bir ıslaklık. Gözlerimi kapatıyorum. Kamyonun tıknefes gü-rültüsü giderek uzaklaşıyor.", "Ölgün erkekliğimin yapış yapış, vıcık vıcık temasını hissediyorum kasıgımda. Tenim tenime değişiyor. Ürperiyorum." (s. 128), "Uzun süre çıplak kaldım o sabah. Bir ölünün -hem de o ölü sendin, gerçi o anda emin değildim ama bana yalan söylenmesi için bir neden olmadığını da biliyordum- arkasından dal-taşak ağladığım için utanmadım." (s. 145), "seçim zamanı kapı kapı dolaşıp iktidar için oy dilendiğini öğrendiğinde ana avrat dümdüz gittiğin imam da oradaydı." (s. 146), "Bütün babalar itin götüne girecekti." (s. 155) gibi cümleler bunlardan sadece bazılarıdır.

Pop-art'ın günümüzde kazandığı anlamla, yeni dönem satış stratejisinin bir parçası olduğu düşünülecek olursa bu bakımdan *Bir de Baktım Yoksun'u* "sana-

tın yücelttiğini, tüketim sektörünün sıradanlaştırması" olarak değerlendirmek gerekmektedir. Hayatın gerçekliğinde elbette cinsellik, küfür, argo vb. bulunur. Ancak bir sanat eserini bunlarla ördüğünüz, onu estetikten yoksun bıraktığınız zaman sadece metniniz yok sayılmaz; siz de okur tarafından sorgulanırsınız.

Burada şu soru akla gelebilir, "Bir eser pop-art ögesi içeriyorsa, bu durum onun kalitesini düşürür mü?" Aslında başlarda sanatta bir yenilik olarak kabul edilen pop-art, izleyici/okuyucu tarafından kullandığı nesnelerin kendi kültürünün bir parçası olarak değerlendirilmesiyle büyük ölçüde kabul görmüştür. Bu durum bir anlamda sanatçı ile çevresindeki toplumun uzlaşmasıdır. Başlangıçta tüketim toplumunun ürünlerini, sanatsal bir içerikle yeniden sunan pop sanat, bir süre sonra eleştirdiği toplumun bir parçası olmaktan kurtulamamıştır. Edebî bağlamda değerlendirecek olursak zamanla estetikten uzaklaşmış ve yavan bir hal alarak tamamen alt kültüre hizmet eder olmuştur. Bu bağlamda kıvamında kullanılan pop-art öğeleri eserin yerliliğini, ahençliğini vurgularken, gereğinden fazla yer verilen pop sanat unsuru, onun niteliğine zarar verebilir. Bu açıdan bakıldığında pop-art'a boğulmuş, sanatsal kaygıdan uzaklaşmış bir eserin edebî değeri sorgulanmalıdır. Dolayısıyla *Bir de Baktım Yoksun*'da gerilerde kalan sanat algısı, yerini pop-art'ın dayanılmaz cazibesine bırakmıştır, denilebilir.

Milan Kundera'nın yukarıda sorduğu sorunun cevabı yine onun satırlarında şöyle yer bulur: "Bu ağırlıklı karar yazgının sesiyle özdeştir (*'Es muss sein!*'); gereklilik, ağırlık ve değer birbirinden ayrılmaz biçimde örülmüş üç kavramdır; sadece gereklilik ağırdır ve sadece ağır olan şey değerlidir."²

Kanaatimizce, sanatı "satılabilir" ve "hızla tüketilebilir" olandan "nitelikli" ve "estetik" olana taşımanın önemli olduğu unutulmamalıdır. &

Yekta Kopan, *Bir de Baktım Yoksun*, Can Yayınları, İstanbul, 2010. Eserden yapılacak alıntılarda, sadece sayfa numarası kullanılacaktır.
Milan Kundera, *Varolmanın Dayanılmaz Hafifliği*, (çev. Fatih Özgüven), İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 41.

H E C E Ö Y K Ü

FİLMİN AĞLANACAK YERİ

Muhsin Macit

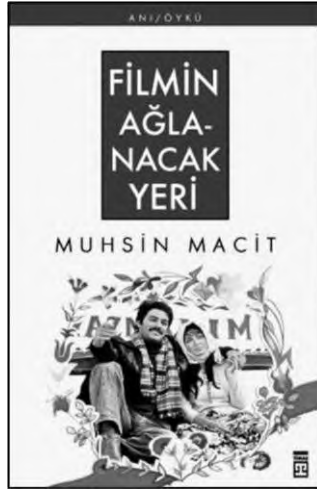
Timaş Yayınları

Anı türünün en önemli özelliklerinden birini yazarın, yaşadıklarını olduğu gibi kaleme alması; 'olmamış'ı 'olmuş', 'olmuş'u da 'bolmuş' gibi anlatmaması oluşturur. Yaşam tecrübelerini, başından geçen ilginç ve önemli olayları paylaşma gereği duyan bir yazar, sözü yazıya dökerken içtenlikli bir anlatıma sahipse değmeyin okuyucuların keyfine. Örneğin Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Ananın Kitabı* 'nda çocukluk yıllarına uzanan utangaçlığını, hakkını arayamayı, ürkek ve çekingen kişiliğini okuyucuyla içtenlikle paylaşır. Kudsi Erguner'in, *Ayrılık Çeşmesi* adlı anı kitabında da aynı içtenlik gözlenir. Duygularını başkasıyla paylaşmaktan her geçen gün kaçınan, 'iç'ini 'dış'a dökemeyen, bencillik denizinde yelken açmış; 'sanayileşme', 'küreselleşme' ve 'bireyselleşme' üçgeninin esir aldığı günümüz insanının böylesi bir içtenliğe aç olduğu söylenebilir.

İşte böylesi açlığı bastıracak bir kitap, Muhsin Macit'in *Filmin Ağlanacak Yeri*, Timaş Yayınları arasında çıktı. Yazar, anılarını içtenlikle ve sade bir dille kaleme almış, böylelikle kitap, okuyucuyu kendine hemen bağlıyor ve Anadolu'ya, Şark'a doğru keyifli bir yolculuğa çıkarıyor. Bu yolculukta köy yaşamını bilmeyen, köylü çocuklara acırken aslında kendi acınası dünyasının farkında bile olmayan bir muhabirle yüzleştiriyor okuyucuyu. "Televizyoncu kız, yaşamadığı hayattan acıklı bir hikâye damıtmaya çabalarken nicelerini kaygıdan âzâde çocukluk günlerine götürdüğünün farkında bile değil." diyerek köy çocuklarının doğayla iç içe geçmiş oyun, eğlence ve zevk anlayışlarını küçümseyen modern, kentli bu habercinin komik yanılgısını da paylaşıyor.

Kitap yirmi anıdan oluşuyor. *Filmin Ağlanacak Yeri* de kitaba adını veren anılardan birinin başlığı.

Muhsin Macit çocukluk anılarını bir çocuk saflığıyla, piyeyi deve yapmadan -olduğu gibi- anlatıyor. Tansiyon başlıklı anısında, "... Bu tansiyon meselesi çok hoşuma gitti. Anam ne zaman sevmediğim bir işe yollasa hemen tansiyonum düştü diyerek kaytarmaya çabalıyordum. Meğer anamın canına tak etmiş. Süpürgenin ters ucundan tuttu, senin tansiyonuna da pansiyonuna da söyletme beni çocuk, deyip iki tane yapıştırınca cin gibi oldum." diyor. Okuyucu bu anıda çocuk ruhunu, çocuksuluğu, ana dikkati ve şefkatini daha bir yakından hissediyor. Kimi zaman da işin içine mizahı katarak okuyuculara sunuyor. Erken dönemde başladığı ilkokulda başına gelen ve bir yıl süreyle okuldan alınmasını gerektiren olay da bir hayli güldürücü.

Kitapta daha nelerine ortak olmuyoruz ki yazarın. Babasının gurbete gitmesinden duyduğu acı, bu acı nedeniyle kâh 'tayıre'yle kâh anasına tercüman olup yazdığı 'mektup'larla gurbete selam yollayışı, anasının mırıldandığı dokunaklı türkü, ilçe hastanesinde ilk kez gördüğü ampul karşısındaki şaşkınlığı, lise yıllarında, babasını yanındaki koltuğa oturtup kamyon şoförlüğü yapışı, imrenecek baktığı ve içinde ukde kalan otobüs şoförlüğü, amcasının oğlu Abdülmecit'in hazin ölümü, Ankara-Erzurum yolculuğunda gözlelerinden süzülen yaşı, bunu gören şoförün kendisine güneş gözlüğü uzatışı, iyi bir şair olmayışının nedenleri, üniversitede okurken tutturulamayan filmin ağlanacak yeri. Bütün bunlar -okuyucuyu kendisine tutsak eden anılar- gayet doğal ve pürüzsüz bir dille karşımıza çıkıyor. Yerel söyleyişlerin sıcaklığı da hissediliyor kitapta: "Oğul giderem Van'a doğru", "Eleyse niye ağlırsen?".

Yazar, *Filmin Ağlanacak Yeri* 'nde okuyucuyu kâh güldürüyor kâh ağlatıyor. Günümüz modern kentlerinde yaşayan insanların dış dünyaları beton yığınlarıyla kaplı. İç dünyaları da bu betonlaşmadan her geçen gün nasibi alınırken yazar alıyor eline kavalını; çocuk-

H E C E Ö Y K Ü

luk özlemini, köy yaşamının güzelliklerini, ayrılık acısını, hasreti, gurbeti, Anadolu türkülerini içinde yaşadığı şehirli, modern çoğunluğa dinletiyor. Doğallığı, huzuru ve mutluluğu sığdırdığı yirmi anısıyla ruhumuza sesleniyor. Bunu yaparken gönüllerin bam teline basmayı da ihmal etmiyor. Duvarlarla, kaygılarla örülü yaşamdan bir an olsun çekip alarak geçmişe götürüyor her kesimden okuyucuyu.

Kısacası Muhsin Macit'in anıları zaman süzgecinden geçerek okuyucunun hem 'iç' dünyasına açılıyor hem de bu iç dünyayı bir bakıma 'dış'a açıyor. Okuyucuya da doğallıkla içtenliğin, gözyaşıyla gülmecenin harmanlandığı bu güzel anı/öyküleri bir solukta okumak düşünüyor.^

ERHAN AKDAĞ

BAŞKA AŞKLAR

Ayşegül Devecioğlu

Metis Yayınları

Edebiyat dünyasına iki romanla giriş yapan Ayşegül Devecioğlu'nun 2009 yılında yayımlanan Kış Uykusu adlı ilk öykü kitabından sonra ikinci öykü kitabı Başka Aşklar da okura sunuldu. Metis Yayınları'ndan çıkan kitap, altı öyküden oluşuyor.

Devecioğlu Başka Aşklar'da, birbirinden farklı kişilikler, farklı coğrafyalar, farklı ekonomik ve kültürel statüler, hatta farklı dillerdeki insanların hikâyelerini anlatıyor. Hikâyelerin ortak paydası aşk, ama yine farklı, yine "başka" aşklar... Daha çok, orda olması gerekip de olmayan, aşklar... Aşkın varlığından ziyade yokluğunun, boşluğun, bir zamanlar arada olanın, olması gerekenin hikâyelerini okuyoruz Devecioğlu'nun kaleminden.

Daha ilk hikâyeyle incelikli bir dil karşılıyor bizi. Bir romancının arındırılmış, rahat üslubu ve iyi bir öykücüye yakışacak tam dozunda şiirsellik. Usta bir kalem.

Kalemin ustalığı, kurgulardaki derinlik ve inandırıcılıkla destekleniyor. Özetlenemeyecek

kadar derin öyküler bunlar. Örneğin ilk hikâye olan "Koltuk"ta, komşuların "Yazık, hiçbirşeyin farkında değil, ot gibi işte!" dedikleri, anladığımız kadarıyla bir aşk acısı ve aile facialarıyla aklını yitirmiş bir kızın gözünden ablasının ölümünü anlatıyor. Ama kesinlikle bu kadarını değil. Çok daha fazlasını. Sadece koltuk imgesi bile hakkında sayfalar dolusu yazılacak bir derinlikte işlenmiş; yazarın bu tuzağa düşmeyip uzamaya teşne bir metnin üzerindeki kontrolünü kaybetmeyerek anlatmadıklarıyla da okuru beslemesi ayrı bir maharet doğrusu.

"Tek Çaresi Ölümü" öyküsü için de aynı tespiti yapabiliriz; bu liseden arkadaş iki kadının buluşması değil sadece. Sıradan diyaloglardan iki hayatı, tabii ki benzer hayatlarımızı da okuyoruz Devecioğlu'nun kaleminden. Bu öyküde gizlenen aşk ise yalnızca Güliz'in, oğlunun arkadaşına duyduğu hayranlık değil.

"En Çok Karşılaştığım Adam", bir türlü patlamayan bir tüfek olarak hayatının durvarında asılı duran, olmayan bir aşkın hikâyesi.

Farklı insanların hikâyeleri bunlar demiştik. Mesela, "Kötü" adlı öykü, aile apartmanına taşınan bir travestinin hikâyesini, üst komşusu olan ihtiyar ve yalnız kadının gözünden sunuyor.

"Kurşun Memed" ve "Xet" adlı öyküler ise bizi coğrafyamızın doğusuna götürüyor. Xet (Sınır), özellikle dikkat çekici. Dağa çıkmış iki oğlunu kaybeden bir aile, yanan evlerin bır

raktığı is kokusu, kimsesiz çocuklar, erken büyümüş kızlar, sınırda döşenmiş mayınlara giden, intihar eden kadınlar.

Daha önce "Ağlayan Dağ Susan Nehir" romanında çingeneleri anlatan, "Kış Uykusu" adlı ilk öykü kitabında ise darbe sonrası ülkenin insanların sorunlarını irdeleyen hikâyelere imza atan Ayşegül Devecioğlu, hem duyarlılığıyla sanatçı olarak sorumluluğunun bilincinde olduğunu, çok çeşitli karakterler ve coğrafyaları hiç zorlanmadan resmedebiliyor olması hasebiyle de kaleminin ustalığını kanıtlıyor.

Ö Y K Ü K İ T A P L I Ğ I

H E C E Ö Y K Ü

Siyasi yazılarından da tanıdığımız Ayşe-
gül Devocioğlu'nun, "makyajı hafifçe silin-
miş" öyküleri bunlar.^

İREM ERTUĞRUL

BİR SONRAKİ DOLUNAY

Nurdan Beşergil

Can Yayınları

İlk olarak Çağdaş Yayınları tarafından
'Rüzgar Çıktı' ismiyle yayımlanan, daha ev-
velden Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülle-
ri'nde dikkate değer buluna-
rak yayımlanan ve birincilik
aldığı öykülerinden oluşan,
Nurdan Beşergil'in "Bir Son-
raki Dolunay" isimli öykü ki-
tabı ise Can Yayınlarından
çıkıştır. Yine Can Yayınları
tarafından hazırlanan "Bana
Baktığın Gibi Bakma" ve
"Mecburi İstikamet" adlı iki
de Romanı bulunan Beşer-
gil'in meraklısına ve dergi ta-
kibi yapana, *Adam Öykü*,
Düşler Öyküler, *Fayton Öykü*,
Fayton, *Üçüncü Öyküler*, *Ha-
yalet Gemi* gibi dergilerde ya-
yımlanmış öykülerinin oldu-
ğunu söylemekte de yarar var.

İçinde onsekiz adet öykü bulunan "Bir
Sonraki Dolunay" da yazar, umut, hayat, kader,
devran gibi soyut kavramları, en ince ayrıntısı-
na kadar görerek en başta tamamen yabancılaş-
tırıp daha sonra, ete, kemiğe büründürüp ortaya
çıkarmakla birlikte tekrara düşmeyen, okundu-
ğunda sizi oldukça şaşırtan, hatta öykülerinde
hemen ayıştıramadığınız özgünlük söz konu-
su. Diğer yandan da;

"Hayat, kimseye sormaya gerek görme-
den, herkesin neye ihtiyacı olduğuna karar ve-
rir ve sırayla öğretirdi. Onlarda öğrenecekti"
diyecek kadar iç sesleriyle dolu.

Bazen acınası bir hali anında güçlü bir ha-
le çevirecek kadar da kıvrak bir kalem.. Şaşı-
tan dedim, öyle ki;

Yer yer fantastiğin en sıkı örgüleri de
mevcut.Tuhaf Öyküler Üçlemesi'nde ki üç
ayrı öyküden oluşan ve Tuhaf Öyküleri'in
üçüncüsü olan Patates Tarlası" öyküsünde

" . O nu ilk gördüğümde, mezardan çık-
mış bir şekilde otururken,şaşkınlığına ve özle-
mine yenik düşmüştü. Ama bu akıl almaz sah-
neyi yeniden yaşarken yenilmeye niyeti yok-
muş gibi görünüyordu.

Canevinden vurmak için 'bugün yaş gü-
nü' dedim.

"Bugün milyarlarca ölü insanın yaş günü
ama onlar mezarlarında huzur içinde yatacak
kadar şanslılar çok şükür!" dedi. Bu ve bunun
gibi sizi şaşkınlığın zirvesine taşıyacak parag-
raflarla dolu.

Ama bir şeyi gözden kaçır-
mamak lazım.. O da bu kadar
detayın arasında sizi oldukça
yoran tasvir yoğunluğu. Öyle
ki "Leylek" isimli öykü de;

"Henüz merdivenleri tır-
manmayı bitirmemiştik. Enişte
yukardan ooo'lamaya başladı.
Ooo'lar tek başına bir işe yara-
madığı için kulaklarımız bu
ooo'ların arkasından bir kay-
naştırma tepkisi bekliyordu;

"Ooo, kimler gelmiş",
"Ooo, hoş geldiniz", "Ooo,
buyurun, buyrun" gibi. Fakat
enişte bu ihtiyacımızı karşıla-
madı ve apartman boşluğunda
öksüz kalan ooo'lar yukarı-

dan üstümüze yuvarlandı.Aldırış etmedik;
merdivenleri tırmanmayı sürdürüyorduk."ol-
duğu gibi anlatımlara rastlamak mümkün.

Nurdan Beşergil, etkili gözlem gücü ve us-
ta anlatımıyla,öykülerinde ki olay ve kahra-
manları karşısında ki uzun soluğuyla oldukça
etkili ve usta bir kalem.

Fantastik'ten uzak olanlar için abartılı olsa
da, kurgu mimarisi açısından gözlemlenmesi
gereken bir öykü kitabı "Bir Sonraki Dolunay",
kapağını açar açmaz "Başkumandan Üçleme-
si" ile sizi karşılayıp, asker havasını solumanı-
zı sağlayıp ardından dolu dizgin devam ediyor.

"Bir Sonraki Dolunay" bir koşu maratonu
ise, kan ter içinde kalacağınıza inanıyor,iyi
okumalar diliyorum.^

ZEYNEP DELAV

NURDAN BEŞERGİL
BİR SONRAKİ
DOLUNAY

tim/mil